

TA36

JAARVERSLAG
van de
Anti-Revolutionaire Partij
over het jaar 1964

Uitgave
Antirevolutionaire Partij-Stichting - Dr. Kuiperstraat 3
Telefoon: 070-63.10.23
's-Gravenhage

Jaarverslag 1964

JAARVERSLAG
van de
Anti-Revolutionaire Partij
over het jaar 1964

Uitgave
Antirevolutionaire Partij-Stichting
Dr. Kuiperstraat 3 — 's-Gravenhage
Telefoon 070—63 10 23

JAARVERSLAG
VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ
OVER HET JAAR 1964

HOOFDSTUK I

HET CENTRAAL COMITE

Ere-leden:

dr. A. A. L. Rutgers (1959)
prof. mr. A. Anema (1961)
dr. J. Donner (1961)
prof. dr. J. Severijn (1963)

1. De samenstelling van het Centraal Comité eind 1964

Aan het einde van de verslagperiode was het Centraal Comité als volgt samengesteld:

Stemhebbende leden van het moderamen:

dr. W. P. Berghuis, voorzitter De la Sablonièrekade 8	Kampen	05292-2773
mr. A. B. Roosjen, ondervoorzitter Zach. Jansestraat 21	Amsterdam	020-50360
J. Tjalma, penningmeester Van Limburg Stirumstraat 53	Hoogeveen	05280-2733
prof. dr. ir. H. van Riessen Julianalaan 72	Delft	01730-24861
J. van Eibergen Majellapark 29	Utrecht	030-30308
H. M. Oldenhof Sweelincklaan 41	Ede	08380-3521
dr. A. Veerman, voorzitter Orga- nisatie Commissie Regentesselaan 5	Rijswijk (Z.H.)	070-986712
dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, voorzitter College van Advies Merellaan 32	Aerdenhout	02500-40431

Adviserende leden van het moderamen:

J. Smallenbroek (voor de Tweede Kamerfractie) Iepenlaan 5	Assen	05920-2917 of 3641
prof. mr. W. F. de Gaay Fortman (voor de Eerste Kamerfractie) Zuidwerfplein 7	's-Gravenhage	070-850750
mr. W. R. van der Sluis, secretaris Julianalaan 268	Bilthoven	03402-3974

Leden gekozen door de Deputatenvergadering c.q. het Partij Convent:

W. C. Bakker Middenweg 96 b	Haarlem	02500-52809
A. C. van Beek Meerkoetlaan 1	Woerden	03480-3931
ds. D. Biesma jr. Oosteinderweg 12	Aalsmeer	02977-6000
mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom Jul. van Stolberglaan 17	Rotterdam	010-180937
prof. mr. W. F. de Gaay Fortman Zuidwerfplein 7	's-Gravenhage	070-850750
ds. P. M. van Galen Joh. Geradtsweg 90	Hilversum	02950-11912
prof. dr. H. Jonker Fred. Hendrikstraat 8	Utrecht	030-19135
P. Kapinga Staringlaan 293	Apeldoorn	06760-20397
mevr. M. Kuipers-Klapwijk Parelmoerhorst 160	's-Gravenhage	070-850972
mej. J. van Leeuwen Hendr. Ravesteynplein 44	Rijswijk (Z.H.)	070-985462
H. de Mooy Azn. Vliet Z.Z. 3	Rijnsburg	01718-4533
J. Nieuwenhuis Weth. D. M. Plompstraat 35	Utrecht	030-40935
prof. dr. H. N. Ridderbos Fernhoutstraat 14	Kampen	05292-2681
drs. R. Zijlstra Prins Bernhardlaan 64	Voorschoten	01717-3925

Leden, gekozen door de Kamercentrales:

E. van Ruller Floresplein 8	Groningen K.C. Groningen	05900-22969
A. Algra	Leeuwarden	
P. C. Hooftstraat 15	K.C. Leeuwarden	05100-23382

Th. Brouwer Parkstraat 21	Assen K.C. Assen	05920-2505
P. A. Nawijn Zuiderkade 345c	Blokkzijl K.C. Zwolle	05272-229
H. M. Oldenhof Sweelincklaan 41	Ede K.C. Arnhem	08380-3521
H. A. van Willigen Bernhardstraat 7	Haaften K.C. Nijmegen	04189-201
H. C. Smit Joh. Brahmstraat 33	Utrecht K.C. Utrecht	030-30375
A. Admiraal Westerstraat 230	Enkhuizen K.C. Den Helder	02280-2679
mr. J. H. Jonker Stadionweg 146 II	Amsterdam K.C. Amsterdam	020-731518 of 722593
C. van Stam Hoofdweg 1219	Nieuw-Venep K.C. Haarlem	02526-452
C. Hobo Kom van Aaiweg 15	Leiderdorp K.C. Leiden	01710-31297
A. C. Monster Prinsegracht 182 b	's-Gravenhage K.C. 's-Gravenhage	070-394272
W. A. Fibbe Molenlaan 109	Rotterdam K.C. Rotterdam	010-186557
mr. W. Verheul Joz. Israëlslaan 96	Rijswijk (Z.H.) K.C. Dordrecht	070-181640
D. Geuze Stadhouderslaan 16	Oostburg K.C. Middelburg	01170-2616
K. de Geus Julianalaan 18	's-Gravenmoer K.C. Tilburg	01103-2507
vacature	K.C. 's-Hertogenbosch	
N. van Rooijen Burg. Waszinkstraat 112	Heerlen K.C. Maastricht	04440-3572

Adviserende leden, gekozen door het bestuur van de jongeren-organisatie (A.R.J.O.S.):

J. van der Ploeg Maaslaan 11	Groningen	05900-52147
H. de Boer (opgetreden begin 1965) Van Nieuwkoopstraat 30	IJmuiden	02550-7714 of 070-320326

Adjunct-secretaris:

mr. W. de Kwaadsteniet Vroesenlaan 49 a	Rotterdam	010-288455
--	-----------	------------

2. De mutaties in het Centraal Comité

In de samenstelling van het Centraal Comité kwamen in 1964 maar weinig veranderingen. De heer J. Smallenbroek, die op 23 maart 1963 zijn mandaat als ondervoorzitter van de partij door de Deputatenvergadering hernieuwd zag, bedankte als zodanig toen hij op 15 september 1964 door de A.R. Tweede Kamerfractie tot haar voorzitter werd gekozen. Vanaf dat ogenblik woonde hij de Centraal Comitévergaderingen en die van het moderamen bij in de hoedanigheid van adviserend lid namens genoemde fractie.

Voor het vervullen van een lege plaats in het Centraal Comité zorgde het Partij Convent op 31 oktober 1964. In de vacature-A. Borstlap (die zich in 1963 niet meer herkiesbaar had gesteld) werd toen de heer J. Nieuwenhuis gekozen. De vertegenwoordiging der Kamercentrales onderging twee wijzigingen. De heer H. R. J. van der Veen uit Groningen nam als Centraal Comitélid op 21 maart 1964 afscheid van zijn mede-partijbestuursleden. Hij werd in deze hoedanigheid opgevolgd door de heer E. van Ruller, de nieuwe voorzitter van het Provinciaal Comité Groningen.

De heer J. Slot, per 1 november benoemd tot burgemeester van Hardenberg, kon sindsdien niet als afgevaardigde de Kamercentrale 's-Hertogenbosch in het Centraal Comité vertegenwoordigen. In zijn vacature is nog niet definitief voorzien.

Bij de jaarwisseling werd het door het ARJOS-bestuur aangewezen adviserende Centraal Comitélid, de heer J. van Vliet opgevolgd door de heer H. de Boer.

De heer H. van Eijdsen, tot zijn dood op 16 juli voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie kon echter wegens een ernstige ziekte sinds juli 1963 noch als zodanig, noch als adviserend lid van het Centraal Comité en diens moderamen optreden. Bij zijn persoon wordt in paragraaf 4 van dit hoofdstuk stilgestaan.

3. Werkzaamheden van het Centraal Comité

Aan het aantal keren dat het Centraal Comité in 1964 bijeen kwam, is te merken dat het verslagjaar door een extra druk stembusjaar werd voorafgegaan. Viermaal kwam het partijbestuur bijeen; steeds in Utrecht.

De avond-vergadering van het Centraal Comité op 31 januari was vrijwel uitsluitend gewijd aan het Partij Convent dat op de volgende dag zou worden gehouden. Het partijbestuur besprak diepgaand de kwesties, die daar aan de orde zouden worden gesteld.

In deze vergadering ging het Centraal Comité akkoord met een voorstel van het moderamen tot instelling van een commissie tot herziening van het partijstatuut. Tot voorzitter van de commissie werd aangewezen dr. A. Veerman, en tot leden J. Smallenbroek, mr. A. B. Roosjen, mr. J. H. Jonker, mr. W. Verheul en mr. W. R. van der Sluis (lid-secretaris). De opdracht van de commissie was niet een nieuwe reorganisatie van de partij voor te bereiden, doch om na te gaan welke wijzigingen in organisatorisch opzicht wenselijk zouden blijken, gelet op de sinds 1 januari 1956 (de dag van de inwerkingtreding van de reorganisatie) opgedane ervaringen.

Op 21 maart vergaderde het Centraal Comité de gehele dag. Er was een uitgebreide agenda, terwijl ook aan allerlei andere zaken aandacht moest worden besteed. Zo bijvoorbeeld aan de, als gevolg van stijgende loonkosten, moeilijker wordende exploitatie van het weekblad "Nederlandse Gedachten". Besloten werd de abonnementsprijs opnieuw in ogenschouw te nemen zodra over alle benodigde gegevens kon worden beschikt. De aan de gang zijnde abonneewerfactiviteit werd gestimuleerd.

Als datum van het voorjaars-Partij Convent werd 23 mei vastgesteld. Ter voorbereiding daarvan behandelde het Centraal Comité het ontwerp-jaarverslag 1963, dat vastgesteld werd.

Ook werd besloten in het komende vergader-seizoen weer een ledenwerfactie te doen houden.

Met genoegen nam het Centraal Comité er kennis van dat reeds 229 kiesverenigingen documentatie-materiaal voor het gespreksgroepen-onderwerp "De christelijke organisaties in deze tijd" bestelden.

Na breed beraad kwam vast te staan dat het Centraal Comité in meerderheid niet voelde voor een dispensatievoorstel met betrekking tot contributie-afdracht voor bejaarden.

Bij het vaste agendapunt "politieke rondblik" kwamen uiteraard het zogenaamde Irene-debat in de Kamers en ook het prijsbeleid ter sprake, waarbij de positie van de middenstand veel aandacht kreeg. Medegedeeld werd dat het moderamen op korte termijn een zogenaamd ronde-tafelgesprek met leidinggevende A.R. middenstanders zal organiseren.

Het hoofdbestanddeel van de ochtendvergadering van het Centraal Comité op 27 juni werd gevormd door de bespreking van het rapport "Woningbouw voor Nu en Morgen", dat door de commissie ad hoc "Woningnood en Volkshuisvesting" was opgesteld. Daartoe was ook ter vergadering aanwezig mr. H. Bavinck uit Rotterdam, die de commissie presideerde. De behandeling van het rapport werd besloten met het besluit tot publicatie, waarbij de voorzitter, dr. W. P. Berghuis, de commissie en in het bijzonder de heer Bavinck hartelijk dankte voor hun werk.

In de middaguren vond een bespreking plaats van de ontmoetingen tussen het moderamen van het Centraal Comité en het dagelijks bestuur van de C.H.U.

Aangezien mevr. M. Kuipers-Klapwijk ontslag nam als vice-presidente van het A.R. Vrouwencomité, werd mevr. G. van Tuinen-Scheepsma in haar plaats benoemd.

De financiële jaarstukken 1963 werden vervolgens vastgesteld.

Het Centraal Comité nam kennis van het feit dat sinds het begin der actie 623 nieuwe abonnees op het weekblad "Nederlandse Gedachten" waren gewonnen.

De politieke rondblik was in hoofdzaak gewijd aan de ontwikkelingen rondom het REM-eiland.

De laatste Centraal Comitévergadering in 1964 werd gehouden op 10 oktober. Bij het begin er van gaf de voorzitter uiting aan zijn waardering wegens het aanblijven van de heer J. van Eibergen (die per 1 september als lid van de Tweede Kamer aftrad) als lid van het Centraal Comité en van het moderamen.

Met het oog op het komende najaars-Partij Convent stelde het Centraal Comité ter vervulling van de vacature-Borstlap in het partijbestuur, het dubbeltal J. Nieuwenhuis—A. Hordijk vast. Ook werd de conceptbegroting 1965

goedgekeurd, waarbij de financiële positie van de partij diepgaand werd besproken.

Voor het eerst als voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie (dus zonder de toevoeging "waarnemend") leidde de heer J. Smallenbroek de politieke rondblik in. Deze had vooral betrekking op de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer, gehouden naar aanleiding van de Rijksbegroting 1965. Dr. Berghuis besloot deze rondblik met als zijn indruk weer te geven dat de fractie en haar voorzitter het er goed afgebracht hebben bij de algemene beschouwingen. De voorzitter bleek verheugd, dat de motie over de ontwikkelingshulp, die op naam van de heer Smallenbroek staat, er gekomen is. Hij wenste hem en zijn fractie wijsheid, sterkte en succes bij het verdere werk, hetgeen door het gehele Centraal Comité werd onderstreept.

Het moderamen van het Centraal Comité heeft in 1964 een 12-tal malen vergaderd. Tijdens de 5 laatste bijeenkomsten werden steeds gasten ontvangen om over bepaalde zaken van gedachte te wisselen.

Op 19 september ontving het moderamen van het Centraal Comité het moderamen van de A.R.J.O.S., waarbij allerlei onderwerpen ter sprake kwamen. Ook ditmaal vond dit contact in goede harmonie plaats.

Op 9 oktober ontving het moderamen een aantal partijleden, wier eerste woordvoerder ds. J. H. Velema was. Aan de hand van een door deze partijleden opgestelde gespreksnota werd van gedachten gewisseld, waarbij besloten werd dit gesprek op een later tijdstip voort te zetten. Dit geschiedde tijdens de moderamenvergadering d.d. 28 november.

Op 22 mei en 12 oktober vonden samensprekingen met het dagelijks bestuur van de C.H.U. plaats. Aan de hand van een aantal vraagpunten werd van gedachten gewisseld.

Op 30 oktober ontving het moderamen, na de gewone agenda te hebben afgedaan, prof. mr. I. A. Diepenhorst, die zich tot het partijbestuur gewend had met een aantal opmerkingen over de gang van zaken in de partij.

De bespreking daarvan in het moderamen had tot de

conclusie geleid dat het wenselijk zou zijn de heer Diepenhorst voor een persoonlijke bespreking uit te nodigen.

Op 13 april hield het moderamen een rondetafelgesprek met A.R. middenstanders. Daarbij waren ook tegenwoordig minister Van Aartsen en staatssecretaris Bakker, alsmede de Kamerleden Algra, Zijlstra, Schipper, Roolvink, Walburg en Meulink.

Van de personalia uit de kring van het Centraal Comité kan worden vermeld, dat de ondervoorzitter van de partij, mr. A. B. Roosjen op 13 september zijn 70-ste verjaardag mocht vieren. Het heeft hem daarbij ook van partijzijde niet aan blijken van belangstelling ontbroken.

4. Het overlijden van de heer H. van Eijsden (16 juli 1964).

Dr. W. P. Berghuis heeft vrijdagavond 17 juli voor de N.C.R.V.-televisie de heer H. van Eijsden met de volgende woorden herdacht:

„In het vorige jaar werd na de Tweede Kamerverkiezingen de heer Henk van Eijsden door de A.R. Tweede Kamerfractie gekozen als haar voorzitter.

Van Eijsden was tevoren geen opvallende figuur, althans niet buiten de kring van degenen, die hem in zijn werk en in de omgang kenden. Hij trad ook niet op de voorgrond. Dat lag niet in zijn aard. Hij was eigenlijk een bescheiden en stille figuur. Zijn grote waarde als mens en als werker was echter wel bekend bij degenen, die met hem te maken hebben gehad. Zijn fractie kende zijn kwaliteiten van wijsheid en van een verstandig beleid. Vandaar dat zij hem als haar leider verkoos.

Op zijn nieuwe, verantwoordelijke post werd Van Eijsden al direct betrokken in de moeilijke en moeizame periode van de kabinetsformatie. En tevens, en dat woog hem ook zwaar, werd hij direct betrokken in de volle publiciteit, welke uit een vooraanstaande politieke functie voortvloeit, waardoor van hem door pers, radio en televisie à la minute uitspraken werden gevraagd. Ik heb in die weken veel contact met Van Eijsden gehad. Ik wist dat hij zwaar tilde aan zijn nieuwe verantwoordelijkheden, juist omdat hij ze zo ernstig nam en omdat hij zich aan geen van die verantwoordelijkheden wilde onttrekken.

Kort voor het einde van de kabinetsformatie moest hij het opgeven. Naar aanvankelijk scheen, althans naar wij dachten, als gevolg van de inspanningen en de spanningen van die periode. Naar later bleek was het een doorwerken van een hersenkwaal, die al eerder aanwezig was. Zijn vrouw deelde dit aan onze politieke vrienden mee om ons

te ontlasten van het gevoel, dat wij wellicht mede door teveel van hem te vragen, mee de oorzaak van zijn ziekte waren.

Dit alles wetende moeten wij echter des te meer bewondering hebben voor de grote geestkracht waarmee de heer Van Eijdsden in die weken werkte toen de vermoeidheid al zichtbaar werd. Wat volgde was een jaar van langzaam lichamelijk en geestelijk afsterven. Wij konden in dit jaar slechts op een afstand, maar met ontroerde belangstelling meelevens met hem en met zijn vrouw, die niet van zijn zijde week. En toen gisteravond na lang lijden aan het leven van een man, die een jaar geleden nog in de kracht van zijn leven scheen, een einde kwam, zullen zijn vrienden nog eens met een schok van grote ontroering alles door zich heen hebben laten gaan.

Van Eijdsden was geen spectaculaire figuur. Hij was wel een man, die wist wat hij wilde en die daarom ook tot leiding werd geroepen. Hij was van het type mens, waaraan wij in onze samenleving en vooral ook in ons politieke werk zo grote behoefte hebben. Zijn verscheiden is een ernstig verlies voor de Anti-Revolutionaire Partij.

Ook zijn werk gaat door, maar wij zullen hem missen als politicus en als vriend. Maar wij weten ook dat hijzelf zijn uiteindelijke bestemming heeft bereikt. En onze gevoelens van oprecht medeleven gaan in dit ogenblik in het bijzonder uit naar zijn vrouw, die helemaal alleen is achtergebleven. God zegene haar."

De toen nog waarnemend fractievoorzitter, de heer J. Smallenbroek gaf in "Nederlandse Gedachten" d.d. 25 juli 1964 de volgende schets van de persoon en het werk van de overledene:

„Na een lang ziekbed — ruim een jaar — is Hendrik (Henk) van Eijdsden overleden.

Voor zijn vrienden kwam dit niet onverwacht. Naar menselijke maatstaf was de hoop op herstel gering; God heeft Van Eijdsden op Zijn tijd tot Zich genomen.

Van huis-uit kende hij de Anti-Revolutionaire Partij, van jongsaf heeft hij — geboren en getogen Rotterdammer — de inspirerende invloed van Schouten ondergaan. De "knapenvergadering" reeds onder Schouten's leiding, de jongelingsvereniging, de kiesvereniging en sinds 1953 als Kamerlid.

Niet kritiekloos, maar — zoals velen — dankbaar voor het contact met deze grote voorman uit de Anti-Revolutionaire Partij.

Van Eijdsden werd drie februari 1963 lid van de Tweede Kamer, in de vacature ontstaan door het overlijden van de heer Terpstra. Hij volgde Terpstra ook op als secretaris van de A.R. Kamerfractie, waardoor zijn contact met Schouten

C. Smeenk

H. van Eijsden

inniger werd. Hij sprak hier met zijn vrienden vaak over.

Van Eijdsden, geboren in een middenstandsgezin, had reeds daarom belangstelling voor de vragen rondom de middenstand. Bij de werkverdeling in de fractie werd de behandeling van de middenstandszaken aan hem toevertrouwd en al spoedig ook de aangelegenheden van de West (Suriname en de Antillen). Later — in 1956 — ook de algemene financiële beschouwingen en onderdelen van de belastingwetgeving. Alles wat hij behandelde getuigde, dat hij zich grondig en gedegen inwerkte in de hem toevertrouwde stof. Hij verwierf zich zowel bij de commissiale, als bij de openbare behandeling van de verschillende aan zijn zorgen toevertrouwde onderwerpen in de kring van de Kamerleden — ik mag zeker zeggen in alle fracties — een goede naam, een man met kennis van zaken. Men wist wat men aan hem had, een principieel man, met een open oog voor de dynamische ontwikkeling in deze tijd, nationaal en internationaal.

Zij die menen, dat Van Eijdsden uitsluitend een "specialist" was, hebben hem niet goed gekend. Hij had belangstelling voor het geheel, en zag zeer goed dat in de politiek een afweging van allerlei zaken en belangen moest plaatsvinden. En dat bij het nemen van beslissingen de gevolgen er van goed moesten worden overwogen, en dat de speciale wensen altijd weer gebed moesten worden in het geheel.

Altijd weer trof het zijn politieke vrienden, dat hij zich ook goed op de hoogte stelde van de vraagstukken, waarvoor hij bij de verdeling van de fractie-werkzaamheden niet de eerst verantwoordelijke man was. De vaak moeilijke landbouwproblemen hadden bijvoorbeeld zijn intense belangstelling. Evenzo was dit met vragen op sociaal terrein.

Na de verkiezingen 1963 — met een sterk vernieuwde fractie — werd Van Eijdsden aangewezen als fractievoorzitter, met algemene instemming.

Deze functie werd aanvaard, na rijpe overweging zoals hij steeds alles goed overwoog. Het betekende voor hem — en niet minder voor zijn vrouw — een offer, maar hij beschouwde dit als een plicht.

Het werd voor hem een drukke, inspannende periode — de kabinetsformatie —, die — na regelmatig overleg met de fractie — resulteerde in het zogenaamde Akkoord van Wassenaar. Ik weet dat alle anti-revolutionairen die van dichtbij zijn werk in die weken hebben meegemaakt, hem dankbaar blijven voor de wijze waarop hij dit verantwoordelijk werk heeft gedaan.

Van Eijdsden zag de politiek als dienst aan God. Hij zag overigens dit werk in al zijn betrekkelijkheid, als mensenwerk, onvolkomen. Maar toch als opdracht, in gehoorzaamheid aan Hem, te verrichten.

Een trouw vriend hebben wij in hem verloren, een vriend met een vaste overtuiging, een samenbindende figuur, met

een grote liefde en trouw voor de anti-revolutionaire zaak, voor de christelijke politiek.

Zij die tot zijn vrienden hebben behoord, zullen hem missen, missen in het gezamenlijke werk, dat wij hebben te doen, maar ook in de persoonlijke omgang. Wij hadden hem zo gaarne terug gezien in zijn werk; God heeft dit anders beschikt.

Onze gedachten gaan in de eerste plaats uit naar zijn vrouw, die alleen achter blijft. Zij belijdt en gelooft met ons in de opstanding des vleses en het eeuwige leven.

God schenke haar de troost en de kracht om dit grote verlies te dragen."

5. Het overlijden van de heer C. Smeenk (17 juli 1964)

De dag na het heengaan van de heer Van Eijsden ontsliep te Arnhem op 83-jarige leeftijd de heer C. Smeenk, die vele jaren voor de A.R. Partij lid van de Tweede Kamer was.

De heer R. Hagoort, die de overledene ook uit anderen hoofde van zeer dichtbij kende, schreef het volgende In Memoriam in "Nederlandse Gedachten" van 25 juli 1964.

„De dag na Van Eijsden, die nog tot voor zijn ziekte in het volle politieke leven stond, op 17 juli 1964, werd een politicus van de vorige generatie weggenomen. C. Smeenk, die weliswaar het meest bekend stond als christelijk-sociaal voortrekker, maar die toch ook in de A.R. Partij een zeer belangrijke plaats innam. Dat begon reeds op zijn 15-20-jarige leeftijd — hij was in 1880 geboren — toen hij in Arnhem met Talma optrad. Dat zette zich voort in Utrecht, waar hij van 1900—1903 werkte, en met dr. E. J. Beumer actief was voor de A.R. propagandaclub. Dat werd geïntensiveerd toen hij van 1903—1906 redacteur was van de pas-gestichte "Rotterdammer", van 1906—1909 van "De Vrije Westfries" en van 1909—1915 hoofdredacteur van het "Arnhemsch Dagblad". Kamer, Staten en Gemeenteraad hadden naast het sociale vraagstuk de volle belangstelling in zijn perswerk.

Hij was een vaardig schrijver. Dat was trouwens reeds gebleken, toen hij nog in zijn eerste Arnhemse tijd bijdragen leverde voor "De Graafschapper" en in zijn Utrechtse periode ook voor "De Merwebode". Het hoofdaccent van zijn perswerk kwam te liggen op "Patrimonium", waarvan hij in 1911 redacteur was geworden en dat hij week aan week vrijwel geheel vulde: vier dagbladpagina's, met een hoofdartikel en vele korte, pittige "driestarren" — een school van principiële voorlichting en praktische kennis, die velen heeft gevormd. Maar van 1916—1918 vulde hij ook een wekelijkse sociale rubriek in "De Standaard" en van 1933—1939 was hij een trouw medewerker van de hoofdredacteur van dat blad.

Talloos waren voorts zijn artikelen in andere kranten en tijdschriften; voorts zijn vele brochures. En dan moeten we noemen zijn boeken "voor het sociale leven" (1914), "Een held in volle wapenrusting" (over ds. A. S. Talma, in diens sterfjaar 1916), "Christelijk-sociale beginselen" (twee delen, 1934) en na de oorlog "Onze volksvrijheden" (een toelichting op de Grondwet), "Isolement ook thans" (weerelegging van de doorbraakgedachte), "Het volk ten baat" (een geschiedenis van de A.R. Partij, tezamen met mr. J. A. de Wilde) en "De ontwikkeling der maatschappij".

Zijn poging om het blad "Patrimonium" in oude trant te doen herleven, kon door de veranderde omstandigheden na de oorlog niet slagen. Maar hij bleef tot kort voor de ziekte, die zijn einde bracht, schrijven, o.a. in "De Rotterdammer".

Dat journalistieke werk werd — zeker in de eerste twintig jaren — niet door allen gewaardeerd. Het was zo markant, dat vrijwel alle anti-revolutionaire bladen er telkenmale een aanval op deden. Dr. Kuyper noemde hem een "Einspanner", die dus niet in teamverband kon werken en schreef bij Smeenk's afzetting als hoofdredacteur van het "Arnhemsch Dagblad": „Hoe onmiskienbaar Smeenks talent in het hanteren van de pen zij, hij is politiek nog te weinig gerijpt, om als orgaan en woordvoerder van de anti-revolutionaire partij op te treden".

Dat was in 1915.

In datzelfde jaar werd Smeenk gekozen tot lid van de gemeenteraad van Arnhem, waarin hij tot 1962 zitting zou hebben, de meeste jaren als fractievoorzitter en van 1923—1933 als wethouder van financiën.

In 1918 werd hij lid van de Tweede Kamer, welker vice-president hij vele jaren, tot aan zijn aftreden in 1949 zou zijn. De arbeiders — de actie der "achttien mannen" — brachten hem in de Kamer, waarin hij de opbouw der sociale wetgeving, die na 1918 een nieuwe era inging, sterk beïnvloedde, doch zich later ook in economische en financiële vraagstukken liet gelden, terwijl er geen punt aan de orde kwam, of Smeenk had de stukken gelezen.

Van 1931—1946 was hij bovendien lid van de Gelderse Staten.

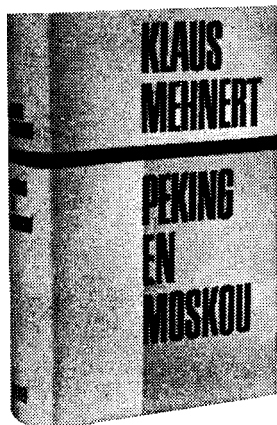
Voeg daarnaast zijn vele spreekbeurten voor sociale organisaties en kiesverenigingen, zijn optreden als adviseur en preadviseur, zijn actieve optreden in de drankbestrijding, zijn presidium van de Christelijke Psychologische Centrale voor School en Beroep en nog vele andere functies en men heeft een beeld van een leven, gevuld met arbeid, dat gericht was op de verbreiding van de beginselen van Gods Woord op sociaal en politiek terrein en op het streven, daaraan vorm en praktijk te geven.

De Anti-Revolutionaire Partij kan dankbaar zijn voor wat God ook haar in deze man heeft gegeven".

Hét boek over hét politieke thema van deze tijd, onmisbaar voor ieder die belangstelt in de achtergronden van dit wereldschokkend conflict.

Omvang 528 pagina's, incl. register.
In fraaie linnen stempelband f 24,50.

**KLAUS
MEHNERT**

**PEKING
EN
MOSKOU**

„Een buitengewoon leerzaam boek. . . één van de belangrijkste werken in Nederland verschenen over de grote buitenlandse politiek“.

Friesch Dagblad.

„Van harte aanbevolen. Een boeiend boek om te lezen en om van tijd tot tijd nog eens na te slaan. Het is zijn prijs dubbel en dwars waard!“

Christelijk-Historisch Weekblad.

Uw boekhandelaar heeft 't!

UITGAVE:

T. WEVER - FRANEKER

HOOFDSTUK II

DE PARTIJ CONVENTEN

1. Het (vervolg) Partij Convent op 1 februari te Utrecht

De middagvergadering van het Partij Convent d.d. 16 november 1963 had een besloten karakter. Deze vergadering werd met dezelfde beperking ten aanzien van de publiciteit op 1 februari 1964 voortgezet.

Het communiqué dat na afloop gepubliceerd werd, geeft een inzicht in de materie waarover gesproken werd en in de beslissingen die werden genomen. Het luidde als volgt:

"Op de bijeenkomst van het Partij Convent van de A.R. Partij, die vandaag in Utrecht is gehouden, deelde de voorzitter, dr. W. P. Berghuis mede, dat vanwege het Centraal Comité besprekingen zijn gevoerd met de groep, die in min of meer georganiseerd verband als groep van verontrusten optreedt. Deze besprekingen vonden plaats op beider verlangen. Daarbij is van de kant van het Centraal Comité opgemerkt, dat men dit optreden betreurt en binnen de partij organisatorisch niet aanvaardbaar acht. Het Centraal Comité heeft een beroep op deze groep gedaan om haar organisatorisch optreden niet voort te zetten. Daarbij is tevens tot uitdrukking gebracht, dat het Centraal Comité volkomen bereid is met leden van de partij, die zich verontrust gevoelen, over deze verontrusting te spreken. Voorts stelde dr. Berghuis dat het Centraal Comité er geen bezwaar tegen heeft, dat zij, die met het Centraal Comité of met het moderamen besprekingen willen voeren omtrent hun eventuele verlangens — zoals trouwens ook in het verleden het geval is geweest — met een of meer andere leden van de partij omtrent het naar voren brengen van die verlangens op particuliere basis onderling beraad voeren, indien het organisatorisch optreden van de partij als zodanig in tact wordt gelaten en daardoor niet wordt doorkruist.

Ds. Velema deelde daarna op het Partij Convent mede, dat hij met dankbaarheid kennis had genomen van de mededelingen van de voorzitter van het Centraal Comité, met name ook van het feit, dat er volkomen bereidheid bestaat tot een open gesprek met verontrusten over de kwestie waarover verontrusting bestaat. Ds. Velema zei voorts, dat er van de kant van hem en de zijnen nu dan ook geen behoefte meer bestaat aan een georganiseerd optreden."

2. Het voorjaars-Partij Convent op 23 mei te Utrecht

Op 23 mei werd in "Esplanade" het voorjaars-Partij Convent gehouden. Behalve pers-, radio- en televisie-medewerkers waren ook andere belangstellenden weer welkom, omdat, zoals de voorzitter dr. W. P. Berghuis in zijn begroetingswoord zei: „wij ons als partij er van bewust zijn, dat wij als politieke partij een politieke functie vervullen, een partij, die daarom bereid moet zijn om zich als het ware ook tot in alle onderdelen in het openbaar (moet) laten zien.”

De ministers Van Aartsen en Biesheuvel, alsmede de A.R. staatssecretarissen Bakker, Van Es en Grosheide woonden de vergadering bij.

De vergadering herdacht het overleden lid van het Partij Convent de heer D. Hakkesteegt te Hoornaar.

In zijn openingsrede (in brochure-vorm uitgegeven onder de titel "Met trouw en vertrouwen") sprak dr. Berghuis o.a. over de politieke controversie inzake de commerciële televisie.

„De overheid heeft nu eenmaal — en dat wordt ook door niemand betwist — een regelende taak met betrekking tot een verdeling van het zeer speciale en beperkte terrein van radio en televisie. Dit terrein is geen vrij terrein. Het gaat in deze om de maatstaven welke daarbij zullen worden gehanteerd. En het is niet alleen de bevoegdheid, maar ook de taak van de regering om deze maatstaven, deze criteria aan te leggen. En daarop is, indien dit plaats vindt op democratische wijze en onder democratische controle en indien zij geen monopolie-posities van bestaande particuliere acties erkent, op zichzelf niets aan te merken.

Het omroepbestel, zoals wij dat in ons land kennen, weerspiegelt vrij goed het algemene organisatie-patroon, zoals dat vanuit de vorige eeuw te onzent is gegroeid. Het wordt gesmaad om zijn "zuilen", maar ik meen, dat wij voor dit organisatie-patroon dankbaar moeten zijn, dat het ons organisatie-leven heeft verdiept en dat het als totaliteit door het Nederlandse volk sterker wordt gedragen dan welke spectaculair geannonceerde commerciële organisatievorm ook.”

Ook werd een terugblik geworpen op de veelbesproken kwestie-Prinses Irene.

„De wijze waarop de Koningin, samen met Haar Huis, heeft blijk gegeven de hoge verantwoordelijkheid van Haar

functie van staathoofd, ook wanneer zij er sterk persoonlijk bij betrokken is, ten volle te beseffen, dwingt alleen maar het allergrootste respect af. Dat onze liefde en onze beste wensen ook na alles wat gebeurd is prinses Irene als kind van ons vorstenpaar en als kind van ons volk blijven vergezellen moet vanzelfsprekend zijn.

Het tweede punt is dit, dat hoewel de geloofsovergang van prinses Irene politiek geen rol gespeeld heeft — ik dacht, dat dit toch ook wel duidelijk is komen vast te staan — dit feit op de achtergrond in de sfeer van de publieke opinie toch wel tot een zekere confrontatie van het Rooms-Katholieke volksdeel en het Protestantse volksdeel heeft geleid, waarbij zich uiteraard ook het noch Rooms-Katholiek noch Protestant zijnde volksdeel heeft laten horen.

Ik denk, dat Protestanten — ik gebruik hier nu maar een benaming voor de Reformatorische Christenen, die ik bij voorkeur niet gebruik — wel eens zijn geschrokken van reacties uit hun kring, zoals ik aanneem dat Rooms-Katholieke Christenen wel eens zijn geschrokken van reacties uit de hunne.”

Een ander belangrijk punt, dat de A.R. Partij tot in haar bestaan raakt, is de verhouding tot de andere christen-democratische partijen in het algemeen en tot de C.H.U. in het bijzonder. Over dit laatste zei dr. Berghuis onder meer:

„In de ontwikkeling naar één Reformatorisch-Christelijke partij zit geen schot, ondanks alle vriendelijke opmerkingen van mr. Beernink over een goed contact tussen de fracties.

De heer Beernink heeft onlangs met betrekking tot het samengaan van A.R. en C.H. gezegd, dat deze zaak niet geforceerd moet worden en dat de A.R. daar ook zo over denken. Dat laatste is natuurlijk op zichzelf ook zo, want wij alleen kunnen niets forceren. Maar het punt van het al of niet forceren is niet het primaire. Eerst komt de vraag, of wij beide dat samengaan willen. Op deze vraag ontbreekt tot nu toe nog steeds een antwoord van de C.H. En zolang dat antwoord er niet is varen wij met betrekking tot het uitzicht naar één Reformatorisch-Christelijke partij in de mist. Mijns inziens zal de C.H. toch kleur moeten bekenen.”

en

„Want het is in het licht van wat er in deze tijd aan de gang is en in een tijd die van verschillende zijden als een na-Christelijke periode in de geschiedenis van de mensheid wordt aangeduid, een beschamende zaak, dat de Reformatorische Christenen nog niet eens bereid zijn zich politiek samen op te stellen op een ogenblik, waarop wij dankbaar

De A.R. „regeringstafel” op het Partij Convent van 23 mei 1964. V.l.n.r. de staatssecretarissen drs. J. A. Bakker (Econ. Zaken), mr. J. H. Grosheide (O., K en W.), A. van Es (Marine) en de ministers mr. B. W. Biesheuvel (vice-minister-president, Landbouw en Visserij) en mr. J. van Aartsen (Verkeer en Waterstaat).

moeten zijn, dat allen, die Christus' naam in de politiek willen belijden — R.K. en Protestant — zich gemeenschappelijk verbonden gevoelen in het besef van een volstrekt wezenlijke boodschap aan de wereld, alle beslist niet onwezenlijke onderlinge geschilpunten ten spijt."

De middag-bijeenkomst van dit Partij Convent was in-gevolge statutair voorschrift gewijd aan de bespreking van het overzicht der parlementaire werkzaamheden, ingeleid door de waarnemend voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie, de heer J. Smallenbroek. Hij besprak uitvoerig de belangrijkste politieke problemen in zijn rede (eveneens opgenomen in de brochure "Met trouw en vertrouwen").

De A.O.W.-A.W.W.-verhoging, die minister Veldkamp in het vooruitzicht had gesteld deed de heer Smallenbroek het volgende opmerken:

"Velen, zeer velen, die in het genot zijn van een A.O.W.-of van een A.W.W.-uitkering, hebben het financieel erg moeilijk. Ik erken dat dit niet voor allen het geval is. Maar het karakter, de opzet van de A.O.W. als volksverzekering (en langs een andere weg had die regeling niet kunnen worden getroffen) laat geen verschil in behandeling toe. In het Program van Actie heeft onze partij een verbetering van de financiële positie van de gepensioneerden gevraagd. Ook door middel van een verhoging van de A.O.W."

Bij het, politiek gezien, moeilijke punt van de financiering van deze verhoging maakte de heer Smallenbroek de volgende kanttekening:

"Over de financiering van de verhoging, want dat is in wezen het moeilijke punt, wil ik gaarne nog iets zeggen. Moet dit nu geschieden uit de verhoging van de premie of moet het geschieden via een gedeeltelijke financiering uit de schatkist. Gedeeltelijke premieverhoging, gedeeltelijke financiering uit de schatkist.

De verhoging van de premie is voor heel veel mensen een moeilijke zaak. Ik weet wel, dat die premieverhoging bij de werknemers wordt gecompenseerd en dat men dat dus niet zo merkt, maar bij de zelfstandigen, met name bij de onderlaag in de middengroepen van de zelfstandigen functioneert die verhoging van de premie toch wel uiterst scherp.

De premie is nu, meen ik, 10,1%. Iemand met een inkomen van f 9.000,— betaalt nu dus reeds een premie voor de beide volksverzekeringen, de kinderbijslag en de A.O.W. en

A.W.W. van meer dan f 900,—. En iemand met een inkomen van f 10.000,— komt op f 1.000,—. Dat betekent voor zelfstandigen, die ook regelmatig moeten investeren, dat zij een jaarlijks aanslagbiljet krijgen van de bedragen, die ik net noemde. Mijnheer de voorzitter, dat is een heel moeilijke zaak. Nu kan men zich op het standpunt gaan stellen: als dat dan niet uit de premie kan worden betaald, dan moet dat niet gebeuren. Ik meen dat wij in een tijd leven waarin wij niet via een economisch, theoretisch verhaal dit vraagstuk kunnen oplossen.

Ik zou het vandaag nog gaarne in die richting willen zoeken. Het karakter van de Kinderbijslagwet is anders dan het karakter van de Algemene Ouderdomswet. De Kinderbijslagwet draagt sterk het karakter van een herverdeling, een nieuwe verdeling van het inkomen. Zij draagt sterk het karakter van een correctie op de loonvorming en een correctie op de prijsvorming, want noch bij de loonvorming, noch bij de prijsvorming kan rekening worden gehouden met het kindertal. Ik zou dus tegen een bijdrage uit de schatkist, een storting in het Kinderbijslagfonds, minder bezwaren hebben. Ik zou dat een betere oplossing vinden dan financiering uit de schatkist van de A.O.W. Het komt, zegt men, dan op hetzelfde neer. Dat is natuurlijk zo. Maar het is een goede zaak om te proberen een volksverzekering (het samen dragen van risico's voor de oudedagsverzorging) zo zuiver mogelijk te houden. Dan gaan wij niet langzaam in de richting van het staatspensioen."

De belastingverlaging, het wegen-probleem, de recreatie en ook — uiteraard — de woningbouw passeerden de revue. De landbouw- en de middenstandsproblematiek eveneens. Over het beleid inzake de middenstand, waarmee de A.R. staatssecretaris drs. J. A. Bakker zo nauw verbonden is, zei de heer Smallegen:

„De wijziging in de Prijzenwet, waardoor ook ten aanzien van individuele bedrijven aan de overheid mogelijkheden werden gegeven, heeft moeilijkheden gegeven in de Staten-Generaal. Zowel de Eerste als de Tweede Kamerfractie hebben die wijziging alleen kunnen accepteren omdat via een amendement-Roolvink de zaak tot een tijdelijke zaak is gemaakt, en waardoor de zaak opnieuw ten principale over ruim een jaar wordt gezien, nadat de S.E.R. een advies heeft gegeven over deze zaken.

Een goed overleg met de middenstandsorganisaties is natuurlijk in al deze zaken van grote betekenis. En het middenstandsbeleid is niet alleen een zaak van het prijsbeleid. Daar zitten ook nog heel andere kanten aan vast. En ik hoop dat de bewindsman van Economische Zaken, die speciaal belast is met het middenstandsbeleid, straks ook kan

komen met een aantal positieve maatregelen ten bate van die middenstand die zo gevarieerd is in onze samenleving. Ik denk aan het tot stand komen van een wet op het ordelijk economisch verkeer, benevens een verbetering van de Uitverkoopwet, een verbetering van het cadeaustelsel, een verbetering van de Winkelsluitingswet. Maar ik denk ook aan het bevorderen van het tot stand komen van een ontwikkelings- en saneringsfonds voor de middenstand. De landbouw heeft dit.

Dit moet ook eens bekeken worden voor de middenstand. Ik vraag ook aandacht voor bevordering en subsidiëring van de voorlichting van de middenstand. Hier is op middenstandsgebied een achterstand. En ik weet wel, dat hier financiële consequenties aan zitten, maar de staatssecretaris van Economische Zaken, belast met de zaken voor de middenstand moet zeker van het kabinet gelegenheid krijgen om ten opzichte van dat proces in de middenstand een begeleidingsbijdrage te kunnen geven in de schaal-vergroting, die in de middenstand plaats vindt en die nodig is."

Aan de discussie over de rede van de heer Smallenbroek werd deelgenomen door de heren D. Pereboom, H. Vink, C. J. van den Heuvel, H. H. Baars, J. van Lien, J. H. Dulfer, N. van der Brugge, J. W. Stevenson en M. H. L. Weststrate.

Het laatste gedeelte van de ochtendvergadering was nog gewijd aan de behandeling van de jaarverslagen 1963 van het Centraal Comité, de A.R.J.O.S., het College van Advies, de dr. A. Kuyperstichting en van de beide A.R. Kamerfracties.

Aan de discussie daarover namen de heren J. van Lien, mr. M. R. Krans en M. Knol deel.

Tevens werd het volgende telegram aan H. M. de Koningin gezonden:

„De Anti-Revolutionaire Partij te Utrecht in vergadering bijeen wil jegens Uwe Majesteit ook thans weer uitdrukking geven aan haar diepste respect en haar grote aanhankelijkheid. Zij wenst Haar en alle leden van Haar Huis en Haar gezin Gods zegen toe."

3. Het najaars-Partij Convent op 31 oktober te Utrecht

Veel belangstelling ondervond het najaars-Partij Convent op 31 oktober. Minister van Aartsen was ditmaal verhinderd aanwezig te zijn, doch minister Biesheuvel en de

staatssecretarissen Bakker, Van Es en Grosheide behoorden tot de aanwezigen, die de voorzitter kon begroeten.

De openingsrede van dr. W. P. Berghuis is onder de titel "De vreugde van de politiek" naderhand in brochure-vorm uitgegeven. Daarom worden hier slechts enkele punten aangestipt.

Over de Europese ontwikkeling, die de heer Berghuis zorgen baarde zei hij onder meer:

„De Europese politieke ontwikkeling zit als gevolg van het Gaullisme, dat zeker niet uitsluitend een Frans verschijnsel is, danig in een impasse.

Het is voor de hand liggend, dat dit ieder, wie de toekomstige ontwikkeling van Europa als politiek geheel ter harte gaat, zorgen baart.

Het is op zichzelf wel begrijpelijk, dat een onvervalste Europeaan als Spaak wegen zoekt om de zaak weer op gang te brengen.

Maar wanneer dit ertoe zou leiden, dat vormen worden gecreëerd, waarin ook De Gaulle zich kan vinden, zou dit de grote kans lopen het accepteren van een compromis tussen concepties van Europa, te weten de supranationale en Gaullistische, die niet te verzoenen zijn, en daardoor niet zouden betekenen het doen van een begeerde voorlopige stap vooruit maar een stap terug."

In deze rede werd veel plaats ingeruimd voor de binnenlandse politiek. Vier aangelegenheden zag dr. Berghuis als grote punten van binnenlandse politiek:

"Als grote punten van binnenlandse politiek, die principiële betekenis hebben, zou ik willen noemen:

- 1e. de besteding van een welvaart naar maatstaven van economisch evenwicht en sociale rechtvaardigheid. Niet ontkend kan worden, dat dit punt en ook de strijd daarover in ons land wel aan zijn trek komt.
- 2e. de maatschappij-structuur en de hervorming daarvan, zich toespitsend op de herziening van de rechtsvorm van de onderneming. Men kan nauwelijks zeggen, dat dit punt een levend element in ons politieke denken is.
- 3e. het organisatie-bestel in ons land, dat gaarne in negatieve zin met de term "zuilen" wordt aangeduid. De waarde van dit punt en van de strijd daarover is — en ik zeg: gelukkig — levend geworden door de toespitsing van de strijd over het radio- en televisiebestel.

- 4e. het punt van de ruimtelijke ordening, gelet op de voortstormende bevolkings- en welvaartsontwikkeling binnen onze grenzen. De toenemende betekenis van dit punt leeft nog lang niet voldoende onder ons."

De positie van onze partij kwam eveneens ter sprake in een passage, die gedurende de rest van het verslagjaar niet onbesproken bleef. Daarom te meer wordt zij hier letterlijk weergegeven:

„Waar staan wij nu als A.R.P. in het totaalbeeld van de Nederlandse politiek?

In de politiek wordt vaak de onderscheiding gemaakt: rechts-links.

In het Nederlandse partijen-patroon met zijn confessionele en niet-confessionele partijen is steeds, vooral vóór de oorlog, de onderscheiding rechts-links daarop toegepast. Aan de hand van dit criterium is de Anti-Revolutionaire Partij, samen met de C.H.U. en de K.V.P. rechts en zijn socialisten en liberalen links. Wij voor ons achten dit onderscheidingskenmerk van wezenlijke aard en wij houden voor wat onszelf betreft, daaraan vast. In andere landen, waar men het Nederlandse organisatie-patroon niet kent, wordt de onderscheiding rechts-links toegepast op de begrippen conservatief-voortstrevend.

En na de oorlog is dit criterium, mede als gevolg van de zogenaamde "doorbraak"-gedachte ook door onze Nederlandse politieke verhoudingen gaan heenspelen en wordt het althans gehanteerd. Voor onszelf hebben wij het onderscheidingskenmerk voortstrevend-conservatief altijd afgewezen als een kenmerk van niet-essentiële aard. Het blijft naar onze mening aan de oppervlakte. Maar daarom kan het geen kwaad om het eens even op onszelf toe te passen. En dan is het goed te stellen, dat in die zin genomen de A.R.P. van huis-uit (ik denk aan figuren als Kuypers en Talma) maar niet minder in de benadering van de politieke vraagstukken van vandaag **sociaal gezien** zowel nationaal als internationaal **links** is.

Dat sociaal-links-zijn hebben wij niet van de socialisten overgenomen en het betekent ook niet dat wij nu in het schuitje van de socialisten gaan zitten. Want het de zwakere beschermen en helpen is wezenlijk iets anders dan de socialistische "van de wieg tot het graf"-gedachte.

Overigens is het in zekere zin veeleer zo, dat de socialisten, toen zij het Marxisme hadden losgelaten, qua opzet op het terrein van de sociale wetgeving veel hebben overgenomen, wat in de oorsprong uit de anti-revolutionaire koker kwam."

Een gedeelte van de bestuurstafel op het Partij Convent van 31 oktober 1964. V.l.n.r. mr. A. B. Roosjen, Z.E. mr. B. W. Biesheuvel, dr. W. P. Berghuis, J. Smallenbroek, mr. W. de Kwaadsteniet en dr. A. Veerman.

Na de openingsrede herdacht het Partij Convent een viertal mannen, op wier aanwezigheid men steeds kon rekenen: de heer H. van Eijdsen (voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie), de heer C. Smeenk (oud-lid van de Tweede Kamer), de heer F. P. Vermeulen te Haarlem, die lange tijd de nestor van de Partij Conventen is geweest en de heer D. Griffioen te Baambrugge.

Het huishoudelijke deel van de agenda betrof de behandeling van de financiële jaarstukken van het Centraal Comité, de A.R.J.O.S. en de dr. A. Kuypersstichting. Deze arbeid vergde weinig tijd van het Partij Convent, evenals de bespreking van de begrotingen der drie genoemden. Hierbij vroeg prof. dr. J. Zijlstra het woord om als voorzitter van de Doctor Abraham Kuypersstichting op de penibele financiële situatie van deze Stichting te wijzen. Hij begon zijn pleidooi als volgt:

„Ik heb de voorzitter gevraagd mij te willen toestaan, om van deze gelegenheid gebruik te maken om een enkel woord over de Kuypersstichting te zeggen en dat zal dan zijn een poging om een "goed woord" voor de Kuypersstichting te doen. Want wij moeten allemaal goed beseffen dat de wezenlijke financiële positie van de Kuypersstichting klem zit tussen de opbrengst van haar vermogen en de uitgaven die de Kuypersstichting, voor het overgrote deel aan personeel moet doen. Die personeelskosten volgen de trends en de opbrengst van het vermogen ligt aan alle remmen waaraan opbrengst van vermogen is onderworpen. In ieder geval, als het zo door gaat, dan kunnen wij nog wel een groot aantal jaren de Kuypersstichting houden, maar dan zijn wij toch bezig met op te richten een Kuypersstichting in liquidatie.”

De morgen-bijeenkomst werd besloten met de mededeling van de voorzitter der stemcommissie, dat 128 stemmen waren uitgebracht ter vervulling van de vacature-Borstlap in het Centraal Comité. De heer J. Nieuwenhuis verkreeg 85 stemmen en werd dus gekozen verklaard; op de heer A. Hordijk werden 38 stemmen uitgebracht, terwijl 5 blanco stemmen werden geteld.

Na de middag-pauze hield minister Biesheuvel een korte toespraak waarin hij met name de Europese situatie analyseerde. Ook hij constateerde een diepgaande politieke cri-

sis, waarvan Zijne Excellentie de oorzaak als volgt omschreef:

„Aan het mislukken van de onderhandelingen met Engeland is vooraf gegaan een keuze die de regering Macmillan heeft gedaan ten aanzien van de defensie. Engeland heeft ten aanzien van de kernbewapening, men denke maar aan het accord van Nassau, een keuze gedaan, heeft zich op Amerika gericht. Vanaf dat moment is de politieke crisis in Europa ingetreden. En in wat voor situatie bevinden wij ons nu vandaag?

Enerzijds, dat wij ten aanzien van de economische samenwerking, ondanks alle griezilverhalen die er geschreven worden over het overleg wat in de Raad van ministers in Brussel plaatsvindt, voortgang maken. Anderzijds, dat wij ten aanzien van de politieke samenwerking in het slop zitten. En dat wij ten aanzien van de militaire verdediging van het Westen, ons defensiebeleid, ook in een impasse zitten.”

Aangezien nog enige tijd gewacht moest worden voordat de referent voor de middag-vergadering, prof. dr. H. Bergema, aanwezig kon zijn, traden mej. mr. J. C. Rutgers, mr. J. H. Prins en de heer W. J. van der Ros in een korte gedachtenwisseling met de bewindsman.

Toen was het woord aan prof. Bergema, die sprak over het onderwerp "Onze verhouding tot de jonge staten" (onder deze titel is zijn rede in brochure-vorm verschenen).

Zijn standpunt vatte de spreker als het ware samen in de passage die hij wijdde aan de verantwoordelijkheid:

„Ik behoor bepaald niet tot degenen, die alleen maar afgeven op de koloniale periode. Daar zijn belangrijke en positieve dingen van te zeggen. Er is ook een volvoeren van het bevel van God in geweest.

Maar er zal wel niemand onder ons zijn, die zou willen ontkennen, dat wij op grond van ons verleden mede verantwoordelijk zijn voor wat er op het ogenblik in de jonge staten gebeurt. Heel veel van wat er op het ogenblik ontbreekt in deze jonge staten — en waar wij vaak denigrend over spreken — is toch mede te wijten aan het feit, dat wij in die 350 jaren van koloniaal bewind in Indonesië niet in voldoende mate de grondslagen hebben gelegd, voor hun uiteindelijke zelfstandigheid. Kuyper wees daar in 1878 al op, bijvoorbeeld in verband met het hoger onderwijs. Vijftig jaar geleden hadden we er al voor moeten zorgen dat ze een "Vrije Universiteit" hadden.

Er is verschil van opinie over de mate waarin wij in gebreke zijn gebleven. Maar in ieder geval is er reden om naast gerechtigheid en naastenliefde, ook over verantwoordelijkheid te spreken, bij het bepalen van onze houding tegenover de jonge staten.

Ik zou daar ook in verband met Afrika nog wel even op willen wijzen. Wij hebben als Nederlanders, ook meegegaan aan de slavernij. Wij zijn er zelfs nog tientallen jaren mee doorgestaan, toen in andere landen de slavernij al lang was afgeschaft. Om de 15 miljoen slaven, die van Afrika naar Amerika zijn gebracht, staan wij ook schuldig tegenover Afrika en is er reden om te spreken over onze verantwoordelijkheid tegenover de jonge staten van Afrika.

Deze verantwoordelijkheid brengt (met de naastenliefde en de gerechtigheid) ook met zich mee, dat wij ons op de hoogte stellen van wat er op het ogenblik werkelijk in deze staten gebeurt. Er zijn boeken genoeg om ons daarover voor te lichten. Ook boeken die door Aziaten en Afrikanen geschreven zijn. Ik wijs daar speciaal op. Niet omdat zij alle gelijk aan hun kant hebben. Er staat vaak heel wat in, dat onjuist en onbillijk is. Maar het is goed om juist hun zienswijze te leren kennen, om onze ogen te openen voor andere kanten dan die voor ons vaak ten onrechte "vanzelfsprekend" zijn."

Nadat de hoogleraar een aantal schriftelijk gestelde vragen had beantwoord, besloot een discussie tussen hem en drs. G. Puchinger, de heer J. W. Koning en mr. L. J. van der Burg deze bijeenkomst.

4. De samenstelling van het Partij Convent eind 1964

Stemhebbende leden:

Gekozen door de Statencentrales	118
Gekozen door de Kamercentrales	60
Stemhebbende leden van het Centraal Comité	38
Leden Organisatie Commissie	4
Dagelijks Bestuur dr. A. Kuypersstichting	7
Dagelijks Bestuur Verband van Ver. van A.R.	
Gemeente- en Provinciebestuurders	2
Dagelijks bestuur A.R.J.O.S.	6
	<hr/>
Totaal	235

Adviserende leden:

Adviserende leden Centraal Comité	9
A.R. leden der Staten-Generaal	20
Secretaris Centraal Comité en directeur dr. A. Kuyperstichting	2
Leden Financiële Commissie	3
Redactie Nederlandse Gedachten en A.R. Staatskunde	14
Commissie van Beroep	5
Gasten	25
	<hr/>
	totaal 78
	<hr/>
	totaal-generaal 313

Hierbij moet echter worden bedacht, dat in het bovenstaande een vrij groot aantal dubbeltellingen voorkomt. Zo zijn bijvoorbeeld enkele Kamerleden tevens lid van het Centraal Comité. Het werkelijke aantal leden is dus niet zo hoog.

HOOFDSTUK III

DE ORGANISATIE COMMISSIE EN HET ALGEMEEN ORGANISATIE COMITE

1. De Organisatie Commissie

a. De samenstelling (eind 1964)

In de samenstelling vonden geen mutaties plaats, zodat deze eind 1964 nog als volgt was:

dr. A. Veerman, voorz.	Regentesselaan 5 Rijswijk (Z.H.)	070-986712
C. J. van den Heuvel,	Raadhuisstraat 16 Moerkapelle	01793-302 kant. - 300
K. J. de Jong,	Alma Tademastraat 12 Leeuwarden	05100-24989
E. van Ruller,	Floresplein 8 Groningen	05900-22969
S. Silvis,	Binnenlandse Baan 24 Barendrecht	kant. 010-142211
mevr. G. van Tuinen- Scheepsmā,	Michel Angelostraat 11 Amsterdam	020-798291
mr. W. R. van der Sluis, (secretaris)	Julianalaan 268 Bilthoven	03402-3974 kant. 070-631023
mr. W. de Kwaadsteniet, (adj. secretaris)	Vroesenlaan 49a Rotterdam	010-288455 kant. 070-631023

b. De werkzaamheden

De Organische Commissie kwam in 1964 tweemaal bijeen, namelijk op 6 februari en 17 september.

Enkele werkzaamheden van de Organisatie Commissie worden hier gememoreerd.

Vergadering d.d. 6 februari

— Naar aanleiding van de mededeling, dat het moderamen van het Centraal Comité aan enkele personen opdracht heeft gegeven om na te gaan in hoeverre een herziening van het partijstatuut (inclusief reglement kandidaatstelling) nodig is — van de commissie maken deel uit dr. A. Veerman, voorzitter, mr. J. H. Jonker, mr. W. R. van der Sluis, J. Smallenbroek en mr. W. Verheul, terwijl mr. W. de Kwaadsteniet optrad als

- secretaris — worden enkele van belang zijnde punten terzake besproken;
- besloten wordt dat een folder voor de a.s. kiesgerechtigden door de voorzitter zal worden ontworpen;
 - besloten wordt als volgende gespreksgroepenonderwerp voor te dragen: de Europese samenwerking;
 - besloten wordt aan alle kiesverenigingen een brief te richten met het verzoek ieder een viertal abonnees op "Nederlandse Gedachten" te winnen. Aan de kiesverenigingen, binnen welker ressort abonnees hebben bedankt, zal opgegeven worden welke abonnees dat zijn. Verzocht zal worden op z'n minst een gelijk aantal herwonnen/nieuwe abonnees op te geven. Aan de Kamercentrales zal worden verzocht deze korte actie, waaraan geen grote publiciteit zal worden verbonden, te stimuleren;
 - besloten wordt aan het Algemeen Organisatie Comité voor te stellen een verfijning van de contributie-afracht-regeling, waarbij een tegemoetkoming wordt gedaan ten aanzien van een scherp te omschrijven groep: dus bijvoorbeeld personen van 65 jaar en ouder en weduwen;
 - besloten wordt in het najaar weer een grote landelijke ledenwerfactie te houden;
 - kennis wordt genomen van een voorlopig centraal rapport betreffende de inmiddels binnengekomen zogenaamde sprekersrapporten.

Vergadering d.d. 17 september

- Kennis wordt genomen van enkele mededelingen betreffende het werk van de commissie herziening partijstatuut;
- de Organisatie Commissie gaat akkoord met een voorgenomen verhoging van de abonnementsprijs op "Nederlandse Gedachten" van f 6,50 tot f 8,— per jaar;
- ter tafel is een ontwerp-folder voor a.s. kiesgerechtigden. De Organisatie Commissie gaat met het ontwerp als zodanig akkoord. Er zal overleg gepleegd worden met een reclame-adviesbureau;
- de Organisatie Commissie gaat akkoord met de ontwerp-folder "WEER/ZIEN" voor de ledenwerfactie. Nieuwe leden, die ten minste f 10,— per jaar als contributie gaan betalen zullen het boekje "Wegwijs in de A.R. Partij" ontvangen, terwijl de ledenwerwers het eveneens als blijk van waardering zouden kunnen ontvangen.

2. Het Algemeen Organisatie Comité

a. De samenstelling

Behalve de leden van de Organisatie Commissie hebben de volgende afgevaardigden van de Kamercentrales (elk twee) zitting in het Algemeen Organisatie Comité:

Groningen	: P. B. Tillema	Prinsesseweg 4 Hoogkerk	05900—	65389
		vakature	—	—
Leeuwarden	: M. Knol	dr. Kuyperlaan 34 Sneek	05150—	2601
	drs. W. K. de Roos	R. Westrastraat 8 Sexbierum	05179—	402
Assen	: H. Scholtens	Kapelstraat 23 Emmen	05910—	1024
	J. Hollenbeek Brouwer	Parkstraat 18 Assen	05920—	3010
Zwolle	: P. A. Nawijn	Zuiderkade 345c Blokzijl	05272— kant.	229 333
	A. Sein	Getfertsingel 127 Enschede	05420—	4987
Arnhem	: D. Pereboom	Stationsweg 64 Ede	08380—	8500
	H. A. v. Willigen	Bernhardlaan 7 Haaften	04189— kant.	201 235
Nijmegen	: B. Geleijnse	Burg. Tenckinkstr. 18 Doetinchem	08340—	3817
	A. Wildeman	Corleseweg 2 Winterswijk	05430—	2191
Utrecht	: L. W. H. de Geus	Raadhuisstraat 18 Linschoten	03480—	2602
	A. van der Stelt	Kerkstraat 3 IJsselstein	03478—	1775
Amsterdam	: A. Niemants- verdriet	Lord Kelvinstraat 11 II Amsterdam	020—	421169
		vakature	—	—
Den Helder	: K. Holwerda	Oostkanter 3 Heiloo	02200—	30346
	Joh. W. Stevenson	Spoorgracht 10 Den Helder	02230—	3534
Haarlem	: P. Brune	Westerparkstraat 27 Zandvoort	02507—	2546
	E. Tijsselink	Marnixstraat 354 II Amsterdam	020—	234322 kant. 743474
Leiden	: A. C. van Beek	Meerkoetlaan 1 Woerden	04380—	3931
	C. G. Karssen	Burg. Van Dobben de Bruijn- straat 3, Bodegraven	01726— of	3610 2138

's-Gravenhage	: mr. C. Pijl	Carel Reinierszkade 243	
	Hogeweg	's-Gravenhage	070—851458
	W. Verburg	Norenborg 97	
		's-Gravenhage	070—856338
Rotterdam	: H. A. Brokking	Meeuwenlaan 11	010—186420
		Rotterdam-13	kant. 112133
	L. L. Blok	Meyenhage 402	
		Rotterdam-23	010—176413
Dordrecht	: G. van Galen	Lindelaan 74a	
		Zwijndrecht	01850— 26574
	N. van der Brugge	Dorpsstraat 8	
		Giessenburg	01845— 200
Middelburg	: A. Meulbroek	Bleek 9	
		Middelburg	01180— 3570
	J. van den Bos	Hoogstraat 3	
		Tholen	01660— 498
's-Hertogenb.	: drs. J. Koning	Mathijssenlaan 26	
		Eindhoven	04900— 10007
	G. Crielaard	Hoofdgraaf 16	
		Andel N.Br.	01832— 382
Tilburg	: A. Kroon	Allerheiligenweg 40	
		Breda	01600— 30283
	ir. A. Smid	Hubertuslaan 9	
		Breda	01600— 33684
Maastricht	: J. Lanser	Helbeek 51	
		Venlo	—
	K. A. Santing	Panhuysstraat 15	
		Hoensbroek	
		kant.	04440— 8111
		toestel	6177
voor de ARJOS:	mr. A. Herstel	Vader Rijndreef 6	
		Utrecht	—
	D. Corporaal	Ruimzicht 170	
		's-Gravenhage	070—672816
		kant.	113231

b. *De werkzaamheden*

Ook het Algemeen Organisatie Comité kwam in 1964 tweemaal bijeen en wel op 2 maart en 23 oktober.

De agenda's van die bijeenkomsten waren in grote trekken gelijk aan die van de telkens voorafgegane vergaderingen van de Organisatie Commissie. Een enkel punt zij echter nog eens afzonderlijk vermeld.

Vergadering d.d. 2 maart

— Het Algemeen Organisatie Comité neemt het voorstel van de

Organisatie Commissie betreffende de verfijning van de contributie-afdracht-regeling voor bejaarden over;

- hetzelfde geldt de in het najaar 1964 te houden landelijke ledenwerfactie;
- naar aanleiding van het voorlopig centraal rapport betreffende de sprekersrapporten wordt geconstateerd, dat uit de opsomming der discussiepunten blijkt welke onderwerpen actueel zijn. Door de rapporten van de leden der sprekersorganisaties komt er een doorstroming naar boven.

Vergadering d.d. 23 oktober

- Het door het Centraal Comité verworpen voorstel van het Algemeen Organisatie Comité betreffende de afdracht-verfijning leidt tot een discussie over het nauwer betrekken van de Kamercentrales bij de inning van achterstallige contributie-afdrachten van kiesverenigingen. Het overleg tussen Centraal Comité en de Kamercentrales, terzake van zulke kiesverenigingen wordt bindend gemaakt. Er moeten terzake gecoördineerde beslissingen worden genomen. Besloten wordt, dat het secretariaat over deze materie aan de besturen der Kamercentrales nog een brief zal doen toekomen;
- gesproken wordt over de financiële positie van de partij in haar verschillende organen alsmede over de financiële positie van de Kuypertstichting.
Het Algemeen Organisatie Comité dringt er op aan, dat deze kwestie besproken wordt met de Kamercentrales, zodat allen tot een duidelijk financieel beeld voor de toekomst komen. Tevens wordt aangedrongen op een tijdige beslissing betreffende een verhoging van de contributieafdracht. De verhoging moet in 1966 doorgevoerd worden. De beslissing daarover moet dan niet eerst in het najaar, maar in het voorjaar 1965 worden genomen. Eventueel kunnen de kiesverenigingen in 1966 zelf profiteren van de doorgevoerde verhoging der contributie, terwijl de afdracht aan het Centraal Comité eerst per 1 januari 1967 verhoogd wordt;
- elke Kamercentrale wijst een aantal contactpersonen aan ter stimulering van de ledenwerfactie der kiesverenigingen;
- besloten wordt de documentatie van het gespreksgroepenonderwerp "De Europese samenwerking" per extra editie van "A.R. Post" (4 pagina's) aan alle leden toe te zenden;
- besproken wordt het verzamelrapport sprekersorganisatie seizoen 1963/1964. Het werken met sprekersrapporten wordt algemeen als nuttig beschouwd. Ook aan de kiesverenigingen zal nu (dus naast de sprekers) gevraagd worden zogenaamde vergaderrapporten in te zenden;
- besloten wordt een landelijke sprekersconferentie te beleggen in januari 1965.

RIEMERSMA'S STALEN MEUBELEN

voor Kerken
Verenigingsgebouwen
Kantines
Werkplaatsen
Aula's

SURHUISTERVEEN — Telefoon 05124-441*

Katalogus wordt op aanvraag gaarne toegezonden

J. NOOITGEDAGT & ZONEN IJLST

- ★ Gereedschappen en werkbanken
- ★ Schaatsen
- ★ Houten speelgoederen

HOOFDSTUK IV

HET A.R. VROUWENCOMITE

1. De samenstelling (eind 1964)

a. Door het Centraal Comité benoemde leden:

mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom (pres.)	Jul. van Stolberglaan 17 Rotterdam	010—180937
mevr. G. van Tuinen-Scheepsma (vice-pr.)	Michel Angelostraat 11 Amsterdam	020—798291
mevr. A. M. Bangma-Van Es	Schrans D 93 Leeuwarden	05100— 26406
mevr. C. A. Drayer-Velema	Pieter Lastmankade 3bv. Amsterdam-Z.	020—790012
mevr. L. A. Lever-Brouwer	mr. Th. Heemskerklaan 49 a Amersfoort	03490— 13267
mej. E. M. Spoomaker	Lorentzlaan 1 Amstelveen	02964— 18186
mevr. W. M. Ridderbos-De Rooy	Van Breestraat 14 Amsterdam-Z. I	020—724275
mej. J. van Leeuwen	Hendrik Ravesteynplein 44 Rijswijk (Z.H.)	070—985462
mej. A. J. van der Ploeg	Stationssingel 4 Veenendaal	08385— 2368

b. Door de Kamercentrales aangewezen vertegenwoordigers:

P.C. Groningen

mevr. I. A. de Vries-Dijksterhuis	Aduarderzijl 22 Ezinge	05941— 217
-----------------------------------	---------------------------	------------

P.C. Friesland

mevr. A. M. Bangma-Van Es	Schrans D 93 Leeuwarden	05100— 26406
---------------------------	----------------------------	--------------

P.C. Drenthe

mevr. F. Zandbergen-Huising	Prinsenplein 15a Meppel	
mej. F. A. Wijngaard	Beilerstraat 63 Assen	05920— 2330

<i>P.C. Overijssel</i>	J. H. Trompmeesterstraat 25		
mevr. A. M. Visser- Visser	Steenwijk	05210—	2781
mej. dra. M. B. Volten	Parkweg 25 Almelo	05490—	3427
<i>K.C. Arnhem</i>			
mevr. A. Timmer- Hondema	Jul. van Stolberglaan 47 Ede		
mevr. E. H. Achter- straat-De Ruyter	Lisztstraat 20 Arnhem	08300—	26626
<i>K.C. Nijmegen</i>			
mevr. H. Norg- Mijnheer	Kwikkelstraat 24 Dinxperlo	08355—	251
mevr. M. v. d. Schans- Wijsmuller	Slijkwelstraat 20 Well-Ammerzoden	04199—	283
<i>P.C. Utrecht</i>			
vacature			
<i>K.C. Amsterdam</i>			
mevr. C. M. Tonkens- Kaajan	R. Vinkeleskade 37 III Amsterdam	020—	720960
mevr. J. C. Korenhof- Van Heun	Linnaeushof 13 Amsterdam	020—	346505
<i>K.C. Den Helder</i>			
mej. C. Hellema	Botenmakersstraat 45 Zaandam	02980—	63224
mej. T. T. Smith	Bankastraat 21 Den Helder	02230—	3986
<i>K.C. Haarlem</i>			
mevr. Chr. Aschoff- Van der Gaast	Spaarndamseweg 14 Haarlem	02500—	62791
mevr. G. Trietsch- Wiedijk	Comeniuslaan 4 Naarden		—
<i>K.C. Leiden</i>			
mevr. T. H. Attema- Roosjen	Nieuwe Duinweg 54 Katwijk	01718—	3079
mevr. M. H. J. Brink- Bijleveld	Dorpsstraat 136 Hazerswoude	01728—	164
<i>K.C. 's-Gravenhage</i>			
mevr. mr. W. J. R. Derksen-Koppe	Van Thedingerbrouckstr. 21 's-Gravenhage	070—	244811
mevr. A. Jonker-Visser	Segbroeklaan 412 A 's-Gravenhage	070—	395636

<i>K.C. Rotterdam</i>			
mevr. M. van der Laan-Barreveld	Essenburgsingel 68 Rotterdam		010—230110
mevr. J. Buesink-Oskam	Corn. Muschstraat 8 Rotterdam		010—246310
<i>K.C. Dordrecht</i>			
mevr. G. C. van Vliet-De Groot	Magnoliastraat 7 Dordrecht		01850— 20412
mevr. J. Bik-Meima	Geestbrugweg 80 Rijswijk (Z.H.)		070—905038
<i>P.C. Zeeland</i>			
mevr. A. Fraanje-Voorbij	Middelburgsestraat 36 Goes		01100— 5103
mevr. Van Hoeve-De Hamer	Spoorstraat 51 Sluiskil		01157— 475
<i>K.C. Tilburg</i>			
mevr. J. Jonkers-Tiemensma	Tilburgseweg 162 Breda		01600— 38788
<i>K.C. 's-Hertogenbosch</i>			
mej. N. Luyendijk	St. Nicasiusstraat 16 Eindhoven		04900— 15116
mej. G. Beimers	Notenlaan 35 Sleeuwijk		01883— 490
<i>P.C. Limburg</i>			
mevr. A. van Rooijen-van der Veer	Burg. Waszinkstraat 112 Heerlen		04440— 3572
<i>Assistente:</i>			
mevr. N. L. Nieuwen-huize-Verkamman	Kemperweg 148 Rotterdam		010—184351

Het secretariaat wordt waargenomen door het partij-secretariaat.

De vergaderingen van het A.R. Vrouwencomité worden eveneens bijgewoond door het vrouwelijk lid van de A.R. Tweede Kamerfractie, mej. mr. J. C. Rutgers, Joh. Vermeerstraat 69 hs., Amsterdam, tel. 020—797798.

2. De werkzaamheden

Op *vrijdag 5 juni* kwam het A.R. Vrouwencomité de gehele dag bijeen in Huize "St. Jan" te Utrecht.

Voor het eerst waren uit bijna alle Kamercentrales twee vertegenwoordigsters aanwezig.

Aan de hand van een door de assistente van het A.R.

Vrouwencomité, mevr. N. L. Nieuwenhuize-Verkamman, opgesteld rapport over de activiteiten voor en door A.R. vrouwen in iedere Kamercentrale, werden een aantal vraagpunten besproken.

Na de lunchpauze werd besloten dat documentatie-materiaal voor A.R. vrouwengespreksgroepen ter beschikking zal worden gesteld over het onderwerp "Gezin en pers". Een commissie bestaande uit de dames M. H. J. Brink-Bijleveld, J. Bik-Meima en J. Jonkers-Tiemensma, zal de documentatie voorbereiden.

Vervolgens hield het vrouwelijk A.R. Tweede Kamerlid, mej. mr. J. C. Rutgers een inleiding onder de titel "Na één jaar", waarin zij sprak over de wetgevende arbeid en de controlerende taak van het parlement, alsmede over het Europees Parlement waarin zij zitting heeft.

HOOFDSTUK V

HET COMITÉ VOOR VARENDEN

Het Comité voor Varenden adviseert het Centraal Comité betreffende het onderhouden van contact tussen de A.R. Partij en geestverwante schippers, vissers en zeevarenden. Ook de belangen van deze bevolkingsgroep maken voortdurend onderwerp van bespreking uit op de vergadering van het Comité.

De leden van de A.R. Eerste en Tweede Kamerfracties, die bij de behandeling van de diverse begrotingen in de Staten-Generaal de belangen van de varenden onder de aandacht van de bewindslieden brengen, geven op de vergaderingen van het Comité de nodige inlichtingen terwijl tevens met hen wordt gesproken over de wensen en verlangens welke bij deze bevolkingsgroep leven.

Deze wederzijdse informatie is mogelijk, doordat de leden en de adviserende leden van het Comité door hun contacten met de varenden bij de aan de orde zijnde zaken zijn betrokken.

Op de vergadering van 26 oktober sprak de heer mr. C. W. Kroes over het vervoersvraagstuk, de sociaal-economische hulpverlening aan schippers, de kwestie van het "eigen vervoer" met huurschepen, de evenredige vrachtverdeling en de noodzakelijkheid van een passende credietregeling voor vervanging van schepen, terwijl de heer B. W. Touw de problemen rond de Rijnvaart, de verbetering van nachtrusttijden en het vraagstuk van de zondagsrust ter sprake bracht.

Bij dit overleg waren voor de A.R. Tweede Kamerfractie aanwezig de heren mr. W. Aantjes, G. A. Kieft, B. Roolvink en M. W. Schakel.

De heren W. Koster te Hoogeveen en C. M. Siebert te Zwartsluis waren genoodzaakt als leden van het Comité te bedanken. Voor de door hen verrichte werkzaamheden verdienen zij een woord van dank.

De samenstelling van het Comité voor Varenden was eind 1964 als volgt:

ds. G. J. van Kamp (voorzitter),	Fred. Hendrikplantsoen 102 II,	Amsterdam-West	020-87281
mr. W. R. van der Sluis (secr. Centraal Comité),	Dr. Kuypersstr. 3,	's-Gravenhage	070-631023
mr. W. de Kwaadsteniet (adj. secr. Centraal Comité),	Dr. Kuypersstr. 3,	's-Gravenhage	070-631023
E. Termorshuizen (secretaris),	Dr. Kuypersstraat 3,	's-Gravenhage	070-631023
J. Boeyenga	Troelstrakade 5a	Sneek	
P. Bosscha	Roos v. Dekemastr. 14	Gouda	
J. H. van Dijk	a/b "IJsselmeer" p/a Burgwal 55 I	Kampen	
H. van Eerde	Beatrixstraat 7	Zwartsluis	
H. Fernhout	Dennenlaan 175	Zwanenburg post Halfweg	02907-5424
B. Hageman	Mercuriusstraat 24	Delfzijl	05961-2505
D. Heininga	Vaart 258	Assen	
C. de Jager	Boslaan 161	Katwijk aan Zee	
D. Jansma	Berenicestraat 11	Lobith-Tuindorp	
J. A. Nap	Kramerstraat 175	Rotterdam	010—142714
J. Nijhuis	a/b "Eben Haezer" p/a Roggeveenstr. 21	Amsterdam	
G. Runhaar	Ten Oeverstraat 10	Zwolle	05200- 7547
L. Schelhaas Jzn.	Hoofdstraat 98	Hoogeveen	05280- 2552
L. Schuman	De Montignylaan 5	Lopik	01823- 397
G. Timmerman	a/b "Elisabeth" p/a Ossenisseweg 124	Rotterdam	010-172376
R. Ubels	Peizerweg 24	Groningen	05900-34956
L. Vermij	Nessestraat 66	Dordrecht	01850- 5716
E. Zielstra	Nw. Willems haven 9a	Harlingen	
G. Zielstra	Dinkelstraat 11	Groningen	
ds. K. S. G. Zijlstra	Statenweg 159c	Rotterdam	010—281371

Adviseerende leden:

G. van Hoeven	Rijksweg Zuid 143	Sittard	04490- 5066
mr. C. W. Kroes	Stevinstraat 174	Scheveningen	070-541061
		kant.	010—118660
B. W. Touw	Abeelweg 302	Rotterdam	010-185198

HOOFDSTUK VI

1. De Financiële Commissie

Deze commissie bleef in 1964 ongewijzigd. Zij bestaat dus uit de volgende leden:

J. C. Haspels, voorzitter	Gen. De la Reylaan 20 Bussum	02959—13190
dr. J. de Nooij	F. C. Dondersstraat 19a Utrecht	030—16190
W. A. van der Velden	Oude Amersfoortseweg 55 Huis ter Heide	03404—15999

De commissie ging schriftelijk akkoord met de balans en de jaarrekening 1963, van welke akkoordbevinding op het Partij Convent mededeling is gedaan.

2. De Commissie van Beroep

Deze commissie kreeg in 1964 geen enkele zaak te behandelen.

Ook haar samenstelling bleef ongewijzigd als volgt:

leden:

mr. T. A. v. Dijken, voorz.	Plein 18a 's-Gravenhage	070—113438 kantoor —180050
mr. T. Bout	Borgesiuslaan 31 Groningen	05900— 28761
mr. R. M. van Reenen	Frankenstraat 5 's-Gravenhage	070—551581

plaatsvervangers:

mr. P. S. Bakker	Bentinckstraat 150 's-Gravenhage	070—540393
mr. P. F. Oosterhof	Wilhelminastraat 23 Assen	05920— 2500
mr. D. Schut	Frans van Mierisstraat 35 Amsterdam	020—795453

3. Het partijsecretariaat (bureau)

Het aantal mutaties op het partijbureau was in 1964 minimaal. Mevr. A. Kuyvenhoven-De Kraker nam afscheid en werd opgevolgd door mej. M. Dragt.

4. De publiciteitsdienst

Deze dienst verzorgde in 1964 de uitgave van zeven publicaties (de nummers 172 t/m 178 van de brochurelijst).

Het betrof hier de volgende uitgaven:

172. "Met trouw en vertrouwen", redevoeringen gehouden door dr. W. P. Berghuis en J. Smallenbroek op de vergadering van het Partij Convent d.d. 23 mei 1964.
173. "Woningbouw voor Nu en Morgen" (rapport van de commissie ad hoc Woningnood en Volkshuisvesting, ingesteld door het Centraal Comité).
176. "Wegwijs in de A.R. Partij" door mr. W. R. van der Sluis.
177. "De vreugde van de politiek", redevoering gehouden door dr. W. P. Berghuis op de vergadering van het Partij Convent d.d. 31 oktober 1964.
178. "Onze verhouding tot de jonge staten", redevoering gehouden door prof. dr. H. Bergema op de vergadering van het Partij Convent d.d. 31 oktober 1964.

Verzorgd werden door de ARJOS:

174. "ARJOS-vraagbaak".
175. "Politiek als geloofsbeleving" door mr. J. H. Prins (ARJOS-studieconferentie 2 en 3 oktober 1964).

Deze publicaties werden aan de kiesverenigingen toegezonden en evenzo aan alle zogenaamde "lectuur-abonnees", met uitzondering van nr. 174 "ARJOS-vraagbaak".

5. De "Documentatiedienst"

Het aantal door het Centraal Comité betaalde abonnementen van de om de 14 dagen verschijnende publicatie de "Documentatiedienst" bedroeg in 1964: 269 (in 1963: 253).

Op de gewone abonnementsprijs van f 12,— suppleerde de partij $87 \times f 4$,— voor even zovele studentenabonnementen (92 in 1963).

Het totaal abonnees bedroeg 880 (880 in 1963) zodat dus 524 abonnees het volledige abonnementsbedrag rechtstreeks naar de drukkerij-uitgeverij J. B. van den Brink & Co te Zutphen overmaakten.

6. Gasten op Prinsjesdag 1964

Evenals in 1962 en 1963 was op de derde dinsdag van september een aantal partijleden uit verschillende delen van het land de gast van het Centraal Comité om Prinsjesdag wat meer van nabij mee te maken.

In 1962 waren het mannen en vrouwen, die een opvallende persoonlijke prestatie geleverd hadden bij de ledenwerfactie "Eén op tien", in 1963 partijleden, die een goede persoonlijke prestatie leverden bij het werven van stemmen bij volmacht voor de in dat jaar gehouden Tweede Kamerverkiezingen. Nu, in 1964, waren het partijleden, die zich bijzonder verdienstelijk hadden gemaakt met het werven van abonnees op ons weekblad „Nederlandse Gedachten”.

Ontvangen werden de heer J. van der Vliet uit Wilnis, de heer en mevr. G. van Galen uit Zwijndrecht, de heer en mevr. H. P. Appelman uit Hilversum, de heer en mevr. H. M. de Weerd uit Hardenberg en de heer en mevr. H. Koevoets uit Zierikzee.

In het Kuyperhuis spreekt de heer Prins de gasten toe. V.l.n.r. mr. W. de Kwaadsteniet (adj.-secr. C.C.), mr. J. H. Prins (directeur dr. A. Kuyperstichting), H. Gringhuis (bureau C.C.), J. van der Vliet, E. Termorshuizen (bureau C.C.), mr. W. R. van der Sluis (secr. C.C.), mevr. Van Galen, mevr. Appelman, mevr. De Weerd, H. M. de Weerd, H. P. Appelman, A. van der Wees (chef de bureau) en G. van Galen.

HOOFDSTUK VII

DE GESPREKSGROEPEN-ACTIVITEIT

1. Thema "De christelijke organisaties in deze tijd"

In het jaarverslag over 1963 werd reeds aandacht gewijd aan de goede ontvangst die het gespreksgroepen-thema "De christelijke organisaties in deze tijd" in het najaar 1963 alom ondervond. Eind 1964 kwam het verslag met de resultaten gereed.

In totaal bleken 235 gespreksgroepen binnen het partijverband aan deze activiteit te hebben deelgenomen; 2.444 personen hebben aan deze vrij nieuwe vorm van activiteit meegewerkt.

Buiten het partijverband bleken nog 954 personen, verzameld in 58 gespreksgroepen te hebben deelgenomen, te weten: 23 ARJOS-gespreksgroepen, 25 vrouwenverenigingen, 8 A.R. vrouwenclubs en 2 gecombineerde mannen- en vrouwenverenigingen.

Omtrent de grootte van de gespreksgroepen in kiesvereniging-verband kan nog het volgende worden gememooreerd:

0— 4 personen:	13 groepen
5— 9 personen:	113 groepen
10—14 personen:	68 groepen
15—19 personen:	25 groepen
20—24 personen:	7 groepen
meer dan 24 personen:	9 groepen
(variërend van 25 tot 40 personen, met één uitschieter van 80 personen in Oostburg, Zeeland).	

In totaal hebben 378 vrouwen aan deze groepen deelgenomen.

Uit deze cijfers blijkt, dat 77% van de gespreksgroepen een omvang hadden tussen 5 en 15 personen — gezien het karakter van een gespreksgroep een gelukkige omstandigheid.

De beroepssamenstelling van de gespreksgroepen was als volgt:

— onderwijzend personeel	164 personen
— middenstanders en ambachters	371 personen
— dominees	34 personen
— arbeiders (niet in landbouw)	158 personen
— agrarische zelfstandigen en agrarische arbeiders	519 personen
— ambtenaren en administratief personeel	436 personen
— chefs en bazen in industrie/handel	57 personen
— vrije beroepen	211 personen
— diversen	50 personen
— directeuren/ondernemers	107 personen

Van de leeftijdsopbouw van de gespreksgroepen kan het volgende worden meegedeeld:

20—30 jaar	267 personen
30—35 jaar	294 personen
35—39 jaar	329 personen
40—44 jaar	353 personen
45—49 jaar	338 personen
50—54 jaar	297 personen
55—65 jaar	325 personen
65—80 jaar	241 personen

Het verslag met de resultaten is begin 1965 in het Centraal Comité besproken en vervolgens aan alle kiesverenigingen en centrales, alsmede aan de Kamerfracties en A.R. bewindslieden toegezonden.

2. Thema "De Europese samenwerking"

Op 5 december werd in een aparte editie van "A.R. Post" aan alle leden van de partij toegezonden het gespreksgroepenonderwerp voor het seizoen 1964/65: "De Europese samenwerking".

Aan het einde van dit verslagjaar was uiteraard nog niet na te gaan hoeveel gespreksgroepen zich met dit thema zouden gaan bezighouden.

HOOFDSTUK VIII

"NEDERLANDSE GEDACHTEN" en "A.R. POST"

De commissie van redactie van het weekblad "Nederlandse Gedachten" bleef in 1964 ongewijzigd.

Zij bestond dus uit de heren H. Algra (voorzitter), G. A. Kieft, J. W. Ooms en mr. W. R. van der Sluis.

De secretaris, de heer G. J. H. Griffioen werd wekelijks bij de opmaak en de correctie bijgestaan door de heer H. Gringhuis, die ook anderszins op het terrein der publiciteit van de partij werkzaam was.

Het aantal abonnees op het weekblad bedroeg per 1 januari 1964 16.757 en aan het einde van het jaar 16.943. Dank zij gerichte werfactiviteiten die zich speciaal richtten op nog niet-geabonneerde moderamenleden van kiesverenigingen en op de A.R. gemeenteraadsleden, kon een verdergaande daling van het aantal abonnees worden tegengegaan.

Het ledencontactorgaan "A.R. Post" verscheen 11 maal.

Wisselpagina's werden verzorgd door de Kamercentrale Rotterdam, het Provinciaal Comité Zeeland, het Provinciaal Comité Gelderland, het Provinciaal Comité Friesland en de Kamercentrale Dordrecht.

Televisie-uitzending 19 oktober 1964. Mr. W. R. van der Sluis in gesprek met prof. dr. ir. H. van Riessen.

HOOFDSTUK IX

SPREKERSORGANISATIE, RADIO- EN TELEVISIE-ZENDTIJD

1. De sprekersorganisaties

Ook in 1964 ontvingen de leden van de sprekersorganisaties de veertiendaagse uitgave de "Documentatiedienst".

Een groot aantal van hen bleek aan de hand van de ingezonden rapportformulieren inderdaad voor de partij op stap te zijn geweest.

2. De radiozendtijd

Met uitzondering van de maanden juli en augustus werden om de veertien dagen in de door de regering ter beschikking gestelde zendtijd, door ons radio-uitzendingen verzorgd.

Tot juli geschiedde dit om de andere week op woensdagen van 18.20 uur tot 18.30 uur (in het VARA-programma) en vanaf september elke donderdag om de week op hetzelfde tijdstip (tijdens AVRO-zendtijd).

De uitzendingen werden over het algemeen door de secretaris van het Centraal Comité, mr. W. R. van der Sluis, verzorgd die daarbij over de volgende onderwerpen sprak:

Datum:	Titel:	Onderwerp(en):
1 januari 1964	Communicatie in de politiek	ontmoeting binnen christelijke partij, mens en medemens
15 januari 1964	Vrijpostig en vrijzinnig	liberalen en VARA-uitzending 4 januari
29 januari 1964	Partij en kerk	uitspraak Geref. Synode met betrekking tot politieke keuze
12 februari 1964	Vragen rondom de verloving	Prinses Irene
26 februari 1964	West-Europa voor de keus	De Gaulle en het landbouwbeleid; supranationale organen

11 maart 1964	Kan ons volk de welvaart aan	bejaarden (A.O.W.), woningnood, gehandicapten, middenstand
25 maart 1964	Commentaar op kritiek	grondprijzen, positie huiseigenaren, ontwikkelingslanden
8 april 1964	Vroege gasten in Valkenburg	Belgische artsenstaking, zoeken eigen recht, onschuldigen de dupe
22 april 1964	Liberaal fakkeldragersdag	V.V.D. eisen: belastingverlaging, hogere inkomens, reclame in t.v.
6 mei 1964	Overdenken en feestvieren	bevrijding en herdenking
20 mei 1964	Gesprek bij de kazernepoort	geestelijke verzorging van militairen
3 juni 1964	Kleine man op dure grond	pachters en grondprijzen
17 juni 1964	De REM wil doordrukken	het REM-conflict
24 september 1964	Weerzien en weer zien	A.R.P. - democratie - ledenwerfactie
8 oktober 1964	De Algemene Beschouwingen	middenstand, weggeld, onduidelijkheid V.V.D.
22 oktober 1964	Tussen het Kremlin en de Big Ben	Val Chroetsjow, Labour en Engeland
5 november 1964	De toekomst vraagt gezond verstand	Verkiezingen Amerika, Oost en West, ons aandeel
3 december 1964	Radiogesprek	Smallenbroek - Van der Sluis over het belastingdebat

Hij werd op de hieronder genoemde data door de daar eveneens genoemde personen vervangen. Hun onderwerpen waren:

Spreker en datum:

J. van der Ploeg (voorzitter
ARJOS) 10 september 1964

J. van der Ploeg (voorzitter
ARJOS) 19 november 1964

mr. W. de Kwaadsteniet,
17 december 1964

prof. mr. W. F. de Gaay Fort-
man, 31 december 1964

Titel:

Alleen maar leuzen?

Onderwerp(en):
belastingverlaging,
ontwikkelingshulp

Lusten wij de lasten nog?

Onderwerp(en):
belastingverlaging
woningbouw - recreatie -
sociale voorzieningen

Voor kijkers en luisteraars

Onderwerp(en):
het omroepbestel

Vraagstukken van morgen

Onderwerp(en):
ruimtelijke ordening,
maatschappelijk bestel,
ontwikkelingslanden,
internationale rechtsorde

3. De televisiezendtijd

De A.R. televisie-uitzendingen in 1964 hebben plaatsge-
vonden op de volgende maandagen: 9 maart, 11 mei, 29 juni,
19 oktober en 14 december (in juli en augustus stonden ook
de televisie-uitzendingen stop).

Omtrent degenen, die namens onze partij optraden en de
door hen behandelde onderwerpen kan het volgende wor-
den gememoreerd:

Datum:	Onderwerp:	Sprekers:
9 maart 1964	prijnsbeheersing landbouwgronden	gesprek tussen mr. B. W. Biesheuvel en mr. W. R. v. d. Sluis
11 mei 1964	A.O.W.-verhoging, lonen en prijzen, verticale prijsbinding	gesprek tussen B. Rool- vink en mr. W. R. v. d. Sluis
29 juni 1964	knelpunten opgeruimd door belasting- herziening	G. A. Kieft
19 oktober 1964	over "WEER/ZIEN" gesproken (ledenwerfactie)	gesprek tussen prof. dr. ir. H. van Riessen en mr. W. R. v. d. Sluis
14 december 1964	Christelijk politiek denken sterk op mars	gesprek tussen dr. W. P. Berghuis en mr. W. R. v. d. Sluis

Een foto, genomen op de Nederlandse N.E.I.-conferentie „Verdediging der vrijheid” in 1963. V.l.n.r. prof. dr. G. C. van Niftrik (C.H.U.), lnt.-generaal b.d. prof. Th. E. E. H. Mathon (K.V.P.), mr. P. J. M. Aalberse (K.V.P.), dr. W. P. Berghuis (A.R.P.) en prof. dr. R. C. Kwant (K.V.P.).

HOOFDSTUK X

BUITENLANDS CONTACT

1. De Nederlandse N.E.I.-équipe

Voor de Nederlandse groep van de Internationale Unie van Christen-Democraten (Nouvelles Equipes Internationales, N.E.I.) hanteerde ook in 1964 prof. dr. G. C. van Niftrik (C.H.U.) de voorzittershamer, terwijl de heer C. F. Kleisterlee (K.V.P.) als secretaris optrad.

De overige leden van de équipe waren in 1964: dr. W. P. Berghuis, mr. W. R. van der Sluis en dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot (A.R.P.), mr. H. K. J. Beernink en mr. C. A. Bos (C.H.U.), mr. P. J. M. Aalberse en drs. Th. E. Westertop (K.V.P.), welke laatste zijn partijgenoot dr. L. de Gou opvolgde.

De groep kwam in 1964 zevenmaal bijeen en wel op 28 januari, 19 maart, 28 april, 2 juni, 30 juni, 6 oktober en 1 december.

Op 21 februari vond een bespreking plaats tijdens een zogenaamde contactbijeenkomst van de Nederlandse Equipe en de bij E.E.G.-instellingen werkzame geestverwante ambtenaren, in "Hoornwijck" te Rijswijk (Z.H.).

2. Nederlandse N.E.I.-conferentie "Atlantisch Deelgenootschap" te Scheveningen

Op 1 en 2 mei werd door de Nederlandse N.E.I.-groep een (tweede) weekend-conferentie georganiseerd te Scheveningen met als thema "Atlantisch Deelgenootschap". Ongeveer 100 K.V.P.-, C.H.U.- en A.R.P.-gasten hebben beide dagen naar de inleiders geluisterd, in discussiegroepen de stof besproken en in de plenaire zitting de gedachtenwisseling bijgewoond.

De deelnemers werden over drie discussiegroepen verdeeld.

In discussiegroep I (politiek-militaire aspecten) kwamen aan de orde de stellingen van lt.gen. b. d. prof. Th. E. E. H. Mathon en een samenvatting van vice-admiraal b. d. H. Bos.

In discussiegroep II (sociaal-economische aspecten) werden de stellingen van prof. dr. J. Zijlstra en dr. W. Albeda besproken.

In discussiegroep III (geestelijk-culturele aspecten) tenslotte werd gediscussieerd over de stellingen van dr. K. J. Hahn en prof. dr. ir. H. van Riessen.

Wij laten hieronder de conclusies van de conferentie volgen:

„De deelnemers aan de Studieconferentie "Atlantisch Deelgenootschap", georganiseerd op 1 en 2 mei 1964 door de Nederlandse Equipe van de Internationale Unie van Christen-Demokraten (N.E.I.), bieden aan de in deze Equipe samenwerkende drie Christen-Demokratische partijen, de K.V.P., A.R.P. en C.H.U., de volgende konklusies aan.

Bij de gedachtenvorming rondom een Atlantisch Deelgenootschap — door wijlen president Kennedy genoemd "een stelsel van samenwerking, onderlinge afhankelijkheid en eensgezindheid, waarbij de volkeren tezamen hun lasten kunnen dragen en hun kansen waarnemen" — dient één van de uitgangspunten te zijn, dat de toekomst van de wereld voor wat het doen van mensen en staten betreft, afhankelijk is van de dienst van God en van het tot gelding brengen, ook in het verkeer der staten, van het grote gebod van de naastenliefde.

Daarom dient een centraal punt van christelijk geïnspireerd buitenlands beleid in dit atoomtijdperk te zijn de inspanning tot de vrede, in het bijzonder gericht op alle daarmee samenhangende, concrete vormen van samenwerking op het gebied van wapenbeheersing en wapenbeperking die tenslotte moeten leiden tot een verantwoorde uitvoering van een algemene ontwapeningsovereenkomst.

De Atlantische Gemeenschap vormt geen gesloten, uniforme en homogene wereld en belangrijke aspecten van haar cultuur, die vrucht en ergoed van het Christendom is, deelt zij met gebieden die niet tot deze Atlantische wereld behoren. Dit impliceert dat hier een geheel eigen taak en verantwoordelijkheid zijn weggelegd voor de Christen-Demokratische partijen.

Er bestaan in de Atlantische Gemeenschap gezamenlijke waarden en grondgedachten, die de eigenlijke inzet van een Atlantische verdediging vormen. Deze worden verdedigd uit de overtuiging, dat zij voor de gehele wereld van essentieel belang zijn. Ondanks verschillen en tegenstellingen

hebben deze gezamenlijke waarden en grondgedachten wederzijds begrip en tolerantie ontwikkeld, die de basis vormen van het democratisch denken.

Het tijdstip is aangebroken voor een ontmoeting met de grote buiten-Atlantische culturen, waarin geestelijke waarden werden ontwikkeld, en vastgehouden in een eeuwenoude traditie.

In het huidige wereldbeeld is nog steeds duidelijk aanwijsbaar de fundamentele tegenstelling tussen Oost en West. Deze tegenstelling blijft een nauwer samengaan van de Atlantische wereld vereisen. Vervolgens moet gekonstateerd worden, dat zich op sociologisch, economisch, technisch en wetenschappelijk gebied in de laatste decennia een snelle ontwikkeling heeft voorgedaan, die in de huidige vormgeving van het gesloten nationale kader niet voldoende tot haar recht komt. Een Atlantisch Deelgenootschap zou een stap kunnen zijn op de weg naar meer overeenstemming met deze ontwikkeling.

Voor een werkelijk Atlantisch Deelgenootschap is de uiteindelijke totstandkoming van een geïntegreerd Europa een vereiste, om op basis van gelijkwaardigheid tot een nauwere samenwerking te komen met de Verenigde Staten van Amerika en Canada op politiek, militair, sociaal-economisch en cultureel-wetenschappelijk terrein.

Deze integratie van Europa is moeilijk denkbaar zonder een duidelijk Europees politiek gezag en zonder de deelname van Engeland en andere Europese landen.

Gestreefd dient te worden naar de totstandkoming van een geïntegreerde Atlantische kernmacht die het ontstaan en de uitbreiding van nationale atoommachten zal voorkomen en die beschouwd moet worden als een belangrijke vooruitgang op de weg naar verdere verbondenheid.

Op het ogenblik echter zijn de regeringen om politieke redenen van verschillende aard gedwongen tot een zekere immobiliteit bij het nemen van initiatieven tot een verdergaande Atlantische samenwerking. Deze immobiliteit dient te worden doorbroken door discussies over een nauwere Atlantische samenwerking in nationaal en internationaal verband door parlementariërs en particulieren. Overwogen zou kunnen worden de instelling van een "kommissie van wijze mannen" om te inventariseren en voor te bereiden, wat naar vorm en inhoud in de toekomst een Atlantisch Deelgenootschap zou kunnen zijn, o.a. op het gebied van de handelspolitiek, het landbouwbeleid, het monetair beleid en de ontwikkelingshulp, niettegenstaande het feit, dat deze vraagstukken reeds in internationale organisaties

zoals de OESO, aan de orde zijn gesteld. Dit geldt met name ten aanzien van de ontwikkelingslanden, waarvan het toenemende verschil met de rijke landen in welvaart en levensomstandigheden een permanente bron van onrust en spanningen in de wereld vormt. Dit verschil kan slechts worden opgeheven door een maximale en gemeenschappelijke krachtsinspanning van die landen, die in staat en bereid zijn, met de minderontwikkelde landen en gebieden samen te werken en zodanig hulp te verlenen dat deze landen als gelijkwaardige partners in het onderlinge verkeer der staten kunnen optreden.

Het zal voor een krachtige Atlantische bewustwording nodig zijn een grotere verwevenheid van de maatschappelijke structuren op sociaal gebied tot stand te brengen. Deze grotere verwevenheid zou mede bevorderd kunnen worden door een regionalisatie van de Internationale Arbeidsorganisatie, nu het overleg, zoals dat binnen deze organisatie plaats vindt, in verband met de ontwikkelingslanden, van steeds minder betekenis wordt voor de ontwikkelde landen van het Westen. Voor dit alles is het dan ook van het grootste belang dat de kontakten tussen de West-Europese en Amerikaanse vakbewegingen over gezamenlijke problemen in het Atlantisch gebied gehandhaafd blijven en versterkt worden.

Bij de gedachtenvorming rond het Atlantisch Deelgenootschap dient tenslotte te worden uitgegaan van de bijzondere taak, die de Europees-Atlantische landen hebben: de gezamenlijke grondgedachten te verdiepen en te verduidelijken, de beperktheden en de gevaren scherp te zien, ten einde de juiste kern als erfdeel niet voor zichzelf te reserveren, maar in een nieuwe en open konfrontatie met de overige wereld vruchtbaar te maken voor allen."

Van A.R. zijde woonden de conferentie bij:

dr. W. Albeda, dr. W. P. Berghuis, mr. L. J. van der Burg, L. W. H. de Geus, drs. B. Goudzwaard, mr. W. de Kwaadsteniet, kol. D. Mantz, drs. A. J. van der Meer, drs. J. J. Overbeek, drs. J. van Putten, J. Prillevits, prof. dr. ir. H. van Riessen, mej. mr. J. C. Rutgers, mr. W. R. van der Sluis, J. Smallenbroek, kol. J. C. Zuidema, prof. dr. J. Zijlstra, mr. J. H. Prins en mr. W. C. D. Hoogendijk jr.

VERTEGENWOORDIGINGEN IN 1964

In 1964 heeft de A.R. Partij zich o.a. doen vertegenwoordigen bij de volgende gelegenheden:

- 25 januari 1964 Receptie van de Ned. Staatskundige Studenten Federatie. (N.S.S.F.) te Amsterdam ter gelegenheid van de presidentswisseling.
Mr. J. H. Jonker.
- 21 februari 1964 Vergadering Kommissie Internationale Politiek van de K.V.P., waar minister Luns sprak over de buitenlandse politiek. Dr. W. P. Berghuis, mr. W. de Kwaadsteniet, dr. A. Veerman.
- 22 februari 1964 Openbare vergadering ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van het blad "Tot vrijheid geroepen", uitgave van de Stichting Johannes Althusius.
Mr. A. B. Roosjen.
- 28 mei 1964 Bondsdag van de Geref. Vrouwenbond te 's-Gravenhage.
Mevr. M. Kuipers-Klapwijk.
- 2/3 juni 1964 Oriëntatiebezoek aan O.E.S.O. en N.A.T.O. te Parijs.
Het A.R. Vrouwencomité werd vertegenwoordigd door mevr. J. Jonkers-Tiemensma en mevr. G. van Tuinen-Scheepsma.
- 2 juli 1964 Algemene vergadering van de C.B.T.B. te Winschoten.
J. Smallenbroek en mr. W. de Kwaadsteniet.
- 2 oktober 1964 Receptie van het bestuur van de Chr. Woningbouwvereniging "Patrimonium"- 's-Gravenhage, ter gelegenheid van het feit, dat het 50 jaar geleden is, dat de Woningstichting "Patrimonium", waarvan deze vereniging een voortzetting is, werd opgericht.
Mr. W. de Kwaadsteniet.

- 2/3 oktober 1964 A.R.J.O.S.-studieconferentie te Driebergen.
Dr. W. P. Berghuis, E. van Ruller,
mr. W. de Kwaadsteniet.
- 15 oktober 1964 Jaarvergadering van het Verband van Verenigingen van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders te Hilversum.
Mr. A. B. Roosjen en ds. P. M. van Galen.
- 24 oktober 1964 Conferentie van het Europa-Kontakt te Nijmegen.
P. A. Nawijn, H. M. Oldenhof en
H. A. van Willigen.
- 24 oktober 1964 Vergadering Zuid-Hollands Jongeren Parlement te 's-Gravenhage.
Mr. C. Pijl Hogeweg.
- 31 oktober 1964 Receptie ds. D. Biesma jr. te Aalsmeer, lid van het Centraal Comité, ter gelegenheid van zijn zilveren ambtsjubileum.
Mr. A. B. Roosjen.
- 15 november 1964 Receptie van de N.C.R.V. ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan te 's-Gravenhage.
Prof. mr. W. F. de Gaay Fortman en
mr. W. R. van der Sluis.
- 12 december 1964 Algemene vergadering van de A.R.J.O.S. te Utrecht.
Dr. W. P. Berghuis, J. Smallenbroek, dr. A. Veerman, mej. J. van Leeuwen, mr. W. de Kwaadsteniet.
- 29 december 1964 Jaarvergadering van de Vereniging van Chr. Onderwijzers te Utrecht.
Dr. A. Veerman.

**OVERZICHT LEDENTAL
VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ**

<i>Statencentrales:</i>		Aantal leden 1961	Aantal leden 1962	Aantal leden 1963	Aantal leden 1964	Aantal leden P.C.
1. Kamercentrale Groningen:						
1.	Appingedam	2076	2220	2179	2082	3
2.	Bedum	3783	3809	3658	3548	4
3.	Groningen	1172	1178	1175	1168	2
4.	Oude Pekela	948	988	967	944	1
5.	Winschoten	777	762	737	698	1
		8756	8957	8716	8440	11
2. Kamercentrale Leeuwarden:						
1.	Dokkum	5138	5315	5168	4989	5
2.	Franeker	2767	2811	2694	2654	3
3.	Heerenveen	2348	2457	2419	2420	3
4.	Leeuwarden	1403	1431	1374	1366	2
5.	Sneek	2212	2266	2202	2168	3
		13868	14280	13857	13597	16
3. Kamercentrale Assen:						
1.	Assen	1383	1468	1449	1464	2
2.	Emmen	1077	1119	1091	1005	2
3.	Hoogeveen	2284	2272	2222	2224	3
4.	Meppel	1140	1166	1140	1097	2
		5884	6025	5902	5790	9
4. Kamercentrale Zwolle:						
1.	Almelo	383	385	376	376	1
2.	Deventer	471	486	475	441	1
3.	Enschede	468	487	458	479	1
4.	Hengelo	402	414	418	402	1
5.	Kampen	1512	1578	1550	1514	2
6.	Ommen	2763	2988	2945	2950	3
7.	Zwolle	1345	1324	1276	1265	2
8.	N.O.Polder	648	710	690	711	1
		7992	8372	8188	8138	12
5. Kamercentrale Arnhem:						
1.	Arnhem	599	615	588	570	1
2.	Ede	2006	2051	1982	1947	2
3.	Harderwijk	2215	2321	2246	2212	3
4.	Zutphen	1104	1123	1108	1088	2
5.	Apeldoorn	875	905	883	868	1
		6799	7015	6807	6685	9

<i>Statencentrales:</i>	Aantal leden 1961	Aantal leden 1962	Aantal leden 1963	Aantal leden 1964	Aantal leden P.C.
-------------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

6. Kamercentrale Nijmegen:

1. Doetinchem	410	438	414	429	1
2. Tiel	489	501	486	465	1
3. Winterswijk	1824	1874	1879	1814	2
4. Nijmegen	138	131	128	129	1
5. Wychen	192	157	157	151	1
	<hr/>				
	3053	3101	3064	2988	6

7. Kamercentrale Utrecht:

1. Amersfoort	4845	4985	4985	4820	5
2. Utrecht	1567	1614	1522	1479	2
	<hr/>				
	6412	6599	6507	6299	7

8. Kamercentrale Amsterdam:

1. Amsterdam	3395	3119	2984	2875	5+3
	<hr/>				
	3395	3119	2984	2875	8

9. Kamercentrale Haarlem:

1. Haarlem	1334	1345	1357	1332	2
2. Velsen	688	770	749	710	1
3. Nieuwer-Amstel	2061	2111	2004	1946	2
4. Hilversum	1787	1798	1680	1503	2
	<hr/>				
	5870	6024	5790	5491	7

10. Kamercentrale Den Helder:

1. Den Helder	1200	1132	1120	1162	2
2. Hoorn	1167	1152	1075	1059	2
3. Alkmaar	493	516	488	477	1
4. Zaandam	735	747	741	773	1
	<hr/>				
	3595	3547	3424	3471	6

11. Kamercentrale Leiden:

1. Leiden	3370	3434	3338	3195	4
2. Gouda	3681	3918	3869	3814	4
a.* Alphen a/d Rijn	1542	1595	1553	1529	
b.* Gouda	1560	1703	1682	1646	
c.* Zoetermeer	579	620	634	639	
	<hr/>				
	7051	7352	7207	7009	8

* = hulpcentrales ressorterende onder de S.C. Gouda.

<i>Statencentrales:</i>	Aantal leden 1961	Aantal leden 1962	Aantal leden 1963	Aantal leden 1964	Aantal leden P.C.
-------------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

12. Kamercentrale 's-Gravenhage:

1. 's-Gravenhage . . .	3085	3116	3023	2926	5+3
	<u>3085</u>	<u>3116</u>	<u>3023</u>	<u>2926</u>	<u>8</u>

13. Kamercentrale Rotterdam:

1. Rotterdam . . .	4949	5094	4835	4681	5+5
	<u>4949</u>	<u>5094</u>	<u>4835</u>	<u>4681</u>	<u>10</u>

14. Kamercentrale Dordrecht:

1. Delft	5236	5353	5177	5010	6
2. Dordrecht . . .	2848	2845	2727	2829	3
3. Ridderkerk . . .	3089	3194	3104	3008	4
a.* IJsselmonde	1514	1504	1481	1404	
b.* Hoeksewaard	653	686	644	621	
c.* Voorne Putten	538	602	580	582	
d.* Goeree-Overflakkee	384	402	399	401	
	<u>11173</u>	<u>11392</u>	<u>11008</u>	<u>10847</u>	<u>13</u>

15. Kamercentrale Middelburg:

1. Goes	1157	1229	1196	1151	2
2. Hulst	335	345	363	346	1
3. Sluis	186	199	192	184	1
4. Middelburg . . .	1228	1230	1211	1131	2
5. Tholen	120	115	106	103	1
6. Vlissingen . . .	701	713	662	678	1
7. Zierikzee	384	424	414	405	1
	<u>4111</u>	<u>4255</u>	<u>4144</u>	<u>3998</u>	<u>9</u>

16. Kamercentrale Tilburg:

1. Bergen op Zoom	815	831	828	846	5+1
	<u>815</u>	<u>831</u>	<u>828</u>	<u>846</u>	<u>6</u>

17. Kamercentrale 's-Hertogenbosch:

1. Eindhoven . . .	465	461	489	504	1
2. Heusden	868	884	849	827	1
	<u>1333</u>	<u>1345</u>	<u>1338</u>	<u>1331</u>	<u>2</u>

18. Kamercentrale Maastricht:

1. Maastricht . . .	403	423	394	384	5+1
	<u>403</u>	<u>423</u>	<u>394</u>	<u>384</u>	<u>6</u>

* = hulpcentrales ressorterende onder de S.C. Ridderkerk.

TOTAAL AANTAL LEDEN PER KAMERCENTRALE

						Aantal leden	
	per 31-12-1960	1961	1962	1963	1964	Partij Staten-centr.	Convent Kamer-centr.
Groningen	9091	8756	8957	8716	8440	11	2
Leeuwarden	12895	13868	14280	13857	13597	16	2
Assen	5753	5884	6025	5902	5790	9	2
Zwolle	7878	7992	8372	8188	8138	12	2
Arnhem	6703	6799	7015	6807	6685	9	2
Nijmegen	3073	3053	3101	3064	2988	6	2
Utrecht	6233	6412	6599	6507	6299	7	2
Amsterdam	3613	3395	3119	2984	2875	—	8
Haarlem	5902	5870	6024	5790	5491	7	2
Den Helder	3674	3595	3547	3424	3471	6	2
Leiden	7074	7051	7352	7207	7009	8	2
's-Gravenhage	3153	3085	3116	3023	2926	—	8
Rotterdam	5091	4949	5094	4835	4681	—	10
Dordrecht	11194	11173	11392	11008	10847	13	2
Middelburg	4130	4111	4255	4144	3998	9	2
Tilburg	818	815	831	828	846	—	6
's-Hertogenb.	1318	1333	1345	1338	1331	2	2
Maastricht	387	403	423	394	384	—	6
Totaal	97980	98544	100847	98016	95796	115	64

	mannelijke leden	ongehuwde vrouwelijke leden	gehuwde vrouwelijke leden	totaal-generaal
31-12-1960	89682	5841	2457	97980
31-12-1961	89262	5875	3407	98544
31-12-1962	90677	6276	3894	100847
31-12-1963	88112	6100	3804	98016
31-12-1964	86035	6003	3758	95796

FINANCIËLE VERSLAGEN

(behorende bij het jaarverslag 1964)

BALANS
EN
JAARREKENING 1963

BALANS PER 31 DECEMBER 1963

DEBET

Geldmiddelen:

kas	f 1.086,50
giro	„ 11.160,71
Nederlandse Handel-Maatschappij	„ 27,44
Zuidhollandse Bank, rekening-courant	„ 308,61
Zuidhollandse Bank, depositoboekje	„ 40,26

f 12.623,52

Beleggingen:

effecten	f 91.471,25
lening schoolvereniging	„ 36.000,—

f 127.471,25

Debiteuren:

debiteuren kiesverenigingen 1962	f 3.016,63
debiteuren kiesverenigingen 1963	„ 90.256,02

f 93.272,65

Kantoormeubilair:

f 7.142,37

Vooruitbetaalde en nog te ontvangen posten:

lectuurabonnementen en bijzondere bijdragen nog te ontvangen	f 2.472,50
interest nog te ontvangen	„ 3.683,09
bijdragen in de kosten van televisie-uitzendingen	„ 7.000,—
kantoorbenodigdheden en postz.-voorraad	„ 5.210,30
voorschotten voor reiskosten	„ 575,—
voorschotten voor sociale lasten	„ 12.221,99
bijdragen Provinciale Comité's/Kamercentrales in de verkiezingskosten	„ 623,—
voorschotten N.E.I.	„ 1.262,88
overige nog te ontvangen posten	„ 615,41

f 33.664,17

Overige activa

Jeugdorganisatie:

nog te ontvangen contributie	f 2.149,47
--	------------

f 2.149,47

Brochures, voorraad:

voorraad	f 14.341,60
vorderingen wegens verkochte brochures	„ 597,23

f 14.938,83

f 291.262,26

Kapitaal:

kapitaal per 31 december 1962	f 177.496,83
bij: ontvangen van Rechtsherstel	„ 194,90
	<hr/>
	f 177.691,73
af: nadelig koersverschil effecten	„ 2.910,98
	<hr/>
	f 174.780,75
af: nadelig saldo 1963	„ 18.222,56
	<hr/>

f 156.558,19

Exploitatie weekblad

„Nederlandse Gedachten”

f 35.662,13

Vooruit ontvangen en nog te betalen posten:

Dr. Kuiperstichting, voor het College van Advies te betalen	f 12.500,—
contributies, vooruit ontvangen	„ 639,—
lectuurabbonementen en bijzondere bijdragen, vooruit ontvangen	„ 882,25
sociale lasten, nog te betalen	„ 350,—
loonbelasting en A.O.W.-premie, nog af te dragen	„ 2.031,92
porti- en telefoonkosten, nog te betalen	„ 882,73
kosten van televisie-uitzendingen, nog te betalen	„ 1.546,82
reis- en vergaderkosten, nog te betalen	„ 1.387,63
buitenlands contact, nog te betalen	„ 3.028,07
kosten jeugdorganisatie, nog te betalen	„ 2.572,54
documentatiedienst, nog te betalen	„ 2.166,50
kosten Tweede Kamerverkiezing, nog te betalen	„ 370,65
overige te betalen posten	„ 687,97
	<hr/>

f 29.046,08

Reservefondsen**Propagandafonds:**

Propagandafonds, per 31 december 1962	f 118.717,54
bij: toevoeging over 1963	„ 30.000,—
	<hr/>
	f 148.717,54
af: verkiezingskosten 1963	„ 118.717,54
	<hr/>

f 30.000,—

f 39.995,86

Jubileumfondsen:

Nagezien en accoord bevonden
w.g. T. van der Kooij, accountant.

f 291.262,26

**REKENING VAN LASTEN EN BATEN OVER 1963
VAN HET CENTRAAL COMITE**

LASTEN	rekening	begroting	rekening
Secretariaat en boekhouding:	1962	1963	1963
1. salarissen	f 73.103,10	f 89.500,—	f 87.643,55
2. sociale voorzieningen	„ 10.669,40	„ 12.700,—	„ 12.694,37
3. diverse kosten	„ 1.446,25	„ 600,—	„ 929,45
4. aandeel algemene kosten	„ 24.892,08	„ 24.000,—	„ 28.376,97
	<u>f 110.110,83</u>	<u>f 126.800,—</u>	<u>f 129.644,34</u>
Kosten van de Organisatie:			
5. reiskosten	f 9.420,36	f 9.500,—	f 9.834,—
6. vergaderkosten	„ 4.030,63	„ 3.500,—	„ 6.555,35
7. aandeel C.C. reiskostenvergoed. m.b.t. C.C., A.O.C., O.C. en land. verg. spr.organisatie	„ 1.338,57	„ 1.500,—	„ 2.625,50
8. verg. Partij Convent	„ 3.661,65	„ 5.800,—	„ 4.490,80
9. commissies	„ 410,94	„ 1.000,—	„ 663,20
10. subsidies	„ 900,—	„ 700,—	„ 1.200,—
11. buitenlands contact	„ 4.513,30	„ 5.000,—	„ 5.606,38
12. conferenties	„ 2.880,45	„ 3.000,—	„ 2.293,75
13. deputatenvergadering	„ —,—	„ 3.500,—	„ 4.886,68
14. radio-uitzendingen	„ 780,—	„ 1.000,—	„ 760,—
15. televisie-uitzendingen	„ 15.729,53	„ 50.000,—	„ 11.234,70
16. gespreksgroepen	„ 219,40	„ 1.000,—	„ 44,75
17. overige kosten	„ 700,—	„ 500,—	„ 1.604,04
	<u>f 44.584,83</u>	<u>f 86.000,—</u>	<u>f 51.799,15</u>
Jeugdorganisatie:			
18. salarissen	f 11.778,56	f 13.200,—	f 13.354,51
19. sociale voorzieningen	„ 1.486,50	„ 1.300,—	„ 1.984,89
20. aandeel algemene kosten	„ 7.000,90	„ 6.700,—	„ 7.981,03
21. vergaderingen/reiskosten	„ 2.971,26	„ 3.000,—	„ 2.961,08
22. buitenlands contact	„ 2.551,75	„ 2.300,—	„ 1.985,52
23. kosten conf., comm., werkgr.	„ 2.422,87	„ 3.600,—	„ 2.635,26
24. kosten jaarvergadering	„ 652,52	„ 500,—	„ 669,62
25. propaganda en voorlichting	„ 2.433,81	„ 2.300,—	„ 2.146,14
26. kadercursus	„ 767,79	„ —,—	„ 1.253,98
27. overige kosten	„ —,—	„ 100,—	„ 148,40
	<u>f 32.065,96</u>	<u>f 33.000,—</u>	<u>f 35.120,43</u>
Propagandakosten:			
28. ledenw.actie „Eén op tien”	f 480,35	f —,—	f —,—
29. lectuurverspreiding	„ 7.906,25	„ 8.000,—	„ 7.308,55
30. schipperscomité	„ 769,87	„ 850,—	„ 1.977,22
31. verkiezingskosten Prov. Staten en Gemeenteraden	„ 1.506,50	„ —,—	„ —,—
32. toev. prop.fonds Kamerverk.	„ 30.000,—	„ 30.000,—	„ 30.000,—
	<u>f 40.662,97</u>	<u>f 38.850,—</u>	<u>f 39.285,77</u>
Overige lasten:			
33. dr. Kuyperstichting, bijdra- ge in de kosten	f —,—	„ 7.500,—	f 7.500,—
34. dr. Kuyperstichting, bijdra- ge College van Advies	„ 22.000,—	„ 25.000,—	„ 25.000,—
35. kosten contactorg. „A.R. Post”	„ 78.065,75	„ 77.050,—	„ 89.428,81
36. kosten Documentatiedienst	„ 4.027,83	„ 4.100,—	„ 4.013,50
	<u>f 104.093,58</u>	<u>f 113.650,—</u>	<u>f 125.942,31</u>
37. batig saldo begroting 1963	f —,—	f 31.000,—	f —,—
38. nad. saldo verk. 1963	f —,—	f —,—	f 47.916,11
	<u>f 331.518,17</u>	<u>f 429.300,—</u>	<u>f 429.708,11</u>

	rekening 1962	begroting 1963	BATEN rekening 1963
1. contributie	f 231.516,40	f 293.600,—	f 379.396,34
2. publiciteitsfonds	„ 48.476,50	„ 100.300,—	„ —,—
3. interest	„ 9.747,42	„ 9.400,—	„ 7.894,06
4. lectuurabbonnementen en bijzondere bijdragen	„ 19.956,95	„ 22.000,—	„ 20.193,45
5. contrib. jeugdorganisatie	„ 4.000,—	„ 4.000,—	„ 4.000,—
6. batig saldo weekblad „Nederlandse Gedachten”	„ —,—	„ —,—	„ 1,70
7. nadelig saldo	„ 17.820,90	„ —,—	„ 18.222,56

f 331.518,17 f 429.300,— f 429.708,11

**BALANS VAN HET WEEKBLAD „NEDERLANDSE GEDACHTEN”
PER 31 DECEMBER 1963**

DEBET

inventaris	f	1,—
abonnementsgelden, nog te vorderen	„	808,65
advertenties, nog te vorderen	„	2.061,28
voorschot voor reiskosten	„	100,—
wisselpagina's, nog te ontvangen	„	313,20
Centraal Comité in rekening-courant	„	35.662,13
		<hr/>
	f	38.946,26

**REKENING VAN LASTEN EN BATEN
VAN HET WEEKBLAD „NEDERLANDSE GEDACHTEN” OVER 1963**

LASTEN

	rekening 1962	begroting 1963	rekening 1963
1. drukkosten, frankering e.d.	f 78.575,47	f 78.500,—	f 78.728,27
2. salarissen	„ 15.150,46	„ 14.600,—	„ 17.623,75
3. sociale voorzieningen	„ 3.571,94	„ 3.300,—	„ 5.547,04
4. aandeel algemene kosten	„ 3.500,45	„ 3.400,—	„ 3.990,51
5. redactie-honoraria	„ 8.156,70	„ 8.550,—	„ 6.542,40
6. honoraria medewerkers	„ 11.057,58	„ 11.700,—	„ 11.398,72
7. reis- en verblijfkosten	„ 925,11	„ 1.400,—	„ 992,67
8. foto's, illustraties e.d.	„ 1.322,46	„ 2.000,—	„ 617,72
9. diverse kosten	„ —,—	„ 500,—	„ 407,42
10. batig saldo	„ 8.236,03	„ 5.050,—	„ 1,70
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 130.496,20	f 129.000,—	f 125.850,20

CREDIT

crediteuren, nog te betalen nota's	f	23.624,95
vooruit ontvangen abonnementsgelden.	„	14.688,41
overige te betalen kosten	„	632,90

f 38.946,26

BATEN

	rekening 1962	begroting 1963	rekening 1963
1. opbrengst abonnementen .	f 115.349,18	f 113.400,—	f 108.496,97
2. opbrengst advertenties .	„ 15.147,02	„ 15.600,—	„ 17.353,23

f 130.496,20 f 129.000,— f 125.850,20

**REKENING VAN LASTEN EN BATEN
VAN HET LEDENCONTACTORGAAN „A.R. POST” OVER 1963**

LASTEN

	rekening 1962	begroting 1963	rekening 1963
1. drukkosten, frankering e.d.	f 69.983,20	f 68.200,—	f 81.537,24
2. salarissen	” 7.575,23	” 7.300,—	” 9.311,88
3. sociale voorzieningen	” 1.785,97	” 1.650,—	” 2.407,98
4. aandeel algemene kosten	” 3.500,45	” 3.400,—	” 3.990,51
5. redactie-honoraria	” 2.718,80	” 2.850,—	” 2.180,80
6. honoraria medewerkers	” 1.228,62	” 1.300,—	” 1.266,53
7. reis- en verblijfkosten	” 305,26	” 600,—	” 397,08
8. foto's, illustraties e.d.	” 330,62	” 500,—	” 154,43
9. afschrijving inventaris	” 455,83	” 1.500,—	” —,—
10. diversen	” 120,—	” —,—	” 198,28
	f 88.003,98	f 87.300,—	f 101.444,73

BATEN

	rekening 1962	begroting 1963	rekening 1963
1. opbrengst advertenties .	f 9.088,23	f 9.400,—	f 10.395,92
2. gratis verstrekte bladen aan schippers (ten laste van het Centraal Comité) . .	„ 850,—	„ 850,—	„ 1.620,—
3. nadelig saldo ten laste van het Centraal Comité .	„ 78.065,75	„ 77.050,—	f 89.428,81

f 88.003,98	f 87.300,—	f 101.444,73
-------------	------------	--------------

DAGBLAD

Trouw

NU OCHTENDBLAD!

Een lacune opgevuld.

Een gemis opgeheven.

TROUW nu ochtendblad

uw eigen, enige protestants-christelijke ochtendblad.

Ochtendstond:

TROUW aan uw ontbijt.

's Ochtends het meeste nieuws.
Protestants-christelijk Nederland
leest nu zijn eigen gevarieerde
ochtendblad.

Abonneer u nú: twee weken gratis!

Geef u op als abonnee aan:

Administratie **TROUW** - Postbus 859 - Amsterdam

BEGROTING
VAN
LASTEN EN BATEN 1965

	rekening 1963	begroting 1964	begroting 1965
Secretariaat en boekhouding:			
1. salarissen	f 87.643,55	f 90.800,—	„ 116.400,—
2. sociale lasten	„ 12.694,37	„ 14.400,—	„ 20.400,—
3. diverse kosten	„ 929,45	„ 1.000,—	„ 1.000,—
4. aandeel alg. kosten	„ 28.376,97	„ 26.600,—	„ 30.800,—
	<u>f 129.644,34</u>	<u>f 132.800,—</u>	<u>f 168.600,—</u>
Kosten van de organisatie:			
5. reiskosten	f 9.834,—	f 9.500,—	f 10.000,—
6. vergaderkosten	„ 6.555,35	„ 4.500,—	„ 6.000,—
7. aandeel C.C. reisk.-vergoeding m.b.t. C.C., A.O.C., O.C., P.C. en land. verg. spr.org.	„ 2.625,50	„ 1.500,—	„ 2.500,—
8. vergaderingen Partij Conv.	„ 4.490,80	„ 4.000,—	„ 4.000,—
9. commissies	„ 663,20	„ 1.000,—	„ 1.000,—
10. subsidies	„ 1.200,—	„ 700,—	„ 1.800,—
11. buitenlands contact	„ 5.606,38	„ 5.000,—	„ 5.900,—
12. conferenties	„ 2.293,75	„ 3.000,—	„ 3.000,—
13. deputatenvergadering	„ 4.886,68	„ —,—	„ 5.000,—
14. radio-uitzendingen	„ 760,—	„ 1.000,—	„ 1.000,—
15. televisie-uitzendingen	„ 11.234,70	„ 30.000,—	„ 20.000,—
16. gespreksgroepen	„ 44,75	„ 1.000,—	„ 3.000,—
17. overige kosten	„ 1.604,04	„ 1.000,—	„ 1.400,—
	<u>f 51.799,15</u>	<u>f 62.200,—</u>	<u>f 64.600,—</u>
Jeugdorganisatie:			
18. salarissen	f 13.354,51	f 14.500,—	f 18.600,—
19. sociale lasten	„ 1.984,89	„ 1.800,—	„ 2.400,—
20. aandeel alg. kosten	„ 7.981,03	„ 7.500,—	„ 8.600,—
21. vergaderingen/reiskosten	„ 2.961,08	„ 3.000,—	„ 3.000,—
22. buitenlands contact	„ 1.985,52	„ 2.800,—	„ 2.800,—
23. kosten conferenties, commissies, werkgroepen	„ 2.635,26	„ 2.650,—	„ 2.350,—
24. kosten jaarvergadering	„ 669,62	„ 600,—	„ 600,—
25. propagandakosten	„ 2.146,14	„ 2.700,—	„ 2.500,—
26. kadercursus	„ 1.253,98	„ —,—	„ —,—
27. overige kosten	„ 148,40	„ 50,—	„ 50,—
	<u>f 35.120,43</u>	<u>f 35.600,—</u>	<u>f 40.900,—</u>
Propagandakosten:			
28. lectuurverspreiding	f 7.308,55	f 10.000,—	f 16.000,—
29. schipperscomité	„ 1.977,22	„ 850,—	„ 2.000,—
30. toev. prop.fonds Kamerverk.	„ 30.000,—	„ 35.000,—	„ 50.000,—
	<u>f 39.285,77</u>	<u>f 45.850,—</u>	<u>f 68.000,—</u>
Overige kosten:			
31. Dr. A. Kuyperstichting	f 7.500,—	f 11.000,—	f 10.000,—
32. bijdrage College v. Advies	„ 25.000,—	„ 25.000,—	„ 25.000,—
33. Kosten cont.org. "A.R. P."	„ 89.428,81	„ 82.600,—	„ 83.900,—
34. nadelig saldo weekblad	„ —,—	„ 3.250,—	„ —,—
35. kosten documentatiedienst	„ 4.013,50	„ 4.100,—	„ 4.100,—
	<u>f 125.942,31</u>	<u>f 125.950,—</u>	<u>f 123.000,—</u>
36. batig saldo	f —,—	„ 70.700,—	f —,—
37. nad. saldo verkiezingen '63	„ 47.916,11	„ —,—	„ —,—
	<u>f 429.708,11</u>	<u>f 473.100,—</u>	<u>f 465.100,—</u>

	rekening 1963	begroting 1964	begroting 1965
1. contributie	f 379.396,34	f 442.000,—	f 427.700,—
2. interest	„ 7.894,06	„ 7.600,—	„ 6.900,—
3. lectuurabonnementen en bijzondere bijdragen	„ 20.193,45	„ 19.500,—	„ 18.000,—
4. contrib. jeugdorganisatie	„ 4.000,—	„ 4.000,—	„ 3.500,—
5. nadelig saldo	„ 18.222,56	„ —,—	„ —,—
6. batig saldo weekblad "Neder- landse Gedachten" 1963	„ 1,70	„ —,—	„ —,—
7. nadelig saldo 1965	„ —,—	„ —,—	„ 9.000,—

f 429.708,11 f 473.100,— f 465.100,—

**BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET WEEKBLAD
"NEDERLANDSE GEDACHTEN" OVER 1965**

LASTEN

	rekening 1963	begroting 1964	begroting 1965
1. drukkosten, frankering e.d.	f 78.728,27	f 81.000,—	f 86.750,—
2. salarissen	„ 17.623,75	„ 18.600,—	„ 22.700,—
3. sociale voorzieningen	„ 5.547,04	„ 4.800,—	„ 6.300,—
4. aandeel alg. kosten	„ 3.990,51	„ 3.700,—	„ 4.300,—
5. redactie-honoraria	„ 6.542,40	„ 6.450,—	„ 7.350,—
6. honoraria medewerkers	„ 11.398,72	„ 11.700,—	„ 11.700,—
7. reis- en verblijfkosten	„ 992,67	„ 1.100,—	„ 1.100,—
8. foto's, illustraties	„ 617,72	„ 1.600,—	„ 1.600,—
9. diverse kosten	„ 407,42	„ 500,—	„ 400,—
10. batig saldo	„ 1,70	„ —,—	„ 3.000,—
	f 125.850,20	f 129.450,—	f 145.200,—

**BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET
LEDENCONTACTORGAAN "A.R. POST" OVER 1965**

LASTEN

	rekening 1963	begroting 1964	begroting 1965
1. drukkosten, frankering e.d.	f 81.537,24	f 71.500,—	f 72.500,—
2. salarissen	„ 9.311,88	„ 9.300,—	„ 11.300,—
3. sociale voorzieningen	„ 2.407,98	„ 2.400,—	„ 3.200,—
4. aandeel algemene kosten	„ 3.990,51	„ 3.700,—	„ 4.300,—
5. redactie-honoraria	„ 2.180,80	„ 2.150,—	„ 2.450,—
6. honoraria medewerkers	„ 1.266,53	„ 1.300,—	„ 1.300,—
7. reis- en verblijfkosten	„ 397,08	„ 400,—	„ 400,—
8. foto's, illustraties e.d.	„ 154,43	„ 400,—	„ 400,—
9. afschrijving inventaris	„ —,—	„ 1.500,—	„ —,—
10. diversen	„ 198,28	„ 200,—	„ 200,—
	f 101.444,73	f 92.850,—	f 96.050,—

BATEN

	rekening 1963	begroting 1964	begroting 1965
1. opbrengst abonnementen	f 108.496,97	f 110.600,—	f 127.700,—
2. opbrengst advertenties	„ 17.353,23	„ 15.600,—	„ 17.500,—
3. nadelig saldo	„ —,—	„ 3.250,—	„ —,—

f 125.850,20 f 129.450,— f 145.200,—

BATEN

	rekening 1963	begroting 1964	begroting 1965
1. opbrengst advertenties	f 10.395,92	f 9.400,—	f 10.500,—
2. gratis verstrekte bladen aan schippers t.l.v. het C.C.	„ 1.620,—	„ 850,—	„ 1.650,—
3. nadelig saldo t.l.v. het C.C.	„ 89.428,81	„ 82.600,—	„ 83.900,—

f 101.444,73 f 92.850,— f 96.050,—

BLINDEN

Vereniging tot Werkverschaffing aan
Hulpbehoevende blinden

POSTJESWEG 175 — AMSTERDAM

Telefoon (020) 152422

Ruim 100 blinde mannen en vrouwen uit het gehele land vinden in positief
Christelijke geest in haar werkplaatsen lonende arbeid.

Textiel - Manden - Matten - Borstelwerk - Machinaal Breiwerk

Drukkerij en Uitgeverij

JOH. LUIJK c.v. EINDHOVEN

Hallenweg 7, Telefoon 04900-24512

- ★ **Periodieken**
- ★ **Boeken — Brochures**
- ★ **Organisatie-drukwerk**

DOCUMENTATIEDIENST

ten behoeve van de Anti-Revolutionaire Partij.

Een keur van artikelen uit de nederlandse politieke pers.

Kent U het al? Vraag proefnummer.

J. B. VAN DEN BRINK & Co. — Uitgevers — ZUTPHEN

Telefoon 05750-4218

VERSLAGEN

VAN DE KAMERCENTRALES OVER 1964

Kamercentrale Groningen (tevens Provinciaal Comité Groningen)

Boven het verslag over 1964 zou voor het Provinciaal Comité Groningen als opschrift kunnen gelden: "Aflissing van de wacht."

„De gaande en de komende mannen" typeerden het afgelopen jaar.

In de jaarvergadering, gehouden op 11 april, nam de heer H. R. J. van der Veen afscheid als voorzitter en naast hem ging tegelijkertijd de heer P. Renkema heen als sekretaris. Een vergadering daarvoor op 22 februari, nam de heer H. Kingmans, die zijn functie als adjunkt-sekretaris in december 1963 had neergelegd, afscheid van het Provinciaal Comité.

En daarmee hadden drie functionairssen, die na de bevrijding in 1945 de topleiding van het Provinciaal Comité Groningen hadden uitgemaakt, een jarenlange taak beëindigd. Aan deze drie heren is het Provinciaal Comité veel dank verschuldigd. De heer Van der Veen heeft op bekwaame wijze in een bewogen periode taktisch en goed geleid. De heer Renkema stond hem getrouw terzijde en de heer Kingmans heeft de talloze beslommeringen van organisatorische aard gedragen en zijn taak in grote nauwgezetheid en trouw vervuld.

Samenstelling Provinciaal Comité

Het Provinciaal Comité verkoos op 11 april de heer E. van Ruller tot voorzitter. In de plaats van de heer H. C. Koopmans wees de Statencentrale Winschoten de heer J. Maas te Winschoten als afgevaardigde aan. Mr. J. C. Berg-huis te Haren werd in de plaats van de heer P. Renkema door de Statencentrale Appingedam aangewezen. De heer J. Koning te Niekerk, sinds november voorzitter van het Provinciaal Verband van Arjos in Groningen, nam als advi-

serend lid de plaats in van de heer J. van der Ploeg te Groningen, die gekozen werd tot voorzitter van de Nationale Organisatie van Arjos en daarom bedankte als voorzitter van het Provinciaal Verband.

Voor de samenstelling van het Provinciaal Comité aan het einde van 1964 verwijzen wij naar bijlage B. aan het eind van de verslagen der Kamercentrales.

Provinciale vergaderingen

Op 22 februari sprak de heer P. C. Elfferich voor afgevaardigden van de kiesverenigingen over „De plaats van de landbouw in de algemene politieke situatie”.

Op 11 april werd de jaarvergadering gehouden. De huishoudelijke zaken werden in een morgenvergadering behandeld. 's Middags sprak mr. W. R. van der Sluis. Als onderwerp was gekozen: "Kleine partij in grote wereld”.

Op 21 november werd in een conferentie gediscussieerd over principiële politiek. Voor deze conferentie was een gehele dag uitgetrokken. Mr. J. H. Prins, directeur van de Dr. A. Kuypersstichting, leidde de discussie in met een referaat over "Politiek als geloofsbeleving." Na bespreking van het onderwerp in discussiegroepen, werden de vragen en opmerkingen voorgelegd aan een forum, onder leiding van de heer S. Silvis. Forumleden waren de heren ds. J. C. Baumfalk, J. J. Doornbos, K. Geleynse en J. van der Ploeg. De forumdiscussie werd besloten met een samenvatting van mr. J. H. Prins.

Sprekersorganisatie

Evenals in voorgaande jaren werden de kiesverenigingen weer in de gelegenheid gesteld een lid van de Provinciale A.R. Sprekersorganisatie uit te nodigen voor een spreekbeurt. In de sprekersorganisatie wordt als regel vooraf een bepaald onderwerp gekozen, waarover gezamenlijk wordt gediscussieerd. Voor 1964 was het onderwerp: "Het gezicht van de A.R. Partij". De ontwikkeling in de A.R.P., de doelstellingen voor christelijke politiek, het contact tussen leden en leiding, kwam daarbij onder meer aan de orde. Mr. W. R. van der Sluis verzorgde de inleiding voor deze algemene bespreking. Uit de ontvangen rapporten kan worden gekonkludeerd, dat over het algemeen deze spreek-

beurten in de kiesverenigingen worden gewaardeerd. Het overgrote deel van de kiesverenigingen nodigen de toegevoegde spreker uit.

Het Provinciaal Comité organiseerde een excursie door Groningen voor de leden der beide A.R. Kamerfrakties, welke op 1 en 2 september werd gemaakt. Opzet van deze tocht door Groningen was, de A.R. Kamerleden te confronteren met problemen van het noorden, welke in nauw verband staan met de landelijke politiek.

De excursie is uitstekend geslaagd. Als inleiding voor de oriënteringstocht vond in het Provinciehuis een ontmoeting plaats met Gedeputeerde Staten. In het gesprek over verschillende vraagstukken, kwam in het bijzonder de problematiek van het industrialisatiebeleid naar voren. De Kamerleden hebben voorts een autorit door de veengebieden gemaakt, zijn in Ter Apel door het bestuur van de gemeente Groningen ontvangen, waarbij gesproken werd over de ontwikkeling van de stad Groningen. Op de tweede excursiedag werd een bezoek gebracht aan het waterschap Westerwolde, het Eemshavenproject bij Uithuizermeeden en de gemeente Winschoten, één van de bedreigde industriekernen. De excursie werd besloten met een ontmoeting tussen de Kamerleden en de leden van het Provinciaal Comité.

De deelnemende leden der beide Kamerfrakties waren vol lof. De excursiedata waren goed gekozen, namelijk vlak voor de nieuwe parlementaire periode, waarin de volksvertegenwoordiging het industrialisatiebeleid zou behandelen. Een beleid, dat in zijn nieuwe vorm ook in Groningen op sterke weerstanden stuitte. Twee leden van de Eerste Kamerfractie en negen leden van de Tweede Kamerfractie namen deel aan de excursie, terwijl mr. W. R. van der Sluis, op uitnodiging van het Provinciaal Comité eveneens aan de tocht heeft deelgenomen.

Provinciaal A.R. Vrouwencomité

Het Vrouwencomité is voortdurend in de weer om de vrouwen in A.R. gezinnen te aktiveren tot meeleven en meewerken in de kiesverenigingen.

Op 25 februari werd een A.R. Vrouwenmeting in Groningen gehouden. Mevrouw G. van Tuinen-Scheepsma te

Amsterdam sprak over "Hulpverlening in de verte". Aan de besturen der kiesverenigingen was gevraagd dames in eigen omgeving op te wekken tot het bezoeken van deze vergadering. De opkomst was niet bevredigend. De presentielijst toonde namelijk aan, dat de bezoeksters in totaal 21 kiesverenigingen vertegenwoordigen. 84 kiesverenigingen hadden geen afgevaardigde gezonden. Een goed samenspel tussen het Vrouwencomité en de besturen der kiesverenigingen is van uitermate groot belang. Door de vrouwen te betrekken in het werk van de kiesverenigingen, wordt de A.R. politiek meer en beter in het gezin gebracht.

Op 26 november organiseerde het Vrouwencomité een werkvergadering in Groningen. Mevrouw F. L. M. Nawijn-Van Dijk hield een toespraak en de heer E. van Ruller sprak een kort opwekkend woord op deze vergadering.

ARJOS

De samenwerking met het Provinciaal Verband van Arjos in Groningen is uitstekend. De Arjos is vertegenwoordigd in het Provinciaal Comité en in de Propagandacommissie. Het Provinciaal Comité waardeert de activiteiten van de Groninger Arjos in provinciaal en in distriktsverband, waardoor christen-jongeren zich gaan bezinnen op de noodzaak van christelijke politiek.

P. B. Tillema.

Kamercentrale Leeuwarden (tevens Provinciaal Comité Friesland)

De jaarvergadering van het Breed Provinciaal Comité van A.R. Kiesverenigingen in Friesland werd gehouden op 24 oktober 1964 te Leeuwarden. In deze goed bezochte vergadering trad als spreker op, de heer Mr. D. H. Okma, één der beide A.R. gedeputeerden in Friesland. De heer Okma besprak de moeilijkheden en mogelijkheden, welke er liggen bij de decentralisatie in de bestuursorganen, het industrie-spreidingsbeleid in Friesland, en recreatie en toerisme. Voor de provincie Friesland wegen bovengenoemde vraagstukken bijzonder zwaar.

Uit de besturen der vijf Statencentrales werden twee leden benoemd in een commissie om een concept-verkiezingsreglement samen te stellen voor de verkiezing van de

Provinciale Staten van Friesland in 1966. Dit concept werd overgenomen door het moderamen van het Provinciaal Comité en gezonden naar de kiesverenigingen. In maart 1965 zal dit reglement op de A.C.K.-vergadering worden behandeld.

Het industrie-spreidingsbeleid van staatssecretaris Bakker bracht de gemoederen heftig in beweging. Het moderamen kon zich met het beleid van Drs. Bakker beslist niet verenigen. Tweemaal werd een brief gezonden naar de staatssecretaris met het verzoek het beleid alsnog te wijzigen. Er werd een speciale vergadering belegd door het moderamen van het Provinciaal Comité in Friesland met de adviserende leden en de besturen van de vijf Statencentrales, waar Mr. D. H. Okma een inleidend betoog hield over de noodzaak het huidige beleid te continueren.

A.R. Propagandacommissie Friesland

De A.R.P.C. Friesland organiseerde op 26 oktober een startavond in de Harmonie te Leeuwarden. Als spreker trad op de heer Mr. W. R. van der Sluis met als onderwerp "Tegen de draad in". De opkomst was niet erg groot (100 aanwezigen).

De A.R.P.C. Friesland stelde in de herfst van 1964 een folder samen, die gericht was tot de jongeren in Friesland. De kiesverenigingen zorgden voor uitreiking van deze folder. Tevens werd een brief gezonden aan de predikanten en kerkeraden van de Geref. Kerken, de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Baptisten en de Vrij Evangelische Gemeenten in Friesland, waarin werd aangedrongen op meeleven met de christelijke politiek en dit te laten blijken in het gebed en de bediening van het Woord in de kerken.

Via het Bureau van de partij konden sprekers gevraagd worden door de kiesverenigingen. Een aantal personen hadden zich hiervoor beschikbaar gesteld. In het jaarverslag staan deze vermeld. Bovendien was het mogelijk voor de kiesverenigingen een gezinsavond te organiseren. Een kleurenfilm was hiervoor beschikbaar. Voor een dergelijke gezinsavond, waarbij ook een spreker werd uitgenodigd, werd een bedrag van f 30.— gevraagd. Kleine, financieel zwakke kiesverenigingen werd in sommige gevallen reductie op de kosten gegeven. Het afgelopen seizoen is van bo-

venstaande mogelijkheden een goed gebruik gemaakt. Rest nog te vermelden, dat het bestuur van de A.R.P.C. diverse malen heeft vergaderd.

Personalia

Drs. W. K. de Roos te Sexbierum, sekretaris van het moderamen van het Provinciaal Comité in Friesland, werd benoemd als lid van de Provinciale Staten. Daar reglementair een Statenlid geen zitting kan hebben in het moderamen, werd, als lid van het moderamen gekozen de heer A. de Geus te Harlingen. De heer U. Wind te Drogeham werd benoemd als sekretaris.

A.R.V.A.

In de meeste plaatsen in Friesland zijn één of meerdere vrouwencontacten, die deelsluitmakend van de A.R.V.A.-Friesland, de zaak der A.R.P. onder de vrouwen behartigen.

Mede dank zij dit werk ontstond er in de loop der jaren een geheel andere verhouding van man en vrouw in onze A.R. samenleving, die, wat betreft onze provincie, tot een prettige samenwerking over en weer groeide. Misschien is het wel zo, dat waar deze ontbreekt wij ook een vraagteken kunnen zetten achter het verder goed funktionieren der kiesvereniging in kwestie. Toch wil dit niet zeggen, dat de vrouwen een groot deel van het vergaderbezoek uitmaken. Gezinsavonden en grote vergaderingen in een verkiezingsperiode uitgezonderd, blijft dit doorgaans beperkt tot een kleine kern van getrouwen.

In de besturen van verscheidene kiesverenigingen en Statencentrales zijn vrouwen opgenomen.

Naast het deelnemen van vrouwen aan de arbeid in partijverband organiseert de A.R.V.A. haar jaarlijkse instructievergaderingen als kadervorming.

De onderwerpen "lonen en prijzen" ingeleid door de heer K. J. de Jong en het vraagstuk van "het gebruik van kernwapenen" door majoor Tj. Walburg behandeld in het najaar 1963 werden in de loop van het werkseizoen 1963/'64 op verscheidene vrouwenvergaderingen en kiesverenigingen doorgegeven.

Verder ging van de A.R.V.A. een sterke stimulans uit tot

het vormen van en deelnemen aan gespreksgroepen, zoals deze door het Centraal Comité waren aanbevolen. Door toedoen van A.R.V.A.-contacten konden verschillende van deze gesprekken op vrouwenverenigingen, als "vrije" groep of op kiesverenigingen tot stand komen.

In het najaar 1964 werd op vijf plaatsen de methodiek groepsvorming en -leiding behandeld en voorbereidend werk gedaan met betrekking tot het te behandelen onderwerp: de E.E.G.

In een oplage van 2.300 exemplaren verscheen het contactblaadje „de Burcht” tweemaal in 1964. Naast contactblaadje doet het dienst bij de propaganda.

Het contact met de C.H.U. vrouwen bestaat sinds jaren in het houden van een gemeenschappelijke vergadering te Leeuwarden. 6 maart 1964 sprak voor ons mej. E. H. Haars te Breukelen over het onderwerp: "Ontwikkelingshulp in theorie en praktijk". De A.R.V.A., die als tijdelijke aktie werd begonnen, heeft zich in de loop der jaren ontwikkeld tot een organisatie met een semi-permanent karakter. Daardoor werd het mogelijk dat A.R. vrouwen deelnemen aan allerlei vrouwenarbeid op provinciaal niveau en kan in ruimer verband een A.R. geluid worden gehoord.

Zo sloot de A.R.V.A. Fr. zich reeds in 1963 aan bij de V.H.V. (provinciaal overkoepelings orgaan der voornaamste vrouwenorganisaties in Friesland), heeft ze zitting in het Provinciaal Comité Friesland van de V.A.C. (vrouwen advies commissie inzake woningbouw) en het Provinciaal Comité I.Z.B. (individuele zelfbescherming) Friesland.

Soms gaan er stemmen op of het geen tijd wordt het werk van deze (tijdelijke) aktie te beëindigen, maar het grootste gedeelte der vrijwilligsters is er van overtuigd, dat juist in een tijd, waar de belangstelling voor ideële dingen taant, het vergaderbezoek terugloopt, radio en televisie zeer zeker hun goede, waar tevens een funeste invloed hebben, er steeds naar nieuwe wegen moet worden gezocht om belangstelling en liefde te wekken voor de zaak der chr. politiek en hoe kan men dat beter doen dan te beginnen bij het gezin, waar alle draden van het veelzijdige leven samenkomen en waarvan de vrouw het hart, de spil is?

L. Dijkma, adjunct-secretaris.

Kamercentrale Assen (tevens Provinciaal Comité Drenthe)

In 1964 werden twee provinciale deputatenvergaderingen gehouden (7 maart en 7 november); hier waren 34 resp. 42 kiesverenigingen vertegenwoordigd. Op beide bijeenkomsten wijdde de voorzitter zijn openingswoord aan actuele politieke vragen en werden vervolgens huishoudelijke en partijorganisatorische aangelegenheden behandeld (ledenwerving, abonneewerving Nederlandse Gedachten, A.R.J.O.S.-werk enz.).

In de maartbijeenkomst sprak bovendien nog des morgens mevrouw A. L. Hummelen-Althuis (Groningen) onder de titel "Het gehele gezin bewust A.R." en op de novembervergadering de heer O. Postma (directeur "Trouw") over "De pers".

In de middagbijeenkomst op 7 maart sprak dr. W. P. Berghuis (Positie en taak van de A.R. Partij in nationaal en internationaal verband) en op 7 november Excellentie mr. B. W. Biesheuvel (Eigentijdse A.R. Politiek).

Het Provinciaal Comité vergaderde twee maal (11 april en 12 september) en behandelde o.m. christelijke pers, sprekerslijst, ledenwerving, jeugd- en vrouwenactiviteiten.

De plaats van de heer H. Eleveld (Smilde) in het Provinciaal Comité werd in verband met de voorzitterswisseling in het Drents A.R.J.O.S. verband ingenomen door de heer I. Th. Bootsma te Nieuwlande; de samenstelling van het Provinciaal Comité bleef overigens ongewijzigd.

De A.R. Statenfractie kwam als zodanig in het verslagjaar niet bijeen; wel was er contact via het verband van de z.g.n. rechtse fractie (A.R., C.H. en K.V.P.).

De Drentse afdeling van de Vereniging van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders kwam in 1964 tweemaal bijeen (9 mei en 28 november) en behandelde als onderwerpen "Politiek als geloofsbeleving" (Mr. J. H. Prins) en "Overpeinzingen van een gemeentebestuurder" (E. van Ruller); op beide bijeenkomsten behandelde voorzitter Th. Brouwer actuele principiële en praktische punten rondom de gemeentepolitiek.

Het Provinciaal Organisatiecomité (voorzitter Th. Brouwer en secretaris H. Scholtens) organiseerde een tweetal kaderdagen (18 februari te Hogeveen en 22 februari te Assen) met als referent dr. A. Veerman (Rijswijk), als

onderwerp "Waar staan wij en waar gaan wij heen" en met 49 resp. 89 deelnemers (58 vrouwen en 80 mannen).

Op 3 oktober vergaderde het Provinciaal Organisatiecomité ter voorbereiding van activiteiten in het seizoen 1964-1965 (o.a. kaderdagen te Emmen, Assen en Hoogeveen).

Het A.R. Vrouwencomité verleende met succes medewerking aan de organisatie der februari 1964 gehouden kaderbijeenkomsten en de provinciale deputatenvergaderingen van 7 maart en 7 november. Mede door de werkzaamheden van het A.R. Vrouwencomité steeg het aantal vrouwelijke leden in Drenthe met 30 tot 500.

Aan de z.g.n. sprekersorganisatie werkten in 1964 mee mejuffrouw F. A. Wijngaard en de heren Th. Brouwer, H. Bruna, Ds. W. A. J. Dalmayer, H. Eleveld, L. Euving, W. van der Hammen, J. Hollenbeek Brouwer, J. van Noord, J. Oosterhuis, J. Smallembroek, J. Tjalma, Ds. M. Vreugdenhil en A. R. Zandbergen. In totaal werden door dezen 58 spreekbeurten vervuld.

Aan de abonneewerving op Nederlandse Gedachten alsmede de situatie rondom de christelijke pers in het algemeen werd regelmatig aandacht geschonken.

De A.R.J.O.S. Drenthe vertoonde in het verslagjaar verheugende activiteit; het ledenaantal nam toe (met 55) tot 305 en het aantal werkende clubs met twee van 17 tot 19. Als hoofdmomenten in het verslagjaar golden: de provinciale studieconferentie (januari), de jaarvergadering-toogdag (februari), de instelling van een intern districtenstelsel en de uitgave van het periodiekje "A.R.J.O.S.-reflex".

Het ledental in Drenthe liep helaas in 1964 met 104 terug tot 5601. Te Angelslo (Emmen) werd een kiesvereniging opgericht; de kiesverenigingen te Peize, Drogteropslagen en Dalen werden opgeheven en die te Buinen gecombineerd met Borger. Het aantal kiesverenigingen in Drenthe liep daardoor terug van 62 tot 59.

In 1964 werden door deze kiesverenigingen 125 bestuursvergaderingen gehouden (gemiddeld twee per jaar) en 181 ledenvergaderingen (gemiddeld drie per jaar); in 1963 bedroegen deze aantallen 168 en 193.

Binnen het raam van de activiteit der gespreksgroepen werd door Drenthe met 19 clubs deelgenomen (158 deelne-

mers); onderwerp "Christelijke organisaties in deze tijd".

Het bestuur van de Statencentrale Hoogeveen bleef ongewijzigd; in dat van de Statencentrale Assen trad als nieuw lid toe mejuffrouw A. R. van Dellen (Assen).

De heer H. Hilgenga (Drouwenermond) kreeg zitting in het bestuur van de Statencentrale Emmen en de heren J. Bosma (Ruinerwold) en P. Holtrop (Meppel) in dat van de Statencentrale Meppel. Laatstgenoemde volgde tevens de heer G. W. Oussoren (die uit de provincie vertrok) op als secretaris.

Voor de Kamercentrale Assen hadden per 31 december 1964 zitting in:

1. het Centraal Comité: Th. Brouwer met als plaatsvervanger H. Bruna;
2. de Raad van Beheer van de dr. Kuypersstichting: J. Hollenbeek Brouwer (primus), Th. Brouwer (secundus), H. Scholtens (tertius);
3. het Algemeen Organisatie Comité (landelijk) als leden: J. Hollenbeek Brouwer en H. Scholtens en als plv. leden J. Bork en L. Schelhaas Jzn.;
4. het Landelijk A.R. Vrouwencomité: mejuffrouw F. A. Wijngaard en mevrouw F. Zandbergen-Huising;
5. het Partij Convent: als leden J. Bakker en J. Hollenbeek Brouwer en als plv. leden F. Post en B. Bruins;
6. het Drents A.R.J.O.S. Verband: H. Scholtens;
7. Europacontact: H. Bruna (plv. A. R. Zandbergen).

Tenslotte:

Dank aan allen, die in 1964 in actieve zin aan het partijwerk in Drenthe hebben deelgenomen.

Moge onder Gods zegen en aller gelovige activiteit de A.R. Partij in Drenthe tot heil van velen werkzaam blijven.

J. Hollenbeek Brouwer, secretaris.

Kamercentrale Zwolle (tevens Provinciaal Comité Overijssel)

Het jaar 1964 was voor de partij een rustig jaar, zonder beslommeringen en bijzondere activiteiten in verband met verkiezingen voor Kamer, Staten of Raden. De voorjaarspartijvergadering werd gehouden op 18 april 1964 te

Zwolle, waar als spreker optrad de heer J. A. van Bennekom, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Deze had tot onderwerp gekozen: Actuele politieke vraagstukken. De vergadering was zeer goed bezet en de discussie moest om des tijds wille worden beperkt.

In deze vergadering werd afscheid genomen van de heer Mr. Dr. J. Meulink, die als voorzitter aftrad, omdat hij tevens voorzitter is van de A.R. fractie in de Provinciale Staten en beide functies beter gescheiden kunnen blijven. De heer Meulink blijft adviserend lid van het Provinciaal Comité. Als zijn opvolger werd gekozen de heer W. Wieringa te Zwolle.

De najaarsvergadering werd eveneens te Zwolle gehouden, op 14 november 1964. Ook deze vergadering was goed bezet. Mr. W. R. van der Sluis, secretaris van de A.R. Partij sprak hier over: Daarom gaat het.

Het A.R. Vrouwencomité in Overijssel, waarin uit elke Statencentrale twee dames zitting hebben, belegde ook een aparte vrouwenvergadering, en wel op 7 november, met als spreekster Mevr. Van der Veen-Schenkeveld, over het onderwerp: "De niet-aanwezige huisvrouw". Drs. J. J. Knibbe van Zwolle sprak het slotwoord.

Aan de gespreksgroepen-activiteiten over "De christelijke organisaties in deze tijd", werd door twaalf kiesverenigingen deelgenomen, met 158 deelnemers.

Ook de actie voor het werven van leden werd ter hand genomen. De secretarissen van de Statencentrales werden aangewezen als contact-personen voor het houden van toezicht op de kiesverenigingen bij deze actie.

Het Provinciaal Comité bestaat naast de voorzitter, secretaris en penningmeester die door de partij-vergadering worden gekozen, uit de vertegenwoordigers van de Statencentrales en het A.R. Vrouwencomité. Als adviserende leden treden op de vertegenwoordigers van A.R.J.O.S. en de voorzitter van de Statenfractie.

De provinciale A.R.J.O.S. vertoont weer goede activiteiten. Een goed contact tussen partij en A.R.J.O.S. wordt bevorderd.

Tezamen met de KVP, de CHU en de jeugdorganisaties, de F.C.H.J.G., de JOKVP en de ARJOS onderhoudt de partij in Overijssel en Gelderland in het "Europa-contact",

betrekkingen met de Duitse C.D.U.-Rheinland-Westfalen. De heer R. Gosker heeft namens het Provinciaal Comité zitting in "Europa-contact".

Moge God de arbeid van onze kiesverenigingen en van de overige partij-organen ook in de komende jaren zegenen.

P. A. Nawijn, secretaris.

Kamercentrales Arnhem en Nijmegen (tezamen vormende het Provinciaal Comité Gelderland)

In dit verslagjaar, dat geen verkiezingsjaar is, werd al een aanvang gemaakt met de voorbereiding van de verkiezing van de leden van de Provinciale Staten in Gelderland.

In het najaar werd aandacht gewijd aan de ledenwerfactie 1964/65. Op verzoek van het Centraal Comité werd in de bestuursvergadering van 17 oktober 1964 de volgende commissie voor dit doel benoemd: de heren J. G. Köhler, Harderwijk (correspondentie-adres), A. Wildeman, Winterswijk, H. v. d. Meulen, Arnhem, mevr. A. Timmer-Hondema, Ede, alsmede de heren P. M. Oostlander, Apeldoorn en W. J. Verduijn, Elst (Gld.).

Aan de provinciale ARJOS werd over het verslagjaar een subsidie van f 500,— toegekend. Het aantal clubs werd met zes uitgebreid. In de plaats van de heer J. S. v. d. Veen te Heerde kwam de heer H. Wolters te Arnhem in het bestuur van het Provinciaal Comité. Gedurende het verslagjaar is met het bestuur van de provinciale ARJOS een nauw contact onderhouden. Het oprichten van nieuwe clubs is met een circulaire van het Provinciaal Comité ondersteund.

Gedurende het verslagjaar hebben de dames mevr. H. Norg-Mijnheer, Dinxperlo, en mevr. A. Timmer-Hondema, Ede, vergaderingen belegd te Arnhem, Doetinchem en Harderwijk. Op de vergadering te Doetinchem sprak mej. mr. J. C. Rutgers, ons vrouwelijk Tweede Kamerlid.

Het Provinciaal Comité heeft gedurende het verslagjaar een viertal dames in het bestuur van het Provinciaal Comité benoemd: voor de Kamercentrale Arnhem: in de vacature mevr. J. Bik-Meima, wegens vertrek naar elders, mevr. E. H. Achterstraat-De Ruijter, Arnhem, alsmede mevr. A. Timmer-Hondema, Ede; voor de Kamercentrale Nijmegen: mevr. H. Norg-Mijnheer, Dinxperlo, en mevr. M. v. d. Schans-Wijismuller, Well-Ammerzoden.

In het bestuur van het Provinciaal Comité kwamen de volgende wijzigingen:

Voor wat de aanwijzing door de Statencentrales betreft:

Door de Statencentrale Tiel werd aangewezen in de vacature P. v. d. Zouwen, Culemborg: de heer W. J. Verduijn, Elst (Gld.).

Door de Statencentrale Zutphen werd als opvolger aangewezen in de vacature J. J. Jager, wegens diens vertrek naar Delfzijl, de heer L. van de Beukel, Laan van Avegoor 8 te Ellecom.

Door de Statencentrale Arnhem werd de heer H. v. d. Meulen, Arnhem, aangewezen als opvolger van de heer O. Postma, wegens diens vertrek naar Amsterdam.

Door de Statencentrale Ede werd de heer J. H. Dulfer, Wageningen, aangewezen als opvolger van de heer D. Pereboom. De heer J. H. Dulfer, voornoemd, werd door het Provinciaal Comité benoemd tot penningmeester. Als zodanig volgde hij eveneens de heer Pereboom op.

Het dagelijks bestuur van het Provinciaal Comité bestaat thans uit de heren J. G. Köhler, Harderwijk, voorzitter, H. A. van Willigen, Haaften, secretaris en J. H. Dulfer, Wageningen, penningmeester, en de heer M. de Bijl, Bruchem, tweede voorzitter.

Wegens het bedanken van mr. Dirksen, Arnhem, is de heer P. v. d. Berg, Arnhem, aangewezen om zitting te nemen in het Europa-Kontakt. Eveneens heeft hierin zitting de heer A. Wildeman, te Winterswijk.

Het Provinciaal Comité kwam gedurende het verslagjaar tweemaal bijeen en wel op 29 februari 1964 en 17 oktober 1964. In de eerstgenoemde vergadering werd afscheid genomen van de heren B. Geleijnse, Doetinchem, voorzitter en D. Pereboom, Ede, penningmeestr. Beide heren werden door de heer M. de Bijl, Bruchem, tweede voorzitter, toesproken en door de vergadering tot ereleden van het Provinciaal Comité benoemd. Als blijk van waardering werd aan beide heren het boekwerk "A.R. bestek" aangeboden. Met algemene stemmen werd de heer J. G. Köhler, Harderwijk, tot voorzitter benoemd. In de vergadering van 29 februari 1964 sprak de heer B. Roolvink over het onderwerp "de sociaal-economische situatie in ons land". In de vergadering van 17 oktober 1964 herdacht de voorzitter

het overlijden van de heren C. Smeenk, ere-voorzitter, Arnhem, en H. van Eijsden, te Rotterdam. Spreker op die vergadering was de heer H. Algra met het onderwerp "princiële voorlichting over actuele vraagstukken".

Er werden drie bestuursvergaderingen gehouden en wel op 25 januari, 21 mei en 17 oktober. In de eerstgenoemde vergadering werd besloten de kiesverenigingen te verzoeken om aan de gespreksgroepen deel te nemen. In de beide volgende vergaderingen werd de eventuele verjonging van de Statenfractie besproken.

Het dagelijks bestuur kwam driemaal bijeen en wel op 2 mei, 11 juni en 3 september. Op 11 juni vond een bespreking met het bestuur van de provinciale ARJOS plaats.

Moge God de arbeid van onze kiesverenigingen en van de hogere organen van onze partij in het komende jaar bij de voorbereiding van de verkiezing van de Staten-Provinciaal rijkelijk zegenen.

H. A. van Willigen, secretaris.

Kamercentrale Utrecht (tevens Provinciaal Comité Utrecht)

In de Provinciale Staten werd in de vacature C. A. Bakker te Utrecht voorzien door de benoeming van de heer H. C. Smit te Utrecht. Een zeer ernstig verlies leden de Provinciale Staten en onze fractie op 22 oktober 1964 door het plotseling overlijden van de heer D. Griffioen te Baambrugge. De heer Griffioen heeft de anti-revolutionaire zaak in onze provincie op voortreffelijke wijze gediend. Gemeenteraadslid van Baambrugge, wethouder en locoburgemeester van die gemeente, bestuurslid van de Statencentrale Amersfoort enz. In de Provinciale Staten waren de zaken van wegen en waterschappen aan zijn bijzondere belangstelling toevertrouwd. Zijn optreden kenmerkte zich door grote deskundigheid. Wij verloren in hem een man die nimmer zichzelf zocht, maar in bescheidenheid zeer veel werk met bekwaamheid verrichtte. Zijn vriendelijkheid en vrome zin maakte dat zijn woorden groot gezag hadden en gaarne aangehoord werden. In zijn vacature was aan het einde van het jaar nog niet voorzien.

Het Provinciaal Comité vergaderde vijf maal met als sprekers(sters) Dr. C. J. Verplanke met het onderwerp: "Wat is er gaande in de A.R. Partij?", Mr. J. H. Prins met

het onderwerp "De weg tot christelijke politiek", Mej. Mr. J. C. Rutgers met het onderwerp "Europese integratie", Mr. W. R. van der Sluis met het onderwerp "Na de Troonrede" en J. Smallegenbroek over "Actuele politieke vraagstukken".

In de Statencentrale Utrecht trad op de heer M. W. Schakel (Quo Vadis A.R.?). Op de jaarvergadering die een huishoudelijk karakter droeg werd een film vertoont van de reis van Prinses Beatrix naar de West. Na de zomervakantie sprak de heer B. Roolvink (Belastingverlaging, lonen, prijzen, troonrede en miljoenennota), terwijl op 12 november 1964 een forum gehouden werd over het onderwerp "Christelijke organisaties in deze tijd".

In de Statencentrale Amersfoort (de provincie minus de stad Utrecht) werden twee streekvergaderingen belegd nl. te Veenendaal (Z.O. kwartier) waar de heer B. Roolvink sprak over "Actuele politieke vraagstukken" en te IJsselstein (Z.W. kwartier) waar Mr. A. B. Roosjen en Mr. W. R. van der Sluis elkander beantwoordden met "de draad weer opnemen" en "tegen de draad in".

In Amersfoort werd een gemeenschappelijke bestuursvergadering gehouden voor de kiesverenigingen in de N.O.-hoek. De voorzitter van het Zuid-West kwartier, de heer Joh. van Es werd benoemd tot burgemeester van Oud-Alblas en vertrok dus uit de provincie.

De ledenwerfactie had bevredigende resultaten.

De verschillende afvaardigingen ondergingen geen wijzigingen. Van de sprekersorganisatie wordt nog geen voldoende gebruik gemaakt. Er zijn nog te veel plaatselijke kiesverenigingen die nog niet voldoende inzien dat een regelmatig vergaderen de beste weg is om een goed functionerend organisatieleven op te bouwen.

Verder was 1964 een jaar van rustige ontwikkeling, dat toch wel tot dankbaarheid stemt.

H. C. Smit, secretaris.

Kamercentrale Amsterdam

Organisatie

Het schijnt nu eenmaal zo te zijn, dat in een verenigingsjaar, waarin niet op de een of andere wijze verkiezingen aan de orde komen, de activiteiten van onze Kamercentrale

en de daarbij behorende kiesverenigingen beperkt blijven. De wel aanwezige belangstelling voor de christelijke politiek blijkt dan een onvoldoende stimulans te zijn om tot daden te komen. De toch al beperkte vergaderfrequentie in de kiesverenigingen is zo mogelijk nog lager, terwijl het vergaderbezoek — ook van de bestuursbijeenkomsten der Centrale — ver beneden normaal ligt. Verontrustend zou dit niet zijn, als men ervan verzekerd was, dat "als het moet" alle hensen aan dek zijn en de noodzakelijke werkzaamheden om de invloed van de partij te versterken, weer worden verricht. Tot nu toe is het zo geweest, dat wanneer in verband met de verkiezingen een beroep werd gedaan op de kiesverenigingen, op prompte uitvoering kon worden gerekend. Maar wie garandeert dit ook voor de toekomst? Met vertrouwen alleen komen wij er niet. Waar afgaat en niet bijkomt is het einde spoedig in zicht. Met deze algemene waarheid moeten wij rekening houden. Vandaar dat onze Centrale zich bezint op organisatorische vragen, niet om de organisatie zelf maar met het doel voor ogen de positie van onze partij in ieder opzicht te versterken.

Drie belangrijke vragen staan ons bij de bezinning op dit vraagstuk voor ogen:

- a. hoe besturen wij onze centrale zo doelmatig mogelijk?
- b. hoe komt er meer greep op de activiteiten van de kiesverenigingen en hoe kan hun arbeid beter door ons worden begeleid?
- c. wat kunnen wij doen aan de scholing en vorming van het kader van onze kiesverenigingen?

Een begin met de beantwoording van deze vragen hopen wij in de eerste maanden van 1965 te maken. Moge straks blijken, dat het antwoord juist was.

Het centraal bestuur kwam in 1964 driemaal bijeen, evenals de afgevaardigdenvergadering. Op de laatstgehouden bijeenkomst kwam Ir. G. H. Meijer ons op voortreffelijke wijze informeren omtrent de vraagstukken rond de Bijlmermeer.

Bijlmermeerpolder

Het is duidelijk, dat de discussies terzake ook de bijzondere belangstelling van onze Centrale hadden en dat zij

in verband hiermede bijzondere activiteiten heeft ontwikkeld. Nieuw was het vraagstuk niet, reeds eerder had onze Centrale zich duidelijk omtrent de indeling van dit gebied uitgesproken. Samen met de C.H.U.-Kamerkieskring Amsterdam vond in het verleden een gesprek plaats in het gebouw van de Tweede Kamer, met de fracties van de C.H.U. en onze partij. Aan de hand van gedocumenteerde voorlichting hebben wij hier gepleit om de polder bij Amsterdam te voegen. Niet gedreven door chauvinisme of het verlangen naar een miljoenenstad, maar onze wens was gegrond op het feit, dat woningen moeten worden gebouwd voor de Amsterdammers die daaraan dringend behoefte hebben. De woningnood is nog groot, niettegenstaande het teruglopende inwonertal van de hoofdstad. Bovendien moeten in de komende jaren hele stadswijken worden gesaneerd of met andere woorden: moeten krotten worden opgeruimd. Geen stadsbestuur kan woningen gaan afbreken alvorens de bewoners daarvan zijn ondergebracht. Een planning op langere termijn is noodzakelijk. Een poldergebied, ook al is het een arm weidegebied, is niet in een paar maanden bouwrijp, daar gaan enkele jaren overheen. Het feit, dat onze stad grondgebied nodig heeft in verband met de "leefbaar-making" voor zijn huidig inwonertal, was ons motief om daarvoor te ijveren. De oplossing van de woningnood stond daarbij voorop. Vandaar dat onze Centrale zich niet verzette tegen het voorgestelde compromis inhoudende: de Bijlmermeer bij Amsterdam en over tien jaar verder zien. Dan immers zou het gebied bebouwd zijn en zou er in nauw overleg met de bewoners een oplossing kunnen worden gezocht.

Toen de Minister van Binnenlandse Zaken zijn standpunt handhaafde in zijn theorie van sterke randgemeenten, vond opnieuw beraad plaats over wat ons te doen stond. Uiteraard werden wederom namens onze Centrale de Kamerfractie en een aantal Kamerleden benaderd. Daarnaast was er ook contact met de andere regeringspartijen in Amsterdam, benevens de grootste oppositie-partij. Nauwkeurig is overwogen, wat moest worden gedaan. Het was niet de bedoeling veel kabaal te maken, ieders opzet was: hoe kunnen wij onze stad dienen. Het resultaat van deze bezinning was, naast ieders werk de eigen partijgenoten in de

volksvertegenwoordiging te bewerken, een gezamenlijk pleidooi aan alle Kamerleden. Dit stuk werd op 22 oktober 1964 verzonden, juist op tijd voor de behandeling van het betreffende wetsontwerp op 27 oktober d.a.v. Het resultaat was voor de hoofdstad niet al te ongunstig, hetgeen onze Centrale dankbaar stemde.

Agglomeratieproblemen

De gedachten om voor de gemeenten rond IJ en Noordzeekanaal een wettelijke samenwerkingsvorm te vinden — gezien de gemeenschappelijke problemen op velerlei gebied — kregen door de actie rond de Bijlmermeer een nieuwe impuls. De discussies over genoemd gebied toonden duidelijk aan, dat invloed op het bestuur van z'n woonstad voor de kiezer niet voldoende is. Hij behoort ook mee-verantwoordelijk te zijn voor het bestuur van de stad waarin hij werkt. De problemen van z'n werkstad zijn wel zo belangrijk voor hem als die van zijn woonstad. Hij is immers nauw betrokken bij de economische activiteiten en alle maatregelen daarop van invloed zijnde. Hij heeft alle belang bij aanleg van wegen, van havens, van tramlijnen, van parkeergelegenheden enz. Echter, het is niet alleen de economie die de verbondenheid bepaalt. Ook bij gezondheidszorg, bejaardenzorg, maatschappelijk werk, allerlei vormen van cultuur, van recreatie — en zo kunnen wij doorgaan — is de bewoner van een forensengemeente geïnteresseerd. Maar invloed erop heeft hij niet. Tussen de gemeenten in een bepaald gebied kan er een goede samenwerking zijn, natuurlijk. De zwakste schakel bepaalt nog altijd de kracht van een ketting. Zo ook hier. Vandaar dat de beste oplossing vooralsnog lijkt: een agglomeratie met een direct op democratische wijze gekozen bestuur.

Alvorens men echter zo'n gedachte volledig kan accepteren dient men de zaak in zijn mogelijkheden en consequenties te bestuderen. Op oud-vaderlandse wijze heeft onze Centrale derhalve een commissie ingesteld, die haar hierover op korte termijn moet adviseren. In het najaar van 1965 hopen wij ons standpunt aan de hand van de resultaten van deze studie te kunnen bepalen. Het zou wel eens kunnen zijn, dat de kiesverenigingen van onze Centrale op dit punt belangrijk werk te wachten staat.

Besluit

Gepoogd werd in het vorenstaande een inzicht te geven in de hoofdproblemen, die ons in 1964 bezig hielden, en die voor een deel ook in 1965 onze aandacht zullen vragen.

Het is moeilijk de kiezer — ook de A.R. kiezer — te bereiken. Als de moderne communicatiemiddelen: pers, radio en t.v. er niet waren, kwam er weinig van terecht. Toch kan de beïnvloeding en de voorlichting van de kiezer er niet geheel aan worden overgelaten. Onze kiesverenigingen blijven een taak houden. Hoe die in deze tijd het beste kan worden uitgevoerd is een vraag op welke beantwoording wij attent blijven. Door experimenteren en reorganiseren hopen wij de oplossing te vinden. Dat het in het belang van de Christelijke politiek spoedig zij!

A. Niemantsverdriet, secretaris.

Kamercentrale Haarlem

Algemeen

Het jaar 1964 heeft zich, althans wat de activiteiten van de zijde van het bestuur betreft, gekenmerkt door "een al te rustig jaar". Dit geldt dan inzonderheid voor het tweede gedeelte van het verslagjaar.

Hoewel hiervoor misschien wel verschoonbare redenen waren aan te voeren, w.o. een al te drukke bezetting van sommige functionarissen, is het duidelijk, dat een dergelijke situatie niet al te lang mag voortduren. Aan deze kwestie zal dan ook op korte termijn aandacht worden geschonken.

Vergaderactiviteiten

Een meer opgewekt geluid mag zijn, dat vele kiesverenigingen blijk hebben gegeven van een geregelde voortzetting van haar arbeid door het beleggen van grotere en kleinere bijeenkomsten. In de keuze van de onderwerpen weerspiegelden zich dikwijls de problemen, die algemeen aan de orde waren. Wij noemen slechts: "De Europese samenwerking", „De woningbouw", "Het loon- en prijsbeleid", "De interne partij-situatie" en "Het samengaan van A.R. en C.H.U."

De traditionele partijdag in de Haarlemmermeer, in

februari gehouden, mocht ook nu weer geslaagd heten, hetgeen vooral te danken is geweest aan het feit, dat men er zich voor heeft willen inzetten met alle beschikbare krachten en tijd.

Doelmatige spreiding grote vergaderingen

Ter bevordering van een groter bezoek aan de vergaderingen zijn er besprekingen gevoerd om zo mogelijk te komen tot een meer doelmatige spreiding van de grotere bijeenkomsten, die de verschillende partij-organen in het eigen gebied organiseren. Hiervoor waren uitgenodigd vertegenwoordigers van het Provinciaal Comité, de Kamercentrales Amsterdam en Haarlem en de Statencentrales binnen laatstgenoemde Kamercentrale. Tot een afsluiting van de besprekingen is het nog niet gekomen.

Jaarvergadering

In de maand maart werd een jaarvergadering gehouden, waarin de voorzitter, de heer C. van Stam, een belangrijke toespraak hield over het onderwerp: "Zullen wij het wagen...?". Een exemplaar hiervan is naderhand aan alle lezers van "Ons Contact" toegezonden. Op bedoelde toespraak volgde een vruchtbare bespreking. 15, i.c. 30%, van de 50 kiesverenigingen waren op deze jaarvergadering, die ditmaal in Haarlem werd gehouden, vertegenwoordigd.

Samenvoeging enz. van kiesverenigingen

De kiesverenigingen Haarlemmermeer - Aalsmeerderdijk en Bennebroekerweg werden samengevoegd tot de kiesvereniging Haarlemmermeer - Rijsenhout en omstreken. De kiesvereniging Hilversum I werd opgeheven, terwijl te Haarlem in het woongebied Schalkwijk een nieuwe kiesvereniging in oprichting is.

Ledenwerfaktie

Aan de ledenwerfaktie zal nog meer aandacht moeten worden gegeven. Een ledenwinst binnen het gebied van de Kamercentrale van tot heden 104 — dit betekent gemiddeld 2 personen per kiesvereniging — mag zeker niet bevredigend worden genoemd.

Financiën

Aan de toewijding en accuratesse, waarmee de penningmeester, de heer E. Tijselink, zijn taak vervult is het te danken, dat de financiële administratie in uitstekende staat mag verkeren. Een groeiende medewerking van de zijde van de penningmeesters der verschillende kiesverenigingen treedt steeds duidelijker aan het licht. Aan een tijdige inning van de bijdragen der kiesverenigingen besteedt de heer Tijselink de grootst mogelijke aandacht.

Vervulling vakatures in het bestuur

Het bestuur van de Kamercentrale is intussen geheel voltallig geworden, door de toetreding van mevrouw G. Trietsch-Wiedijk te Naarden, het tweede lid in het bestuur, aangewezen door de a.r. vrouwencontactcommissie, afdeling Noord-Holland.

De heer W. F. Prinzen te Hilversum nam tijdens het verslagjaar de plaats in van Mr. Dr. E. ten Tooren, welke laatste zich genoodzaakt zag als bestuurslid te bedanken.

Overlijden van de heer F. P. Vermeulen

In het verslagjaar kwam te overlijden de heer F. P. Vermeulen, een bekende figuur in het openbare leven en een warm voorstander van de a.r. beginselen.

Hij was o.m. oud-wethouder van de gemeente Velsen en oud-lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland. Hij bereikte de gezegende leeftijd van 94 jaar. Tot in hoge ouderdom woonde hij nog verschillende politieke bijeenkomsten bij.

Maandbericht „Ons Contact”

Het maandbericht "Ons Contact" onderhield ook nu weer het contact met de besturen van de kiesverenigingen en de propagandacommissies binnen de Kamercentrale en stimuleerde voor zover mogelijk haar activiteiten.

P. Brune, secretaris.

Kamercentrale Den Helder

Na de krachtsinspanning voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer in 1963 bracht het jaar 1964 een rustiger verloop.

Op de bestuursvergadering van 3 maart 1964 werd kennis genomen van het schrijven van de heer H. H. Zwart, dat hij zijn benoeming tot lid van de Raad van Beheer van de Dr. Kuypertstichting had aangenomen.

Besloten werd de kiesverenigingen op te wekken het aantal abonné's op "Nederlandse Gedachten" zoveel mogelijk op te voeren.

Tevens werd een beroep op de kiesverenigingen gedaan tot het houden van gespreksgroepen.

De voorzitter gaf een overzicht van het aantal leden van de partij op 31 januari 1963 en deelde mede, dat in het najaar een ledenwerfactie wordt georganiseerd.

Op de lijst, die van het partijbureau was ingekomen, stond bij de spreekbeurten alleen Andijk vermeld. Er zijn echter op meerdere plaatsen vergaderingen gehouden, waar sprekers optraden, maar daarover blijken geen rapporten te zijn ingezonden. Het wordt zeer gewenst geacht, het partijbureau op de hoogte te stellen van gehouden spreekbeurten.

Nog steeds is er overleg gaande over een gezamenlijke vergadering met de C.H.U. kieskring en men denkt die in het najaar te houden. Verder kwam op deze vergadering aan de orde de voorbereiding voor de jaarvergadering, waarvoor de datum werd vastgesteld.

Deze jaarvergadering werd gehouden op zaterdagmiddag 11 april te Alkmaar. Het jaarverslag werd goedgekeurd evenals het financieel verslag en de kascommissie rapporteerde, dat alles in orde was bevonden. Jammer was dat de heer C. Kraaij, die vanaf 1956 op zo verdienstelijke wijze de penningen van de Kamercentrale had beheerd, om persoonlijke redenen dit penningmeesterschap moest neerleggen. Hij werd door de voorzitter voor zijn gepresteerde arbeid hartelijk bedankt. Aan de beurt van aftreden waren de heren C. Kraaij en H. Toby, terwijl nog moest worden voorzien in de vacature van de heer G. H. Hoijtink. Gekozen werden de heren K. Holwerda, H. Toby en B. Hoijtink.

Daarna kreeg de heer H. Algra uit Leeuwarden het woord en deze sprak over "Politiek bedrijven in deze tijd". Spreker herinnerde er aan, dat tijdens de periode van de coalitie er een duidelijke scheiding was tussen rechts en links. In 1933 kwam het eerste kabinet op brede basis. In de

tegenwoordige tijd kan geen kabinet gevormd worden zonder de medewerking van de K.V.P. Zelfs de P.v.d.A. kan geen regering vormen zonder deze medewerking. De invloed van de prot. chr. partijen komt daardoor wel op de achtergrond. Het akkoord van Wassenaar achtte hij in strijd met de dualiteit van ons staatsbestel. Kabinet en volksvertegenwoordiging behoren een eigen taak te hebben. Vervolgens werd gesproken over de geestelijke verzorging in het leger en het probleem van de jeugdige kiezers nu de leeftijdsgrens is verlaagd. In vele gezinnen komt zelfs geen christelijk dagblad meer.

Op 11 juni werd opnieuw een bestuursvergadering gehouden. Het nieuwe bestuurslid K. Holwerda werd welkom geheten. Deze zal het penningmeesterschap op zich nemen. Ingekomen was een mededeling van de C.H.U., dat op de gezamenlijke vergadering voor hen als spreker zal optreden prof. Van Niftrik. De datum van deze vergadering wordt nu vastgesteld. Daarover zal een rondschrjven aan de kiesverenigingen uitgaan. Een schrjven van het Centraal Comité over achterstallige contributie wordt besproken. Mej. T. T. Smith wordt benoemd als tweede afgevaardigde naar het vrouwencomité naast Mej. C. Hellema. Deze beide dames zullen trachten deze organisatie in Noord-Holland te stimuleren. De heer G. H. Hoijtink had nog een verzoek ontvangen voor een samenspreking over een komende verkiezing van hoofdingelanden. Aan de organisator van deze samensprekingen zal worden verzocht zulke uitnodigingen voortaan aan het secretariaat te willen zenden.

Op zaterdag 7 november werd de gezamenlijke vergadering van de A.R. Kamercentrale en de C.H. kieskring in Alkmaar gehouden. Als eerste spreker trad op prof. mr. I. A. Diepenhorst, die na een uitvoerige uiteenzetting tot de conclusie kwam, dat men in ons land zou moeten komen tot één prot. chr. partij, ondanks nog aanwezige verschillpunten. De tweede spreker prof. dr. G. C. van Niftrik kwam na een begeesterende speech tot dezelfde conclusie. Er zou klaarheid moeten komen over al of niet vermeende verschillen. Beide sprekers waren het er over eens, dat men de eenheid niet moest forceren, maar door steeds voortgaand onderling contact, zowel plaatselijk als landelijk tot

dit doel moest geraken. Aan de beide hoofdbesturen werd daarover een telegram gezonden. In verband met deze grote vergadering werd voor ditmaal afgezien van het houden van de najaars-ledenvergadering.

Wel kwam het bestuur op 25 november nog eenmaal bijeen. Dankbaarheid werd uitgesproken over het herstel van de voorzitter. De secretaris klaagt over de traagheid in het opzenden van gevraagde gegevens. De ledenwerfactie wordt besproken. Alle bestuursleden zullen zich daarvoor inzetten. Kennis wordt genomen van zendingen van het partijbureau. Aandacht wordt geschonken aan het benaderen van jeugdige kiezers.

Dit jaarverslag wordt beëindigd met de bede, dat God ook in het komende jaar ons allen in ruime mate Zijn zegen zal schenken.

Joh. W. Stevenson, secretaris.

Kamercentrale Leiden

Mijn vierde jaarverslag als secretaris der A.R. Kamercentrale Leiden, thans over 1964, is opgesteld aan de hand van het reeds het vorige jaar in gebruik genomen punten-schema. Het lijkt mij voorts goed daarbij in het bijzonder aandacht te schenken aan de gevolgen van de grenswijzigingen in het gebied tussen Alphen aan den Rijn, Gouda, Oudewater en Woerden.

1. Werkgebied en aangesloten kiesverenigingen

Als gevolg van de grenswijzigingen per 1 februari 1964 is het aantal aangesloten kiesverenigingen gedaald van 66 tot 63, dus met 3 verminderd. De vroegere 3 kiesverenigingen te Lange Ruige Weide, Waarder en Hekendorp zijn samengevoegd tot één kiesvereniging in de nieuwe gemeente Driebruggen (dus 2 kiesverenigingen minder), terwijl de kiesvereniging te Barwoutswaarder-Rietveld is opgeheven. De leden daarvan zijn in hoofdzaak overgegaan naar de kiesverenigingen te Bodegraven en Woerden, van welke gemeenten zij nu ingezetenen zijn.

De kiesvereniging der opgeheven en in hoofdzaak bij Alphen aan den Rijn gevoegde gemeente Zwammerdam is blijven bestaan. Voor het werk bij de gemeenteraadsver-

kiezingen is te Alphen aan den Rijn nu een centrale kiesvereniging gevormd, bestaande uit de eigenlijke Alphense kiesvereniging (288 leden), Aarlanderveen (69 leden) en Zwammerdam (105 leden), zulks met een bestuursverhouding 5-2-2. Enige thans burgerlijk in Bodegraven wonende leden zijn wat hun kiesvereniging betreft lid van Zwammerdam gebleven doch doen bij de gemeenteraadsverkiezingen mee met Bodegraven.

Het aantal burgerlijke gemeenten is door de grenswijzigingen gedaald van 67 tot 61, waarvan 19 binnen het gebied der Statencentrale Leiden en 42 binnen het gebied der Statencentrale Gouda. De stand in beide Statencentrales, met vermelding van het aantal kiesverenigingen per burgerlijke gemeente, is na de grenswijziging als volgt.

Statencentrale Leiden

13 gemeenten met elk	één, dus samen	13 kiesverenigingen
2 gemeenten met elk	twee, dus samen	4 kiesverenigingen
1 gemeente met	drie, dus	3 kiesverenigingen
en 3 gemeenten met	géén, dus samen	— kiesverenigingen
Totaal dus 19 burgerlijke gemeenten met		
samen		20 kiesverenigingen

Statencentrale Gouda

36 gemeenten met elk	één, dus samen	36 kiesverenigingen
2 gemeenten met elk	twee, dus samen	4 kiesverenigingen
1 gemeente met	drie, dus	3 kiesverenigingen
en 3 gemeenten met	géén, dus samen	— kiesverenigingen
Totaal dus 42 burgerlijke gemeenten met		
samen		43 kiesverenigingen

2. Bestuur

In de jaarvergadering van 8 februari werd voorzien in de vacatures van de tien reglementair aftredende en op één na niet terstond herkiesbare bestuursleden uit het gebied der Statencentrale Gouda. Herkozen werd de heer A. C. van Beek te Woerden. Gekozen de heren G. Drexhage te Hazerswoude, A. Dekker (na bedanken opgevolgd door M. Paats) te Alphen aan den Rijn, J. Bijleveld (na bedanken opgevolgd door C. G. Karssen) te Bodegraven, Ir. W. Brink

Jzn. te Schoonhoven, Mr. A. Herstel te Gouda, Drs. Th. Heukels te Capelle aan den IJssel, C. Rijkaart te Ouderkerk aan den IJssel, T. Hopman te Zoetermeer en C. J. Biemond te Bleiswijk.

Van de genoemde heren werd C. G. Karssen gekozen tot lid van het moderamen, terwijl de heer A. C. van Beek, als penningmeester, zulks bleef. De overige moderamenleden zijn Dr. N. G. Geelkerken, voorzitter, Ds. H. Post, 2e voorzitter, C. J. van den Heuvel, secretaris en C. Hobo, algemeen adjunct.

In september vertrok Mr. A. Herstel naar Utrecht en werd hij als bestuurslid opgevolgd door Ir. J. P. H. Venema te Waddinxveen. Zie overigens voor de volledige samenstelling van het bestuur en de vertegenwoordigingen de in punt 10 te vermelden "November-1964-Gids".

Na het samenstellen van deze gids is nog de vertegenwoordiger van het provinciaal verband Zuid-Holland van de A.R.J.O.S., de heer G. Dompeling te Leiderdorp, opgevolgd door de heer Joh. Jonker te Berkel en Rodenrijs. Als lid van het Algemeen Organisatie Comité werd de heer Dompeling opgevolgd door het nieuwe moderamenlid C. G. Karssen.

3. Vergaderingen

De jaarvergadering werd gehouden op zaterdag 8 februari te Gouda. Na de in punt 2 genoemde bestuursverkiezing, de verslagen en de verdere huishoudelijke zaken sprak de heer B. Roolvink te Hilversum over: "Politieke en sociaal-economische rondblik". Aantal bezoekers pl.m. 90.

De najaarsvergadering vond plaats op zaterdag 14 november te Leiden met pl.m. 72 aanwezigen. Spreker was de heer J. Smallenbroek te Assen over: "Van Wassenaar tot Nu". Het waren beide goed geslaagde vergaderingen met prettige discussies.

Er werden vier bestuursvergaderingen gehouden, namelijk op 11 januari, 21 maart, 4 september en 19 december.

4. Statencentrales (plus Rijnmond)

Van de Statencentrale Leiden zijn geen activiteiten te vermelden.

De Statencentrale Gouda hield in het verslagjaar één

algemene vergadering, t.w. de jaarvergadering op zaterdag 14 maart te Gouda. Spreker was Mr. A. B. Roosjen te Amsterdam over: "Radio en Televisie". Referaat en discussie waren pittig.

In verband met de instelling van de Raad van Rijnmond is door het Provinciaal Comité, in overleg met de Statencentrales Delft, Gouda, Ridderkerk en Rotterdam, een "A.R. Centrale Rijnmond" opgericht. Aangezien slechts twee gemeenten in ons werkgebied hierbij zijn betrokken, namelijk Capelle aan den IJssel en Krimpen aan den IJssel, heeft het bestuur der Statencentrale haar bevoegdheden ter zake gedelegeerd aan de kiesverenigingen in deze gemeenten.

Als afgevaardigden hebben deze kiesverenigingen overeenkomstig haar ledentallen (ruim 100 resp. minder dan 100) twee leden resp. een lid aangewezen, terwijl beide kiesverenigingen samen, namens de Statencentrale Gouda, één lid (uit Krimpen aan den IJssel) in het bestuur van de nieuwe centrale hebben benoemd.

5. *Hulpcentrales*

Van de drie hulpcentrales Alphen aan den Rijn, Gouda en Zoetermeer, thans (na de grenswijzigingen) met resp. 15, 19 en 9 aangesloten kiesverenigingen, was alleen Zoetermeer actief. Zij hield haar ook nu weer goed geslaagde A.R. toogavond voor Midden-Zuid-Holland op dinsdag 17 maart te Berkel en Rodenrijs. Sprekers waren de heer J. Smallenbroek te Assen over: "De reformatorische grondtoon van ons volkskarakter" en, voor het slotwoord, Ds. A. Boertje te Moerkapelle over: "Reformatorisch verstaan van Gods Woord voor het staatkundig leven".

Muzikale medewerking verleende evenals in 1962 de Chr. Muziekvereniging "Vlijt en Volharding" te Berkel en Rodenrijs, terwijl, als gebruikelijk na de pauze weer een jongerenwedstrijd werd gehouden.

6. *Speciale contacten*

Speciale contacten zijn er in het verslagjaar niet geweest. Contact met bijvoorbeeld het provinciaal verband Zuid-Holland van de A.R.J.O.S. wordt regelmatig onderhouden.

7. *Vrouwenactiviteiten*

Naast (reeds meerdere jaren) Mevr. T. H. Attema-Roosjen te Katwijk aan den Rijn is in het verslagjaar ook Mevr. M. H. J. Brink-Bijleveld te Hazerswoude tot vertegenwoordigster der Kamercentrale in het Landelijke A.R. Vrouwencomité benoemd. Aan de bestuursleden en aan de in punt 8 te noemen contactpersonen is gevraagd aan Mevr. Attema uit de verschillende gemeenten adressen te willen verstreken van dames, die er voor zouden kunnen gevoelen het medeleven met de A.R. te bevorderen.

Behalve het enigermate bijwonen van de gewone vergaderingen (op zichzelf uiteraard zeer gewaardeerd) zijn er echter, ondanks de krachtige pogingen van onze vertegenwoordigsters, wat dit werk betreft nog weinig resultaten te vermelden.

8. *Contacten met de kiesverenigingen*

Binnen het gebied der Statencentrale Leiden geschiedt het bezoeken der kiesverenigingen door de 7 bestuursleden dier centrale. In het grotere gebied der Statencentrale Gouda wordt dit werk gezamenlijk verricht door 7 bestuursleden der Kamercentrale, 5 bestuursleden der Statencentrale en 3 leden van beide besturen.

In een "Handleiding" d.d. 3 november 1964 is aan alle 22 bezoekers gevraagd onder meer aandacht te willen schenken aan de ledenwerfactie 1964/1965, aan de abonnementen op Nederlandse Gedachten, aan het gebruik maken van de Sprekersorganisatie en aan het in punt 7 genoemde Landelijke A.R. Vrouwencomité.

9. *Ledenwerfactie 1964/1965*

Zoals uit punt 8 bleek is wegens de uitgestrektheid van het gebied der Kamercentrale de ledenwerfactiviteit niet aan 5 functionarissen opgedragen, doch is hiervoor de medewerking van alle 22 contactpersonen gevraagd. Zulks mede ter voorkoming van doublures. Het kwam ons ongewenst voor dat de contactman met de kiesvereniging mag spreken over alles **minus de ledenwerving** en dat daarvoor weer een andere contactman op bezoek zou komen.

Wat de voorlopige resultaten betreft nam Leiden, inzake

de **aantallen**, bij de januari-stand de vijfde plaats in met 130 nieuwe leden. Mag ik de medewerking van de besturen der kiesverenigingen vragen om bij de eindstand ook procentueel een goede plaats in te nemen?

10. *November-1964-Gids*

Per 3 november 1964 is met 12 din-formaat bladzijden in gele omslag aan de kiesverenigingen, bestuursleden en diverse instanties toegezonden de "**November-1964-Gids**" van de Kamercentrale Leiden, bevattende een opgave van namen, adressen en telefoonnummers van de leden der Sprekersorganisatie, van de bestuursleden der Kamercentrale en der beide Statencentrales, van de leden der dagelijkse besturen van de drie hulpcentrales, van de vertegenwoordigers in de verschillende partij-organen, van de contactpersonen voor het bezoeken der kiesvereniging met hun rayons en van de voorzitters, secretarissen en penningmeesters der aangesloten kiesverenigingen.

Van de kiesverenigingen zijn tevens de ledentallen vermeld, zulks gesplitst naar het aantal mannelijke en vrouwelijke gewone leden, de gehuwde vrouwen wier mannen ook lid zijn en de "tevens-A.R.J.O.S-leden" beneden de 25-jarige leeftijd.

C. J. van den Heuvel, secretaris.

Kamercentrale 's-Gravenhage

Het jaar 1964 is, voor zover het de Kamercentrale 's-Gravenhage betreft, bedoeld geweest als een jaar van interne opbouw. De verkiezingen van 1962 en 1963 waren voor Den Haag vrij slecht verlopen terwijl de activiteiten van diverse kiesverenigingen te wensen overlieten. Derhalve werd eind 1963 door het bestuur van de centrale besloten het komende jaar te bestemmen voor activiteiten welke met name gericht zouden moeten zijn op de interne (re-)organisatie van verscheidene kiesverenigingen en daarna op uitbreiding van het ledenaantal en aktivering van de leden.

Daarnaast speelde nog een ander probleem, te weten het nu reeds treffen van maatregelen om de grote stroom jonge kiezers te bereiken. Waar dit laatste met name aan

de orde zou komen bij de raadsverkiezingen in 1966 en de A.R. bij de raadsverkiezingen samen pleegt te gaan met de C.H., diende het C.H. Kamerkringbestuur bij de bespreking van dit vraagstuk te worden betrokken. Hoewel deze en andere contacten met het C.H. Kamerkringbestuur zeker niet onbevredigend verliepen, was toch merkbaar het feit, dat het moderamen van dit bestuur in een sterk gewijzigde samenstelling optrad, tengevolge van het aftreden van de voorzitter en het overlijden van de penningmeester. Ook met dit feit zal in de toekomst rekening moeten worden gehouden.

Hoewel, zoals reeds gesteld, het jaar 1964 bestemd was voor interne organisatorische activiteiten, vooral van de kiesverenigingen, moest helaas aan het einde van het seizoen 1963-1964 worden geconstateerd, dat behoudens enige gunstige uitzonderingen, de gewenste resultaten niet zijn behaald. Zowel wat betreft de ledenwerfakties als wat de stimulering van de activiteit van de leden betreft zijn de resultaten zeer teleurstellend geweest. Een en ander was voor het moderamen van het Kamercentralebestuur aanleiding om op 13 oktober een algemene bestuursvergadering te beleggen waarvoor iedere kiesvereniging werd uitgenodigd met tenminste twee bestuursleden aanwezig te zijn, en waarop deze interne zaken centraal aan de orde werden gesteld. Tijdens deze vergadering bleek bij vrijwel alle kiesverenigingen een ontstellend gebrek aan belangstelling bij de leden, zo zelfs, dat men het veelal niet aandurfde om nog vergaderingen te beleggen met bekende sprekers „van buiten”, omdat men zich er voor schaamde zo'n spreker te laten optreden voor een vergadering met tien of soms minder bezoekers.

Dit feit bracht weer met zich mee, dat de nog enigszins actieve leden verstoken werden van persoonlijke voorlichting, waardoor de werfkracht van deze leden weer van het zo onontbeerlijke element kennis gedeeltelijk werd beroofd.

Besloten werd deze impasse te doorbreken door te beginnen met alle bestuursleden van de kiesverenigingen uit te nodigen voor een instructieavond, alwaar een Kamerlid aan de hand van te stellen vragen de actuele politieke problemen zou toelichten.

Deze bijeenkomst werd gehouden op 17 november, terwijl de heer P. C. Elfferich door een zeer kundige en vlotte behandeling van de vele ter sprake gebrachte onderwerpen in hoge mate bijdroeg tot het slagen van deze bijeenkomst. Ook de opkomst was bevredigend: ruim 60 % van de Haagse kiesverenigingsbestuurders was aanwezig.

Naast het houden van deze instructieavond werden nog andere initiatieven genomen om de hiervoren genoemde impasse te doorbreken. Hiervan dient te worden genoemd het besluit om per 1 januari 1965 over te gaan tot een Haagse wisselpagina in de A.R. Post. Tevens werd een commissie benoemd welke met name tot opdracht kreeg na te gaan op welke wijzen de activiteiten van de kiesverenigingen weer op een aanvaardbaar peil kunnen worden gebracht en gehouden. In deze aktiveringscommissie hebben zitting de heren v. d. Kamp en Verburg, voor het moderamen, en de heren Krijnen, v. d. Maale en v. d. Ros.

Voor het overige gaf dit verslagjaar het normale beeld te zien. Het moderamen kwam diverse malen bijeen, terwijl het bestuur van de centrale tweemaal in vergadering bijeen kwam. Bovendien hadden enige leden van het moderamen verschillende malen contact met het moderamen van het Kamerkringbestuur van de CHU.

Op 19 maart had in de „Dierentuin” een openbare ledenvergadering plaats waar de heer B. Roolvink sprak. Een zeer geslaagde vergadering met een zeer goede opkomst.

Ook enige kiesverenigingen gingen over tot het houden van gecombineerde vergaderingen. Op 18 februari belegden de verenigingen „Valkenbos” en „Nederland en Oranje XVII” een goed geslaagde ledenvergadering, alwaar sprak dr J. Meulink over „AR, waarheen?” terwijl ook een tweetal gecombineerde vergaderingen met CH kiesverenigingen werden gehouden: op 17 april, AR III-West en CH Bohemen-Vruchtenkwartier, waar 120 aanwezigen luitenant-generaal b.d. M. R. H. Calmeijer hoorden spreken over „Overheid-Kerk-kernbewapening”, en op 10 december de AR verenigingen III-West, Hanenburg, Elout van Soeterwoude en Valkenbos en de CH verenigingen Bohemen-Vruchtenkwartier en Valkenbos-Regentes alwaar prof. mr I. A. Diepenhorst voor ongeveer 100 aanwezigen sprak over „Christelijke politiek - vandaag”. Alle zeer geslaagde ver-

gaderingen, waaruit blijkt, dat gecombineerde vergaderingen goede mogelijkheden inhouden.

Met de Arjos werden goede contacten onderhouden. Een vertegenwoordiger van het bestuur van het stedelijk verband 's-Gravenhage van deze organisatie woont de vergaderingen van het bestuur van de Kamercentrale bij, terwijl ook daarnaast waar nodig contact werd onderhouden. Hetzelfde geschiedde met betrekking tot het Haagse A.J. Vrouwencontact.

Hoewel dit verslag enigszins in mineur is gesteld, ware te eindigen met een prettige mededeling, nl. dat na jarenlange pogingen in dit verslagjaar een kiesvereniging mocht worden opgericht in de Scheveningse wijk Duindorp-Geuzenkwartier, zodat het aantal kiesverenigingen thans is gekomen op 19.

Met de wens, dat velen van ons de lust en de kracht mogen ontvangen het vele nog wachtende werk te doen en dat dit werken gezegend mag worden, moge dit verslag over 1964 worden beëindigd.

Mr. C. Pijl Hogeweg, secretaris.

Kamercentrale Rotterdam

Symptomen

Een steeds sterker wordende neiging tot samengaan met de C.H. Unie is in de gelederen van de Kamercentrale Rotterdam in het verslagjaar 1964 te constateren geweest. De op handen zijnde verkiezingen voor de Rijnmondraad hebben deze uitingen van toenadering in sterke mate gestimuleerd. Vooral heeft het gezamenlijk optrekken van de protestants-christelijke partijen in andere gemeenten van het Rijnmondgebied de aandacht getrokken. Daar wordt er min of meer op gerekend dat de A.R.P. en C.H.U. met één kandidatenlijst zullen uitkomen.

Het zal voor velen een teleurstellende mededeling betekenen, dat bij het ter perse gaan van dit verslag voor wat betreft de Kamercentrale Rotterdam nog geen positief resultaat was gebiekt. De verreweg, belangrijkste C.H.U.-partner — Rotterdam — heeft zich tot nog toe weinig toetschietelijk getoond. Niettemin werden de onderhandelingen met vertrouwen tegemoet gezien.

Verheugend waren de waarneembare symptomen onder de kiezers (leden en niet-leden) met betrekking tot de interesse voor de A.R. politiek, zoals deze in de openbare colleges wordt gevoerd. Een veelvuldiger contact: "Kiezer-Gekozone" leefde als wens in brede kring. Bij de aanvang van het werkseizoen 1964—1965 heeft de Kamercentrale ruim gelegenheid geboden de kiezers met de gekozenen van gedachten te laten wisselen. Elders in dit verslag zal uitvoeriger worden ingegaan op de activiteiten, die op dit vlak zijn ontwikkeld.

Zij, die heengingen

Op maandag 20 juli hebben wij ons verzameld rondom de groeve van onze trouwe vriend H. van Eijsden. Tijdens zijn ziekbed heeft menigeen van ons geworsteld met de vraag: "Waarom dit langdurig lijden?". Wijlen de heer Van Eijsden heeft ons bij het afsluiten van zijn leven hier op aarde zelf het antwoord gegeven: "Wie in Mij gelooft zal leven, ook al ware hij gestorven". Met dit woord heeft hij ons willen heen wijzen naar de bestemming, die voor ons allen bereikbaar is, mits wij ons leven willen stellen in dienst en tot eer van Gods Koninkrijk. Wij gedenken hem als een vriend, die in zijn levenswandel een benijdenswaardige bescheidenheid kon opbrengen. Een man, die voortdurend de vrede en saamhorigheid zocht. Hij was ook een groot mens, omdat hij als belijdend christen in de politiek een bijzondere eigen levensstijl bezat, waarvoor hij in brede kring achting en respect heeft ondervonden.

Afscheid moesten wij ook nemen van onze vriend C. Grashoff. Wijlen de heer Grashoff was een mens, waarop nimmer tevergeefs een beroep werd gedaan. Bij zijn gedenken mogen wij zijn daadwerkelijke hulp memoreren bij de leniging van de nood op het gebied van de huisvesting. In samenwerking met hem is het zeer vele malen gelukt gezinnen een behoorlijk onderkomen te verschaffen. De heer Grashoff was de stille, nauwelijks opvallende werker op de achtergrond, met een warmkloppend hart voor de mede-mens, die geen uitweg meer wist.

Met het verscheiden van de heer A. Luijendijk heeft de Kamercentrale Rotterdam een bekwaam en getrouw bestuurder verloren. Hij was een man van het oude, gedegen

stempel, een figuur, bij wie het vuur voor het uitdragen van het A.R. beginsel immer gloorde.

Activiteiten

De Kamercentrale heeft, zoals dat behoort, voortdurend op de bres gestaan om, waar mogelijk en nodig, activiteiten te ontwikkelen. Het principe is daarbij gevolgd, dat door gezamenlijk denken, doen handelen en uitvoeren de onderlinge band meer en meer verstevigd kon worden. Een nieuwe — zeer geapprecieerde — methode is gevolgd voor het verstrekken van informatie aan de bestuursleden van de kiesverenigingen. Een vergadering met de voorzitters van de kiesverenigingen, gepresideerd door de voorzitter van de Kamercentrale, was de eerste stap op de weg van de gemeenschappelijke aanpak van de plannen.

Bij het ter perse gaan van dit verslag was in navolging van de bijeenkomst met de voorzitters ook een samenkomst uitgeschreven voor de sekretarissen. De penningmeesters, zo lag in het voornemen, zouden eveneens van tijd tot tijd bijeen komen.

De Kamercentrale heeft voorts bijzondere aandacht willen besteden aan de positie van de kiezers. Voor hen is het meestal reveille geblazen als er een verkiezing in aantocht is. Deze **te late** reactie voor het houden van een actie, heeft de Kamercentrale onder ogen gezien. Dadelijk na het intreden van het werkseizoen na de zomervakantie (de vakanties waren nog volop aan de gang toen het dagelijks bestuur zich al beraadde over de nieuwe plannen) is de gedachte gerezen na de opening van de Staten-Generaal de kiezers met de gekozenen tot elkander te brengen.

Deze opzet is — boven aller verwachting — een eclatant succes geworden. Een debating-avond, waar onze fractievoorzitter in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de heer J. Smallenbroek, als woordvoerder is opgetreden, is op veelvuldig verzoek van de leden spoedig gevolgd door het houden van een tweede bijeenkomst.

Als wij hier vermelden, dat de zaal tijdens de tweede vergadering als het ware uitpilde, dan klinkt dat ongelofelijk. Desondanks is het de waarheid. De belangstelling was enorm groot, zelfs zo verheugend, dat nog in overweging

is genomen de heer Smallenbroek voor de derde maal te vragen.

De kiezers hebben zich in een dikwijls ongezouten taal kunnen richten tot de man, die mede verantwoordelijkheid draagt voor het te voeren beleid in praktisch politieke zin. Kiezers en gekozene hebben elkander op deze wijze beter leren kennen, maar vooral — en dat was de bedoeling — beter leren begrijpen. Een sprekend voorbeeld hiervan was de discussie over het omroepbestel. De aanwezigen waren na de explicatie van de heer Smallenbroek voor het merendeel overtuigd van de harde strijd, die in het verleden is gevoerd om een bescheiden bestaansrecht in de aether te verwerven voor de omroep met de Bijbel. Dit verworven recht mag maar niet zonder meer met voeten worden getreden.

Op ander terrein zijn — gelukkig — eveneens een aantal activiteiten te noemen. Zo gaf de Kamercentrale leiding aan het gespreksgroepenwerk, bijeenkomsten werden belegd met de leden van de gemeenteraad en de leden van de wijkraden. Het Vrouwencomité heeft een vergadering belegd, waarvoor een redelijke belangstelling bestond en de meeste kiesverenigingen, hetzij zelfstandig, hetzij gecombineerd, hielden vergaderingen, waar de actuele onderwerpen, zoals de Rijnmondraad, de landspolitiek en de E.E.G. aan de orde kwamen.

In de ARJOS-Rotterdam was een druk, intern verkeer te bespeuren. Een commissie heeft zich nader verdiept in het vraagstuk "Verhouding kiesverenigingen - ARJOS" en naar het zich liet aanzien, zou het bestuur van de Kamercentrale begin 1965 een lijvig rapport kunnen verwachten.

Op het externe vlak presenteerde de ARJOS zich enige malen met het houden van bijeenkomsten, die een instructief karakter droegen. Naast de hierboven opgesomde pluspunten, waren er ook enige minpunten, beter gesteld, bepaalde werkzaamheden zijn niet voldoende uit de verf gekomen. Het propaganda-werk bijvoorbeeld is bijna niet van de grond gekomen. Voor deze passiviteit behoeft niemand een verwijt te worden gemaakt. In een aantal kiesverenigingen is terdege wel getracht meer leden te werven, meer abonnees op Nederlandse Gedachten te winnen en de contributies te verhogen. Het was slechts een handje

vol vrouwen en mannen, die zich voor dit werk hebben ingezet. Zij vormden de bekende groep, die het spit moet afbijten, de getrouwen, waaraan de partij zeer veel verschuldigd is. Hun ervaringen zijn dikwijls teleurstellend, vooral nu wederom een teruggang van het ledental is waar te nemen (per 1/1-64: 4835 leden en per 1/1-65: 4681 leden). Enige kiesverenigingen lijden een kwijnend bestaan door vertrek van veel gezinnen naar buiten Rotterdam. In de nieuwe woonwijk "Alexanderstad" kon een kiesvereniging worden opgericht (K.V. 25).

Rijnmondraad

Het Provinciaal Comité Zuid-Holland heeft zeer veel voorbereidend werk verricht ten behoeve van de stichting van de A.R. Centrale Rijnmond. Rotterdam neemt in het Rijnmondgebied de dominerende plaats in en bovendien deed zich de gelukkige omstandigheid voor, dat de voorzitter van de Statencentrale Rotterdam tevens secretaris is van het Provinciaal Comité Zuid-Holland. Dit bestuur heeft in de zomer van 1964 de afgevaardigden van de bij de centrale Rijnmond betrokken kiesverenigingen in een tweetal vergaderingen bijeengeroepen.

Spoedig bleek, dat de meerderheid van de afgevaardigden weinig gevoelde voor het doen functioneren van de centrale onder supervisie van de voorzitter van het Provinciaal Comité, zoals aanvankelijk was voorgesteld met inachtneming van een periode van één jaar.

De vergadering verkoos de voorzitter van de Kamer-Statencentrale Rotterdam, de heer H. A. Brokking tot voorzitter van de A.R. Centrale Rijnmond. Uit de Rotterdamse gelederen hebben voorts zitting in het bestuur de heren: L. L. Blok, C. J. v. d. Bout, H. J. v. d. Meiden en J. in 't Veld.

Gemeenteraad

In 1964 heeft de A.R. fractie in de Rotterdamse gemeenteraad zeer veel werk moeten verzetten. Het normale raads- en commissiewerk vergde niet alleen veel tijd, in het bijzonder moest aandacht worden besteed aan twee zaken: 1. De beperking van de kapitaalsuitgaven en 2. De gewijzigde begrotingsbehandeling.

De leden van de fractie hebben zich ferm en bekwaam door deze "rijstebrijberg" van interlocale allure heen geslagen. Zij kwamen helaas niet terecht in het "Maasstedelijke Luilekkerland." Bij het afsluiten van dit verslagjaar was het maar somber gesteld voor wat betreft de financiële vooruitzichten voor Rotterdam.

Provinciale Staten

De twee afgevaardigden uit Rotterdam, de heren J. Wilschut en dr. J. J. Neuteboom, hebben ook in het afgelopen jaar een constructief aandeel bijgedragen in het college van Provinciale Staten van Zuid-Holland. De veelal geuite klacht, dat het "Statenwerk" weinig spectaculair is, is niet geheel gerechtvaardigd.

Bij de begrotingsbehandeling zijn hier dikwijls belangrijke principiële zaken aan de orde, waarbij de leden van de A.R. fractie blijk geven van een deskundige benadering van de vraagstukken.

Mutaties

Op de gehouden jaarvergadering op vrijdag 13 maart heeft de heer W. A. Fibbe afscheid genomen als voorzitter van de Kamercentrale Rotterdam. In zijn plaats is de heer H. A. Brokking benoemd. De heer J. Wilschut trok zich terug uit het dagelijks bestuur en werd benoemd tot erelid van de centrale. De heer Fibbe werd bereid gevonden zitting te nemen in het nieuwe bestuur als lid zonder functie. In de vacature van tweede voorzitter werd het zittende lid van het bestuur, de heer J. H. Slik benoemd. In de ontstane vacature van secretaris (H. A. Brokking) werd voorzien door de tweede secretaris, de heer C. van Rij, te benoemen. De heer P. van Gemeren jr. werd verkozen tot tweede secretaris. De heer H. J. v. d. Meiden werd eveneens tot bestuurslid verkozen. Tegen het einde van het jaar liet mr. J. P. Verheul, lid van het dagelijks bestuur weten, dat hij in verband met zijn vertrek naar elders zijn functie ter beschikking stelde. In de vacatures van vrijgekozenen (J. Wilschut, J. L. v. d. Pauw en één vacature) werden benoemd de heren: P. van Gemeren jr, H. J. v. d. Meiden en ds. G. Rijksen. Een aantal leden nam afscheid van de centrale. De meeste ontstane vakatures konden worden

vervuld. In de loop van het jaar deden zich de volgende mutaties voor: bestaande vakature K.V.I.: nieuwe afgevaardigde: ir. C. Wielenga. Twee vakatures K.V.II (vertrek mevr. T. E. Ignatius-Bos en de heer F. A. Munts). Vakature mevr. A. van Bekkum-van Kooten (K.V.III): nieuwe afgevaardigde: A. J. Prins. Vakature C. van Rij (K.V.IV): nieuwe afgevaardigde: C. J. de Valk. Vakature A. A. de Haan (K.V.8c): A. den Boer. Vakant (XIVa.): nieuwe afgevaardigde: A.W. Kleingeld. Vakature (K.V.XV). S. Groeneveld (K.V.XXII): nieuwe afgevaardigde: J. Huizinga. K.V.XXV: C. van Rij.

Als leden van het Partij Convent bedankten: D. H. Grasman (vertrokken naar Jutphaas). In zijn plaats werd benoemd de heer C. van Rij.

Als plaatsvervangende leden bedankten: mevr. A. van Bekkum-van Kooten, S. Groeneveld, J. A. Nap, mr. J. P. Verheul. In hun plaats werden benoemd: mej. J. Grosheide, ir. C. Wielenga, J. in 't Veld, A. Fibbe (vak. Van Rij) en één vakature (vertrek mr. Verheul).

Aspecten

In dit verslag hebben wij ons beperkt tot het aangeven van de hoofdzaken. Er was niet zoveel nieuws onder de zon, dat moet worden erkend. Toch waren er wel enige aspecten, die onze aandacht verdienen. Het verder verkleinen van de "afstand" leden-kader en kiezers-gekozenen zal een nog meer gezamenlijk optrekken ten goede komen. Wij dienen vooral acht te slaan op de structuur van de partij. Onze partij is een volkspartij, waarvoor bij uitstek in de Rotterdamse agglomeratie een breed werkterrein ligt.

C. van Rij, secretaris.

Kamercentrale Dordrecht

Dit verslagjaar was geen jaar van verkiezingen. Toch was de invloed van de verkiezingen gehouden in 1963 nog goed merkbaar. Immers, de uitslag was min of meer teleurstellend en rond die verkiezingen was de "verontrusting" in de boezem van de A.R. Partij min of meer georganiseerd naar voren gekomen. Dit alles deinde na, bijzonder op onze:

Vergaderingen

Op 28 januari vergaderde het algemeen bestuur met als hoofdpunt: "De situatie in onze partij gelet op het verschijnsel der verontrusting". Openhartig werden in onderlinge discussie de verhoudingen in onze partij besproken.

Op 17 september vergaderde het moderamen. In deze vergadering werden behandeld:

1. De ingekomen sprekersrapporten. Het waren er 36. Soms was er op de vergadering een bevredigende opkomst. Soms was die teleurstellend. Maar altijd was de belangstelling verblijdend.
2. Het jaarverslag van de Provinciale ARJOS, werd door één der vertegenwoordigers van de ARJOS, de heer T. G. Boekestein behandeld en toegelicht.
3. Het programma voor het komende seizoen:
 - a. de ledenwerfaktie;
 - b. de vergaderingen van de partijorganen;
 - c. het contact met de vrouwen en de jeugd;
 - d. de jaarvergadering;
 - e. de kaderbijeenkomsten;
 - f. de wisselpagina in Nederlandse Gedachten.

Bij de bespreking van deze zaken hadden wij belangrijke steun aan het rapport van de bijeenkomst van het Algemeen Organisatie Comité.

Het moderamen vergaderde opnieuw op 15 december. Breedvoerig kwam ter sprake de stand van de ledenwerfaktie en de activiteit van de kiesverenigingen. Voorzoveel mogelijk werd hiervan verslag gedaan. Bij heel wat kiesverenigingen moest de aktie nog starten.

Van gedachten werd ook gewisseld over de vraag of het zin zou hebben in Kamercentraleverband een vergadering te houden samen met de C.H.U. Wij kwamen tot de overtuiging, dat het beter was dit nu niet te doen. Ook de vraag of de kaderbijeenkomsten dienstbaar gemaakt konden worden aan bespreking van de zaken die verontrusting geven, werd ontkennend beantwoord. Beter is het thetisch in deze zaken werkzaam te zijn.

De jaarvergadering

Daaraan moet een apart woord gewijd. Zij werd gehou-

den 11 november in Atrium te Rotterdam. Spreker was dr. W. P. Berghuis, de voorzitter van het Centraal Comité. De huishoudelijke zaken vergden niet veel tijd. Er was dus voldoende ruimte voor de rede van dr. Berghuis over: "christelijke politiek in deze tijd" en de bespreking ervan. Dat wij, zo stelde dr. Berghuis uit vaste patronen zijn losgeweekt, loskomen uit de verstarring, waarin beginselvastheid zo gemakkelijk ontaarden kan, lijkt voor velen of er geen vaste koers meer is. Er zitten gevaren in, maar die moeten onderkend en genomen worden. Eén ding moet ons verblijden, dat **de centrale vragen** meer op de voorgrond komen. Hiervan zijn te noemen:

1. De Souvereiniteit Gods over al het geschapene;
2. het Goddelijk karakter van het Overheidsgezag;
3. dat de Overheid een schild moet zijn voor het zwakke in de samenleving;
4. dat gesteefd moet worden naar een internationale rechtsorde en hulp aan de ontwikkelingslanden.

In de levendige bespreking had dr. Berghuis zich nogal te verweren tegen zijn eerder gedane uitspraken "dat wij in de bocht terecht gekomen zijn" en "dat de A.R. Partij sociaal gezien links is."

Het was een zeer goede vergadering die door 100 personen werd bezocht.

Ook de Staten- en Hulpcentrales vergaderden.

Op de jaarvergadering van de Statencentrale Delft, sprak de heer P. C. Elfferich van Delft; op de jaarvergadering van de Statencentrale Dordrecht, de heer M. W. Schakel. Hiervoor was bijzonder veel belangstelling. Het heeft ons allen, maar toch wel bijzonder de mensen uit die Statencentrale verblijd, dat de heer Schakel zijn plaats in de Tweede Kamer kon innemen.

De Statencentrale Ridderkerk kwam alleen in bestuursvergadering bijeen.

Voor de Hulpcentrale IJsselmonde trad op mr. J. H. Prins met het onderwerp: "Politiek als geloofsbeleving".

De Hulpcentrale Voorne en Putten heeft zich enkele malen bezig moeten houden met de zaken van "Rijnmond". De Hulpcentrale Goerree-Overflakkee, heeft in onderling gesprek zich bezig gehouden met vragen van beginsel en praktijk, en op de vergadering van de Hulpcentrale Hoekse

Waard heeft de heer P. B. Bakker te Oud-Beijerland gesproken over: "Het loonbeleid vanaf 1945."

Het A.R. Vrouwencomité

In dit comité werden benoemd: Mevr. J. Bik-Meima te Rijswijk (Z.H.) en mevr. G. C. van Vliet-De Groot te Dordrecht. Zij zijn van harte in onze kring welkom geheten. Besloten werd zo mogelijk een vergadering van A.R. vrouwen te houden januari 1965 waar dan mevr. Bik zou spreken over het onderwerp: "De vrouw als hulpe van de man, ook in de politiek".

Kontakten met de jeugd en predikanten

Waar zulks verzocht werd, werd gezocht voor een spreker op jeugdvergaderingen, meestal mej. J. van Leeuwen of de heer dr. A. Veerman. Bijzondere akties werden niet ontplooid. Wij mogen ons in de hartelijke belangstelling van heel wat predikanten verheugen. Al liggen ook voor hen de zaken niet zo eenvoudig als tijdens de schoolstrijd. Bijzondere kontakten met hen werden niet gelegd.

De kaderbijeekomsten

Twee bijzonder geslaagde kaderbijeekomsten werden gehouden. Op 11 januari was de referent niemand minder dan mr. W. R. van der Sluis over het onderwerp: "Kleine partij in grote wereld" naar het gelijknamige boekje van dr. Bruins Slot. Op 22 februari was onze gast en referent de heer B. Roolvink met als onderwerp: "Modern sociaal-ekonomisch beleid". Zowel de voorbereiding als de leiding was in handen van mej. Van Leeuwen. Het waren prachtdagen.

De A.R. Centrale Rijnmond

Na veel voorbesprekingen werd eindelijk op 11 juni de instituerende vergadering gehouden van de A.R. Centrale "Rijnmond". Deze centrale zal de zaken van de A.R. kiesverenigingen in het gebied van Rijnmond hebben te bevorderen, de verkiezingen moeten voorbereiden en de verkiezingsaktie moeten voeren.

Driemaal is de Kamercentrale met een eigen wisselpagina uitgekomen onder de kop "Schakel met de Kamercentrale Dordrecht".

In de eerste twee nummers heeft mr. H. H. Douma, burgemeester van Barendrecht op zeer verdienstelijke wijze uiteengezet wat de betekenis was, resp. zou zijn van de Rijnmondraad en van het onder die Raad vallende bestuurlijk gebied. Het derde nummer werd gewijd aan de gehouden jaarvergadering. In alle nummers kwamen bovendien mededelingen van het bestuur.

De kiesverenigingen

In het jaarverslag uitgebracht op de jaarvergadering stelden wij dat het bestuur van een Kamercentrale tenslotte een beperkte functie heeft. "De **werfkracht** van onze partij huist in de besturen van de kiesverenigingen". Plaatselijk moet de zaak aangepakt worden. Wij moeten ons in dit opzicht tot het weergeven van een indruk beperken.

De besturen staan voor een uiterst moeilijke taak. In brede kring is er misschien meer medeleven met de zaken van de politiek als wij zouden denken. Maar in ieder geval uit het zich niet in trouw bezoek aan vergaderingen, in het met dankbaarheid aanvaarden van een bestuursfunctie. Daar ligt vaak voor de besturen veel teleurstelling. Vandaar dat wij zo dankbaar moeten zijn, dat er toch in steden en dorpen nog mannen en vrouwen gevonden worden die het als een opdracht zien in deze sector van het Koninkrijk Gods werkzaam te moeten en te mogen zijn. Bij alle geklaag mag de dankbaarheid voor zoveel toewijding zeker niet ontbreken.

Organisatorische zaken

Het moderamen en bestuur vergaderden steeds onder leiding van de voorzitter mr. W. Verheul. Jammer dat hij de jaarvergadering niet kon leiden. De tweede voorzitter, de heer Van der Brugge verving hem op verdienstelijke wijze. Het sekretariaat bleef in handen van mej. J. van Leeuwen en de heer G. van Galen. Met het penningmeesterschap raakten wij na het heengaan van de heer Zwart aan het tobben. Steeds is de heer Van der Brugge het blij-

ven waarnemen. Op bijzonder goede wijze. Dat "tobben" slaat dan ook niet op de waarneming, maar op de voorziening in de vakature.

Mej. Van Leeuwen en de heer Hammer zagen hun mandaat op de jaarvergadering bij acclamatie vernieuwd. Heelaas moet worden vermeld dat de heer Hammer langdurig ziek is. Wij hopen en bidden, dat in deze weg van beproeving God onze trouwe vriend en ook zijn vrouw en kinderen mag nabij zijn.

De heer Van der Brugge zei het in zijn openingswoord op de jaarvergadering zo duidelijk: "Er moet onder ons schaamte wezen over veel wat niet gedaan is, over kansen die niet gegrepen zijn, maar ons past het onze goede God toch ook grote dankbaarheid te tonen voor hetgeen wij met allerlei tekortkomingen toch mochten verrichten. En ook daarvoor, dat Hij ons heeft willen gebruiken en ons werk heeft willen zegenen".

Ootmoet, en dankbaarheid. Laat ik hiermede dit jaarverslag besluiten.

G. van Galen, secretaris.

A.R. Centrale Rijnmond

Het bestuur van het Provinciaal Comité Zuid-Holland heeft het initiatief genomen om de oprichting van de A.R. Centrale Rijnmond tot stand te brengen. De oprichting was noodzakelijk in verband met de instelling van het openbaar lichaam Rijnmond waarvan 81 leden worden gekozen door bewoners in het betreffende gebied.

De oprichting van de A.R. Centrale Rijnmond heeft plaats gevonden op 23 juni 1964 te Rotterdam, terwijl het bestuur is geïnstalleerd op 22 september 1964 te Rotterdam.

Het bestuur bestaat uit veertien leden, waarvan het dagelijks bestuur bestaat uit de heren:

H. A. Brokking, Meeuwenlaan 11, Rotterdam-13, 010-186420, voorzitter; J. in 't Veld, Graaf Florisstraat 104b, Rotterdam, 010-250923, secretaris; D. Doorduyn, Kievitslaan 23, Vlaardingen, 01898-3140, penningmeester.

Statuten en reglement zijn door de ledenvergadering goedgekeurd.

H. A. Brokking,
secretaris Provinciaal Comité Zuid-Holland.

In de samenstelling van het Provinciaal Comité — tevens Kamercentrale Middelburg — kwam in het afgelopen jaar geen verandering. Als adviserend lid namens het A.R. vrouwencontact heeft Mevr. Van Hoeve-de Hamer uit Sluiskil tezamen met Mevr. Fraanje-Voorbij de vergaderingen van het Provinciaal Comité bijgewoond.

De samenstelling van het moderamen bleef ongewijzigd: J. A. van Bennekom, voorzitter; D. Geuze, vice-voorzitter; J. Hommes, secretaris; A. Meulbroek, 2e secretaris en I. Tange, penningmeester. Tegen het eind van het verslagjaar moest de secretaris wegens ziekte zijn werkzaamheden tijdelijk neerleggen, welke werden overgenomen door de 2e secretaris. Inmiddels is de heer Hommes na een operatie weer in zijn woning teruggekeerd en mogen wij verwachten dat, wat zich aanvankelijk vrij ernstig liet aanzien, erg mee zal vallen.

Het Provinciaal Comité kwam in het afgelopen jaar 2 maal in vergadering bijeen, waarvan één keer met de afgevaardigden van de kiesverenigingen. De eerste vergadering — 29 februari — was gewijd aan een aantal huishoudelijke aangelegenheden, waartoe ook behoorde de afdracht van de kiesverenigingen aan het Provinciaal Comité, alsmede de verschijning van de wisselpagina in "A.R. Post".

De tweede vergadering was op 23 mei. In de morgenvergadering werden de jaarverslagen behandeld, terwijl in de middagvergadering ons A.R. Eerste Kamerlid, de heer H. Algra, voor ons optrad met het onderwerp: Bezinning en trouw. Deze vergadering werd door een 100-tal aanwezigen bezocht.

Intussen kwam het moderamen diverse keren in vergadering bijeen. Deze moderamenvergaderingen worden regelmatig bijgewoond door het lid van Gedeputeerde Staten, de heer J. van den Bos. In de laatste moderamenvergadering werd een plan voorbereid voor een bezoek van het moderamen met de Statenfractie aan het eiland Schouwen-Duiveland, welk bezoek in het begin van 1965 werd gebracht.

Wat het contact met de vrouwenorganisatie en de Arjos betreft, kan worden vermeld, dat dit zeer intensief is. Nadat in vorige jaren te Goes en te Zierikzee vrouwenbijeen-

komsten werden gehouden, vond op 14 november een dergelijke bijeenkomst plaats te Terneuzen. Mevr. Bik-Meima voerde daar het woord. Ondanks concurrentie van St. Nicolaas was de opkomst zeer bevredigend.

De Arjos hield op 17 oktober te Middelburg een provinciale vergadering, welke vrij goed bezocht was. De Arjos mag zich in het bezit van een jeugdige actieve secretaris, die elders in het land zijn sporen reeds verdiend heeft, verheugen. Samen met de voorzitter spreidt deze secretaris een verrassende activiteit ten toon, waardoor het gelukt op verschillende plaatsen de Arjos nieuw leven in te blazen.

Wat betreft het ledental van onze kiesverenigingen kan ik geen definitieve cijfers vermelden. Alle opgaven van kiesverenigingen heb ik nog niet binnen en het is mij nog niet mogelijk geweest een vergelijking met het vorige jaar te treffen. De eerste indruk is, dat, mede tengevolge van de contributieverhoging, waarvan de gevolgen ook in 1964 nog merkbaar zijn, een lichte teruggang in het ledental te constateren valt, al staat daar een verheugende groei van andere kiesverenigingen tegen over.

Ten aanzien van de activiteiten van de Statencentrales moge het volgende worden opgemerkt.

De Statencentrale Middelburg kwam dit keer slechts één keer in vergadering bijeen en wel op 19 januari. Deze vergadering was tevens de jaarvergadering. Eén van de bestuursleden nam afscheid wegens vertrek naar Flevoland. Zijn plaats werd ingenomen door een broer van hem, zodat de verandering niet erg opvalt. Overigens bleef het bestuur onveranderd. Evenals vorige jaren bracht ook nu weer ieder bestuurslid een bezoek aan een van de aangesloten kiesverenigingen. Het blijkt, dat dit de onderlinge band tussen de kiesverenigingen ten goede komt. Met 3 kiesverenigingen waren er moeilijkheden van financiële aard, welke echter, na bemiddeling van de voorzitter en de secretaris van de centrale, tot een goed einde zijn gekomen. Eén van de kiesverenigingen heeft inmiddels weer enkele nieuwe leden kunnen inschrijven. Met de derde kiesvereniging, overigens altijd al een vrij zwakke, is het nog niet rond. Binnenkort hoopt de secretaris met het bestuur van deze kiesvereniging opnieuw contact op te nemen.

De Statencentrale Goes heeft drie keer vergaderd. De

eerste, tevens de jaarvergadering op 15 februari. Als spreker trad op de heer J. van den Bos, lid van Gedeputeerde Staten. De tweede werd gehouden op 21 maart, alwaar het lid van de Tweede Kamer, de heer Walburg, het woord voerde. Op de derde vergadering, 19 december, sprak het Tweede Kamerlid de heer Schakel over de juiste wijzerstand. Alle vergaderingen werden vrij goed bezocht.

Een kiesvereniging uit deze centrale heeft zichzelf tegen het eind van het verslagjaar opgeheven. Het bestuur van de centrale zal het er niet bij laten zitten en binnenkort pogingen doen om tot heroprichting te komen.

De centrale Hulst kwam twee keer in vergadering bijeen. De eerste keer op 26 februari, de jaarvergadering. Hier trad het lid van de Provinciale Staten, de heer P. van Hoeve, als spreker op. De tweede vergadering had plaats op 16 december. Toen sprak de heer C. Balkenende, de oud-voorzitter van de landelijke Arjos, over zijn reis naar Indonesië. Beide vergaderingen werden goed bezocht.

Verschillende kiesverenigingen in deze centrale maakten melding van stijging van ledentallen. In de loop van het jaar overleed de heer P. Scheele, wethouder van de gemeente Hoek en jarenlang lid van het Provinciaal Comité. Bij zijn overlijden was hij nog bestuurslid van de centrale Hulst.

De secretaris van de centrale Tholen laat een vrij somber geluid horen. Wel is het ledental in deze centrale vrijwel gelijk gebleven, doch de belangstelling en het medeleven op de plaatselijke kiesverenigingen is zeer gering. Het ontbreekt op dit eiland aan de nodige mankracht, die bereid is zich voor de politiek in te zetten. De hoop is thans gevestigd op een jong onderwijzer, die zich op een van de plaatsen heeft gevestigd en het voorzitterschap van de daar gevestigde kiesvereniging op zich heeft genomen. Het voorzitterschap van de centrale is overgegaan in handen van de heer Van den Bos, die de plaats heeft ingenomen van de heer P. Boudeling, die gedurende vele jaren het voorzitterschap heeft bekleed.

De centrale Sluis heeft één keer vergaderd, terwijl verder twee z.g. familie-avonden zijn gehouden, waarvoor altijd goede belangstelling bestaat. In deze centrale moet een geleidelijke daling van het ledental worden geconstateerd, hetgeen voor een deel te verklaren is uit de alge-

mene achteruitgang van de bevolking in West-Zeeuwsch-Vlaanderen.

Omtrent de centrales Vlissingen en Zierikzee valt weinig bijzonders te melden. De secretaris van de centrale Vlissingen heeft enige tijd buitenslands vertoefd, zodat het hem niet mogelijk was op tijd voor zijn verslag te zorgen. Wel is het mij bekend, dat de kiesvereniging Westkapelle, die vorig jaar opgeheven is, dank zij de activiteiten van de secretaris van de centrale, vermoedelijk binnenkort weer tot leven zal komen.

A. Meulbroek, wnd. secretaris.

Kamercentrale 's-Hertogenbosch

Het overzien van een jaar dat volgt op een verkiezingsjaar, geeft gauw een beeld dat minder gunstig afsteekt tegen dat verkiezingsjaar vol activiteiten en spanningen. En toch zijn die rustige, kalme, soms alleen maar routine-activiteiten noodzakelijk om straks weer snel op gang te komen.

Zo was de eerste gebeurtenis in dit verslagjaar een vergadering van de Kamercentrale in Genderen op 10 februari. Op deze praatavond werd over de verkiezingsuitslagen en de mogelijke leringen daaruit gesproken en was er een goed contact tussen de leden en het bestuur en in het bijzonder ook met de kontaktpersoon uit de Tweede Kamerfractie, de heer J. van Eibergen.

Het bestuur vergaderde op 2 maart om de jaarvergadering voor te bereiden. Deze vergadering werd gehouden op 9 mei te 's-Hertogenbosch, waar de heer B. Roolvink het woord voerde over de actuele politiek. Vooral in de uitvoerige discussie kwam duidelijk naar voren, dat ook nu nog politiek een zaak van geloofsovertuiging is. Op deze vergadering trad volgens het reglement het gehele bestuur af en volgde de verkiezing van een nieuw bestuur. Veel verandering kwam daardoor niet. De heer G. Buiten stelde zich, na enige tientallen jaren hier actief te zijn geweest, niet meer herkiesbaar om een plaats in de ruimen voor de jongere generatie. En dit geschiedde door de verkiezing van de heer O. Hofstra uit Eindhoven.

Op de bestuursvergadering op 9 juni werden de bestuursfuncties geregeld. De voorzitter was reeds op de leden-

vergadering herkozen, nu bleven ook de secretaris en de penningmeester op verzoek aan. Nieuw was de verkiezing van een tweede voorzitter en een algemeen-adjunct, verkozen resp. de heren J. van Leeuwen uit Eindhoven en J. C. Visser uit Werkendam.

Op de volgende bestuursvergadering werden zaken betreffende de verhoging van het ledental besproken, waarbij de ledenwerving onder de AR gezinde dames niet werd vergeten, te meer daar mej. G. Beimers uit Sleeuwijk als tweede vertegenwoordigster van het AR Vrouwencomité haar intrede in het bestuur deed.

De commissie voor de ledenwerfaktie vergaderde op 17 oktober en maakte een plan en gaf richtlijnen mee aan bijna alle bestuursleden, die nu elk twee of drie kiesverenigingen kunnen begeleiden. Ook de jongere garde werd hierbij betrokken met de heer P. C. Boxman, die in deze verslagperiode als nieuwe vertegenwoordiger van de Arjos in het bestuur trad.

In het laatste kwartaal werd de benoeming bekend van de voorzitter, burgemeester J. Slot uit Eethen tot burgemeester van Hardenberg, buiten het gebied van de Kamercentrale. Op 7 november werd na de vergadering van de Provinciale Organisatie Noord-Brabant afscheid genomen van burgemeester J. Slot, die vele perioden deze Kamercentrale als voorzitter heeft gediend.

Tot slot nog een belangrijke en verheugende mededeling: de kiesvereniging van Helmond is weer actief begonnen met een nieuw en volledig bestuur en een veertigtal leden.

R. Dijkstra, secretaris.

Kamercentrale Tilburg

In vergelijking met het voor de Kamercentrale bedrijvige 1963 is het verslagjaar aan te merken als een rustig jaar: geen verkiezingsacties en geen belangrijke huishoudelijke zaken.

De activiteiten richtten zich in 1964 dan ook voornamelijk op het stimuleren van het kiesverenigingswerk en op de vergaderingen van de Kamercentrale.

Wat het zo nuttig geoordeelde directe contact met de kiesverenigingen aangaat, in de eerste en laatste maanden van het verslagjaar vonden met meerdere kiesverenigings-

besturen besprekingen plaats over kiesverenigingsactiviteiten en intern-organisatorische zaken. Vanwege de Kamercentrale werd daaraan deelgenomen door moderamenleden en in enkele gevallen mede door andere bestuursleden.

De indruk werd verkregen dat in vele kiesverenigingen te weinig activiteit werd ontplooid. Zo werd niet alleen de totstandkoming van gespreksgroepen vaak onvoldoende bevorderd, maar in het algemeen werd ook te weinig medewerking verleend aan de ledenwerving en de vrouwenactie. Niettemin bestaat de indruk dat de kiesverenigingen zich wat ledental betreft behoorlijk hebben gehandhaafd. In dit opzicht schijnen de tendenties voor de steden gunstiger dan voor het platteland.

In het begin van het verslagjaar, op 16 januari, vond onder leiding van het door de Kamercentrale aangewezen lid van het landelijk A.R. Vrouwencomité, mevr. J. Jonkers-Tiemensma, een eerste bijeenkomst plaats van de toen aangewezen plaatselijke vrouwelijke contactpersonen. Deze kennismakingsbijeenkomst vormde een nuttige bezinning over de aanpak van de vrouwenactie in het gebied van de Kamercentrale. Aan het einde van het verslagjaar bleken de meeste kiesverenigingen een contactpersoon voor deze actie te hebben aangewezen.

Op 7 februari werd de jaarvergadering gehouden. Het Tweede Kamerlid dat door de fractie was aangewezen voor het contact met de Kamercentrale, de heer J. A. van Bennekom, sprak over "Partij in de bocht?"

Aan het begin van het vergaderseizoen 1964/1965 kwam de Kamercentrale bijeen op 9 oktober. De nieuwe voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie, de heer J. Smallembroek, sprak over "De huidige politieke situatie". Deze bijeenkomst was, evenals de jaarvergadering, goed bezocht en ook geanimeerd.

Tenslotte zij nog melding gemaakt van de vanwege de Provinciale Organisatie Noord-Brabant en de Vereniging van A.R. gemeente- en provinciebestuurders in Noord-Brabant en Limburg georganiseerde bijeenkomst op 7 november in 's-Hertogenbosch, waarin door de heer J. Slot werd gesproken over het onderwerp "Ruimtelijke ordening in provinciaal en gemeentelijk verband".

Doordat de heer Slot zich intussen metterwoon buiten de provincie had gevestigd, werd op deze vergadering tevens afscheid van hem genomen als leider van de A.R. fractie in de Staten en als voorzitter van het Provinciaal Comité Noord-Brabant.

ir. A. Smid, secretaris.

Kamercentrale Maastricht (tevens Provinciaal Comité Limburg)

Het afgelopen jaar werd tweemaal door het Provinciaal Comité vergaderd en wel op 6 maart en 30 september. Tevens werd een streekvergadering belegd op 7 februari in het Patronaatsgebouw te Sittard, waar als spreker optrad de heer P. C. Elfferich. De titel van het onderwerp was „Christelijke politiek, welvaart en welzijn”. Deze vergadering werd bijgewoond door 25 personen en de discussie spitste zich in hoofdzaak toe op het woningbouwbeleid. De beide eerder genoemde vergaderingen droegen een huishoudelijk karakter, waarbij aandacht werd besteed aan enige belangrijke problemen.

Zo werd in beide vergaderingen gesproken over de verhouding tot de CHU in Limburg en de samenwerking, zowel op provinciaal als op plaatselijk niveau. Weliswaar werd in de vergadering van 30 september breedvoerig gesproken over de voorstellen van de CHU om de samenwerking voort te zetten, maar enthousiast bleek de vergadering nog niet te kunnen worden. Mogelijk dat in het volgende verslag mag blijken, dat de bakens enigszins verzet zijn en een beter geluid mag doorklinken.

De propaganda heeft in het afgelopen jaar niet de aandacht gekregen, die deze moet hebben. In de vergadering van 30 september is wel breedvoerig gesproken over de nieuwe ledenwerfaktie, maar er zijn geen besluiten genomen die zoden aan de dijk zetten, hetgeen wel bijzonder spijtig is.

Het werk van de vrouwenorganisatie is nog steeds niet veel verder gekomen. Door het gebrek aan vrouwelijke leden is het niet eenvoudig kontaktpersonen aan te wijzen voor de kiesverenigingen, hetgeen de reden is dat het geheel niet van de grond komt.

In het afgelopen jaar is overleden, ons enige Statenlid in Limburg, de heer W. G. van Gool. Hij was lid van het

Provinciaal Comité en voorzitter van de kiesvereniging te Roermond. Hij had zitting de Provinciale Staten namens de protestants-christelijke groepering (CHU-ARP). In de vergadering van 30 september heeft het Comité zijn heengaan herdacht. Zijn plaats in de Staten werd overgenomen door een lid van de CHU.

In de vergadering van 6 maart is gesproken over de moeilijkheden met de kiesvereniging te Maastricht. In deze vereniging zit in het geheel geen leven meer en er wordt nog steeds geprobeerd om de zaak weer op gang te brengen. Enige malen is een bezoek gebracht aan enkele personen in Maastricht en hiermee wordt nog steeds contact onderhouden. Succes lijkt dit echter nog niet op te leveren. Een en ander blijft de volle aandacht houden.

Verheugende berichten werden van de Arjos-club in Treebeek ontvangen. Deze organiseerde een grootscheepse propaganda-actie onder de bestaande gereformeerde jeugdverenigingen in Limburg en heeft in verband hiermee bezoeken gebracht aan Maastricht, Heerlen, Geleen, Sittard en Venlo. Tijdens de normale vergaderavonden werd door Arjosleden het te bespreken onderwerp verzorgd, met als titel „Een kleine partij in een grote wereld”. Door deze actie heeft Limburg een Arjos-club erbij gekregen te Geleen-Sittard. Er bestaat tevens nog goede hoop, dat ook in Heerlen tot oprichting van een club kan worden besloten.

Het afgelopen jaar is voor het eerst een afgevaardigde van het Provinciaal Verband van Arjos-clubs benoemd als lid van het Provinciaal Comité. De Arjos onderhoudt nog steeds goede contacten met de KVP-jongerenorganisatie. Ook vergaderde de buitenlandse commissie enige malen, om te spreken over Europese aangelegenheden. De commissie bestaat uit afgevaardigden van de CVP in Belgisch Limburg, CDU in de Kreis Geilenkirchen, KVP in Limburg, Arjos in Limburg.

Zoals uit het voorgaande reeds blijkt is 1964 een rustig jaar geweest, maar niet zonder moeilijkheden.

Het jaar 1965 zal meer activiteiten vragen in verband met de verkiezingen, een eventueel te organiseren raadsledenbijeenkomst, voortgaande bemoeienissen in Maastricht enz.

Moge God voor al dit werk de nodige wijsheid en het geduld schenken om het tot een dusdanig resultaat te voeren, dat het mag zijn tot uitbreiding van Zijn Koninkrijk en tot eer van Zijn Naam.

K. A. Santing, secretaris.

NAMEN EN ADRESSEN
VAN FUNCTIONARISSEN VAN DE PROVINCIALE COMITE'S,
KAMERCENTRALES EN STATENCENTRALES

BIJLAGE B

1. KAMERCENTRALE GRONINGEN (tevens Provinciaal Comité Groningen)

E. van Ruller, voorzitter,	Floresplein 8	Groningen	05900— 22969
Th. Huizena, secretaris,	Handelskade 62	Stadskanaal	05990— 2004
O. Bakker, penningmeester,	D. Wieringastraat 46	Westernieland	02952— 260

Bureau Provinciaal Comité

P. B. Tillema,	Prinsesseweg 4	Hoogkerk	05900— 65389
----------------	----------------	----------	--------------

Statencentrale Appingedam:

Mr. J. C. Berghuis, voorzitter,	Rijksstraatweg 98 f	Haren (Gr.)	05900— 44963
Vakature, secretaris,	—	—	—
R. Huizinga, penningmeester,	H. Berrelkampstraat 9	Woldendorp	05962— 258

Statencentrale Bedum-Noord:

M. A. Steenhuis, voorzitter,	Broederstraat 9	Winsum (Gr.)	—
J. Vries, secretaris,	Eenrumerweg 4	Baflo	05950— 2724
H. Huls, penningmeester,	Burchtstraat 32	Middelstum	05951— 268

Statencentrale Bedum-Zuid:

F. W. Post, voorzitter,	Provincialeweg 86	Doezum	05946— 2071
J. J. Bosma, secretaris,	Langestraat 9	Zuidhorn	05940— 22
K. v. d. Heide, penningmeester,	Kerkstraat 184	Hoogkerk	05900— 65580

Statencentrale Groningen:

H. van Hoogdalem, voorzitter,	H. Colleniusstraat 7a	Groningen	05900— 33614
G. Geersing, secretaris,	Van Iddekingeweg 96	Groningen	—
H. Moorlag, penningmeester,	Pasteurlaan 21	Groningen	05900— 50017

Statencentrale Oude Pekela:

Th. Huizenga, voorzitter,	Handelskade 62	Stadskanaal	05990—	2004
D. Ruiters, secretaris,	Lyceumlaan 2	Stadskanaal	—	
H. Hoving, penningmeester,	Wilhelminastraat 50	Vlagtwedde	05993—	2309

Statencentrale Winschoten:

J. G. Krajenbrink, voorzitter,	Hoofdstraat 15	Oostwold-Oldambt	05975—	228
J. Vos, secretaris,	Luth. Kerkstraat 9	Sappemeer	05980—	2946
A. Blaak, penningmeester,	Beukemastraat 40	Hoogezand	05980—	2594

2. KAMERCENTRALE LEEUWARDEN (tevens Provinciaal Comité Friesland)

A. Algra, voorzitter,	P. C. Hoofdstraat 15	Leeuwarden	05100—	23382
U. Wind, secretaris,	De Sânnen 17	Drogeham	05121—	269
M. Knol, penningmeester,	Dr. Kuyperlaan 34	Sneek	05150—	2601

Bureau Provinciaal Comité

L. Dijkma,	Kl. Oosterstraat A 227a	Dokkum	05190—	3010
------------	-------------------------	--------	--------	------

Statencentrale Dokkum:

J. van der Mark, voorzitter,	Reyner Bogermanstraat 15	Dokkum	05190—	3115
D. van der Til, secretaris,	C. G. Schraderstraat 6	Dokkum	05190—	2696
K. J. Postma, penningmeester,	Nr. 43	Hantum	05198—	374

Statencentrale Franeker:

S. van der Schaaf, voorzitter,	Joh. H. van Aismawei 73	Beetgumermolen	05108—	264
J. J. Iestra, secretaris,	Camminghaweg 8	Arum	05176—	476
J. J. Iestra, penningmeester,	Camminghaweg 8	Arum	05176—	476

Statencentrale Heerenveen:

D. Hellinga, voorzitter,	—	Nij Beets	05128—	200
K. Dijkstra, secretaris,	Schrijnwerkersweg 27	Drachten	—	
Joh. de Boer, penningmeester,	Norgeweg 38	Haulerwijk	05161—	209

Statencentrale Leeuwarden:

H. Algra, voorzitter,	Huizumerlaan 30	Leeuwarden	05100—	26668
G. Oostijen, secretaris,	Helmersstraat 3	Leeuwarden	05100—	21004
Mr. B. D. van Raay, penningmeester,	Spanjaardslaan 25 I	Leeuwarden	05100—	26530

Statencentrale Sneek:

Ds A. J. van Dijk, voorzitter,	Voorstreek 108	Sloten	05143—	210
D. J. van Es, secretaris,	Blauwhoflaan 108	Joure	05138—	2607
G. Schriemer, penningmeester,	Nr. 132	Oppenhuizen	05153—	225

3. KAMERCENTRALE ASSEN (tevens Provinciaal Comité Drenthe)

J. Smallenbroek, voorzitter,	Iepenlaan 5	Assen	05920—	2917
J. Hollenbeek Brouwer, secretaris,	Parkstraat 18	Assen	05920—	3010
J. Bakker, penningmeester,	Oosterhoutstraat 36a	Assen	05920—	2991

Secretaris Prov. Org. Comité

H. Scholtens,	Kapelstraat 23	Emmen	05910—	1024
---------------	----------------	-------	--------	------

Statencentrale Assen:

W. Winter, voorzitter,	Kanaalstraat 34	Roden	05908—	2371
G. van der Veen, secretaris,	Burg. Gerritsstraat 27	Bovensmilde	—	
P. Kuiper, penningmeester,	Nieuwe Rijksweg 15	Vries	05921—	323

Statencentrale Emmen:

B. de Hoop, voorzitter,	Burg. Tymesstraat 37	Emmen	05910—	1291
H. Breider, secretaris,	Sportlaan 2	Nieuw Buinen	05990—	3031
R. Renkema, penningmeester,	Zuiderdiep 329	Valthermond	05996—	216

Statencentrale Hoogeveen:

A. R. Zandbergen, voorzitter,	Raadhuisplein 8	Hoogeveen	05280—	2512
H. Bruna, secretaris,	Hoofdstraat 52	Schoonebeek	05243—	316
L. Euving, penningmeester,	Dorpsstraat 49	Gees	05248—	261

Statencentrale Meppel:

P. Helder, voorzitter,	Heinsiusstraat 31	Meppel	05220—	1514
P. Holtrop, secretaris,	Woldkade 19	Meppel	05220—	2328
W. van Arragon, penningmeester,	Nolderweg 5	Zuidwolde (Dr.)	05230—	6233

4. KAMERCENTRALE ZWOLLE (tevens Provinciaal Comité Overijssel)

W. Wieringa, voorzitter,	Ter Pelkwijkpark 9	Zwolle	05200—	13097
P. A. Nawijn, secretaris,	Zuiderkade 345 c	Blokszyl	05272—	229
			Kantoor	333
A. Sein, penningmeester,	Getfertsingel 127	Enschede	05420—	4987
			Kantoor	14241

Statencentrale Deventer:

P. D. Baerends, voorzitter,	Willem de Zwijgerlaan 23	Wijhe	06702—	365
Mej. W. Boerrigter, secretaresse,	Diepenveenseweg 5	Deventer	06700—	7195
J. Zomer, penningmeester,	Gieterijstraat 34	Deventer	—	

Statencentrale Enschede:

Dr. J. Meulink, voorzitter,	Getfertsingel 206	Enschede	05420—	5990
A. Sein, secretaris,	Getfertsingel 127	Enschede	05420—	4987
J. D. Mos, penningmeester,	Maaijerstraat 29	Enschede	05420—	4817

Statencentrale Hengelo-Almelo:

H. J. van Heek, voorzitter,	Parkweg 26	Almelo	05490—	2784
L. G. Gazenbeek, secretaris,	Goorseweg 30	Markelo	—	—
J. G. Schuitemaker penn.meester,	Bergweg 33	Hengelo (O.)	05400—	16827

Statencentrale Kampen:

P. A. Nawijn, voorzitter,	Zuiderkade 345 c	Blokzijl	05272—	229
D. R. Onderweegs, secretaris,	Magnoliaplein 18	IJsselmuiden	05292—	3918
Jac. Admiraal, penningmeester,	Prinsengracht B 92	Hasselt	05209—	206

Statencentrale Noordoostpolder:

D. Meindertsma, voorzitter,	Pilotenweg 22	Emmeloord	—	—
Chr. Simonse, secretaris,	Kleiweg 27	Marknesse	05273—	1352
C. P. Wiersema, penningmeester,	Urkerweg 22	Emmeloord	05276—	1385

Statencentrale Ommen:

K. Edens, voorzitter,	Heemse A 74	Hardenberg	05232—	515
J. Tamminga, secretaris,	De Ruyterstraat 1	Ommen	05291—	1789
H. J. Waanders, penningmeester,	Nieuwstraat 23	Nijverdal	—	—

Statencentrale Zwolle:

R. Gosker, voorzitter,	Prins Hendrikstraat 17	Zwolle	05200—	17639
A. Strating, wnd. secretaris,	W. Barentszstraat 15	Zwolle	05200—	13527
F. G. van Zwieten, penn.meester,	De Genestetstraat 31	Zwolle	05200—	12086

5. KAMERCENTRALES ARNHEM EN NIJMEGEN (tezamen vormende het**Provinciaal Comité Gelderland)**

J. G. Köhler Sr., voorzitter,	Verkeersweg 4	Harderwijk	03410—	2255
H. A. van Willigen, secretaris,	Bernhardstraat 7	Haaften	04189—	201
J. H. Dulfer, penningmeester,	Eekmolenweg 8	Wageningen	Kantoor 08370—	235 3101

Statencentrale Apeldoorn:

W. Polak, voorzitter,	Debussylaan 75 b	Apeldoorn	05760—	11459
T. Slagter, secretaris,	Wolframstraat 29	Apeldoorn	—	
M. A. Griffioen, penningmeester,	Burglaan 45	Apeldoorn	05760—	18403

Statencentrale Arnhem:

H. van der Meulen, voorzitter,	Laan van Klarenbeek 68	Arnhem	—	
H. A. Ravestein, secretaris,	Renssenstraat 14-I	Arnhem	08300—	34137
Mr. F. Storm, penningmeester,	Pontanuslaan 66	Arnhem	—	

Statencentrale Ede:

G. J. van den Brink, voorzitter,	Klinkenbergerweg 38	Ede	08380—	8260
J. H. Dulfer, secretaris,	Eekmolenweg 8	Wageningen	08370—	3101
H. Wynia, penningmeester,	Platanenstraat 5	Zwartebroek	03426—	239

Statencentrale Harderwijk:

D. J. Velsink, voorzitter,	Enkweg 9	Nunspeet	03412—	2216
J. J. Soukens, secretaris,	Hierdenseweg 55	Harderwijk	—	
H. van den Brink, penningmeester,	Eperweg 2	't Harde	—	

Statencentrale Zutphen:

S. N. van Binsbergen, voorzitter,	Kerkstraat 38	Velp	08302—	3034
G. Addink, secretaris,	Schoolstraat 12	Warnsveld	06750—	3887
G. Addink, penningmeester,	Schoolstraat 12	Warnsveld	06750—	3887

Statencentrale Doetinchem:

Drs. J. Bouma, voorzitter,	Meesterstraat 8	Doetinchem	08340—	5178
B. M. Vrogten, secretaris,	Zelhemseweg 33	Hummelo	—	
G. Hiddink, penningmeester,	D. 36	Hengelo (G)	06753—	435

Statencentrale Nijmegen:

W. van Dalen, voorzitter,	Ruysdaelstraat 45	Nijmegen	08800— 24944
S. Talsma, secretaris,	Watertorstraat 24	Nijmegen	08800— 54292
C. W. van Tricht, penningmeester,	Gelderselaan 68	Nijmegen	08800— 30074

Statencentrale Tiel:

H. A. van Willigen, voorzitter,	Bernhardstraat 7	Haaften	04189— 201 Kantoor 235
H. van Daatselaar, secretaris,	Stationsweg 15	Geldermalsen	03455— 991
A. C. Cornelisse, penningmeester,	Korte Steeg 7 d	Eck en Wiel	03449— 461

Statencentrale Winterswijk:

A. Wildeman, voorzitter,	Corleseweg 2	Winterswijk	05430— 2191
Drs. L. Kok, secretaris,	Haartsestraat 35	Aalten	05437— 3022
G. J. Berendsen, penningmeester,	O. 22	Borculo	05458— 358

Statencentrale Wijchen:

M. de Bijl, voorzitter,	Peperstraat E 175	Bruchem	04184— 203
J. W. van Hemmen, secretaris,	Dijkstraat 1	Well-Ammerzoden	04199— 310
J. D. Fuykschot, penningmeester,	Waaldijk 72	Zuilichem	—

6. KAMERCENTRALE UTRECHT (tevens Provinciaal Comité Utrecht)

Dr. J. de Nooij, voorzitter,	F. C. Dondersstraat 19 a	Utrecht	030 — 16190
H. C. Smit, secretaris,	Joh. Brahmsstraat 33	Utrecht	030 — 30375 Kantoor 13815
L. W. H. de Geus, penn.meester,	Raadhuisstraat 18	Linschoten	03480— 2602

Bureau Provinciaal Comité

G. J. van de Poll,	Da Costakade 86	Utrecht	030 — 34173 Kantoor 11579
--------------------	-----------------	---------	------------------------------

Statencentrale Amersfoort:

A. Bakker, voorzitter,	Westersingel 169	Veenendaal	08385—	3058
Drs. L. J. Dijkstra, secr.-penn.m.,	Verlengde Talmalaan 11 a	Soestdijk	02955—	3355

Statencentrale Utrecht:

Dr. J. de Nooij, voorzitter,	F. C. Dondersstraat 19 a	Utrecht	030	— 16190
H. Stolk, secretaris,	Majellapark 15 II	Utrecht	030	— 33568
M. van Gent, penningmeester,	Goethelaan 88	Utrecht	030	— 30565

PROVINCIAAL COMITÉ NOORD-HOLLAND

D. A. J. Spek, voorzitter	Delftlaan 35	Haarlem	02500—	50720
K. Horjus, secretaris,	Tuinstraat 5	Monnikendam	02995—	1488
P. K. van Baalen, penningmeester,	Spoorstraat 3	Weesp	02940—	2428

7. KAMERCENTRALE AMSTERDAM

Drs. B. Witteveen, voorzitter,	Zeelandstraat 42 III	Amsterdam-Zuid 2	020	—421169
A. Niemantsverdriet, secretaris,	Lord Kelvinstraat 11 II	Amsterdam-Oost	020	— 52408
P. J. v. d. Berg, penningmeester,	Eisingastraat 31 II	Amsterdam-Oost	020	—948347
Bureau: P. C. Hildering,	Tob. M. C. Asserstraat 7 bv.	Amsterdam 16	020	—133041

8. KAMERCENTRALE HAARLEM

C. van Stam, voorzitter,	Hoofdweg 1219	Nieuw Vennepe	02526—	452
P. Brune, secretaris,	Westerparkstraat 27	Zandvoort	02507—	2546
E. Tjiselink, penningmeester,	Marnixstraat 354 II	Amsterdam	020	—234322
			Kantoor 943474	

Statencentrale Haarlem:

J. v. d. Schaaf, voorzitter,	Muiderslotweg 140	Haarlem	—	
W. J. Scheltens, secretaris,	Karel Doormanlaan 21	Aerdenhout	02500—	40097
D. J. Coumou, penningmeester,	Herman Heyermanslaan 23	Heemstede	02500—	36270

Statencentrale Hilversum:

W. H. L. J. van der Maas,	voorzitter,	Oude Loosdrechtseweg 142	Hilversum	02950—	10998
Joh. Gerholt, secretaris,		H. van Eijkenstraat 16	Naarden	02959—	11985
Ir. W. Milort, penn.m.,		Kamerlingh Onnesweg 243	Hilversum	02950—	43808

Statencentrale Nieuwer-Amstel:

P. K. van Baalen, voorzitter,		Spoorstraat 3	Weesp	02940—	2428
P. Clement, secretaris,		Sportlaan 66	Aalsmeer	02977—	5137
Ir. A. H. J. van Tol, penn.m.,		Friedalaan 40	Zwanenburg (Halfweg)	—	

Statencentrale Velsen:

H. J. Lips Sr., voorzitter,		Duinvljetstraat 13	Velzen-Noord	02510—	4606
H. de Boer, secretaris,		Van Nieuwkoopstraat 30	IJmuiden-Oost	02550—	7714
C. C. Verhoog, penningmeester,		Beethovenstraat 83	Heemskerk	02512—	2587

9. KAMERCENTRALE DEN HELDER

A. Admiraal, voorzitter,		Westerstraat 230	Enkhuizen	02280—	2679
Joh. W. Stevenson, secretaris,		Spoorgracht 10	Den Helder	02230—	3534
K. Holwerda, penningmeester,		Oostkanter 3	Heiloo	02200—	30346

Statencentrale Alkmaar:

Mr. S. D. Sluis, voorzitter,		Beukenlaan 1	Bergen (N.-H.)	02208—	2467
J. Pieters, secretaris,		Breedelaan 8	Heiloo	02200—	6363
A. Samplonius, penningmeester,		Meerweg 39	Bergen (N.-H.)	02208—	2287

Statencentrale Den Helder:

D. Barten, voorzitter,		Oosterstraat 55	Noord-Scharwoude	02260—	390
W. de Boer, secretaris,		Ooievaarstraat 48	Den Helder	02230—	3370
O. Koedijk, penningmeester,		C. 88	St. Maarten	02245—	257

Statencentrale Hoorn:

K. de Vries, voorzitter,	Liornestraat 47	Hoorn	02290—	5622
K. Horjus, secretaris,	Tuinstraat 5	Monnikendam	02995—	1488
J. Roffel, penningmeester,	Broekoord 35	Andijk-West	02289—	546

Statencentrale Zaandam:

D. Louwerse, voorzitter,	Wandelweg 172	Wormerveer	02980—	82948
A. Rooker, secretaris,	Lijsterbeslaan 3	Zaandijk	—	—
A. de Bree, penningmeester,	Overtoom 64	Westzaan	—	—

PROVINCIAAL COMITÉ ZUID-HOLLAND

Mr. C. J. Woudstra, voorzitter,	Meijerskade 16	Leiden	01710—	26878
H. A. Brokking, secr.-penn.m.,	Meeuwenlaan 11	Rotterdam	010 —	186420

CENTRALE RIJNMOND

H. A. Brokking, voorzitter,	Meeuwenlaan 11	Rotterdam	010 —	186420
J. in 't Veld, secretaris,	Graaf Florisstraat 104 b	Rotterdam	010 —	250923
D. Doorduyn, penningmeester,	Kievitslaan 23	Vlaardingen	01898—	3140

10. KAMERCENTRALE LEIDEN

Dr. N. G. Geelkerken, voorzitter,	Zoeterwoudsesingel 44	Leiden	01710—	24499
C. J. van den Heuvel, secretaris,	Raadhuisstraat 16	Moerkapelle	01793—	302
A. C. van Beek, penningmeester,	Meerkoetlaan 1	Woerden	03480—	3931

Statencentrale Leiden:

Mr. C. J. Woudstra, voorzitter,	Meijerskade 16	Leiden	01710—	26878
C. Hobo, secretaris,	Kom van Aaiweg 15	Leiderdorp	01710—	31297
Drs. T. Spaan, penningmeester,	Veurselaan 98	Voorburg	070 —	863700

Statencentrale Gouda:

H. Vink, voorzitter,	Joubertstraat 107	Gouda	01820—	4757
C. J. van den Heuvel, secretaris,	Raadhuisstraat 16	Moerkapelle	01793—	302
C. van Veen, penningmeester,	Oudshoornseweg 76	Alphen a/d Rijn	01720—	2737

Hulpcentrale Alphen a/d Rijn:

Vakature, voorzitter,	—	—	—	—
L. Koning, secretaris,	Kastanjestraat 9	Alphen a/d Rijn	01720—	2709
Vakature, penningmeester,	—	—	—	—

Hulpcentrale Gouda:

Vakature, voorzitter,	—	—	—	—
A. Griffioen, secretaris,	Hoogstraat 63	Haastrecht	01821—	512
F. Vink Jr., penningmeester,	Kerklaan 9	Moordrecht	01827—	261

Hulpcentrale Zoetermeer:

P. J. Verhoef, voorzitter,	Rodenrijseweg 59	Berkel en Rodenrijs	01891—	2452
J. van Lien, secretaris,	W. van Windenstraat 15	Pijnacker	01736—	2279
C. J. Biemond, penningmeester,	Hoefweg 45	Bleiswijk	01892—	476

11. KAMERCENTRALE 's-GRAVENHAGE

A. C. Monster, voorzitter,	Prinsegracht 182 b	's-Gravenhage	070	—394272
Mr. C. Pijl Hogeweg, secretaris,	Carel Reinierszkade 243	's-Gravenhage	070	—851458
W. Verburg, penningmeester,	Norenborg 97	's-Gravenhage	070	—856338

12. KAMERCENTRALE ROTTERDAM

H. A. Brokking, voorzitter,	Meeuwenlaan 11	Rotterdam	010	—186420
C. van Rij, secretaris,	Duikerstraat 30	Rotterdam	010	—143340
L. L. Blok, penningmeester,	Meyenhage 402	Rotterdam	010	—176413

13. KAMERCENTRALE DORDRECHT

Mr. W. Verheul, voorzitter,	Joz. Israëlslaan 96	Rijswijk (Z.-H.)	070 —181640
G. van Galen, secretaris,	Lindelaan 74 a	Zwijndrecht	01850— 26574
N. van der Brugge, penn.m.,	Dorpsstraat 8	Giessenburg	01845— 200

Statencentrale Delft:

Dr. A. Veerman, voorzitter,	Regentesselaan 5	Rijswijk (Z.-H.)	070 —986712
D. Doorduyn, secretaris,	Kievitslaan 23	Vlaardingen	01898— 3140
G. van Vliet, penningmeester,	Maasdijk 35	Maasdijk	01745— 3056

Statencentrale Dordrecht:

B. Koekkoek, voorzitter,	Nieuwe Hoven 72	Gorinchem	01830— 2174
S. Top, secretaris,	Gijbelandsedijk 59	Brandwijk	01844— 300
J. de Jong, penningmeester,	Kerkweg 1	Schoonrewoerd	03454— 291

Statencentrale Ridderkerk:

G. van Galen, voorzitter,	Lindelaan 74 a	Zwijndrecht	01850— 26574
N. J. de Regt, secretaris,	Bernisseweg 11	Geervliet	01887— 467
C. Dubel, penningmeester,	Kerkachterweg 13	Poortugaal	—

Hulpcentrale Goeree-Overflakkee:

J. J. C. la Fleur, voorzitter,	Hoflaan 46	Middelharnis	01870— 2791
C. Edewaard, secretaris,	Korte Weegje 9	Sommelsdijk	01870— 2482
S. Dekker, penningmeester,	Korte Weegje 23	Nieuwe Tonge	01875— 212

Hulpcentrale Hoekschevaard:

S. Hammer, voorzitter,	Steenenstraat 12	Oud-Beijerland	01860— 2110
P. B. Bakker, secretaris,	Beneden Molendijk 31	Oud-Beijerland	01860— 2526
J. H. F. Quartel, penningmeester,	Munnikenweg 10	Westmaas	01864— 412

Hulpcentrale IJsselmonde:

G. van Galen, voorzitter,	Lindelaan 74 a	Zwijndrecht	01850—	26574
J. P. Hofwegen, secretaris,	Prins Bernhardstraat 29	Barendrecht	01806—	2539
J. P. Hofwegen, penningmeester,	Prins Bernhardstraat 29	Barendrecht	01806—	2539

Hulpcentrale Voorne en Putten:

C. van Sliedregt, voorzitter,	Westkade 11	Hellevoetsluis	01883—	2543
P. Buis, secretaris,	Dam 2	Zuidland	01881—	300
A. Bergwerff, penningmeester,	Kleidijk 11	Oostvoorne	01885—	235

14. KAMERCENTRALE MIDDELBURG (tevens Provinciaal Comité Zeeland)

J. A. van Bennekom, voorzitter,	Molenwater 71	Middelburg	01180—	2197
A. Meulbroek, wnd. secretaris,	Bleek 9	Middelburg	01180—	3570
I. Tange, penningmeester,	Veerweg 55	Kamperland	01107—	352

Statencentrale Goes:

J. Balkenende, voorzitter,	Nw. Kerkstraat 59	Biezelinge	01102—	209
J. Hommes, secretaris,	Havenweg 18	Nieuwdorp	01196—	305
R. Buitenhuis, penningmeester,	Buyts Ballotstraat 13	Kloetinge	—	

Statencentrale Hulst:

F. de Koeijer, voorzitter,	C. 123	Zaamslag	01153—	301
C. A. de Kraker, secretaris,	C. 186 a	Zaamslag	01153—	391
J. van Hoeve Lzn., penningmeester,	Nieuwendijk 90	Axel	01155—	516

Statencentrale Middelburg:

J. A. van Bennekom, voorzitter,	Molenwater 71	Middelburg	01180—	2197
A. Meulbroek, secretaris,	Bleek 9	Middelburg	01180—	3570
H. H. Uyl, penningmeester,	Poppenroedestraat 2	Middelburg	01180—	5069

Statencentrale Sluis:

D. Geuze, voorzitter,	Stadhouderslaan 16	Oostburg	01170—	2616
A. G. Contant, secretaris,	Willemsweg 39	Schoondijke	01173—	217
A. J. Leenhouts, penningmeester,	Zuidzandestraat 53	Oostburg	01170—	2813

Statencentrale Tholen:

J. van den Bos, voorzitter,	Hoogstraat 4	Tholen	01660—	498
H. Jansen, secretaris,	Julianastraat 22	Tholen	01660—	436
D. Uyl, penningmeester,	Noordweg D. 97	Poortvliet	—	—

Statencentrale Vlissingen:

Joh. Kodde, voorzitter,	Molenweg 11	Biggekerke	01185—	377
W. Huson, secretaris,	Doornlustlaan 2	O.- en W.-Souburg	01183—	430
M. de Klerk, penningmeester,	Kasteelstraat 68	Vlissingen	01184—	2773

Statencentrale Zierikzee:

A. A. van Eeten, voorzitter,	Ooststraat 55	Nieuwerkerk (Zld.)	01114—	290
H. Koevoets, secretaris,	Jannewekken 12	Zierikzee	01110—	2841
C. M. bij de Vaate, penn.m.,	's-H-Lauwendorp 6	Zierikzee	—	—

PROVINCIAAL COMITÉ NOORD-BRABANT

Vakature, voorzitter,	—	—	—	—
Ir. A. Smid, secretaris,	Hubertuslaan 9	Breda	01600—	33684
A. Kroon, penningmeester,	Allerheiligenweg 40	Breda	01600—	30283

15. KAMERCENTRALE 's-HERTOGENBOSCH

Vakature, voorzitter,	—	—	—	—
R. Dijkstra, secretaris,	Hertog Hendriksingel 94	's-Hertogenbosch	04100—	32863
Drs. J. Koning, penningmeester,	Mathijssenlaan 26	Eindhoven	04900—	10007

Statencentrale Heusden:

Mr. J. N. Scholten, voorzitter,	Julianastraat 4	Andel (N.-Br.)	01832—	205
H. Huitzing, secretaris,	Kastanjelaan 19	Sleeuwijk	01833—	470
C. W. Wachtels van den Berg, penn.m.,	Hertog Janpark 29	Waalwijk		—

Statencentrale Eindhoven:

Drs. J. Koning, voorzitter,	Mathijsenlaan 26	Eindhoven	04900—	10007
J. Heemstra, secretaris,	Bosdijk 466	Eindhoven		—
R. Dijkstra, penningmeester,	Hertog Hendriksingel 94	's-Hertogenbosch	04100—	32863

16. KAMERCENTRALE TILBURG

K. de Geus, voorzitter,	Julianalaan 18	's-Gravenmoer	01623—	2507
Ir. A. Smid, secretaris,	Hubertuslaan 9	Breda	01600—	33684
A. Kroon, penningmeester,	Allerheiligenweg 40	Breda	01600—	30283

17. KAMERCENTRALE MAASTRICHT (tevens Provinciaal Comité Limburg)

Dr. V. H. Rutgers, voorzitter,	Caumerdalsestraat 15	Heerlen	04440—	7271
K. A. Santing, secretaris,	Panhuysstraat 15	Hoensbroek	04440—	8111
J. Lanser, penningmeester,	Helbeek 51	Venlo	toestel	6177
				—

Ook voor meisjes en jongens

van Gereformeerde huize en belijdenis ligt er een taak in de gemeentelijke Psychiatrische Inrichting te Franeker.

De Geneesheer-Directeur is te allen tijde bereid U te ontvangen en met U te spreken over de verpleging en de verzorging van onze patiënten, ook in huishoudelijk opzicht.

U kunt worden geplaatst als:

leerling-verpleegster of leerling-verpleger

want dit is reeds mogelijk vanaf 17 jaar. U wordt dan geplaatst in de vooropleiding die elk jaar start op 1 januari, 1 april en 1 september. De duur van de vooropleiding is 3 maanden, waarna U wordt ingeschreven als leerling-verpleegster of leerling-verpleger.

leidster arbeidstherapie

vanaf 17 jaar. Voor deze functie is als vooropleiding vereist Huishoudschool, I.N.A.S.-opleiding of een vakopleiding.

huishoudelijke hulp

op de afdeling, in de keuken of op de linnenkamer. Plaatsing hier is alleen mogelijk als er op het moment van sollicitatie een vakature bestaat.

Schrijf eens indien U interesse heeft, want aan een contact met de medicus en de geestelijke verzorger kunt U veel hebben voor nu en voor Uw toekomst.

PSYCHIATRISCHE INRICHTING

POSTBUS 19 - FRANEKER

ZEVENTIENDE JAARVERSLAG

van de

NATIONALE ORGANISATIE VAN ANTI-REVOLUTIONAIRE JONGEREN STUDIEKLUBS,

over de periode 1 oktober 1963 t/m 30 september 1964.

1. SITUATIE-SCHETS

De AR-jeugdbeweging bestaat 35 jaar. Het lijkt in tegenpraak met het feit, dat dit jaarverslag als het "zeventiende" wordt gepubliceerd. Op het ARJA-vaandel staat een datum vermeld, n.l. 6 juni 1929. Toen werd het initiatief genomen tot de oprichting van een jeugdorganisatie. De konstituerende vergadering vond plaats op 9 november 1929 te Utrecht. Er werd door sommigen een beetje vreemd tegen deze nieuwe loot aan de organisatie-stam aangekeken.

In het begin stond men nogal huiverig tegenover een organisatie die zich Anti-Revolutionaire Jongeren Aktie (ARJA) noemde. De ARJA deed het echter goed en kwam al spoedig tot bloei.

In de oorlog werd de ARJA verboden, maar op 14 en 15 oktober 1946 kwam de Nationale Organisatie van Anti-Revolutionaire Jongeren Studieklubs tot stand. Zij werd de voortzetting van de voor-oorlogse ARJA.

Door de naam Aktie te vervangen door Studie wilde men aangeven dat het aksent vooral op de studie lag.

Het leek ons goed bovenstaande feiten aan het begin van dit jaarverslag te releveren. Niet om uitvoerig stil te staan bij een ver verleden, want dat behoort in een jaarverslag niet thuis. Ook hebben wij er geen behoefte aan het 35-jarig bestaan uitbundig te gaan bejubelen. Wel willen wij uiting geven aan een dankbaar gevoel dat het mogelijk was dat vijf en dertig jaar politiek vormingswerk mocht plaatsvin-

den in AR-kring. Dankbaar ook omdat dat vormingswerk voor het grootste deel kon gebeuren in volle vrijheid.

Hoeveel jonge mensen zijn er niet die dat missen, die helemaal geen mogelijkheid hebben zich met de menselijke samenleving bezig te houden. Die dankbaarheid voor de geboden mogelijkheden zal ook in ons werk moeten doorklinken. Men heeft de neiging pessimistisch te zijn en te klagen over de politieke belangstelling. Dat is niet nodig wanneer wij ons werk doen en enthousiast bezig zijn. Ons politieke vormingswerk zullen wij steeds moeten plaatsen tegen de achtergrond van het Kruis. Wij mogen leven in een verlore wereld en wij mogen werken voor een nieuwe wereld.

Situatie-schets noemden wij deze paragraaf van ons jaarverslag. Het Arjoswerk dat in het verslagjaar plaatsvond onderscheidt zich in tal van opzichten van het ARJA-werk in de dertiger jaren.

Natuurlijk, de studie kreeg aanvankelijk een veel zwaarder aksent. Maar toch is de functie van een politieke jongerenorganisatie enigszins anders geworden. Meer dan in het verleden treedt zij als zodanig naar buiten op. De belangstelling voor de aktuele problemen is toegenomen en daarmee ook de neiging uitspraken te doen over aktuele politieke zaken.

Een uitspraak van de ARJOS over een bepaald onderwerp, zoals b.v. dit jaar over "belastingverlaging en ontwikkelingshulp", werd gedaan, was voor de oorlog haast ondenkbaar.

De omstandigheden veranderen, en wij met hen.

Daar komt bij, dat de kiesgerechtigde leeftijd is verlaagd, zodat nu van alle jonge mensen op 21-jarige leeftijd een keuze wordt gevraagd. Dit heeft zijn weerslag op een politieke jongerenorganisatie.

Wat de politieke belangstelling zelf betreft kan gekonstateerd worden, dat die in het afgelopen jaar niet groter of kleiner is geweest dan in de laatste jaren. Het internationale gebeuren spreekt het meest tot de verbeelding. Veel jonge mensen hebben het gevoel, dat daar de wezenlijke beslissingen vallen.

Ten aanzien van de binnenlandse politiek neigen velen tot een zeker radikalisme, wordt men slechts enthousiast

wanneer naar wezenlijke vernieuwingen wordt gestreefd. Wat het belang van de beslissingen op internationaal gebied betreft, daar zal niemand de juistheid van ontkennen. Op binnenlands gebied ligt het enigszins anders. Hier is verschil van mening mogelijk.

Wij geloven echter, dat ook de kleinere dingen hun plaats in het grote geheel hebben en dat in onze nationale samenleving tal van vernieuwingen nodig zijn.

Wij vertrouwen, dat in de ARJOS steeds gezocht zal worden naar de weg die wij als christenen in de politiek dienen te gaan.

Daar is veel studie en veel gebed bij nodig.

2. LANDELIJK BESTUUR

a. Samenstelling

Vrijgekozenen:

L. de Graaf te Utrecht	(aftredend in 1964)
Mr. A. Herstel te Utrecht	(aftredend in 1965)
mej. A. J. van der Ploeg te Veenendaal	(aftredend in 1966)
J. van der Ploeg te Groningen	(aftredend in 1968)
mej. H. Visser te Bolsward	(aftredend in 1966)
J. van Vliet te Dordrecht	(aftredend in 1965)

Sekretaris:

D. Corporaal te 's-Gravenhage

Vertegenwoordigers voor de provinciale verbanden:

Groningen	H. Jonker te Groningen
Friesland	L. Dijkma te Dokkum
Drenthe	T. J. Bouwers te Zuidlaren
Overijssel	A. C. Sierink te Borne
Gelderland	H. Wolters te Arnhem
Utrecht	A. J. van Ommen te Baarn
Noord-Holland	H. de Boer te IJmuiden
Zuid-Holland	G. Dompeling te Leiderdorp
Nrd.Brabant/Limburg	H. Teitsma te Brunssum

Adviserende leden voor het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen:

J. van Eibergen te Utrecht
dr. A. Veerman te Rijswijk (Z.-H.)

Adviserend lid voor de stedelijke verbanden:

H. J. van Weelden te Voorburg

Adviserend lid voor de Buitenlandse Commissie:

drs. J. van Putten te 's-Gravenhage

b. Mutaties

Niet minder dan zeven nieuwe leden kwamen in het bestuur.

De Algemene Vergadering koos de heer J. van der Ploeg tot voorzitter in de vakature, ontstaan door het aftreden van de heer C. Balkenende te Kapelle-Biezelinge.

In de vakatures, ontstaan door het aftreden van de heer dr. C. Boertien te Geldrop en mevr. M. Visser-Van den Akker te Eindhoven, werden respectievelijk gekozen mejuffrouw A. J. v. d. Ploeg en mejuffrouw H. Visser.

De heer H. Jonker nam in januari 1964 de plaats van de heer J. v. d. Ploeg in als vertegenwoordiger van het provinciaal verband Groningen.

De heren A. T. te Bokkel en J. S. v. d. Veen namen op de bestuursvergadering van 11 april 1964 afscheid van het bestuur. Hun plaatsen werden ingenomen door de heren A. C. Sierink (voorlopig) en H. Wolters. De heer H. C. Vel jr. te Breda trad begin september af; het provinciaal verband Noord-Brabant/Limburg vaardigde de heer T. Teitsma af.

De heer E. J. Mathies te Zoetermeer legde in december 1963 zijn functie van voorzitter van de Buitenlandse Commissie neer en daarmee tevens als adviserend hoofdbestuurslid. Zijn opvolger als voorzitter van genoemde commissie, de heer drs. J. van Putten, werd tevens adviserend bestuurslid voor de Buitenlandse Commissie.

De aftredende bestuursleden willen wij ook in dit verslag onze hartelijke dank betuigen voor het werk dat zij in de ARJOS hebben verzet.

Een speciaal woord van dank willen wij richten tot de heren C. Balkenende en dr. C. Boertien, die respectievelijk voorzitter en vice-voorzitter waren.

Met veel animo hebben zij mede leiding gegeven aan het werk van de Nationale Organisatie, talloze avonden waren

zij op pad om op de een of andere vergadering de ARJOS te vertegenwoordigen. Drie jaar lang hanteerde de heer C. Balkenende de voorzittershamer. Zowel hij als de heer dr. C. Boertien hebben gedurende een lange reeds van jaren deel uitgemaakt van het bestuur van de Nationale Organisatie.

c. Bestuursvergaderingen

Het landelijk bestuur vergaderde 4 oktober 1963 te Driebergen; 28 december en 11 april 1964 te Utrecht; 28 augustus te Huis ter Heide.

Ondanks het feit dat er in het landelijk bestuur veel mutaties voorkomen blijkt het toch telkens mogelijk dat het bestuur als een goed team het Arjoswerk behartigt.

Een groot aantal zaken komt op de vergaderingen aan de orde. Vaste punten zijn echter steeds de propaganda en de inning van de kontributie. Tevens wordt het werk van de diverse kommissies die de ARJOS rijk is regelmatig behandeld.

d. Brede Bestuursvergadering

De "brede" bestuursvergadering vond vrijdagavond 28 augustus 1964 te Huis ter Heide plaats. Evenals in voorgaande jaren woonden leden van de provinciale en stedelijke verbanden deze vergadering bij en de leden van het landelijk bestuur.

De bedoeling van deze vergadering is om in bredere kring allerlei zaken door te praten.

Dit jaar werd onder meer besproken: de begroting voor 1965; het rapport over het klubbezoek; een eventueel in te stellen individueel lidmaatschap; het kaderwerk; "Op Wiek"; het buitenlands werk, en de eventuele organisatie van zogenaamde "open diskussie-avonden".

3. MODERAMEN

a. Samenstelling

In het moderamen hebben zitting de heren:

H. de Boer te IJmuiden, *lid*

D. Corporaal te 's-Gravenhage, *sekretaris/penningmeester*

L. de Graaf te Utrecht, *lid*

mr. A. Herstel te Utrecht, *lid*
J. van der Ploeg te Groningen, *voorzitter*
J. van Vliet te Dordrecht, *vice-voorzitter*

b. Mutaties

De heer J. van der Ploeg werd op de Algemene Vergadering van 14 december 1963 tot voorzitter gekozen. Hij nam daarmee automatisch de plaats van de heer C. Balkenende in.

Op de bestuursvergadering van 28 december 1963 werd in de vakature van dr. C. Boertien, de heer H. de Boer gekozen.

Het moderamen koos de heer J. van Vliet tot vice-voorzitter.

c. Moderamenvergaderingen

Het moderamen kwam bijeen op 19 oktober en 2 december 1963, 10 januari, 24 januari, 7 maart, 7 april, 5 mei, 30 juni, 21 augustus en 19 september 1964.

De vergaderingen vonden meestal plaats te Amersfoort of te Utrecht.

4. SEKRETARIAAT

Over het algemeen konden op het sekretariaat — zij het met enig kunst- en vliegwerk — alle werkzaamheden tijdig worden uitgevoerd.

Een enkele maal moest een beroep worden gedaan op andere krachten.

Dit had vooral betrekking op het vele type-werk voor de kaderkursus.

Een speciaal woord van dank aan het adres van de bureau-sekretaresse, mejuffrouw A. E. Veenstra, is hier op zijn plaats.

Het bijhouden van de administratie leverde nogal eens moeilijkheden op, doordat de klubs mutaties niet tijdig of zelfs onjuist doorgaven.

De samenwerking met en de verhouding tot het sekretariaat van de partij was prettig. Indien nodig konden wij bij ons werk op medewerking van het sekretariaat rekenen.

5. LEDENTAL EN KLUBS

In de loop van een jaar komt er nogal enige wijziging in de stand van clubs en ledental. Dit wordt vooral veroorzaakt door het feit dat er een sterke doorstroming van leden plaatsvindt. Teneinde de ontwikkeling weer te geven volgen hieronder enkele standen.

Provincie	30-9-1962		1-6-1963		30-9-1963		1-6-1964		30-9-1964	
	klubs/led.	klubs/led.	klubs/led.	klubs/led.	klubs/led.	klubs/led.	klubs/led.	klubs/led.	klubs/led.	
Groningen	37	516	34	464	29	381	40	574	40	574
Friesland	46	837	52	922	50	953	47	720	42	706
Drenthe	28	400	24	367	24	333	19	313	22	321
Overijssel	32	447	27	355	23	306	21	268	19	239
Gelderland	20	294	19	242	13	188	12	187	16	205
Utrecht	19	299	17	256	15	215	15	221	14	202
Noord-Holland	27	378	28	374	25	297	27	282	27	310
Zuid-Holland	48	635	48	607	46	579	49	545	46	600
Zeeland	13	209	13	251	12	130	12	137	11	122
Nrd.Br./Limb.	6	74	7	75	9	105	9	92	9	99
	276	4089	269	3813	246	3487	251	3339	246	3378

Ter vergelijking hebben wij de stand per 30 september 1962 en de standen van 't vorig jaar weergegeven.

De stand per 1 juni 1963 geeft een beeld van de situatie aan het einde van het seizoen; die per 30 september van de situatie aan het begin van het seizoen. Ieder jaar blijkt opnieuw dat er clubs zijn die moeilijk op gang komen. Meestal is het zo, dat in deze gevallen enkele bestuursleden naar elders zijn vertrokken. Zij waren de "kurk" waarop de club dreef. Ook komt het voor, dat het aantal leden door allerlei oorzaken zo is gedaald, dat een voortbestaan van de club geen zin heeft. Sommige provinciale verbanden trachten een en ander te ondervangen door aan het begin van het seizoen de besturen van de clubs op te zoeken.

Voor het afgelopen jaar moeten wij een lichte teruggang konstateren voor wat betreft het ledental.

6. OVERZICHT KLUBS

Ieder jaar is het aantal clubs dat wordt opgeheven en opgericht vrij groot.

Hieronder volgt een overzicht.

	Opgeheven:	Opgericht:
Groningen :	Baflo Wagenborgen	Aduard, Haren, Helpman, Leek, Middelstum/Kantens, Nieuwe Pekela, Onst- wedde, Sellingen, Spijk, Ter Apel, Westerlee, Zuidwolde, Delfzijl
Friesland :	Buitenpost, Wolvega Dokkum, Twijzelerheide Harlingen, Beetsterzwaag, Joure, Workum Lollum, Dronrijp, Nes (W.D.), Niawier	Akkrum, Bergum, Heerenveen, Zwagerveen
Drenthe :	Gees, Nijeveen, Sleen, Zweeloo	Zuidwolde, Nieuw-Weerdinge
Overijssel :	Vollenhove, Wierden, Zwartsluis, Vriezenveen	
Gelderland:	Wageningen Winterswijk	Ede, Arnhem, Barneveld, Harderwijk, Elst
Utrecht :	Maarsse, Amerongen/Leersum	Amersfoort
N.-Holland :	A'dam-Nrd. prof. Rutgers Weesp, Wormerveer, A'dam-De Krommerdt Breezand/Anna Paulowna	Aalsmeer, A'dam-Noord A'dam-Nieuw-West- Slotervaart Broek op Langendijk Santpoort, Enkhuizen
Z.-Holland :	Katwijk aan Zee, Leiden, Oud-Beijerland, R'dam-Charlois, R'dam-Schiebroek, Wassenaar, Waddinxveen, Nieuwerkerk a.d. IJssel	Barendrecht, Berkel en Rodenrijs, Gouda, Den Haag-Westduin, Naaldwijk (her) Ridderkerk, R'dam-Delfshaven, Schiedam, Goeree-Overflakkee, Dordrecht
Zeeland :	West-Zeeuws-Vlaanderen	
N.-Brabant/ Limburg :	Genderen	Tilburg, Sittard

7. KLUBBEZOEK

De provinciale verbanden zijn belast met de organisatie van het klubbezoek. Vaak wordt het bezoek gekombineerd met de behandeling van het onderwerp van de studiekonferentie op de klub door een van de deelnemers. Omdat dit onderwerp lang niet altijd door de bezoekers wordt gebracht is deze combinatie veelal niet ideaal.

De meeste provinciale verbanden zijn dan ook voornemens het klubbezoek afzonderlijk te gaan brengen. Van 95 klubs kregen wij de vragenlijsten in ons bezit.

Enkele konklusies die naar aanleiding van de verkregen gegevens getrokken kunnen worden zijn:

Een Arjosklub telt gemiddeld 13 leden. Er is een tendens waarneembaar dat het aantal leden per klub kleiner wordt.

De leeftijd van de Arjosleden die de klubs bevolken ligt gemiddeld tussen de 21 en 22 jaar.

Het aantal vergaderingen van een klub per seizoen is acht.

De opkomst van de leden ter vergadering ligt tussen de 70 en 80%. Het merendeel van de klubs gebruikt "Kleur bekennen"; dit betekent echter niet dat alle Arjosleden ook een exemplaar van deze bundel in hun bezit hebben.

Overigens variëren de onderwerpen die op de Arjosklubs aan de orde komen van "roestige liefde" tot "politiek besef van A'dams kroost".

Vaker dan tien keer kwamen aan de orde de onderwerpen: gemeentepolitiek; kleine partij in grote wereld; ons religieus uitgangspunt; A.R.-verleden, heden en toekomst; rassenvraagstuk; kommunisme; A.R.-kultuurpolitiek; christelijk-demokratische politiek; internationale samenwerking; perspektieven vanuit een A.R.-visie.

Een deel van de klubs experimenteert bij de behandeling van de onderwerpen. Toch moet gekonstateerd worden dat vernieuwingen op dit gebied slechts langzaam tot stand komen.

De kontributie op een klub is gemiddeld f 5,— per jaar. Ruim de helft van de klubs wordt financieel door de kiesverenigingen gesteund.

Gekonstateerd moet worden dat het merendeel van de Arjosklubs geen verdere kontakten met de kiesverenigingen heeft. Dit moet betreurd worden, aangezien het gevolg

zal zijn dat de doorstroming van ARJOS naar partij te wensen zal overlaten. In de praktijk blijkt dit ook zo te zijn.

Kontakten met andere politieke jongerenorganisaties kunnen veelal niet onderhouden worden omdat in heel veel plaatsen geen afdelingen van andere organisaties bestaan.

8. PROVINCIALE VERBANDEN

a. Algemene opmerkingen

Bij herhaling is er in de jaarverslagen reeds op gewezen dat de provinciale verbanden een zeer belangrijke schakel in het Arjoswerk vormen. Vanuit de Nationale Organisatie kan service aan clubs worden verleend, advies gegeven en materiaal verstrekt worden.

Het rechtstreeks contact met de clubs, het stimuleren van het Arjoswerk in de provincie en het oprichten van nieuwe Arjosclubs zal echter door de provinciale verbanden moeten gebeuren.

Het is verheugend dat de meeste verbanden goed tot redelijk goed functioneren. In Gelderland en Zeeland waren nogal wat moeilijkheden te overwinnen, met name ook in de personele sektor.

In deze provincies kwam het inmiddels echter tot een sanering van het Arjoswerk, zodat ook van deze provincie weer iets kan worden verwacht.

Voor sommige provinciale verbanden levert het moeilijkheden op voldoende nieuwe en jonge bestuursleden aan te trekken. Toch dient dit punt voortdurend de aandacht te krijgen. Laat dit echter geen excuus zijn om niets te doen. Een onvolledig bestuur dat enthousiast is kan ook heel veel bereiken.

De samenwerking met de meeste sekretariaten van de provinciale verbanden was voortreffelijk.

b. Uit de provincies

De activiteiten van de provinciale verbanden zullen in 't kort worden vermeld, terwijl wij tevens de gang van zaken in de provincies de revue zullen laten passeren.

Groningen

De propaganda kreeg in deze provincie een zwaar aksent. Het resultaat was er dan ook naar. Niet minder dan 13 klubs werden er opgericht. Een voortreffelijke prestatie.

Teneinde het kontakt met de klubs te verstevigen werd overgegaan tot de uitgave van een kontaktorgaan dat de naam "Aktie en Reaktie" kreeg. Het is een fris uitgevoerd blad dat stellig in een behoefte voorziet.

De jaarvergadering vond 2 november 1963 plaats. De middagbijeenkomst kreeg een bijzonder karakter doordat een Kamerzitting werd geïmiteerd. Onder leiding van Kamervoorzitter prof. Th. A. Versteeg traden 6 frakties in het krijt om het landbouwbeleid van "minister" P. v. d. Mark (lid van Gedeputeerde staten in Friesland) aan te vallen.

De Kamerzitting was een geslaagd experiment. De lust tot experimenteren was nu blijkbaar ontwaakt, want ook de studiekonferentie van 14 maart '64 over de "Medezeggenschap" werd in een andere vorm gegoten.

Op het landgoed "Ekenstein" bij Appingedam werd het onderwerp door middel van een rollenspel behandeld. Het bleek dat de problemen hierdoor duidelijker aan de deelnemers konden worden gemaakt.

Op 6 juni trokken tal van Groninger Arjossers naar Schiermonnikoog om met leden van de A.R. Tweede Kamerfraktie en met andere prominenten uit de partij van gedachten te wisselen over aktuele politieke problemen. Alweer een bijzonder aardig experiment. Tal van Groningers bleven ook de 7e juni op het eiland om de studiekonferentie over "internationale politiek" bij te wonen. De oud-voorzitter van de Buitenlandse Kommissie van de ARJOS, de heer E. J. Mathies te Zoetermeer, maakte de deelnemers enigszins wegwijs in de doolhof van het internationaal gebeuren. Het was een goed jaar voor de Groninger ARJOS, die ook een belangrijk aandeel had in de aktie voor "Op Wiek".

Friesland

Buitenstaanders kregen soms de indruk, dat de ARJOS in Friesland geen problemen kende. De klubs rezen als paddestoelen uit de grond. Vanzelfsprekend kwam hier een

Een aantal A.R. Tweede-Kamerleden vergezeld de ARJOS naar Schiermonnikoog. Links vooraan de heer J. Smallenbroek en rechts de heer G. A. Kieft. Daarachter v.l.n.r. E. Wiersema, vice-voorzitter Prov. Verband Groningen van de ARJOS, J. Vries, oud-voorzitter Prov. Verband en J. van der Ploeg, landelijk voorzitter van de ARJOS.

terugslag op. In de loop van het jaar moesten een aantal klubs worden opgeheven. De Friezen zullen zich echter niet door dit "magere" jaar laten ontmoedigen.

Ten gerieve van de klubs wordt jaarlijks een sprekerslijst samengesteld. Vooral bij klubs met veel jonge leden voorziet deze in een behoefte. Het gevaar is echter aanwezig, dat men aan eigen studie niet meer toekomt. Een speciale methodiek-kommissie werd ingesteld om speciaal kleine klubs steun te bieden.

Op 8 februari 1964 werd te Leeuwarden een toogdag georganiseerd. 's Morgens was er gelegenheid om deel te nemen aan een excursie naar het Provincie-huis. Een A.R.-Statenlid vertelde een en ander over het werk van de Provinciale Staten. 's Middags sprak de heer dr. A. Veerman te Rijswijk (ZH) op de meeting over "Christelijke politiek in deze tijd".

De avond werd gevuld met luchtiger kost. De heer A. Born uit Berlikum schreef een toneelstuk onder de titel "Heren van de Raad". De opvoering hiervan was een groot succes.

De kontakten met de FCHJG liepen aanvankelijk zo voorspoedig, dat tijdens een bespreking werd besloten gezamenlijk meetings, studiekonferenties en kursussen te organiseren. Aan deze besluiten werd van de zijde van de FCHJG nogal wat publiciteit gegeven. Achteraf bleek echter, dat de afgevaardigden van de FCHJG geen mandaat hadden om zulke besluiten te nemen. Inmiddels werd echter een kommissie gevormd, die aan de beide organisaties voorstellen tot samenwerking zal voorleggen.

Drenthe

In de ARJOS staat deze provincie bekend als stabiel. Er verdwijnen een paar klubs, maar er komen ook weer nieuwe klubs bij. Op 7 december 1963 vond te Emmen een konferentie plaats van het grenskontakt Drenthe-Neder Saksen. Het onderwerp was "Zijn er gemeenschappelijke ontwikkelingsmogelijkheden in onze grensgebieden".

De provinciale studiekonferentie vond op 18 januari 1964 te Beilen plaats. Spreker was de heer mr. W. R. van der Sluis te Bilthoven. Hij behandelde het onderwerp: "De christelijke organisaties in deze tijd".

De jaarvergadering en de toogdag werden 15 februari 1964 te Assen gehouden. Majoor Tj. Walburg te Nij Altoena sprak over "Politiek vandaag en morgen", terwijl de heer J. van der Ploeg te Groningen het slotwoord voor zijn rekening nam.

Ter afwisseling werd tussen enkele clubs een Poliquiz gespeeld.

Jarenlang hanteerde de heer H. Eleveld te Smilde de voorzittershamer in Drenthe. Hij achtte echter het ogenblik gekomen deze taak aan een ander over te dragen. Op de jaarvergadering werd de heer I. Th. Bootsma uit Nieuwlande tot voorzitter gekozen.

Het provinciaal verband ging over tot de uitgave van een kontaktblad voor de clubs. Gebleken is reeds, dat deze provinciale periodiek in een behoefte voorziet.

Met andere politieke jongerenorganisaties bestaan er nagenoeg geen kontakten. Pogingen om te komen tot een soort kontaktraad zijn tot nu toe zonder sukses gebleven.

Overijssel

Het werk in dit gewest ging met nogal wat moeilijkheden gepaard. Het bleek moeilijk, voldoende actieve bestuursleden aan te trekken. Hier kwam bij, dat pogingen om te komen tot kluboprichting enkele keren op een mislukking uitliepen. In de loop van het seizoen vertrok de voorzitter, de heer A. T. te Bokkel uit Hardenberg naar een andere provincie. Dit alles kwam het Arjoswerk niet ten goede.

Toch bleef het provinciaal verband niet bij de pakken neerzitten. In februari 1964 belegde zij op een vijftal plaatsen bijeenkomsten met bestuursleden en met kontaktpersonen, teneinde op deze manier stimulansen aan het Arjoswerk te geven. Vooral vanuit de N.O.P. was de belangstelling groot; er bestaat dan ook goede hoop dat daar clubs worden opgericht.

De jaarvergadering en de studiekonferentie werden uitgesteld tot oktober 1964. Het kontakt met de clubs wordt vooral via "Merck toch hoe sterck" onderhouden. Het blad kan tegenwoordig tevens worden gebruikt als konvokatie voor een klubvergadering.

Op 13 juni had een Provinciaal Jongerenparlement plaats. De ARJOS behandelde het onderwerp "hulp aan ontwikkelingslanden".

De grenskontakten met jongeren van de CDU worden nog steeds onderhouden.

De FCHJG en de ARJOS sturen waarnemers naar elkaars provinciale bestuursvergaderingen.

Gelderland

In deze provincie begon het seizoen met een niet al te best bezochte besturen- en studiekonferentie te Arnhem. Deze werd op 9 november 1963 gehouden. De heer mr. W. R. van der Sluis te Bilthoven sprak over het onderwerp: "Het gezicht van de A.R. Partij".

Op 25 januari 1964 werd te Arnhem de jaarvergadering gehouden. De heer mr. A. B. Roosjen sprak over het onderwerp: "Wat zit er achter?". De belangstelling was zo groot, dat de zaal de belangstellenden amper kon bevatten.

Uit dit laatste feit zou men kunnen konkluderen dat het voor de Gelderse ARJOS een goed jaar was. Het tegendeel was echter het geval. Een aantal clubs werd opgeheven, terwijl het provinciaal verband weinig contact met de clubs had. In juni moest de voorzitter, de heer J. S. van der Veen te Heerde, wegens drukke werkzaamheden zijn functie neerleggen.

Hij werd opgevolgd door de heer H. Wolters te Arnhem. Met veel enthousiasme wierp hij zich op het Arjoswerk. Het aantal clubs steeg inmiddels weer tot 16. Het provinciaal bestuur is maar klein, in feite te klein. Belangrijk en doorslaggevend is echter, dat het gehele bestuur enthousiast is en dat zij beseft waarom het gaat. Daarom zit er ook perspectief in voor de Gelderse ARJOS.

Op 26 september 1964 werd te Arnhem opnieuw een besturenkonferentie gehouden. De heer H. W. Eppink — oudvoorzitter — te Voorburg, behandelde het onderwerp: "Onderweg".

Het provinciaal contactorgaan heet "Op Gelre's wieden".

Utrecht

Na enkele jaren is het provinciaal bestuur van Utrecht

weer voltallig, zodat voor de toekomst van deze provincie een en ander verwacht mag worden.

De jaarvergadering had op 25 januari 1964 te Utrecht plaats. De heer B. Roolvink te Hilversum sprak over het onderwerp „Wat bezielt ons?”.

De jaarlijkse studiekonferentie werd op 18 en 19 april 1964 in "Het Brandpunt" te Doorn gehouden. Tijdens het weekend werd gesproken over "De taak van de overheid in deze tijd". Als referent trad op de heer J. van Vliet te Dordrecht.

Een besturenkonferentie — op 5 september 1964 belegd — trok van veel clubs bezoekers. De heer L. de Graaf te Utrecht beantwoordde tijdens deze konferentie vragen over "aktuele politieke problemen". Via "Het Standaardje" wordt het contact met de clubs onderhouden.

Noord-Holland

Het verband vertoont een vrij stabiel beeld, men ging ook daar rustig met het werk door. De provincie is verdeeld in 7 distrikten die elk 2 bestuursleden afvaardigen. Distrikt 7 is het Stedelijk Verband Amsterdam, dat met een eigen bestuur de zaken actief aanpakt; het onderhoudt goede kontakten met de enige C.H.-jongerengroep in de hoofdstad.

In Wijk aan Zee werd op 1 en 2 februari 1964 een weekend gehouden, tevens jaarvergadering.

Dr. J. Schelhaas te Amsterdam plaatste op deze bijeenkomst kritische kanttekeningen bij het boekje "Kleine partij in grote wereld". De visie die hij op de inhoud had, bracht bij de aanwezigen de tongen in beweging. Een pittige discussie was er het gevolg van. Verder bracht men het week-end op gezellige wijze door, o.a. met volksdansen. Ook deze provincie is een kontaktorgaan rijk. Het kreeg de naam "Tussen wad en ringvaart" mee.

De ARJOS verleende haar medewerking aan een op 25 april 1964 te Amsterdam gehouden kongres, waar prof. mr. I. A. Diepenhorst te Zeist sprak over vraagstukken rond bewapening en ontwapening. Het betrof hier een eerste openbare vergadering van de Politieke Jongeren Contacten van Haarlem, Amsterdam, Zaandam en Velsen, Hilversum, Amersfoort en Utrecht. Alle Noord-Hollandse

ARJOS-frakties in de jongerenkontakten hadden voor afvaardiging zorggedragen.

Zuid-Holland

Samen met de FCHJG belegde de ARJOS op 26 oktober 1963 in de "Hertenhorst" te Delft een konferentie met als onderwerp: "Welke toekomst voor A.R. en C.H. na de jongste verkiezingen?"

Het onderwerp werd ingeleid door de heren J. Baarda te Sneek (FCHJG) en J. van Vliet te Dordrecht (ARJOS). Voor de konferentie bestond veel belangstelling.

Nieuwe initiatieven werden niet genomen.

De ARJOS in dit gewest hield de jaarvergadering en de studiekonferentie voor het eerst op een week-end, n.l. op 25 en 26 april 1964 in "De Meeuw" te Den Briel. De staatssekretaris van Marine, Excellentie A. van Es, behandelde het onderwerp "Bewapening en ontwapening". Het experiment om een week-end te beleggen kan als geslaagd worden beschouwd, hoewel men er in de grote steden niet zo enthousiast over was.

Mejuffrouw W. Dansberg te Oegstgeest zag zich genoodzaakt in verband met haar studie het sekretariaat neer te leggen. Haar opvolgster werd mejuffrouw W. Bakker te Nieuw-Lekkerland.

In Den Haag gaan de FCHJG en de ARJOS regelmatig samen vergaderen. Men gaat na, wat men zo al gezamenlijk zou kunnen doen.

De bestuursleden van het provinciaal verband bezoeken aan het begin van het seizoen de clubs met het doel deze te stimuleren en om zo nodig moeilijkheden op te vangen. Deze manier van werken voldoet uitstekend. Er worden regionale bestuursvergaderingen gehouden, hierdoor kan men zich beter bezighouden met de moeilijkheden van de clubs in een bepaalde streek.

Zeeland

Het ging met het ARJOS-werk niet van een leien dakje, het afgelopen jaar. In Terneuzen en Middelburg werden ontmoetingsbijeenkomsten georganiseerd, maar het werk kwam niet op gang. De jaarvergadering en de studiekonferentie werden verschoven naar het volgende seizoen. De

sekretaris, de heer J. C. Kouwer te Kamperland, zag zich genoodzaakt zijn functie neer te leggen. Hij werd opgevolgd door de heer H. Ramaker te Goes.

Inmiddels is het provinciaal verband niet bij de pakken blijven neerzitten. Nieuwe plannen werden ontworpen en met de uitvoering ervan werd reeds begonnen.

Noord-Brabant/Limburg

Het was een van de "betere" jaren voor de ARJOS in onze zuidelijkste provincies. De voorzitter/sekretaris, de heer H. C. Vel Jr. te Breda, die voor een belangrijk deel de ARJOS-sers aktiveerde, heeft inmiddels zijn functie in de provincie neergelegd, in verband met zijn studie. Het bestuur van het provinciaal verband werd uitgebreid van 2 tot 5 man. Een verheugende ontwikkeling. Voorzitter is thans de heer H. Teitsma uit Brunssum en sekretaris de heer J. Schraa uit Treebeek. Ook zij zullen hun beste beentje voorzetten. Trouwens, daar zijn ze al enige tijd mee bezig geweest, want Limburg is thans twee ARJOS-klubs rijk. Jarenlang bestond hier slechts één klub.

Noord-Brabant en Limburg zijn moeilijk te bewerken provincies, maar met enthousiasme kunnen er heel wat moeilijkheden overwonnen worden.

9. ALGEMENE VERGADERING

a. Huishoudelijk deel

In "Esplanade" te Utrecht werd op 14 december 1963 de jaarlijkse Algemene Vergadering gehouden. 's Morgens kwamen de afgevaardigden van tal van klubs bijeen om de huishoudelijke zaken af te wikkelen.

De openingstoespraak van de voorzitter, de heer C. Balenende, was tevens zijn laatste officiële toespraak als voorzitter van de Nationale Organisatie. In zijn toespraak, getiteld "Om de boodschap van het Evangelie" besteedde spreker ondermeer aandacht aan het overlijden van dr. J. Schouten en president J. F. Kennedy, de verkiezingsuitslag, de ARJOS-verkiezingsaktie, de protestantse verdeeldheid en de christelijk-demokratische samenwerking.

Over het karakter van een evangelische politiek zei spreker ondermeer:

"Een evangelische politiek heeft maar één uitgangspunt: de gerechtigheid, die de Bijbel ons leert, te brengen in de wereld van nu, wat o.a. betekent "het harmoniëren van de tegenstellingen", zoals drs. Hoogerwerf op één van onze studiekonferenties zei.

Dat betekent, dat men als evangelische politieke partij staan moet — en nu citeer ik prof. Scholten — in de meest konkrete werkelijkheid van het heden en van daaruit die werkelijkheid kritisch moet bezien en toetsen aan de normen van het Evangelie. Dan houdt dat niet slechts in het aanbrengen van korrektes op grove misstanden. Ons toetsen houdt in een architektonische kritiek, of zoals dr. Kuyper het zei: "geen vrede hebben met de bestaande orde".

Het is duidelijk, dat op grond van het voorgaande niet alleen het uitgangspunt, maar ook het konkrete beleid van een evangelische politieke partij essentieel is. In dit verband wil ik graag onze waardering uitspreken voor het program van aktie van 1963. Het is een wezenlijke verbetering in vergelijking met voorgaande aktieprogramma's. Wij vertrouwen erop, dat onze Kamerfrakties met eenzelfde eensgezindheid dit program zullen trachten uit te voeren, als waarmee het door de Deputatenvergadering is vastgesteld. De ARJOS is daarbij niet alleen een belangstellend, maar ook een kritisch toeschouwer!

Ons uitgangspunt houdt tevens in, dat evangelische politiek verder gaat dan de landsgrenzen. De blijde boodschap van de verlossing door Jezus Christus is voor alle mensen op alle plaatsen en voor alle generaties. Daarom bedrijven de kerken zending en daarom is christelijke politiek mondiaal, al is ze vaak ontstaan in een konkrete nationale situatie. Het realiseren van de Bijbelse gerechtigheid beperkt zich niet tot één natie en het harmoniseren van de tegenstellingen bereikt men bijvoorbeeld niet binnen de landsgrenzen alleen!

Er is geen sprake van gerechtigheid, wanneer een groot deel van de wereldbevolking honger lijdt!

Er is geen sprake van gerechtigheid, wanneer meer dan de helft van de wereldbevolking geen ekonomisch verantwoorde levensbasis heeft!

Er is geen sprake van gerechtigheid, wanneer vele volken gebukt gaan onder de diktatuur van een minderheid, die hen de vrijheid ontnemt en de willekeur tot godheid verheft!

Daarom moeten onze Kamerfrakties waar maken wat in ons Program van Aktie staat over de hulp aan de ontwikkelingslanden. Het stelt ons teleur, dat de regering op de begroting voor 1964 geen hoger bedrag voor ontwikkelingshulp heeft opgenomen. Wij vragen onze fractie voor die verhoging te vechten! Klinkt u dat te radikaal? Dan zeg ik u, dat de Bijbel ons niet toestaat noch koud noch warm te zijn. De Bijbel leert ons radikaal te zijn. Dat radikalisme geldt ook voor de christelijke politiek, ook al zouden onze kleine menselijke belangetjes er door in het gedrang komen!"

Ook deed de voorzitter een suggestie met betrekking tot de naam van de Anti-Revolutionaire Partij:

"Onlangs heeft Flex in "Trouw" er op gewezen, dat de naam van onze partij bij buitenlanders zo vaak misverstand doet ontstaan, omdat het woord revolutie vooral de laatste tientallen jaren een andere betekenis heeft gekregen.

Zou het niet juist zijn, nu een evangelische politiek haar vleugels uitslaat over de nationale grenzen, als Anti-Revolutionaire Partij een andere naam te kiezen, die — met volledige handhaving van de interpretatie, die Groen van Prinsterer en Kuyper aan de naam Anti-Revolutionair hebben gegeven — zonder misverstanden te wekken, duidelijk weergeeft, wie wij zijn?

Ik heb in deze openingsrede meermalen gesproken over een evangelische politiek. Laat ik daarom de suggestie doen, onze partij te herdopen in "Evangelische Volkspartij"! Daar moeten wij maar eens over denken en praten. Ik hoop alleen, dat deze suggestie niet tot gevolg zal hebben, dat er een groepering van "historisch verontrusten" binnen onze partij ontstaat!"

Tal van gasten konden worden verwelkomd, o.a. partij-funktionarissen, leden van het partijbestuur, Kamerleden en oud-ARJOS-bestuursleden.

Het financieel overzicht over 1962 kreeg algemene instemming.

In de vakature-Balkenende werd de heer J. van der Ploeg te Groningen tot voorzitter gekozen.

In de vakatures dr. C. Boertien en mevrouw M. Visser-Van den Akker, respectievelijk mej. H. Visser te Bolsward en mej. A. J. van der Ploeg te Veenendaal.

Over het jaarverslag werden kritische opmerkingen gemaakt en informatieve vragen gesteld. De voorzitter en de sekretaris antwoordden hierop. Het bleek, dat de tijd ontbrak een "tweede ronde" te geven. Dit was bijzonder jammer.

Op de Algemene Vergadering waren 74 klubs vertegenwoordigd.

b. Openbare bijeenkomst.

Tijdens de middagbijeenkomst hield de heer dr. A. Veerman — oud-ARJOS-voorzitter — een boeiend betoog over "Kanttekeningen bij de houding van de christen in de politiek".

Ter afwisseling trad de Surinaamse voordrachtskunstenaar, de heer O. Sterman uit Amsterdam enkele keren voor ons op. Zijn optreden was een groot succes.

In de loop van de middag werd afscheid genomen van de voorzitter en de vice-voorzitter, de heren C. Balkenende en dr. C. Boertien.

Dit ging gepaard met het spreken van dankwoorden en het ophalen van prettige herinneringen. De aftredende bestuursleden werd een afscheidscadeau aangeboden.

De heer Balkenende droeg de voorzittershamer over aan de heer Van der Ploeg. Hij sprak hierbij de wens uit, dat hij hem met veel enthousiasme zou hanteren. Namens het Centraal Comité sprak de heer dr. W. P. Berghuis enkele hartelijke woorden van afscheid en welkom.

10. PROPAGANDA EN PROPAGANDA-MATERIAAL

Evenals in voorgaande jaren werd door de Nationale Organisatie geen plan opgesteld in welke plaatsen een ARJOS-klub zou moeten komen. De ervaring heeft geleerd, dat het veel beter is dit per provincie te bekijken. Ieder

provinciaal verband had dan ook een plan de campagne opgesteld. Helaas werd dit niet in alle provincies uitgevoerd. Sommige provincies boekten goede resultaten, terwijl andere provincies de clubs niet van de grond konden krijgen.

Het contact tussen provinciaal verband en Nationale Organisatie werd enigszins verstevigd doordat een moderamenlid de bestuursvergaderingen van een verband bijwoonde. Hiertoe kreeg ieder moderamenlid één of meer verbanden toegewezen. Ook voor het nieuwe seizoen stelde ieder verband een "werkplan" op.

De propaganda-mappen werden vervangen door een andere uitgave.

De folders "Doe iets" en "Het dagboek van Sylvia" werden steeds veel gebruikt. Hetzelfde gold voor de konvokatiekaart en het visitekaartje "tot vanavond". Tevens werd voor propaganda-doeleinden enkele keren gebruik gemaakt van extra-oplagen van "Op Wiek".

Het bestuur was van mening, dat het folder-materiaal enige uitbreiding dient te ondergaan. Het bleek dat er behoefte bestond aan een folder, waarin iets over de ARJOS en het ARJOS-werk wordt verteld. Deze folder "De ARJOS" zal in twee-kleurendruk verschijnen en is vooral bestemd voor jonge mensen die onlangs met de ARJOS kennis hebben gemaakt.

Aangezien er geen enkel groter propaganda-geschrift bestond, werd ook begonnen met de voorbereiding van een geschrift, dat in brochure-vorm zal verschijnen. Het is de bedoeling, met dit geschrift die jonge mensen te bereiken, die aan de kant blijven staan.

Omstreeks de jaarwisseling verschijnt deze uitgave die de naam "Opdracht" zal krijgen.

11. PUBLICITEITSMIDDELEN

a. "Op Wiek"

De redactie van "Op Wiek" is als volgt samengesteld: D. Corporaal te Den Haag - sekretaris/eindredakteur, mej. P. C. Elfferich te Harderwijk, M. Paats te Alphen a/d Rijn, J. v. d. Ploeg te Groningen - voorzitter en drs. J. van Putten te Den Haag. In de samenstelling van de redactie kwamen enkele wijzigingen, doordat mej. J. van Leeuwen en de

heer J. W. Ooms, zoals wij in het vorige jaarverslag reeds meedeelden — verzochten van hun functie ontheven te worden. Zij werden resp. opgevolgd door mej. P. C. Elfferich en de heer M. Paats.

De heer J. van der Ploeg nam als voorzitter van de ARJOS ook het voorzitterschap van de redaktie van "Op Wiek" over, van de heer C. Balkenende. De redaktie vergaderde op 1 november 1963, 10 januari, 1 mei en 1 september 1964.

De samenwerking met Uitgeverij Van den Brink was uitstekend, terwijl wij op de medewerking van velen mochten rekenen bij de samenstelling van het blad. Aan dezen betuigen wij onze hartelijke dank.

Voor het eerst sinds jaren is er vanuit de ARJOS weinig kritiek gehoord op het ARJOS-maandblad.

In de periode van september tot en met december werd een abonnee-werfaktie gevoerd. Het resultaat was zeer verheugend. Op de Algemene Vergadering kon worden meegedeeld, dat er 165 abonnees bijgekomen waren. De redaktie had voor deze aktie enkele prijzen beschikbaar gesteld. Zo werden er prijzen uitgelooft voor het provinciaal verband en de klub die voor de meeste abonnees zorgden. De prijs voor het provinciaal verband ging naar Groningen, voor de klub naar Uithuizermeeden.

Ook werd er iedere maand een prijs beschikbaar gesteld voor het ARJOS-lid, dat de meeste abonnees aanbracht. Het enthousiasme voor de aktie bleek zo groot, dat besloten werd gedurende de eerste drie maanden van 1964 er mee door te gaan. Het uiteindelijk resultaat was dat 353 nieuwe abonnees ingeschreven werden. Op een abonnementen-aantal van ± 1.400 betekent dit heel wat.

De zesde jaargang kon met een klein batig saldo worden afgesloten.

Enkele nummers van "Op Wiek" trokken in veel breder kring de aandacht. We noemen o.a. het april-nummer waarin een interview met ds. J. H. Velema voorkwam over de vraag "Wat willen de verontrusten?"; het juni-juli-nummer, waarin ds. P. Visser een artikel schreef over "Proces-sie-vrijheid". Dit nummer deed een aantal ingezonden stukken-schrijvers naar de pen grijpen.

In het september-nummer waren de meeste fraktie-voor-

zitters uit de Tweede Kamer aan het woord. Zij gaven antwoord op de hun door de redactie voorgelegde vraag: "Wat vindt u van de A.R. Partij?"

b. "Nederlandse Gedachten"

In het weekblad van de A.R. Partij konden regelmatig aankondigingen en verslagen van konferenties worden geplaatst.

Voor de medewerking, die wij daarbij ondervonden zijn wij dankbaar. Bij de redactie werd er op aangedrongen de problemen zo aan de orde te stellen dat zij de jeugd meer aanspreken. De redactie zal dit gaan doen.

c. Radio

De ARJOS verzorgde op 10 september een politieke radio-uitzending in het kader van de zendtijd, die de regering voor de A.R. Partij beschikbaar had gesteld. De heer J. van der Ploeg te Groningen sprak over het onderwerp: "Alleen maar leuzen?"

12. VERKLARINGEN OVER ONTWIKKELINGSHULP

In augustus werden de plannen bekend gemaakt, die de regering had om de belastingen met één miljard gulden te verlagen.

Het dagelijks bestuur van de ARJOS gaf naar aanleiding daarvan de volgende verklaring uit:

„Het dagelijks bestuur van de Nationale Organisatie van Anti-Revolutionaire Jongeren Studiekubs (ARJOS) heeft met erkentelijkheid kennis genomen van de plannen van de regering, de loon- en inkomstenbelasting met meer dan een miljard gulden te verlagen.

Vooraf het optrekken van de belastingvrije voet — geheel ten goede komend aan de lagere loon- en inkomstentrekkingen — heeft haar volle instemming.

Niettemin vraagt het dagelijks bestuur zich af, of de taken waarvoor de regering is gesteld, een belastingverlaging van een zo grote omvang rechtvaardigen.

Het dagelijks bestuur van de ARJOS denkt hierbij o.a. en met name aan de taak van de nationale overheid t.a.v.

de ontwikkelingshulp. Helaas kan niet worden gezegd, dat door dit kabinet aan de ontwikkelingshulp reeds die voorrang is gegeven, welke deze naar de mening van de ARJOS verdient.

De onvoorstelbare nood is blijkbaar zo onvoorstelbaar, dat men geneigd is er aan voorbij te gaan. Dat zou onvergeeflijk zijn.

De jonge generatie moet bereid zijn af te zien van een vergroting van de eigen welvaart op dit moment terwille van de naaste in nood. Het zou ontoelaatbaar zijn als in ons land door een overheidsmaatregel de welvaart aanmerkelijk zou stijgen zonder dat daarmee een evenredige verhoging van de ontwikkelingshulp gepaard zou gaan.

De ARJOS verwacht, dat in het resterende deel van deze kabinetsperiode een dergelijke evenredigheid wordt betracht. De rechtvaardigheid eist, dat de regering de middelen voor de ontwikkelingshulp op royale wijze beschikbaar stelt.

Nu er de financiële ruimte is, moeten de vele over ontwikkelingshulp gesproken woorden in daden worden omgezet.

Mocht een uitbreiding van deze hulp — een percentage van 2% van het nationale inkomen ware te overwegen — zonder aantasting van de belastingverlaging niet kunnen worden bereikt, dan meent het dagelijks bestuur van de ARJOS dat met een belastingverlaging van geringere omvang genoeg kan en moet worden genomen.

Het dagelijks bestuur stelt hierbij voorop, dat bij een inkrimping van de belastingverlaging de aangekondigde maatregelen voor de lagere inkomens onaangetaast dienen te blijven.”

Het dagelijks bestuur meende met deze verklaring geheel in de geest van de ARJOS-leden te handelen. Dit bleek ook uit de reacties die op deze verklaring binnenkwamen en uit het feit, dat het hoofdbestuur zich con amore achter deze verklaring stelde.

In aansluiting op deze verklaring werd de ARJOS benaderd door de Essai-, Plein- en Sjaloomgroep of zij er aan mee

wilde werken een schrijven te richten aan de leden der Staten-Generaal.

De genoemde groeperingen slaagden erin op korte termijn de Nederlandse jeugdorganisaties bijeen te brengen. Op 26 september werd door hen — met uitzondering van de J.O.V.D. — het schrijven verzonden. Hierin wordt o.a. gememoreerd, dat het parlement herhaaldelijk heeft uitgesproken, dat de hulpverlening vergroot diende te worden, en dat bij de laatste verkiezingen de meeste politieke partijen in hun programs pleitten voor een verhoogde krachtsinspanning op dit gebied.

Tot nu toe — zo wordt in het schrijven geconstateerd — is hiervan geen sprake geweest. De belastingverlaging dient dan ook te worden gezien in het kader van de mogelijkheden die er zijn om te komen tot vergroting van de hulpverlening.

In het schrijven wordt dan verder gepleit voor:

- a. vergroting van de post ontwikkelingshulp met f 200 miljoen;
- b. een bijdrage op de begroting 1966 die overeenkomt met 1% van het nationale inkomen;
- c. instelling van een ontwikkelingsfonds;
- d. verzoek aan de regering te komen tot een meerjarenplan voor de van overheidswege verstrekte hulp.

13. KONFERENTIES

a. Landelijke studiekonferentie

Op 4 en 5 oktober 1963 werd te Driebergen in "Ons Centrum" de landelijke studiekonferentie gehouden.

Het thema luidde "Kleine partij in grote wereld".

Als uitgangspunt diende het gelijknamige boekje dat de heer dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot te Aerdenhout schreef en in de Boeketreeks verscheen.

De konferentie werd bijgewoond door \pm 90 ARJOS-leden.

Deze werden door de provinciale verbanden aangewezen, terwijl zij op zich namen, het onderwerp van de konferentie op een aantal clubs te behandelen. Helaas moet worden geconstateerd, dat van dit laatste niet altijd evenveel terecht komt.

Ten gerieve van de konferentie-gangers werd een konfe-

rentie-verslag gemaakt, terwijl tevens een spreekschets werd samengesteld.

Nadat de heer Bruins Slot enkele kanttekeningen n.a.v. het boekje had gemaakt en op enkele kernpunten iets dieper was ingegaan, werd in een 7-tal discussie-groepen het boekje besproken.

Iedere groep kreeg daarbij een speciale vraag mee.

De vragen en opmerkingen werden zaterdagmorgens door de referent beantwoord. Hierna volgde er een zeer levendige algemene discussie.

De konferentie trok in de pers zeer de aandacht.

b. Studentenkongferentie

De studentenkongferentie — de vijftiende — vond op 17 en 18 januari 1964 op "De Witte Hei" te Huis ter Heide plaats.

Het begint er op te lijken, dat deze kongferentie met hindernissen gepaard gaat. Aanvankelijk zou prof. mr. W. F. de Gaay Fortman, hoogleraar aan de V.U. te Amsterdam, spreken over "De herziening van de rechtsvorm van de onderneming". Door bijzondere omstandigheden was hij echter verhinderd. Ter elfder ure werd prof. dr. H. J. van Zuthem te Arnhem, buitengewoon hoogleraar in de economische sociologie en bedrijfssocioloog bij de A.K.U., bereid gevonden over genoemd onderwerp te refereren. De heer mr. K. Groen te Den Haag maakte bij dit onderwerp enkele kanttekeningen. Een interessante discussie ontspon zich over dit onderwerp, waarbij met name de juristen hun hart konden ophalen.

's Zaterdagmorgens vroeg een forum de aandacht van de deelnemers. De vragen die de forumleden werden voorgelegd hadden betrekking op de vraag: "De Anti-Revolutionaire Partij uit de bocht?"

In het forum hadden zitting de heren dr. W. Albeda te Utrecht, mr. J. H. Prins te Den Haag, prof. dr. J. Prins te Utrecht en ds. J. H. Velema te Apeldoorn. Het forum stond — evenals de gehele kongferentie — onder leiding van de heer mr. A. Herstel te Utrecht.

Er werd op prettige wijze gediskussieerd. Soms scherp, maar zeer verhelderend voor de deelnemers, die duidelijk wilden weten waaruit de verontrusting bestond, enz.

De kongferentie werd door 50 à 60 studenten bijgewoond.

c. Brede Besturenkonferentie

Op "De Witte Hei" werd 29 augustus 1964 de Brede Besturenkonferentie gehouden.

Dit jaar kwam allereerst de propaganda aan de orde. De meeste provinciale verbanden hadden desgevraagd een nota samengesteld waarin een overzicht werd gegeven van hetgeen in het seizoen 1963/1964 was gedaan en waarin tevens de plannen werden ontvouwd voor het seizoen 1964/1965. De heer J. van Vliet te Dordrecht maakte n.a.v. de nota's enkele kritische kanttekeningen teneinde de discussie op gang te brengen.

Spreker wees er o.a. op, dat de taak van een provinciaal verband primair is, bestaande klubs steun verlenen en nieuwe oprichten.

Een andere belangrijke opmerking was: "Het woord "konsolidatie" mogen we nooit zondermeer in ons vaandel schrijven. Het behoort een onderdeel van de aanval te zijn. Voor de ARJOS is het een funeste gedachte, wanneer we reeds blij zijn als we het aantal klubs houden dat we hebben."

Na de kanttekeningen volgde een gedachtenwisseling over de aanpak van het ARJOS-werk en passeerden de moeilijkheden in de provinciale verbanden de revue.

Het tweede deel van de konferentie werd besteed aan een forum-diskussie. O.l.v. de heer J. van der Ploeg te Groningen wisselden de heren J. Algera te Zwolle, L. de Graaf te Utrecht en A. C. Koekkoek te Nieuw-Vennep met elkaar en met de aanwezigen van gedachten over allerlei politieke problemen. Een discussie die voor velen verhelderend werkte.

Aan de konferentie namen 40 personen deel.

14. HET KADERWERK

a. Vormingskursus

In de plaatsen Rotterdam, Leeuwarden, Groningen (2x) en Haarlem werden politieke vormingskursussen georganiseerd. Er werd aan deelgenomen door 128 personen.

De kursus bestond uit schriftelijke en mondelinge lessen over methodiek, politieke stromingen en de opbouw van de Nederlandse staat. Bij methodiek werd de "ARJOS-vraag-

baak" behandeld, voorzien van een verklaring van enkele punten.

De mondelinge lessen werden één keer per veertien dagen gegeven. Het bezoek aan de mondelinge lessen liet nogal eens te wensen over, terwijl ook de opdrachten niet altijd werden uitgevoerd.

Als docenten werkten aan de cursus mee de heren H. W. Eppink te Voorburg, R. Gosker te Zwolle, mr. A. Herstel te Utrecht, mr. W. van Leeuwen te Den Haag, J. van der Ploeg te Groningen, mr. J. N. Scholten te Andel, E. Top te Assen, en J. van Vliet te Dordrecht.

Het valt te betreuren dat niet meer provinciale verbanden vormingskursussen organiseren. De ARJOS-leden komen via deze cursus op de hoogte met een aantal fundamentele zaken.

b. Kaderkursus

Voor het eerst startte de herziene kaderkursus van de ARJOS. Deze is afgestemd op het Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program van de Anti-Revolutionaire Partij.

De cursus is vooral bestemd voor hen, die een bredere vorming op prijs stellen en die bereid zijn in de ARJOS een actieve rol te spelen.

De cursus bestaat uit de onderdelen: grondmotieven van de a.r.-politiek; volkshuisvesting en ruimtelijke ordening; onderwijs en cultuur; volksgezondheid (maatschappelijk werk, sport en recreatie); internationale politiek; maatschappelijke orde.

De opzet was anders dan die van de vorige cursus. De kursisten ontvingen een schriftelijke les, voorzien van enkele opdrachten. Deze dienden zij uit te werken en in te zenden. Na drie lessen zo bestudeerd te hebben werd een studie-weekend belegd. Hier werden de opdrachten besproken en enkele kernpunten uit de lessen behandeld, terwijl de kursisten ook vragen konden stellen over zaken die niet duidelijk waren.

Het eerste studie-weekend werd op 13 en 14 maart 1964 gehouden in het konferentie-oord "Woudschoten" te Zeist. De les "grondmotieven" werd onder leiding van de heer dr. A. Veerman te Rijswijk (Z.H.), nader onder de loup genomen. De opdrachten en uitwerkingen bij de eerste drie

lessen werden van kommentaar voorzien door de heren Veerman, J. van Vliet te Dordrecht en mr. A. Herstel te Utrecht, terwijl ook de toepassing van andere methodieken werd besproken.

Het tweede weekend vond op 24 en 25 april 1964 plaats, eveneens op Woudschoten. De heer E. J. Mathies te Zoetermeer lichtte verschillende facetten van het internationale gebeuren toe, terwijl de voorzitter van de N.C.S.U., de heer C. van Oosterom te Rotterdam een aantal opmerkingen over sport en politiek maakte. De heer L. de Graaf te Utrecht deed ditzelfde t.a.v. de maatschappij.

De opmerkingen en de uitwerkingen werden besproken door de heren J. van der Ploeg te Groningen, H. de Boer te IJmuiden en mr. A. Herstel te Utrecht.

Aan de cursus namen 38 personen deel. Het is te hopen, dat zij door de provinciale verbanden worden ingeschakeld bij het ARJOS-werk, voorzover dit nog niet het geval is.

Behalve de f 5.— inschrijfgeld zijn voor de deelnemers aan de cursus geen kosten verbonden.

Door de kursisten werden enkele kritische opmerkingen gemaakt over de opzet van de cursus. Bij de nieuwe cursus is hiermee zoveel mogelijk rekening gehouden.

15. METHODIEK- EN SCHETSENKOMMISSIE

a. De commissie

In de samenstelling van de commissie zijn een aantal veranderingen gekomen. De heer J. van Vliet te Dordrecht — voorzitter van de commissie — en de heer S. Silvis te Scheemda, verzochten van hun functie te worden ontheven. Hen betuigen wij onze hartelijke dank voor het werk, dat ze hebben verzet.

De commissie is thans als volgt samengesteld:

De dames R. Brinkman te Zaandam en N. Banga te Hiaure (Fr.); de heren D. Corporaal te Den Haag - secretaris, S. Faber te Amsterdam, mr. A. Herstel te Utrecht - voorzitter, J. Meiresonne te Utrecht, M. A. Noorloos te Gorcum en R. L. van der Scheer te Den Bommel.

De commissie kwam bijeen op 30 oktober 1963, 13 maart, 24 juli en 16 september 1964.

De commissie heeft niet alleen bemoeienis met het studie-materiaal en de methodiek, maar ook met het kaderwerk.

b. Studie-materiaal

In de verslagperiode kwam het niet tot de uitgave van nieuw studiemateriaal. De bundel "Kleur bekennen" wordt op een groot aantal clubs nog volop gebruikt. Ook nieuwe clubs doen er goed aan met de bestudering van deze uitgave te beginnen.

De commissie begon met het treffen van voorbereidingen voor de uitgave van een tiental schetsen over aktuele onderwerpen, omdat gebleken is, dat daar behoefte aan bestaat. In deze uitgave zullen aan de orde komen: Dialoog met het kommunisme?; De ontwikkeling van de Europese integratie; Dekolonisatie; Christen-demokratische samenwerking; Pacifisme; De rechtsvorm van de onderneming; Echtscheidingsrecht; Algemene Bijstandswet; Landbouw; Wonen en Woningbouw.

Het aantal flanellografen kon met één worden uitgebreid. Deze handelt over "Het rassenvraagstuk". Tevens werd een dia-serie over staatsinrichting aangeschaft, en enkele filmstrips over politieke figuren en over de Mammoetwet. Regelmatig worden deze uitgeleend aan de clubs.

c. ARJOS-vraagbaak

De commissie hield zich uitvoerig bezig met de herziening van de "Tips voor het bestuur van een ARJOS-klub". Het resultaat is de "ARJOS-vraagbaak".

Met name de heer R. L. van der Scheer te Den Bommel heeft voor deze uitgave veel werk verzet en hem danken we dan ook hartelijk voor zijn medewerking.

De ARJOS-vraagbaak is onderverdeeld in vijf hoofdstukken, waarin achtereenvolgens worden behandeld: Klubvaria, Bestuursvaria, Vergadervaria, Dokumentatie en Informatie.

Allerlei tips die een goede gang van zaken op de klub kunnen bevorderen worden gegeven. Iedere klub-voorzitter ontving er ten behoeve van de klub een exemplaar van. Uit de reacties is reeds gebleken, dat van deze uitgave gebruik wordt gemaakt.

16. DOKUMENTATIE KOMMISSIE BINNENLAND

In deze kommissie hebben zitting de heren D. Corporaal te Den Haag - sekretaris, H. W. Eppink te Voorburg - voorzitter, J. W. Mulder te Sondel en ir. L. Touwen te Oosterbeek.

Haar taak is één à twee keer per jaar een onderwerp op de klubs te laten behandelen dat er in belangrijke mate toe bijdraagt de meningsvorming in de ARJOS te bevorderen.

Hiertoe moet zij dokumentaties laten samenstellen, voorzien van vragenlijsten.

De kommissie kwam op 25 november 1963 bijeen, maakte diverse plannen, maar stuitte bij de uitvoering daarvan op moeilijkheden die vertragend werkten.

Een werkgroep o.l.v. de heer E. J. Mathies te Zoetermeer stelde een dokumentatie op over de "Hulp aan de minderontwikkelde gebieden". Aangezien in het hoofdbestuur verschillende bezwaren tegen dit stuk naar voren werden gebracht, kon de kommissie nog niet tot een afronding komen.

De Dokumentatie Kommissie Binnenland bezint zich op mogelijkheden het werk efficiënter te laten verlopen.

17. STUDENTENKOMMISSIE

De studentenkommissie wordt gevormd door vertegenwoordigers van studentencorpora en door de leden van het ARJOS-moderamen.

De kommissie heeft tot taak voorstellen te doen i.v.m. de studenten-konferentie die de ARJOS jaarlijks organiseert. Ook kan zij suggesties doen met betrekking tot andere activiteiten onder studenten.

De kommissie kwam op 4 november 1963 te Utrecht bijeen.

Aangezien op deze bijeenkomst overeenstemming werd bereikt over de studentenkonferentie en er geen andere voorstellen werden gedaan, was het niet nodig, dat de kommissie vaker bijeenkwam.

18. KOMMISSIE "POSITIE VAN DE ARJOS"

De kommissie bestaat uit de heren C. Balkenende te Kapelle-Biezeling - voorzitter, H. W. Eppink te Voorburg,

mr. A. Herstel te Utrecht - sekretaris, E. J. Rentzenbrink te Diemen en J. van Vliet te Dordrecht.

De kommissie heeft tot taak na te gaan of de ARJOS in haar huidige vorm goed funktioneert, wat eventueel veranderd moet worden, enz. Het is dus "bezinning" in de brede zin van het woord.

De kommissie vergaderde op 9 december 1963 en 14 juli 1964 te Rotterdam. Zij stelde voor de Brede Besturenvergadering een nota op over de instelling van een "individueel lidmaatschap". Deze nota werd overgenomen en zal op de Algemene Vergadering aan de orde komen.

De kommissie zet haar werk voort.

19. BUITENLANDSE WERKGROEP

a. De werkgroep

De internationale vraagstukken hebben in de ARJOS altijd veel belangstelling ondervonden. Vooral ook omdat men inzag, dat deze problemen van veel belang waren.

ARJOS-leden, wier belangstelling in het bijzonder uitgaat naar de internationale problematiek kunnen zich voor f 2.— per jaar bij de werkgroep aansluiten.

Zij ontvangen dan dokumentatie-materiaal en soms uitnodigingen voor konferenties. Wij hopen, dat zij eventueel ook bereid zijn op de clubs een onderwerp over internationale politiek te behandelen. Ook clubs kunnen zich laten inschrijven als belangstellende.

Het aantal personen dat zich heeft laten inschrijven bedraagt: 148. Dit aantal is over de provincies als volgt verdeeld:

Groningen:	12	Utrecht:	3
Friesland:	13	Noord-Holland:	34
Drenthe:	9	Zuid-Holland:	37
Overijssel:	14	Zeeland:	4
Gelderland:	11	N.-Brabant/Limburg:	11

b. De Buitenlandse Kommissie

Het bestuur van de werkgroep wordt gevormd door de Buitenlandse Kommissie. De kern (het dagelijks bestuur) wordt gevormd door zes personen, die door het hoofdbestuur worden benoemd. Ieder provinciaal verband benoemt ook een lid in de kommissie.

De kern regelt de dagelijkse zaken, zorgt voor de samenstelling van de dokumentaties, voor afvaardigingen, e.d.

De provinciale vertegenwoordigers dienen de belangstelling voor het buitenlandse werk in hun provincie te stimuleren.

De commissie als geheel adviseert het hoofdbestuur bij zaken met betrekking tot het internationale werk.

De kern bestaat uit de heren C. Balkenende te Kapelle-Biezelinghe, H. de Boer te IJmuiden, D. Corporaal te Den Haag - sekretaris, drs. J. J. Overbeek te Santpoort, drs. J. van Putten te Den Haag - voorzitter en W. in 't Veld te Apeldoorn.

De heer E. J. Mathies vroeg en verkreeg in september 1963 ontslag i.v.m. drukke werkzaamheden. Jarenlang was hij de stimulator van dit werk in de ARJOS, en hem werd dan ook dank gebracht voor zijn initiatieven.

De kern vergaderde op 10 januari, 20 juli en 1 september 1964.

Voor de provinciale verbanden hebben zitting in de commissie:

voor Groningen:	dhr. J. Koning te Niekerk
voor Friesland:	dhr. D. H. v. d. Boon te Tw.heide
voor Drenthe:	dhr. T. J. Bouwers te Zuidlaren
voor Overijssel:	dhr. A. C. Sierink te Borne
voor Gelderland:	mej. A. Loopstra te Doesburg
voor Utrecht:	dhr. J. P. v. Rijswijk te Utrecht
voor Noord-Holland:	dhr. Chr. J. Erbrink te Haarlem
voor Zuid-Holland:	dhr. J. Kamphuis te Zwijndrecht
voor Zeeland:	dhr. H. Ramaker te Goes
voor Noord-Brabant/Limburg:	dhr. J. Crielaard te Andel

Vier nieuwe personen deden hun intrede in de commissie, te weten: mej. A. Loopstra, de heren J. P. van Rijswijk, H. Ramaker en J. Crielaard. De plaats voor Gelderland en Zeeland was reeds enkele jaren vakant. Hierin kon thans gelukkig worden voorzien. De heren J. P. van Rijswijk en J. Crielaard volgden respectievelijk de heren B. van Ommen en H. C. Vel op.

Zij, die de commissie verlieten, danken wij hartelijk voor hun medewerking.

De Buitenlandse Kommissie vergaderde op 5 oktober 1963 en 14 maart 1964.

c. Dokumentatie

Aangezien de kosten zijn gestegen, werd besloten het aantal dokumentaties per jaar terug te brengen tot vijf.

Het blijkt, dat de dokumentaties in een behoefte voorzien. Dit geldt te meer, daar er in anti-revolutionaire kring niet veel aan dokumentatie over internationale problemen wordt gedaan.

In het najaar van 1963 verscheen als dokumentatie nummer VI van de derde jaargang een studie over "België".

Voor de vierde jaargang werden de volgende nummers gepland:

I en II: Het apartheidsbeleid in Zuid-Afrika.

III: Verslagen studie-reis naar Indonesië.

IV: Overheidssubsidiëring voor particuliere projecten.

V: Protestantisme en politiek.

Tot nu toe verschenen de nummers I tot en met III. Nummer IV is in voorbereiding. Nummer V zal de verslagen van de zevende Protestantenkongres bevatten.

d. Konferentie over het apartheidsbeleid

Daar de Buitenlandse Kommissie had gekonstateerd, dat het apartheidsbeleid voor veel jongeren een brandend probleem is, werd het hoofdbestuur toestemming gevraagd een konferentie te organiseren over "Het apartheidsbeleid in Zuid-Afrika".

De konferentie vond plaats op 4 april 1964 in hotel "Des Pays Bas" te Utrecht. Ongeveer 100 jongeren woonden de konferentie bij.

Als referenten traden op prof. P. A. van Stempvoort te Groningen en dr. H. Turkstra te Hilversum. Laatstgenoemde gematigd pro, eerstgenoemde contra het apartheidsbeleid.

Aanvankelijk had de pers-attaché van de Zuid-Afrikaanse ambassade toegezegd te zullen komen, maar hij moest

helaas verstek laten gaan in verband met ziekte. Vandaar, dat wij dr. Turkstra ook op deze plaats nog hartelijk willen danken, dat hij op korte termijn bereid was in te vallen.

De nummers I en II van de dokumentatie waren speciaal met het oog op deze konferentie samengesteld. In discussie-groepen werd uitvoerig gediskussieerd over allerlei vragen. Ter afwisseling werden enkele films over Zuid-Afrika vertoond.

De konferentie maakte de deelnemers een aantal zaken veel duidelijker. De Buitenlandse Kommissie hoopt in de gelegenheid te zijn, ieder jaar een konferentie te organiseren.

20. STICHTING ARJOS

Voor het kaderwerk werden gelden gebruikt van de Stichting ARJOS. De stichting beheert de gelden van de aktie, die ter gelegenheid van het 30-jarig bestaan werden bijeengebracht. Deze gelden zijn bestemd voor bijzondere activiteiten.

De boekhouding werd gecontroleerd door accountantsbureau T. van der Kooij te Den Haag.

Tot het doen van betalingen zijn gemachtigd de heren H. de Boer te IJmuiden, D. Corporaal te Den Haag en mr. A. Herstel te Utrecht.

21. ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ - ARJOS

De verhouding tussen partij en ARJOS is goed. Hoewel de ARJOS zelfstandig haar zaken regelt, is en voelt zij zich nauw verbonden met de A.R. Partij. Over allerlei zaken wordt overleg gepleegd, terwijl beide besturen via de afvaardiging van adviserende leden op de hoogte blijven van allerlei ontwikkelingen.

In het verslagjaar hadden er twee besprekingen plaats tussen de moderamina van partij en ARJOS, n.l. de eerste op 19 oktober 1963 en de tweede op 19 september 1964. Tijdens de besprekingen kwamen allerlei zaken aan de orde, die de beide organisaties raken.

In het Algemeen Organisatie Comité hebben zitting voor de ARJOS: de heren D. Corporaal te Den Haag en L. de Graaf te Utrecht.

a. Organisatorisch

Een tweetal besprekingen werd tijdens het verslagjaar tussen de beide moderamen gevoerd en wel op 18 januari en op 22 september 1964. Tijdens deze besprekingen kwamen tal van zaken aan de orde, zoals gemengde clubs, gezamenlijke activiteiten, het internationale werk, enz. Tevens werd besloten enkele zaken gezamenlijk aan te pakken.

Jammer was het, dat geen overeenstemming kon worden bereikt over de samenstelling van één verslag n.a.v. besprekingen over de verhouding A.R. - C.H.

Wellicht is een kortsluiting in F.C.H.J.G.-kring door bestuursmutaties hier mede een gevolg van.

Aangezien de clubs een verslag was beloofd, werd besloten een verslag van iedere organisatie afzonderlijk te vermenigvuldigen. Dit werd aan de clubs toegezonden.

De clubs vonden de inhoud blijkbaar zo weinig belangrijk, dat er niet op werd gereageerd.

De persoonlijke kontakten zijn uitstekend.

b. Konferentie over "De houding van de protestant in de politiek"

Voor de eerste maal hebben de F.C.H.J.G. en de ARJOS op 4 april 1964 een konferentie georganiseerd, met als thema "De houding van de protestant in de politiek". Ook van andere politieke jongeren-organisaties werden leden uitgenodigd, te weten van het G.P.V., de S.G.P., de P.v.d.A. en de V.V.D. De eerste en de laatste organisatie lieten helaas verstek gaan. De andere organisaties vaardigden vijf tot tien personen af.

Het onderwerp werd ingeleid door de heren dr. J. J. Buskes te Amsterdam (P.v.d.A.), dr. G. J. Delfgouw te Den Haag (C.H.U.) en R. Gosker te Zwolle (A.R.P.).

Daar de referenten een verschillend uitgangspunt hadden genomen, liep hun benaderingswijze nogal uiteen.

Bij de discussies en de daarop volgende algemene gedachtenwisseling kwamen de tongen echter goed los, zodat er soms een heftige discussie ontstond. Gezien de verschillende referenten is dit ook niet verbazingwekkend. De

deelnemers waren van oordeel dat het aanbeveling verdient een dergelijke konferentie nog eens te organiseren, met name omdat blijkt, dat de deelnemers de neiging hebben langs elkaar heen te praten. De beide organisaties hebben in principe besloten tot het organiseren van een nieuwe konferentie.

c. Kommissie-Poliquiz

In de Kommissie-Poliquiz hebben voor de F.C.H.J.G. zitting de heren F. Mooij te Delft — voorzitter en R. van Dijk te Rijswijk (Z.H.); voor de ARJOS de heren D. Corporaal te Den Haag — sekretaris en A. G. Brinkman te Zaandijk.

De kommissie organiseerde destijds met sukses een Poliquiz onder de kweekschoolleerlingen. De beide hoofdbesturen besloten opnieuw een quiz te organiseren onder een groep middelbare scholieren. De kommissie besloot te onderzoeken of het mogelijk zou zijn onder de leerlingen van lycea een quiz op touw te zetten.

Na enkele moeilijkheden is de kommissie thans zover, dat zij met de eerste ronde van de Poliquiz kan beginnen.

De kommissie vergaderde op 28 april, 20 juli en 8 september 1964.

d. Kommissie-Militairen

De beide organisaties hebben nog een gemengde kommissie ingesteld, die tot taak heeft onder de militairen activiteiten te ontplooiën.

In de kommissie hebben voor de F.C.H.J.G. zitting de heren F. Mooij te Delft - voorzitter en R. van Dijk te Rijswijk (Z.H.); voor de ARJOS de heren D. Corporaal te Den Haag - sekretaris en mr. A. Herstel te Utrecht.

De kommissie is nog bezig met het aftasten van de mogelijkheden. Het is nog niet bekend in hoeverre zij iets zal kunnen gaan doen.

23. SAMENWERKING MET F.C.H.J.G. en K.V.P.J.G.

a. Equipe

Met de F.C.H.J.G. en de K.V.P.J.G. vormt de ARJOS de Nederlandse afdeling (equipe) van de Internationale Unie van Jonge Christen-Demokraten (zie 24 b).

Deze samenwerking, ter voorbereiding van afvaardigingen e.d. naar internationale konferenties, bestaat reeds een aantal jaren.

Het bestuur van de equipe onderging een reorganisatie i.v.m. de instelling van een studie-kommissie.

Het bestaat nu uit drie personen per organisatie.

Voor de ARJOS hebben zitting in de kommissie de heren D. Corporaal, drs. W. J. Erbrink en drs. J. J. Overbeek. Laatstgenoemde is thans sekretaris van de equipe.

De equipe vergaderde op 24 oktober 1963, 28 januari, 13 april, 11 juni en 17 september 1964. Op 28 januari 1964 vond tevens een gesprek plaats met de senioren-equipe i.v.m. nauwere kontakten, e.d.

b. Konferentie

Op 22 en 23 november 1963 werd in het Romme-instituut een konferentie gehouden. Deze was bedoeld als een vervolg op de konferentie van november 1960. Voor deze konferentie hadden de drie organisaties onder hun leden een enquête gehouden over "Christelijk-demokratische samenwerking" (de belangrijkste gegevens uit de ARJOS-enquête werden in het november- en december-nummer 1963 van "Op Wiek" gepubliceerd). De resultaten van de enquêtes werden op vrijdagavond besproken. Hierbij bleek, dat er over en weer nogal wat misvattingen en karikatuurvoorstellingen over elkaar bestaan.

's Zaterdagmorgens werd het onderwerp "Kerk en staat" behandeld. Vanuit iedere organisatie werd een visie op dit probleem naar voren gebracht. Dr. G. J. Delfgauw te Den Haag deed dit voor de C.H.U., de heer J. Peters te Baarn voor de K.V.P. en ds. P. Visser te Tilburg voor de A.R.P. Ook over dit onderwerp werd uitvoerig gediscussieerd.

Tijdens de konferentie werd door de deelnemers de volgende aanbeveling gedaan aan de drie hoofdbesturen:

„Hoewel de equipe weet dat tussen onze drie organisaties principiële verschillen bestaan, constateert zij vormen van samenwerking en een verlangen naar onderzoek van de mogelijkheden tot verdere toenadering.

Op grond hiervan adviseert zij de besturen der drie jongerenorganisaties op korte termijn over te gaan tot

oprichting van een studiegroep die bestaat uit 5 leden van elke organisatie.

Van deze 5 leden dient tenminste een lid tot het equipebestuur te behoren.

Deze studiegroep krijgt de volgende taken:

- I. Zij maakt studie van, en licht de organisaties voor over de principiële uitgangspunten en de beginselprogramma's van de drie partijen alsmede van de werkprogramma's en het politiek beleid van die partijen.
Zij gaat daarbij na welke overeenkomsten en welke verschillen er zijn en in hoeverre op grond daarvan toenadering mogelijk is.
- II. Zij adviseert de drie jongerenorganisaties hoe te komen tot gemeenschappelijke studies en ontmoetingen op plaatselijk, provinciaal en landelijk niveau en is desgewenst de organisaties behulpzaam bij het uitvoeren van deze adviezen.
- III. Zij onderzoekt welke meningen ten aanzien van de christen-demokratische samenwerking bij de leden van de drie organisaties leven."

c. Studie-kommissie

De drie hoofdbesturen hebben de aanbeveling overgenomen en een studiekommissie ingesteld, die de besturen moet adviseren. Uit iedere organisatie hebben hier 5 personen zitting in.

Voor de ARJOS zijn dat de heren dr. C. Boertien te Geldrop, drs. W. J. Erbrink te Dubbeldam, mr. H. A. Homan Jr. te Den Haag, A. C. Koekkoek te Nieuw-Vennep en H. C. Vel Jr. te Breda.

Tot voorzitter van de kommissie werd de heer Homan benoemd.

Met belangstelling wordt uitgezien naar de aanbevelingen van deze kommissie.

24. INTERNATIONAAL WERK

a. Gesprekscentrum voor jonge protestantse politici in Europa

De "kontaktraad" (het bestuur) van het gesprekscentrum vergaderde op 3 januari 1964 te Hamburg en op 2 juli 1964 te Männedorf.

Voor Nederland hebben in deze raad zitting de heren D. Corporaal te Den Haag (ARJOS) en J. Wieten te Apeldoorn (F.C.H.J.G.). Eerstgenoemde is tevens sekretaris van de raad.

Op de vergaderingen werden allerlei zaken i.v.m. de konferenties en de toelating van nieuwe leden besproken.

De zevende konferentie van de jonge protestanten vond plaats van 2 tot en met 5 juli 1964 op het konferentie-oord Boldern bij Männedorf in Zwitserland.

Er werd aan deelgenomen door 60 jongeren, afkomstig uit Denemarken, Duitsland, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Zweden en Zwitserland. Het thema van de konferentie was "Protestantisme en politiek".

Over het thema werd gerefereerd door prof. dr. W. Hahn, hoogleraar aan de Universiteit van Heidelberg en dr. A. Lindt, privaatsdocent aan de Universiteit van Bern. Beide benaderden het vraagstuk vanuit hun eigen gezichtspunt, als lutheraan en als calvinist. Dit gaf vaak aanleiding tot bijzonder levendige discussies.

Prof. dr. J. W. van Hulst (C.H.U.) zou aanvankelijk spreken over "Politieke ethiek en politieke praktijk", maar helaas deelde hij enkele dagen voor de konferentie mee, dat hij niet zou komen.

De fractie-voorzitter van Kristelig Folkeparti in het Noorse parlement dr. Kj. Bondevick sprak over het onderwerp "Wat kunnen wij als protestanten doen voor de Europese eenheid?".

Voor de ARJOS namen aan de konferentie deel de heren D. Corporaal te Den Haag, drs. W. J. Erbrink te Dubbeldam, A. C. Koekkoek te Nieuw-Vennep, H. van Triest te Amersfoort en drs. J. van Putten te Den Haag. Het was jammer, dat de F.C.H.J.G.-delegatie slechts uit drie personen bestond.

De Nederlandse delegatie kwam 22 juni 1964 te Utrecht bijeen ter voorbereiding van de konferentie.

De konferentie was bijzonder nuttig. Verschillen kwamen duidelijk aan het licht. Met name bleek dit t.a.v. de in te nemen houding tegenover de konservatieven.

De Nederlandse kommissie voor het protestantenwerk kwam niet bijeen, aangezien dit niet nodig was.

b. U.I.J.D.C.

In de Internationale Unie van Jonge Christen-Demokraten doen zich nogal eens spanningen voor. Dat zal niemand bevreemden. Dit jaar werd de spanning veroorzaakt door de vraag of de konservatieven al of niet "waarnemer" konden worden bij de U.I.J.D.C.

Het werd nee.

Het gevolg hiervan was, dat o.l.v. de Duitsers — met de Oostenrijkers in hun kielzog — een werkgemeenschap van konservatieven en christen-demokraten werd opgericht.

De Nederlandse organisaties sloten zich hier niet bij aan.

In de Nederlandse afvaardiging naar de U.I.J.D.C. kwamen wijzigingen. De plaats in het Bureau Exécutive (dagelijks bestuur) wordt thans bezet door een K.V.P.J.G.-er.

Naar het Comité Directeur werd afgevaardigd de heer D. Corporaal te Den Haag. Hij volgde hiermee de heer mr. H. A. Homan Jr. te Den Haag op, die de ARJOS vertegenwoordigde. De heer Homan danken wij zeer hartelijk voor het vele werk, dat hij voor de Nederlandse Equipe en voor de ARJOS in het Comité Directeur en in het Bureau Exécutive heeft verricht.

In de U.I.J.D.C. wordt gewerkt aan een reorganisatie, waardoor het aksent meer op vorming zal komen te liggen.

De heren A. Dronkert te Leiden en A. Goudswaard te Groningen woonden van 26 juli tot 2 augustus 1964 een internationale studie-week te Eichholz bij over het onderwerp "De Europese integratie".

c. Andere kontakten

Van de "Young Conservatives" uit Engeland werd een uitnodiging ontvangen tot bijwoning van hun jaarlijks kongres op 14 en 15 februari 1964 te Londen. De heer D. Corporaal te Den Haag woonde ter oriëntatie dit kongres bij.

Van het Landesverband van de Junge Union Bayern werd een uitnodiging ontvangen tot bijwoning van hun konferentie over "Europa - vandaag" te Passau. Voor de ARJOS werd deze konferentie bijgewoond door de heren H. de Boer te IJmuiden en D. Corporaal te Den Haag.

a. N.P.J.C.R.

De jongeren-organisaties van A.R.P., C.H.U., K.V.P., P.v.d.A. en V.V.D. vormen samen de Nederlandse Politieke Jongeren Contactraad.

Iedere organisatie wijst in het bestuur twee personen aan. Voor de ARJOS zijn dat de heren H. de Boer te IJmuiden en D. Corporaal te Den Haag. Plaatsvervangend lid is de heer H. C. Vel jr. te Breda.

De heer De Boer volgde de heer L. de Graaf te Utrecht op. Bij de bestuurswisseling werd hij benoemd tot penningmeester.

Het bestuur van de N.P.J.C.R. kwam bijeen op 15 januari, 29 mei, 17 juli en 16 september 1964.

Een delegatie van zeven personen maakte een good-will en studiereis naar Indonesië. Voor de ARJOS nam de heer C. Balkenende te Kapelle-Biezeling hieraan deel.

De N.P.J.C.R. ontplooidde niet veel activiteiten, wel werd over zaken uitvoerig van gedachten gewisseld. Met name de plaatselijke en regionale jongeren-kontakten kwamen regelmatig ter sprake.

Als contactcentrum vervult de Raad een nuttige functie.

Andere activiteiten komen vaak in het gedrang door een gebrek aan continuïteit. Ook de manier waarop de functies worden overgedragen laat te wensen over.

b. Atlantisch Jeugdcomité voor Nederland

Genoemd comité heeft dezelfde bestuursamenstelling als de N.P.J.C.R.

In het verslagjaar werd geen NAVO-konferentie georganiseerd. Wel namen enkele personen deel aan een NAVO-seminar in Luxemburg.

Het Jeugdcomité is in het internationaal bestuur (APYA) vertegenwoordigd door de heer J. Wieten te Apeldoorn (F.C.H.J.G.).

c. Het I.A.S.

De ARJOS maakt deel uit van het Internationaal Algemeen Sekretariaat, dat tot doel heeft de organisaties te wijzen op haar missionaire taak.

Op 7 december 1963 belegde deze organisatie een conferentie te Amsterdam over: "De achtergronden van het christelijk onderwijs in Nederland".

d. Kontakt

De protestants-christelijke jeugd-organisaties ontmoeten elkaar regelmatig in Kontakt, ter gemeenschappelijke bezinning.

De ARJOS is er in vertegenwoordigd door de heren H. de Boer te IJmuiden en D. Corporaal te Den Haag.

Kontakt belegde enkele bijeenkomsten die gewijd waren aan de problematiek van de Provinciale Jeugdraden.

Toch is dit "kontakt" niet meer wat het enkele jaren geleden was.

26. BESLUIT

De activiteiten die ontplooid werden passeerden de revue.

Het was een lange reeks gebeurtenissen en manifestaties.

Wij hopen, dat het er toe bijdraagt, dat u een beter inzicht verwerft in het werk van de Nationale Organisatie.

In de ARJOS zijn veel zaken aan de orde en worden veel problemen behandeld. Het is te hopen, dat wij allen het besef hebben, dat het er niet alleen om gaat zelf meer kennis van en een beter inzicht in de ontwikkelingen te krijgen.

Wij zullen dat alles moeten gebruiken in het dagelijks leven, het aan moeten wenden voor onze naaste. Politiek heeft, door wat wij mensen er van gemaakt hebben, soms een slechte klank gekregen. Laten wij proberen duidelijk te maken, dat het ons vooral in de politiek begonnen is om dienstbetoon. Ook hierbij willen wij luisteren naar Hem die gezegd heeft: "Zie Ik maak alle dingen nieuw".

De sekretaris ARJOS
D. CORPORAAL.

's-Gravenhage, oktober 1964.

ADRESSENLIJST ARJOS

HOOFDBESTUUR

Moderamen

- voorzitter : J. van der Ploeg, Maaslaan 11, Groningen
tel.: 05900-52147-thuis
- vice-voorzitter : H. de Boer, Van Nieuwkoopstraat 30, IJmuiden
tel.: 02550-7714-thuis; 070-320326-kantoor
- sekretaris/
penningmeester : D. Corporaal, Dr. Kuypersstraat 3, Den Haag
tel.: 070-672816-thuis; 113231 of 112138-kantoor
- leden : E. Wiersema, Langestraat 21, Nijkerk
Mej. H. Visser, Claude Fonteynstr. 24, Bolsward
mr. A. Herstel, Vader Rijndreef 6, Utrecht

Gedelegeerden Centraal Comité

- J. van Eibergen, Majellapark 29, Utrecht
tel.: 030-30308-thuis
- dr. A. Veerman, Regentesselaan 5, Rijswijk (ZH)
tel.: 070-986712-thuis

Vrijgekozenen

- Mej. A. J. van der Ploeg, Stationssingel 4,
Veenendaal, tel.: 08385-2368-thuis
zie verder moderamen

Adviserend lid voor de Buitenlandse Commissie

- drs. J. van Putten, Isabellaland 235, Den Haag
tel.: 070-859729-thuis; 070-184466-kantoor

Adviserend lid in verband met de problematiek van de grote stad

- J. H. J. Rose, Isabellaland 1418, Den Haag
tel.: 070-858879-thuis — 070-614941-kantoor

Vertegenwoordigers van de provinciale verbanden

- Groningen : J. Koning, Zuiderweg 14, Niekkerk
tel.: 05940-2646-thuis
- Friesland : D. H. v. d. Boon, Prof. Mr. P. S. Gerbrandy-
weg 145d, Leeuwarden, tel.: 05100-30769
- Drenthe : T. J. Bouwers, Koninginnelaan 18a, Groningen
- Overijssel : A. C. Sierink, Spechtstraat 8, Borne

- Gelderland : H. Wolters, Scheldestraat 14 I, Arnhem
tel.: 08300-25141-kantoor
- Utrecht : J. van Houwelingen, Rubensstraat 37,
Amersfoort
- Noord-Holland : H. Erbrink, Tetterodestraat 122, Haarlem
tel.: 02500-50361-thuis
- Zuid-Holland : J. Kamphuis, Burg. Jansenlaan 373,
Zwijndrecht
- Zeeland : M. W. v. d. Guchte, Marijkestraat 16, Souburg
- Nrd.Brabant/
Limburg : H. Teitsma, J. Haydnstraat 29, Brunssum
tel.: 04440-3043-kantoor

VOORZITTERS VAN DE PROVINCIALE VERBANDEN

zie vertegenwoordigers van de provinciale verbanden in het hoofdbestuur, met uitzondering van:

- Drenthe : I. Th. Bootsma, Julianalaan 30, Nieuwlande
- Noord-Holland : H. de Boer, Van Nieuwkoopstr. 30, IJmuiden
- Zeeland : J. Sandee, Noordstraat 9, Kamperland

SEKRETARIATEN VAN DE PROVINCIALE VERBANDEN

- Groningen : H. Jonker, Kraneweg 63a, Groningen
tel.: 05900-37381
- Friesland : Mej. T. Conradi, Kerkstraat 43, Bolsward
tel.: 05157-2498 (tussen 12.00 en 13.30 uur)
- Drenthe : H. E. de Hoop, Haagjesweg 124, Emmen
tel.: 05910-1291-kantoor; -3704-thuis
- Overijssel : J. H. Timmerman, Nijverdalsestraat 92a,
Wierden
- Gelderland : G. van Grootheest, Harnesteeg 12, Bennekom
- Utrecht : F. A. Reinders, Westersingel 83 II, Veenendaal
- Noord-Holland : Mej. L. Barf, Linnaeusstraat 10 III, Amsterdam
tel.: 020-947066-kantoor
- Zuid-Holland : Mej. W. Bakker, Lekdijk 213, Nieuw-Lekkerland
- Zeeland : H. Ramaker, Notestraat 16, Goes
tel.: 01100-5167 - kantoor
- Nrd.Brabant/
Limburg : J. Schraa, Treebeekstraat 115, Treebeek

SEKRETARIATEN VAN DE STEDELIJKE VERBANDEN

- Amsterdam : J. Eefting, Amsteldijk 124 II, Amsterdam-Zuid
- Groningen : Mej. H. Kruizinga, J. Israëlstraat 29, Groningen
tel.: 05900-26319-thuis

Den Haag : Mej. A. J. Krips, Weimarstraat 378, Den Haag
tel.: 070-390814-thuis — 070-631023-kantoor

Rotterdam : W. Moerman, Berninistraat 224, Rotterdam-17
tel.: 010-23510-kantoor

REDAKTIE VAN "OP WIEK"

drs. J. van Putten, Isabellaland 235, Den Haag
tel.: 070-859729-thuis -184466-kantoor

Mej. P. C. Elfferich, Donkerstraat 42, Harder-
wijk, tel.: 03410-3744-kantoor

M. Paats, Nachtegaalstraat 30, Alphen aan de
Rijn, tel.: 01720-4182-thuis

sekretaris : D. Corporaal, Dr. Kuyperstraat 3, Den Haag

voorzitter : J. van der Ploeg, Maaslaan 11, Groningen
tel.: 05900-52147-thuis

Altijd nummer 1

licht - sterk - snel !

Kinderrijwielen berekend
op jeugdig enthousiasme

RIVEL RIJWIELFABRIEK SURHUISTERVEEN
Telefoon 05124 - 545

Chr. Ver. tot verzorging van Bejaarden

„TALMA-RUSTOORDEN”

te VEENWOUDEN en de STICHTING

„TALMA-VERPLEEGINRICHTING”

gevestigd te VEENWOUDEN

★

RUSTOORD „TALMA-RUSTOORD”

STINSWEG 5, LEEUWARDEN

★

RUSTHUIS „TALMA-HOEVE”

VOORWEG 74, DANTUMAWOUDE

★

RUSTHUIS „TALMA-ELIM”

WILHELMINAPARK 13, APELDOORN

★

RUSTHUIS „TALMA-LOUISE”

BURG. DE WIJSLAAN 8, BRUMMEN

★

VERPLEEGHUIS „TALMA-HUIS”

S. ANTONIDESSTR. 2, VEENWOUDEN

★

**CENTR. ADMINISTRATIE VAN DE TALMA RUST-
OORDEN, GEVESTIGD: SPOORLAAN 12, VEEN-
WOUDEN** **Telef. 05110 - 277.**

VERSLAG

VAN HET COLLEGE VAN ADVIES OVER HET JAAR 1964 *)

Het College van Advies heeft tot taak, uit eigen beweging dan wel op verzoek van het Centraal Comité of van een A.R. Kamerfractie, studie te doen maken van en eventueel rapporten uit te brengen over vraagstukken op het gebied van de politiek.

De leden van het College worden op voordracht van de centrale commissie door het Centraal Comité benoemd voor een periode van zes jaar. Per 1 januari 1964 traden 15 leden af, in wier plaatsen 16 leden werden benoemd. De centrale commissie volgt zoveel mogelijk de regel, dat aftredende leden niet terstond voor herbenoeming worden voorgedragen. De reden daarvan ligt in de wenselijkheid, een zekere afwisseling in de samenstelling van het College mogelijk te maken.

De centrale commissie, welke optreedt als dagelijks bestuur van het College, bestond aan het begin van het verslagjaar uit de heren dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, voorzitter, drs. F. W. Dirker, mr. K. Groen, mr. K. Millenaar en dr. W. Sleumer Tzn. De heer Sleumer was aan de beurt van aftreden en in zijn plaats werd mr. F. J. J. Besier bij enkele kandidaatstelling gekozen.

NIEUWE COMMISSIES

Gedurende het verslagjaar werd een commissie ingesteld ter bestudering van de planologische vraagstukken in verband met het tekort aan ruimte in westelijk Nederland.

Nadat ten behoeve van de centrale commissie in een nota een inventarisatie was gemaakt van de politieke problematiek op het gebied van de volksgezondheid, werd besloten voor deze sector een vaste commissie in het leven te roepen.

*) Dit verslag kon nog niet door de desbetreffende instanties van het College van Advies worden vastgesteld. Het dient derhalve als voorlopig te worden beschouwd.

Voorts werd een commissie ad hoc ingesteld ter behandeling van de vraag naar de omvang en de werking van de ministeriële verantwoordelijkheid in aangelegenheden van leden van het Koninklijk Huis.

De arbeid van de laatstgenoemde commissie, was — evenals die van de meeste vaste commissies — niet gericht op de totstandkoming van een te publiceren rapport, doch op een advies rechtstreeks aan de Kamerfracties.

OVERZICHT COMMISSIES

Van de werkzaamheden der aan het eind van 1964 bestaande commissies kan het volgende overzicht worden gegeven.

1. *Vaste sociaal-economische commissie* (voorzitter prof. dr. F. de Roos, secretaris drs. B. Goudzwaard). Er werd geen aanleiding gezien de commissie bijeen te roepen.
2. *Sub-commissie voor middenstandsangelegenheden* (voorzitter H. J. Vermeulen, secretaris P. F. van Herwijnen). De commissie kwam enkele malen bijeen ter bespreking van een nota over de oprichting van een ontwikkelings- en saneringsfonds voor het midden- en kleinbedrijf.
3. *Vaste commissie bestuurswezen* (voorzitter dr. J. R. Stellinga, secretaris drs. J. A. Dirksen). Gedurende het verslagjaar werd er geen aanleiding gezien deze commissie bijeen te roepen.
4. *Vaste onderwijscommissie* (voorzitter mr. T. A. van Dijken, secretaris mr. W. G. Vellekoop). De commissie kwam als zodanig niet bijeen. De gespreksgroep, welke tot taak had na te gaan, wat het beginsel van de vrijheid van onderwijs voor de huidige tijd betekent, heeft haar werkzaamheden opgeschort, toen bekend werd dat hetzelfde thema aan de orde gesteld zou worden op het in februari 1965 te houden christelijk-nationaal schoolcongres. De gespreksgroep is voornemens op basis van de daar gehouden referaten haar werkzaamheden te hervatten.
5. *Vaste commissie voor buitenlandse aangelegenheden* (voorzitter dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, secretaris mr. W. C. D. Hoogendijk). In het verslagjaar is in de commissie uitvoerig aan de orde geweest het vraagstuk van subsidie

aan zending en missie. De commissie heeft het zeer gewaardeerd, dat verschillende deskundigen uit zendingkring bereid bleken haar vergaderingen als adviseur bij te wonen.

In het verslagjaar is prof. dr. G. Kuypers als voorzitter opgevolgd door dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot. Voorts hebben nog enkele andere mutaties plaats gevonden.

Ook in de toekomst zal de voornaamste taak der commissie bestaan uit het adviseren en documenteren van de leden der anti-revolutionaire fracties in de Staten-Generaal. Daartoe zal de commissie zich zonodig in sub-commissies splitsen. Als regel zullen geen publieke rapporten worden uitgebracht. Wel is een *sub-commissie* ingesteld (voorzitter prof. mr. P. H. Kooijmans, rapporteur drs. P. C. Bos), welke tot taak heeft een rapport voor te bereiden, dat als een vervolg kan worden beschouwd op het in 1959 uitgebrachte rapport over samenwerking met minderontwikkelde gebieden.

6. *Vaste commissie voor militaire aangelegenheden* (voorzitter luitenant-kolonel M.J.D. mr. A. Pot, secretaris drs. B. Goudzwaard). De defensienota van minister De Jong is uitvoerig in de commissie aan de orde geweest. Voorts kwam de commissie verschillende malen bijeen ter bespreking van de begroting, alsmede van andere militaire aangelegenheden. De resultaten van de besprekingen worden niet in rapporten vastgelegd, doch als advies aan de leden van de anti-revolutionaire Kamerfracties verstrekt.

7. *Vaste commissie belastingaangelegenheden* (voorzitter dr. H. Scholtens, secretaris drs. B. Goudzwaard). De commissie hield zich o.a. bezig met de bespreking van een nota inzake de harmonisatie der omzetbelastingen in E.E.G.-verband.

8. *Commissie recreatie en zondagsrust* voorzitter prof. dr. G. Kuiper Hzn., secretaris mr. J. H. Prins). De commissie maakte geen vorderingen met haar werkzaamheden.

9. *Commissie rechtsvorm grote ondernemingen* (voorzitter prof. dr. H. J. Hellema, secretaris drs. B. Goudzwaard). De commissie hervatte in het verslagjaar haar werkzaamheden. Een eerste concept-rapport werd door de secretaris opgesteld.

10. *Commissie overheid en maatschappelijk werk* (voorzitter drs. C. Groen, secretaris mr. W. C. D. Hoogendijk). De commissie heeft haar oriënterende arbeid terzake van het individueel maatschappelijk werk afgesloten en is begonnen met het samenstellen van een rapport. Het maatschappelijk opbouwwerk zal in dit rapport nog niet behandeld worden. De problematiek van het maatschappelijk opbouwwerk zal, naar de commissie verwacht, in een afzonderlijk rapport beter tot zijn recht komen. De voorbereidende arbeid daartoe verkeert echter nog in een pril stadium.

11. *Commissie geweldsmisdrijven* (voorzitter mr. A. Schenkeveld, secretaris drs. J. A. Dirksen). De commissie zette haar werkzaamheden voort. Verschillende nota's, onder andere over de legislatieve kant van de gewelds- en zedemisdrijven werden gewisseld en besproken.

12. *Commissie planologische vraagstukken* (voorzitter P. C. Elfferich, secretaris drs. B. Goudzwaard). Deze commissie begon op 1 juni 1964 haar werkzaamheden. Enkele door de leden opgestelde nota's werden besproken. De samenstelling van een rapport wordt voorbereid.

JAARVERGADERING

Het college hield zijn jaarvergadering op 25 april 1964 in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.

De voorzitter ontvouwde in zijn openingswoord enkele gedachten over de beginselen van een christelijke partij.

Het onderwerp van bespreking in deze jaarvergadering was het vraagstuk van de rechtsvorm van grote ondernemingen. Het werd ingeleid door de heren prof. mr. W. F. de Gaay Fortman, prof. mr. H. J. Hellema, mr. J. Meynen en M. Ruppert, die daarover vervolgens — onder voorzitterschap van prof. dr. J. Zijlstra — zowel onderling als met andere aanwezigen van gedachten hebben gewisseld. Hoewel bij alle inleiders de overtuiging aanwezig bleek, dat een zekere inspraak van de werknemers in de onderneming wenselijk moet worden geacht, bleven ten aanzien van het karakter en de effectuering van deze inspraak duidelijke verschillen bestaan.

LEDENLIJST

COLLEGE VAN ADVIES PER 1 JANUARI 1965

			jaar van aftreding
dr. W. Albeda	F. Schubertstraat 19	Utrecht	1967
C. A. Bakker	Ingenhouszstraat 25	Utrecht	1970
mr. Th. J. Barentsen	Leyweg 176	's-Gravenhage	1968
mr. J. C. Berghuis	Rijksstraatweg 98f	Haren (Gr.)	1968
P. Bergsma	Utrechtseweg 89a	Hilversum	1970
mr. F. J. J. Besier	De Mildestraat 19	's-Gravenhage	1967
prof. dr. H. Bianchi	Prinsengracht 1101	Amsterdam	1968
mr. J. S. Biesheuvel	Paradijsstraat 36	Voorburg	1968
J. J. G. Boot	Torenlaan 45	Hilversum	1969
A. Borstlap	Julianaweg 101	Utrecht	1968
mr. A. Bos	v. Alkemadelaan 632	's-Gravenhage	1971
D. P. Bothof	Beatrixplein 2	Ede (Gld.)	1968
mr. H. Bouma	Oranje Nassaulaan 77hs	Amsterdam-Z	1969
dr. H. A. Brasz	Händellaan 40	's-Gravenhage	1967
A. H. B. Breukelaar	Z. Jansestraat 34	Amsterdam	1966
mr. L. J. van der Burg	Cactuslaan 43	Brussel-15	1971
ir. J. F. Cusell	Koningin Marialaan 94	's-Gravenhage	1966
mr. G. C. van Dam	Barnsteenhorst 152	's-Gravenhage	1967
dr. E. Diemer	Jul. van Stolberglaan 17	Rotterdam	1968
mevr. dr. F. T. Diemer- Lindeboom	Jul. van Stolberglaan 17	Rotterdam	1968
drs. F. W. Dirker	Thomsonlaan 89	's-Gravenhage	1968
mr. W. Dirksen	W. de Zwijgerlaan 137	's-Gravenhage	1967
mr. A. M. Donner	Route de Thionville 235	Luxemburg	1971
prof. dr. H. Dooyeweerd	Oranje Nassaulaan 13	Amsterdam-Z	1966
dr. L. J. van Dijk	Pentislaan 14	Aerdenhout	1971
mr. T. A. van Dijken	Plein 18a	's-Gravenhage	1966
dr. A. la Fleur	Ryklof v. Goensplein 13	Haarlem	1969
R. Gosker	Pr. Hendrikstraat 17	Zwolle	1968
drs. C. Groen	Bentincklaan 53 b	Rotterdam	1967
mr. K. Groen	Reigerstraat 14	Velp (G)	1969
dr. W. F. van Gunsteren	Stoeplaan 1	Wassenaar	1970

		jaar van aftreding	
prof. mr. H. J. Hellema	Werkdroger 8	Laren (N.-H.)	1967
L. J. van der Herberg	Nwe Binnenweg 342 b	Rotterdam	1970
dr. J. de Hoogh	Willem Pijperlaan 23	Leidschendam	1971
P. W. Hordijk	Burgemeester	Middelharnis	1970
kap.lt. ter zee			
J. Huijting	Nassaukade 10	Voorschoten	1971
K. J. de Jong	Alma Tademastraat 12	Leeuwarden	1967
mr. J. H. Jonker	Stadionweg 146	Amsterdam	1970
W. Koops	Lijsterlaan 1 Bungalowpark „De Hobbel”	Riethoven (N.-Br.)	1968
ir. G. Krabbe	Parnassiaweg 29	Bentveld	1971
mr. C. W. Kroes	Stevinstraat 174	Scheveningen	1968
prof. dr. G. Kuiper Hzn.	Schubertstraat 19 I	Amsterdam	1971
prof. dr. G. Kuypers	Rubenslaan 25	Naarden	1969
dr. G. J. Lammers	Corn. Jolstraat 62	Scheveningen	1966
mej. J. van Leeuwen	H. Ravesteynplein 44	Rijswijk (Z.-H.)	1968
D. Mantz	Doenradestraat 43	Breda	1970
E. J. Mathies	Van Brakelstraat 74	Zoetermeer	1967
mr. K. J. Matze	Sportlaan 862	's-Gravenhage	1969
drs. A. J. van der Meer	Churchill-laan 39	Voorhout	1971
drs. F. H. von Meijenfeldt	Westersingel 41	Groningen	1970
mr. K. Millenaar	Laan van Poot 282	's-Gravenhage	1971
drs. J. Modderaar	Voorschoterlaan 50	Rotterdam	1970
mevr. prof. dr. G. H. J. van der Molen	Westerduinweg 5	Aerdenhout	1966
H. de Mooy	Vliet Z.Z. 3	Rijnsburg	1967
prof. dr. F. L. van Muiswinkel	Nwe Blaricummer- weg 34	Bussum	1968
drs. A. R. van Nes	Sportlaan 326	's-Gravenhage	1969
J. Nieuwenhuis	Weth. Plompstraat 35	Utrecht	1970
D. W. Ormel	De Lannooystraat 6	's-Gravenhage	1967
A. Oudhof	Prof. Ritzema Bosweg 86	Utrecht	1970
ir. J. J. Pilon	Oostkade 4 h	Hellevoetsluis	1968
luit.kol. M. J. D. mr. A. Pot	Bernhardlaan 45 IV	Arnhem	1970
drs. G. Puchinger	Oostduinlaan 24	's-Gravenhage	1966
drs. A. J. van Raalte	Boulevard 141	Katwijk aan Zee	1970
drs. P. G. Ridder	Westerlookade 16	Voorburg	1966

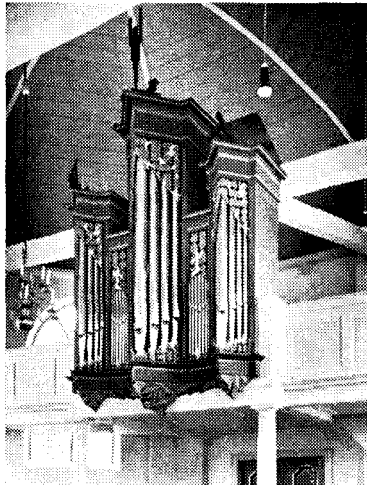
		jaar van aftreding
prof. dr. H. N. Ridderbos	Fernhoutstraat 14	Kampen 1967
mr. J. Roos	Breitnerlaan 70	's-Gravenhage 1971
M. Ruppert	Woudenbergseweg 36	Zeist 1969
dr. F. L. Rutgers	Kranenburgweg 50	's-Gravenhage 1968
dr. C. M. E. van Schelven	Frankenstraat 22	's-Gravenhage 1968
prof. dr. L. W. G. Scholten	Oudwijk 35	Utrecht 1967
dr. H. Scholtens	Hazeveld 15	Alphen a/d Rijn 1966
ir. W. F. Schut	Adrianalaan 161	Rotterdam 1969
H. F. Sijmons	Van der Aastraat 14	's-Gravenhage 1970
drs. J. D. Thijs	Laan van Poot 428	's-Gravenhage 1966
drs. S. van Tuinen	Burgemeester	Dokkum 1968
prof. mr. P. J. Verdam	Willem Rooyards- straat 18	Amsterdam-Z 1969
H. J. Vermeulen	Postjeskade 233 I	Amsterdam 1967
mr. J. T. Warnaar	Van Hardenbroek- laan 34	Rijswijk (post Delft) 1969
prof. dr. W. J. Wieringa	Stadionkade 77 I	Amsterdam-Z 1970
mr. H. de Wilde	Brugsestraat 27	Scheveningen 1966
dr. J. P. I. van der Wilde	Veurseweg 66	Voorschoten 1967
mr. dr. J. Winsemius	Kanaalweg 11	Delft 1969
mr. C. J. Woudstra	Meijerskade 16	Leiden 1966
Kol. der inf. J. C. Zuidema	Esschestraat 86 c	Vught 1969
drs. R. Zijlstra	Prins Bernhardlaan 64	Voorschoten 1966

„DE VOLHARDING” SURHUISTERVEEN

Tel.: 05124 - 437

Speciaal fabriek van stalen

KINDERSTOLEN

Herv. Kerk Den Bommel

**ECHE
KERKORGELS**

**ORGELBOUW
Ernst Leeflang
APELDOORN**

Telefoon 05760-17582

Voor uw

**CONFERENTIES
VERGADERINGEN
REÜNIES EN RECEPTIES**

- ★ in een gezellige en voorname sfeer
- ★ in een mooie omgeving
- ★ met goede maaltijden

tegen billijke prijzen

kunt U terecht bij:

HET ZENDINGSCENTRUM

Wilhelminalaan 3, Baarn, tel. 02950-4051 (4 lijnen)

VERSLAG

VAN DE DOCTOR ABRAHAM KUYPERSTICHTING
OVER HET JAAR 1964

Ook gedurende het jaar 1964 heeft de Kuypersstichting vrijwel dagelijks voorlichting, adviezen, inlichtingen en documentatiemateriaal verstrekt over politieke aangelegenheden in de ruimste zin van het woord. Duidelijk is, dat zeer velen de weg naar de Kuypersstichting weten te vinden en dat zij menigmaal kans zien meer en moeilijker zaken aan de orde te stellen, dan het personeel van de Kuypersstichting op bevredigende wijze kan oplossen. Een en ander neemt niet weg, dat het verheugend is, dat de Kuypersstichting als dienstverlenende instelling blijkbaar in vele kwesties de helpende hand kan bieden. Het verlenen van bijstand in enigerlei vorm aan Anti-Revolutionairen, die op welke plaats of in welke functie ook, een taak in de praktische politiek hebben te vervullen, is in feite nog steeds het belangrijkste onderdeel van de arbeid van de Kuypersstichting. Het is een onderdeel, dat in omvang voortdurend toeneemt, waarbij te bedenken valt dat bepaalde contacten, zoals met de Tweede Kamerfractie, nog voor verdere intensivering in aanmerking komen.

De werkzaamheden in het kader van het College van Advies hebben in het verslagjaar, evenals in voorgaande jaren, vrij veel tijd en aandacht gevergd. Weinigen zullen beseffen, hoeveel voorbereidende arbeid dikwijls moet worden verricht om tot een goed resultaat te komen. De bezinning op politieke vraagstukken is nu eenmaal een moeizame aangelegenheid, welke met intuïtie en een vlotte pen alléén niet tot een goed einde kan worden gebracht.

Actuele politieke beslissingen dienen mede voort te komen uit een visie op de toekomst. Al te gemakkelijk kunnen de dingen van de dag echter zoveel aandacht opeisen, dat zij geen ruimte laten voor de bezinningsarbeid welke

nodig is voor het ontwerpen van een op de toekomst gericht beleid. Juist voor dit laatste zal de Kuypersstichting, overeenkomstig de oorspronkelijke doelstelling van dit instituut, een bijdrage hebben te leveren. Het is dan ook noodzakelijk aan deze bezinningsarbeid hogere prioriteit toe te kennen dan de laatste jaren mogelijk leek. Daarbij zal inzonderheid aandacht dienen te worden besteed aan die politieke vraagstukken, welke niet meer uitsluitend in nationaal verband tot een oplossing kunnen worden gebracht.

Inmiddels is de financiële positie van de Kuypersstichting niet meer zodanig, dat zelfs bij de bestaande omvang der werkzaamheden de uitgaven voldoende door de inkomsten worden gedekt. De voorzitter wees hierop reeds in het na-jaars-Partij Convent van 1964. Het bestuur zal te dezer zake een beroep moeten doen op de financiële steun van leden van de partij.

De enige sector, waarin de activiteiten van de Kuypersstichting een teruggang te zien geven, is die van de bibliotheek. Het aantal uitleningen geeft een verdere daling te zien. Leden van kiesverenigingen en jeugdverenigingen doen hoe langer hoe minder een beroep op de bibliotheek van de stichting teneinde met behulp van de aldus verkregen lectuur de bespreking van een onderwerp in te leiden. Het aantal uitgeleende lectuurpakketten bedroeg in het verslagjaar 967, tegenover 1182 in 1963 en 1053 in 1962. Het totaal aantal uitgeleende boeken, brochures, tijdschriften enz. in het afgelopen jaar bedroeg 5007. Een overzicht van het aantal uitleningen per onderwerp is te vinden in een bij dit verslag gevoegde bijlage.

De teruggang in het aantal uitleningen doet uiteraard niets af aan het feit, dat de bibliotheek voor tal van functionarissen in de partij en voor het werk van de Kuypersstichting een waardevol en noodzakelijk hulpmiddel is. Het aantal aanwinsten voor de bibliotheek bedroeg 333. Met dankbaarheid zij vermeld, dat de bibliotheek ook een aantal schenkingen mocht ontvangen.

Het aantal schriftelijke adviezen dat gedurende het verslagjaar werd uitgebracht, bedraagt 118. Een specificatie van de onderwerpen waarover deze adviezen handelden is in een bijlage opgenomen. Daaruit blijkt, dat de meeste

adviezen aan gemeentebestuurders zijn uitgebracht. Hoewel van de mondelinge adviezen geen aantekening wordt gehouden, mag geconstateerd worden, dat het aantal daarvan groter is dan ooit.

Medewerkers der stichting vervulden een groot aantal spreekbeurten voor kiesverenigingen en andere organisaties. Desalniettemin kon aan verscheidene uitnodigingen wegens tijdsgebrek niet worden voldaan.

Van dezelfde medewerkers verschenen publikaties in diverse bladen alsmede in de vorm van een brochure, welke door de Arjos werd uitgegeven.

Als voorheen werd in de verzorging van de Documentatiedienst een overwegend aandeel geleverd door de Kuyperstichting.

Aan het directoraat van de stichting bleef verbonden het secretariaat van het *College van Advies*, van de redactie van *A.R. Staatskunde*, van het *Verband van Verenigingen van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders* alsmede van *De Magistratuur*, het orgaan van dat Verband.

De ten Kuyperhuize aanwezige archieven werden verscheidene malen voor studiedoeleinden geraadpleegd.

A.R. STAATKUNDE

Van het maandelijks orgaan der stichting verscheen gedurende het verslagjaar de 34e jaargang. Vele onderwerpen kwamen daarin aan de orde. In toenemende mate werd gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot gedachtenwisseling in *A.R. Staatskunde*.

De redactie bestond bij de aanvang van 1964 uit de heren: dr. W. P. Berghuis, voorzitter, mevr. prof. dr. G. H. J. van der Molen en de heren Mr. W. Aantjes, mr. K. Groen, mr. J. H. Prins, ds. B. van Smeden, prof. dr. M. C. Smit, dr. E. P. Verkerk en dr. C. J. Verplanke. De heer Verkerk had reeds in 1963 de wens te kennen gegeven te willen aftreden als lid der redactie, maar was bereid aan te blijven tot in zijn opvolging zou zijn voorzien. In de loop van het verslagjaar kwamen ook mevrouw Van der Molen en de heer Groen tot het besluit als lid van de redactie af te treden.

Het aantal betalende abonnementen bedroeg op 31 december 1964: 1.609.

SAMENSTELLING VAN DE RAAD VAN BEHEER EN VAN HET DAGELIJKS BESTUUR

De Kuypersstichting wordt volgens haar statuten be-
stuurd en beheerd door een Raad van Beheer, welke is
samengesteld uit:

- a. een voorzitter en een penningmeester, te verkiezen door
de Deputatenvergadering der Anti-Revolutionaire
Partij;
- b. drie leden, te benoemen door het Centraal Comité van
Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen;
- c. de leden van de centrale commissie van het College van
Advies der Anti-Revolutionaire Partij;
- d. door de Kamercentrales der Anti-Revolutionaire Partij
aan te wijzen leden.

Voorzitter en penningmeester zijn resp. prof. dr. J. Zijl-
stra en de heer J. A. Fock.

Door het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen
zijn aangewezen de heren W. C. Bakker, dr. N. G. Geelker-
ken en mr. W. Verheul.

Bij de aanvang van het verslagjaar bestond de centrale
commissie van het College van Advies uit de heren dr. J.
A. H. J. S. Bruins Slot, voorzitter, drs. F. W. Dirker, mr. K.
Groen, mr. K. Millenaar en dr. W. Sleumer Tzn. De heer
Sleumer was ingevolge het reglement van het College aan
de beurt van aftreden. In zijn plaats werd mr. F. J. J. Be-
sier gekozen.

Namens de Kamercentrales hadden aan het eind van het
verslagjaar zitting voor kieskring:

I 's-Hertogenbosch	D. A. van der Schans	
II Tilburg	C. D. van Oosten	J. Koster
III Arnhem	J. G. Köhler	H. M. Oldenhof
IV Nijmegen	H. A. van Willigen	B. Geleijnse
V Rotterdam	A. Reyers	mr. H. Bavinck
VI 's-Gravenhage	W. van der Kamp	H. van Hilten
VII Leiden	A. Warnaar Jzn.	D. Hortensius
VIII Dordrecht	N. van der Brugge	S. Hammer
IX Amsterdam	A. H. B. Breukelaar	J. Tamminga
X Den Helder	H. H. Zwart	A. Admiraal

XI Haarlem	W. C. Bakker	
XII Middelburg	J. A. van Bennekom	J. Francke
XIII Utrecht	H. C. Smit	L. W. H. de Geus
XIV Leeuwarden	M. Knol	K. J. de Jong
XV Zwolle	P. A. Nawijn	A. Sein
XVI Groningen	E. van Ruller	
XVII Assen	J. Hollenbeek Brouwer	Th. Brouwer H. Scholtens
XVIII Maastricht	J. Lanser	K. A. Santing

Het dagelijks bestuur der stichting is samengesteld uit de hiervoor onder a t/m c genoemde personen. Dr. N. G. Geelkerken is tweede voorzitter en de directeur der stichting treedt op als secretaris van de Raad van Beheer en van het dagelijks bestuur.

PERSONEEL

Gedurende het jaar 1964 bestond het personeel der Kuyperstichting uit de heren mr. J. H. Prins, directeur, mr. W. C. D. Hoogendijk Jr., adjunct-directeur, drs. J. A. Dirksen, drs. B. Goudzwaard, T. Knecht (tot 31 januari 1964), L. H. Sturing (tot 15 april 1964), en de dames M. van der Pol, N. M. van Woerkom, J. Schouten-de Jong (tot 31 mei 1964), J. van der Burgh (van 1 juni tot 31 augustus 1964) en J. W. Mooij (vanaf 1 oktober 1964). De heer Joh. van Kuyk bleef als conciërge aan de stichting verbonden. In de vakatures ontstaan door het vertrek van de heren Knecht en Sturing werd in 1964 niet voorzien.

GEBOUWEN

In de voor verhuur in aanmerking komende kantoorruimten waren dit jaar gehuisvest het Centraal Comité van A. R. Kiesverenigingen, de Kon. Ver. "Oost en West", bureau mr. W. Kok en de Nederlandse Federatie voor Vrouwelijke Vrijwillige Hulpverlening. De laatste heeft per 30 november 1964 de huur beëindigd. De vrijgekomen kamer in het souterrain wordt in gereedheid gebracht als bibliotheekruimte.

Buiten het normale onderhoud werden geen belangrijke voorzieningen getroffen.

ADVIEZEN IN HET JAAR 1964**STAATSWETENSCHAPPEN, POLITIEK****Verhouding kiezers - gekozenen**

Parlementaire democratie.

ECONOMIE**Arbeid**

Lonen en kosten van levensonderhoud; ontwikkeling van lonen en prijzen; minimumlonen voor minder valide arbeiders; de positie van de werknemer in de Bijbel.

Werkloosheid

Werkloosheid.

Nationaal inkomen

Inkomstenverdeling (tweemaal).

RECHT**Volkenrecht**

Europese integratie; rassenvraagstuk.

Staatsrecht

Vlaggen door gemeente; decentralisatie; grondwet.

BESTUURSRECHT**Grenzen**

Grenswijziging.

Verhouding publiekrechtelijke lichamen

Rijnmond; erfpacht (viermaal).

Organen en instellingen (gemeente)

Kandidaatstelling gemeenteraad (tweemaal); aantal raadsleden; bestuursverhoudingen in gemeente; rondvraag in raadsvergadering; officiële en officieuze raadsvergadering; raadsvergadering en pers; algemene beschouwingen; toepassing art. 26 gemeentewet (tweemaal); toepassing art. 52 gemeentewet; commissies van bijstand; communisten en raadscommissies; benoeming raadslid; informatie raadslid (tweemaal); vorming van raadsleden; wethoudersverkiezing; burgemeestersbenoeming; minderheids-standpunt wethouder; wethouderspensioen; benoeming gemeente-secretaris; inwinning van inlichtingen door raadslid; binnengemeentelijke decentralisatie.

Openbare werken, bedrijven en takken van dienst

Fluoridering van drinkwater (tweemaal).

Subsidies e.d. *)

Subsidie christelijke instellingen voor maatschappelijk werk; subsidiëring Humanistisch Thuisfront; financiële steun voor voetbalsport; gemeentelijke steun voor beroepsport; subsidiëring van kerkbouw.

Overheidspersoneel, ambtenaren

Benaming gemeentelijke functionaris; gehuwde onderwijzeres.

Financiën (gemeente)

Algemene beschouwingen; gemeentefinanciën (tweemaal); verrijning uitkering gemeentefonds; gemeentebegroting.

Belastingen

Baatbelasting; vermakelijkheidsbelasting; wegaanlegbelasting; reinigingsrechten (tweemaal).

Openbare orde

Regionaal woonwagenkamp; situering woonwagenkamp.

Openbare zedelijkheid

Toepassing Vestigingswet (i.v.m. Verlof A); openbare carnavalsviering (tweemaal).

Openbare gezondheid

Crematie.

Planologische maatregelen

Structuurplan; uitbreidingsplan en schadevergoeding.

Volkshuisvesting en wederopbouw

Welstandscommissie; toepassing wederopbouwwet; premie-regeling voor krotopruijing; toewijzing woningcontingent aan gemeenten; eigendomsoverdracht van woningwetwoningen aan bewoners; toewijzing van woonruimte (tweemaal).

Verkeer en vervoer

Televisiereklame; rechtsgevoel van het volk (i.v.m. de R.E.M.).

Economische aangelegenheden

Conjunctuurpolitiek; landbouwpolitiek; exploitatie van aardgas; industrialisatie; veilingmethoden.

*) Voor subsidies betreffende het onderwijs zie onder onderwijs.

Maatschappelijke steun en voorzorg

Minderheidsstandpunt (gemeent. instelling maatsch. zorg);
toepassing algemene bijstandswet (zevenmaal).

Onderwijs

Subsidiëring van humanistisch vormingsonderwijs; subsidiëring van godsdienstonderwijs (driemaal); subsidiëring schoolmelk.

Volksontwikkeling en cultuurbevordering

Verordeningen regelende de culturele raad; gemeentelijk mededelingenblad.

Godsdienstig en zedelijk leven

Cafésluiting op zondag (tweemaal); opening van zwembad op zondag; zondagsarbeid; overheid en zondagsrust; toepassing zondagswet (tweemaal); beoefening van sport op zondag (tweemaal); openstelling sportterrein op zondag.

Bevordering gemeenschapszin en nationale geest

Samenwerking bij stichting van dorpshuis; wijkcentra en buurthuizen.

Landsverdediging

Kernbewapening (tweemaal); Wet voor het reserve personeel der krijgsmacht; Wet bevordering en ontslag beroeps-officieren (tweemaal); godsdienstige verzorging in de krijgsmacht (tweemaal).

**AANTAL UITLENINGEN PER ONDERWERP
IN VOLGORDE VAN AANTAL GEDURENDE
HET JAAR 1964**

A.R. richting	96
Algemene politieke vraagstukken	75
Bestuursrecht	69
Christelijke organisatie	52
Biografieën	39
Kerkelijke en godsdienstige aangelegenheden	39
Europese vraagstukken	36
Geschiedenis	32
Onderwijs	31
Socialistische richting	30
Staatsrecht	29
Onderontwikkelde gebieden	27
Radio- en televisiebestel	27
Oorlogsvraagstuk	23
Sociale kwestie	21
Economische vraagstukken	18
Rassenvraagstuk	16
Samengaan protestants-christelijke partijen	16
Vraagstukken met betrekking tot de positie van de vrouw	16
Politieke partijen algemeen	15
Subsidievraagstuk	14
Arbeidsvraagstukken	12
Politiek buitenland	12
Gemeentepolitiek	10
Bezitsvorming	9
Calvinisme	9
Landbouw	9
Bedrijfsorganisatie	8
Communistische richting	8
Samengaan christelijke partijen (C.D.U.)	8
Sport	7
P.S.P.	6
Maatschappelijk werk	6
Sociale verzekering	6
Volkshuisvesting	6

Ondernemingsvraagstukken	5
Wijsbegeerte	5
Doodstraf	4
Suriname	4
Pers	4
Vakbeweging	4
S.G.P.	4
Echtscheidingsvraagstuk	3
Boerenpartij	3
C.H. richting	2
G.P.V.	2
Koningschap	2
Liberale richting	2
Rooms-katholieke richting	2
Verenigde Naties	2
Welvaart	2
Diversen	80
	<hr/>
Totaal aantal uitleningen	967
	<hr/>
Totaal aantal uitgeleende exemplaren in 1964:	5007
	<hr/>

**Voor
economisch transport
in
binnen- en buitenland**

HOLWERDA - ZONEN

DOKKUM 05190 - 2292

ROTTERDAM 010 - 242412

DOCTOR ABRAHAM KUYPERSTICHTING

BALANS PER 31 DECEMBER 1964

ACTIVA

Onroerende goederen:

Huis Dr. Kuyperstraat 3	f	1,—		
Huis Dr. Kuyperstraat 5	„	1,—		
		<u> </u>	f	2,—

Inventaris e.d.:

Inventaris	f	1,—		
Bibliotheek	„	1,—		
		<u> </u>	„	2,—

Beleggingen:

Aandelen	f	1.043.767,—		
Obligaties	„	537.200,—		
Converteerbare obligaties	„	43.200,—		
Uitgelote obligaties	„	1.000,—		
Leningen aan schoolver. v. waarborgsom	„	580.174,52		
Hypotheken u/g	„	119.935,—		
Lening op schuldbekentenis	„	5.750,—		
		<u> </u>	„	2.331.026,52

Vorderingen:

Terug te vorderen dividend- belasting	f	4.486,10		
Vervallen rentetermijnen	„	4.626,17		
Huren (vergaderzaal)	„	73,—		
		<u> </u>	„	9.185,27

Overlopende posten:

„ 22.522,64

Liquide middelen:

Kas	f	2.000,11		
Giro	„	17.734,79		
Zuidhollandse Bank	„	3.374,42		
Algemene Bank Nederland	„	1.970,80		
Deposito's	„	37.696,59		
		<u> </u>	„	62.776,71

Rekening van baten en lasten:

Nadelig saldo	f	14.472,12		
Af: bijdrage Centraal Comité	„	11.000,—		
		<u> </u>	„	3.472,12
			f	<u>2.428.987,26</u>

PASSIVA**Eigen vermogen:**

Kapitaal f 1.607.729,89
Reserve koersverschillen „ 794.715,25

f 2.402.445,14

Voorziening onderhoud gebouwen „ 14.570,55

Crediteuren en overlopende posten „ 11.971,57

Nagezien en akkoord bevonden,
w.g. T. van der Kooij,
accountant.

f 2.428.987,26

REKENING VAN BATEN EN LASTEN OVER 1964

Uitgaven	1964	1963
Salarissen	f 95.662,68	f 91.543,72
Sociale lasten	„ 7.932,71	„ 8.077,60
Pensioenpremies	„ 10.580,26	„ 8.730,58
Bibliotheek	„ 4.145,31	„ 3.909,64
Onderhoud gebouwen	„ 5.000,—	„ 5.000,—
Verlichting, verwarming e.d.	„ 5.558,86	„ 6.796,46
Verzekeringen	„ 529,54	„ 414,83
Belastingen	„ 1.130,10	„ 1.119,24
Huishoudelijke onkosten	„ 5.663,50	„ 5.227,85
Algemene onkosten	„ 2.560,85	„ 673,38
Kantoorbehoeften	„ 2.167,10	„ 2.303,45
Porti, telefoon en telegrammen	„ 1.825,93	„ 1.245,23
Reis- en vergaderkosten	„ 2.433,11	„ 1.018,69
A.R. Staatkunde	„ 375,38	„ 2.137,07
Inventaris	„ 1.626,95	„ 750,—
Onvoorzien	„ 743,76	„ 468,69
	f 147.936,04	f 139.416,43

Ontvangsten	1964	1963
Interest	f 92.644,57	f 86.436,47
Huren	„ 15.779,35	„ 15.501,88
Giften	„ 40,—	
Vergoeding Centraal Comité inzake College van Advies	„ 25.000,—	„ 25.000,—
Nadelig saldo	„ 14.472,12	„ 12.478,08

<u>f 147.936,04</u>	<u>f 139.416,43</u>
---------------------	---------------------

Nagezien en akkoord bevonden,
w.g. T. van der Kooij,
accountant.

DOCTOR ABRAHAM KUYPERSTICHTING
BEGROTING VOOR 1965

Inkomsten	1965	1964
Interest hypotheeken en leningen voor waarborgsom	f 35.279,—	f 37.211,—
Interest obligaties	f 24.099,—	f 23.464,—
Dividend aandelen	„ 30.438,—	„ 26.439,—
	<u>f 54.537,—</u>	<u>f 49.903,—</u>
Af: bankkosten	„ 1.537,—	„ 1.500,—
	„ 53.000,—	„ 48.403,—
Huren	„ 15.593,—	„ 15.016,—
Rente te beleggen gelden		
5 % van f 90.000,—	„ 4.500,—	„ 1.500,—
Vergoeding Centraal Comité inzake College van Advies	„ 25.000,—	„ 25.000,—
	<u>f 133.372,—</u>	<u>f 127.130,—</u>
Tekort	„ 31.863,— ¹⁾	„ 22.820,— ²⁾
	<u>f 165.235,—</u>	<u>f 149.950,—</u>

¹⁾ Verwacht mag worden dat het Centraal Comité in het exploitatietekort 1965 tegemoet zal komen met een bedrag van f 10.000,—

²⁾ Aantekening op begroting 1964:

”Het Centraal Comité heeft besloten in het exploitatietekort tegemoet te komen met f 11.000,—.”

Uitgaven	1965	1964
Salarissen	f 108.085,—	f 98.300,—
Sociale lasten	„ 8.100,—	„ 6.250,—
Pensioenen	„ 11.600,—	„ 10.000,—
Bibliotheek	„ 4.000,—	„ 4.000,—
Onderhoud	„ 5.000,—	„ 5.000,—
Verlichting, verwarming e.d.	„ 7.000,—	„ 6.750,—
Verzekeringen	„ 500,—	„ 450,—
Ongevallen/invaliditeitsverzekering	„ 750,—	„ 750,—
Belastingen	„ 1.150,—	„ 1.000,—
Huishoudelijke onkosten	„ 7.500,—	„ 7.000,—
Algemene onkosten	„ 800,—	„ 700,—
Kantoorbehoeften	„ 2.000,—	„ 2.000,—
Porti, telefoon en telegrammen	„ 2.000,—	„ 1.500,—
Reis- en vergaderkosten	„ 2.500,—	„ 2.500,—
A.R. Staatkunde	„ 1.500,—	„ 1.500,—
Inventaris	„ 750,—	„ 750,—
Onvoorzien	„ 2.000,—	„ 1.500,—
	<u>f 165.235,—</u>	<u>f 149.950,—</u>

JAARVERSLAG

VAN HET VERBAND VAN VERENIGINGEN VAN ANTI-REVOLUTIONAIRE GEMEENTE- EN PROVINCIEBESTUURDERS OVER HET JAAR 1964

Bij het Verband aangesloten zijn de tien provinciale verenigingen van anti-revolutionaire gemeente- en provinciebestuurders (waaronder één vereniging voor de provincies Noord-Brabant en Limburg) alsmede de Vereniging van burgemeesters, wethouders en gemeentesecretarissen "Groen van Prinsterer".

Volgens de van de onderscheidene verenigingen ontvangen gegevens bedroegen de aantallen leden per 1 januari 1965 voor

Friesland	143
Groningen	159
Drenthe	85
Overijssel	108
Gelderland	124
Utrecht	117
Noord-Holland	132
Zuid-Holland	357
Zeeland	92
Noord-Brabant/Limburg	52
"Groen van Prinsterer"	301

Elke aangesloten vereniging wijst leden aan in het algemeen bestuur van het Verband naar de maatstaf van één bestuurslid per honderd leden van die vereniging of een gedeelte daarvan. Voorts wijzen het Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen en de Doctor Abraham Kuypersstichting ieder een bestuurslid aan.

Gedurende het verslagjaar bestond het dagelijks bestuur van het Verband uit de heren H. M. Oldenhof, voorzitter,

W. M. de Jong, penningmeester, N. van der Brugge, algemeen-adjunct, M. H. L. Weststrate en mr. J. H. Prins, secretaris.

De jaarlijkse algemene vergadering van het Verband werd gehouden op 15 oktober 1964 in Hotel Gooiland te Hilversum. In zijn openingswoord gaf de voorzitter enkele beschouwingen over het samengaan van C.H. en A.R. op gemeentelijk en provinciaal vlak. Na het huishoudelijk gedeelte hield de heer J. J. G. Boot, burgemeester van Hilversum, een rede over enkele actuele gemeentelijke vraagstukken. Na een officiële ontvangst op het raadhuis van Hilversum en de gebruikelijke gemeenschappelijke lunch volgde op dit referaat een geanimeerde discussie. De tekst van het openingswoord van de voorzitter alsmede een uitvoerig verslag van de rede van de heer Boot zijn opgenomen in „De Magistratuur” van oktober 1964.

De commissie tot herziening van de leidraden voor een a.r. gemeente- en provincieprogram bestond gedurende het verslagjaar uit de heren H. M. Oldenhof, voorzitter, A. Bakker, mr. J. H. Prins, secretaris, A. P. Timmer, drs. S. van Tuinen, dr. C. J. Verplanke, M. H. L. Weststrate en drs. J. A. Dirksen, adjunct-secretaris. De commissie vergaderde in 1964 zeven maal. Zij hoopt in maart 1965 een concept voor een nieuwe leidraad voor een a.r. gemeente-program, alsmede de toelichting daarop, gereed te hebben.

Door de aangesloten verenigingen werden de volgende vergaderingen gehouden:

Friesland

		aantal aanwezigen
3 oktober	A. R. Koffeman	De algemene Bijstandswet 46
23 december	P. van der Mark	De gemeente en de cultuur 33

Groningen

7 maart	R. Gosker	Algemene aspecten van de Bijstandswet mede met het oog op de bestuurders van gemeenten 40
12 november	E. van Ruller	Overpeinzingen van een gemeenteraadslid 40

Drenthe

9 mei	Mr. J. H. Prins	Politiek als beleving van ons geloof 40
28 november	E. van Ruller	Overpeinzingen van een gemeentebestuurder 41

Overijssel		aantal aanwezigen
29 februari P. van Strijen	De gemeentelijke overheid in het geheel der sociale ontwikkeling	37
28 mei H. J. van Heek	Rijssen, de glimlach van Twente; vroeger en nu; excursie naar Rijssen (met dames)	53
28 november M. H. L. Weststrate	Gemeente, provincie en recreatie	34
Gelderland		
12 december H. M. Oldenhof	Provinciaal bestuur	23
Utrecht		
14 januari P. van Strijen	De gemeentelijke overheid in het geheel der sociale ontwikkeling	15
10 maart L. Schuman	Het visitekaartje van de gemeente	18
27 oktober M. H. L. Weststrate	Welke betekenis heeft het a.r. beginsel voor de gemeentepolitiek	13
Noord-Holland		
12 februari Mr. J. C. C. W. Hijzeler	Gemeentelijke sociale zorg en de nieuwe Bijstandswet	21
18 april C. D. van Leeuwen	Sociale woningbouw	17
3 oktober M. H. L. Weststrate	Heeft het a.r. beginsel betekenis voor de arbeid van gemeente- en provinciebestuurders?	17
12 december Mr. T. A. van Dijken	Toezicht van gedeputeerde staten op de gemeenten	22
Zuid-Holland		
27 juni Mr. J. van Viegen	De sociale taak van de gemeenten	60
Zeeland		
5 juni Th. Brouwer	Aardgas	29
Noord-Brabant/Limburg		
22 februari C. D. van Oosten	Algemene Bijstandswet	21
7 november J. Slot	Ruimtelijke ordening	32
"Groen van Prinsterer"		
8 en 9 april Prof. dr. J. Zijlstra	Economisch en financieel beleid; herinneringen en perspectieven	
M. W. Schakel	In psychologisch perspectief	90

De Zuidhollandse vereniging hield, naast de hierboven vermelde vergadering een zevental streekbijeenkomsten, waar werd gesproken over het "gas", het streekplan Rechter Maasoever, problemen van de Haagse agglomeratie en andere onderwerpen van bestuurlijke aard. Als sprekers traden op de heren N. van der Brugge, P. C. Elfferich, L. de Kool, mr. R. M. van Reenen, M. W. Schakel, dr. E. P. Verkerk en M. H. L. Weststrate.

De contributie van de aangesloten verenigingen bedroeg op 1 januari 1965 voor

Friesland	f 7,—
Groningen	„ 10,—
Drenthe	„ 11,—
Overijssel	„ 7,50
Gelderland	„ 6,—
Utrecht	„ 8,—
Noord-Holland	„ 10,—
Zuid-Holland	„ 11,— en f 7,50
Zeeland	„ 8,50
Noord-Brabant/Limburg	„ 10,—
"Groen van Prinsterer"	„ 8,50

In alle gevallen is zowel het abonnement op "De Magistratuur" als de bijdrage voor het Verband in de contributie begrepen.

De commissie van redactie van "De Magistratuur" onderging in dit jaar geen verandering. Zij bestond uit de heren J. C. Haspels, voorzitter, mr. J. van der Haar, mr. J. H. Prins, secretaris, B. van 't Riet, M. W. Schakel, mr. L. A. van Splunder en M. H. L. Weststrate.

Getracht is ook in de gedurende het verslagjaar verschenen dertigste jaargang voorlichting te geven aan de a.r. gemeente- en provinciebestuurders.

J. H. Prins, secretaris.

STATEN-GENERAAL

ZETELVERDELING

**IN DE EERSTE KAMER EN DE TWEEDE KAMER
DER STATEN-GENERAAL**

Eerste Kamer 1963.

Tweede Kamer 1963.

K.V.P.	26	K.V.P.	50
P.v.d.A.	25	P.v.d.A.	43
V.V.D.	7	V.V.D.	16
A.R.P.	7	A.R.P.	13
C.H.U.	7	C.H.U.	13
P.S.P.	2	P.S.P.	4
C.P.N.	1	C.P.N.	4
		S.G.P.	3
		B.P.	3
		G.P.V.	1
	<hr/>		<hr/>
	75		150

Gereformeerde Academie voor Sociale Arbeid DE NIJENBURGH

uitg. v. de Stichting Gereformeerde Opleidingen

De Academie leidt op voor functies in het maatschappelijk werk (kerkelijk maatschappelijk werk, kinderbescherming, bedrijfsmaatschappelijk werk, enz.); in het kulturele werk (vormingswerk, jeugdwerk, jeugdzorgwerk, evangelisatie); in het personeelswerk (assistentpersoneelszaken).

Dagopleiding en Urgentieopleiding.

Beide opleidingen duren vier jaar; de eerste begint in september, de tweede in februari.

Voor beide opleidingen is een deugdelijke vooropleiding nodig; toelatings-examen is mogelijk.

Voor de dagopleiding is de minimumtoelatingsleeftijd 18, voor de urgentie-opleiding 25 jaar.

De dagopleiding wordt in vol dagonderwijs gegeven; de urgentieopleiding gedurende het eerste jaar in zes en de drie volgende jaren in tien uur per week.

Voor beide opleidingen is een psychologisch onderzoek vereist. Voor de dagopleiding is een studietoelage van de rijksoverheid mogelijk: aanvragen bij het Ministerie van O., K. en W. vóór 1 februari.

Tijdige aanmelding nodig bij de directeur.

Ds. R. C. Harder, directeur.

Baarn, Regentesselaan 5
Telef. (02954) 2548

DE STICHTING VRIENDEN VAN PARON

heeft beschikbaar Hugenotenkruisen in onderstaande uitvoeringen

H.	Zilveren hanger (groot model)	f 5.75
H.G.	Gouden hanger (groot)	50.—
H.V.	Verzilverde hanger	3.15
H.M.	Zilveren hanger (middensoort)	4.90
H.M.G.	Gouden hanger (middensoort)	37.50
	Midden gouden broche	40.—
H.K.	Zilveren hanger (kl. onbew. acht.z.)	2.90
H.K.G.	Gouden hanger (kl. onbew. acht.z.)	20.—
	Zilveren kettinkjes	2.90
	Gouden kettinkjes	25.—
	Kleine gouden broche	22.50
P.	Zilveren broche	6.25
P.G.	Gouden broche	51.—
P.V.	Verzilverde broche	3.25
K.	Zilveren reversknoop	2.50
K.G.	Gouden reversknoop	20.—
S.	Zilveren speld	2.50
S.G.	Gouden speld	20.—
	Wit en Bleu geëmailleerde hanger	5.—
	Verzilverd Paronlepel	2.90
	Zilveren Paronlepel	7.50
	Bestellingen bij de Stichting „Vrienden van Paron“	

Jacob Catsstraat 111B, tel. 243746 (9-5 uur), Rotterdam, of direct per giro op no. 77630

t.n.v. Stichting „Vrienden van Paron“, verkoop Hugenotenkruisjes te R'dam.

VERSLAG
VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE FRACTIE
IN DE EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL
OVER HET JAAR 1964

1. Samenstelling

De fractie bestaat uit de volgende leden:

H. Algra	Huizumerlaan 30	Leeuwarden	
		05100—	26668
dr. W. P. Berghuis	de la Sablonièrekade 8	Kampen	
		05292—	2773
prof. mr I. A. Diepenhorst	Wilhelminalaan 4c	Zeist	
		03404—	13312
prof. mr. W. F. de Gaay Fortman	Zuidwerfplein 7	's-Gravenhage	
		070—	850750
J. Schipper	Joh. Wagenaarkade 83 I	Utrecht	
		030—	34462
J. Tjalma	v. Limburg Stirumstr. 8	Hoogeveen	
		05280—	2733
prof. dr. J. Zijlstra	Bavoylaan 14	's-Gravenhage	
		070—	854982

2. Bureau

De samenstelling van het bureau is als volgt:

Voorzitter	—	dr. W. P. Berghuis
Vice-voorzitter	—	J. Schipper
Secretaris	—	J. Tjalma
Tweede secretaris	—	prof. mr. I. A. Diepenhorst

3. Verdeling der werkzaamheden

Berghuis	Algemene politieke beschouwingen
Zijlstra	Algemene financiële beschouwingen
Tjalma	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin
	Algemene Zaken

De Gaay Fortman	Bezitsvorming en P.B.O.
Berghuis	Buitenlandse Zaken
Algra	
Diepenhorst	Justitie
De Gaay Fortman	
Tjalma	Binnenlandse Zaken
Schipper	Ambtenaren-zaken
Zijlstra	Pensioenfonds
Algra	Staatsdrukkerij en Uitgeverijbedrijf
Algra	
Diepenhorst	Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen
Schipper	
Zijlstra	Financiën
Zijlstra	Provincie- en Gemeentefonds
Zijlstra	Staatsmuntbedrijf
Algra	Defensie
Tjalma	Volkshuisvesting en Bouwnijverheid
	Verkeer en Waterstaat
	Zuiderzeefonds
	P.T.T. en Rijkspostspaarbank
	Staatsvissershavenbedrijf
Zijlstra	Economische Zaken
Schipper	
De Gaay Fortman	Sociale Zaken en Volksgezondheid
Schipper	Maatschappelijk Werk
Algra	Kabinet van de Vice-Minister-President (Suriname en Antillen)
	Landbouw
Tjalma	Visserij

4. Vaste Kamercommissies waarvan een lid der fractie deel uitmaakt

Schipper	Commissie voor de verzoekschriften
Algra	Gemengde Commissie voor de stenografie
Algra en Berghuis	Commissie voor Buitenlandse politiek
Zijlstra	Vaste Commissie voor Financiën
Tjalma	Vaste Commissie voor Verkeer en Waterstaat
Zijlstra	Vaste Commissie voor Economische aangelegenheden
Algra	Vaste Commissie voor Suriname en Ned. Antillen

5. a. Navo-Parlement

dr. W. P. Berghuis

b. Beneluxraad

J. Tjalma, lid, dr. W. P. Berghuis, plaatsvervangend lid.

c. Raad van Europa

J. Tjalma

In het thans volgende overzicht is in het kort weergegeven hetgeen de leden der fractie in de openbare vergaderingen der Kamer hebben te berde gebracht.

Algemene politieke beschouwingen over de rijksbegroting voor 1965

15 december 1964 — Handelingen blz. 274

De heer *Berghuis* merkte op, dat de Eerste Kamer niet betrokken is geweest bij de totstandkoming van het akkoord van Wassenaar, dat min of meer de basis is geworden van het huidige kabinet, maar wij hebben dit kabinet, toen het zich voor de eerste maal presenteerde, althans van de kant der regeringspartijen geaccepteerd en hebben bij wijze van spreken daarmee ook het akkoord van Wassenaar gefiatteerd. Het spreekt vanzelf, dat wij het beleid nu ook mogen toetsen aan dat akkoord.

Spreker geeft uiting aan zijn erkentelijkheid voor de goede zaken, die in het afgelopen jaar tot stand zijn gekomen, o.a. de verhoging van de AOW tot een sociaal minimum.

Hij feliciteert hiermede Minister Veldkamp en spreekt de hoop uit, dat op een gegeven ogenblik ook Minister Bogaers gefeliciteerd zal kunnen worden met het wel-slagen van zijn beleid.

De Minister van Economische Zaken heeft een uitermate moeilijke positie na alles wat er gebeurd is op het stuk van lonen, belastingverlaging, AOW en wat dies meer zij. Spreker hoopt dat deze minister voldoende begrip zal hebben voor die groeperingen in ons volk, die juist in de maatschappelijke ontwikkeling, die wij meemaken en die wij in het algemeen goedvinden en toejuichen, dreigen in de molen te worden vermalen.

Spreker neemt aan, dat de bewindsman daarvoor een geopend oog heeft en dat deze de bezorgdheid, die in bepaalde kringen bestaat, niet alleen met blijmoedigheid tegemoet treedt.

Spreker vindt, alles inbegrepen, de afloop van de loon-affaire verheugend; het eindresultaat is goed geweest.

Bij de gespannen economische situatie en die op de arbeidsmarkt kan het bedrijfsleven zich niet helemaal zelfstandig redden.

Wat de hulpverlening aan de ontwikkelingslanden betreft: wij zijn blij met de motie-Smallenbroek, al is zij een matige tegemoetkoming aan de aandrang, die er steeds weer vanuit de Kamer is geweest om meer stuwend op dit terrein bezig te zijn.

Het gaat niet eens om die miljoenen meer; het gaat hier om een stimulerende bezigheid in de richting van dit zo zware sociale punt in onze tijd. Het geld wordt niet altijd op de juiste wijze en de juiste plaats besteed; van Nederlandse zijde dient gestimuleerd te worden om de hulpverlening te verbeteren en meer effectief te doen zijn.

Spreker informeert op welke voorwaarden voor dit doel bedragen voor de zending en de missie beschikbaar zijn gesteld.

Spreker komt nu tot het radio- en televisiebeleid, waaromtrent zeer reële geschilpunten tussen de regeringspartijen bestaan.

Er is in ons land een aktie, om niet te spreken van een hetze, tegen de zuilen. Waar het de heer Van Riel om gaat, is dat er iets moet komen van het openbreken van de zuilen. Spreker wil niet verdedigen een monopolie van wat aan zuilen is gegroeid. Ieder heeft het recht om te bepleiten het bestaande patroon te doorbreken, maar tegen dit streven hebben wij wegens onze opvatting over het confessionele organisatiebestel grote bezwaren en wij zullen daartegen blijven strijden.

De pacifikatiecommissie heeft een interimrapport uitgebracht waarin blijkbaar de meerderheid zich heeft uitgesproken voor toelating van reclame in het oude bestel.

In hoeverre meent de Regering dat gevolg geven aan dit

advies niet kan geschieden, dan in strijd met het akkoord van Wassenaar?

Als de Regering het daarmee niet in strijd acht, vraagt spreker haar wat de redenen zijn dat niet aan het bestaande bestel wordt toegestaan het element reclame in de televisie op korte termijn in te voeren.

Wat de buitenlandse politiek aangaat, wenst spreker geen aanmerking te maken op het feit, dat de Minister veelvuldig in het buitenland vertoeft en daar besprekingen voert.

Toch vraagt hij zich af of de buitenlandse politiek daarvoor nog volledig kabinetspolitiek is in verband waarmee hij informeert in hoeverre er iets terecht is gekomen van het streven om via de Minister-President wat sterkere coördinatie in het buitenlands beleid te brengen.

Wat de algemene punten van de Europese en Atlantische politiek betreft, zijn er z.i. vier hoekpunten. Ten eerste het supranationale Europa. Ten tweede de openheid van het Europa van de zes. Het derde hoekpunt is de onlosmakelijke verbondenheid van dat Europa met de Verenigde Staten in een Atlantisch verband en het vierde hoekpunt is de erkenning door de Europese landen van de leiding van de Verenigde Staten in het Atlantisch geheel, met name wat betreft de kernwapenbeveiliging.

Wanneer wij deze vier hoekpunten accepteren als patroon, dan hebben wij daarmee bv. te maken bij het vraagstuk van de Europese inspraak bij een Atlantische kernmacht, waarbij het primair gaat om het politieke element. Wanneer de gedachte van de MLF — het gaat spreker niet om de vormgeving of om de boven-waterschepen — een begin kan zijn van de Europese inspraak, zou dit een belangrijke zaak zijn.

Spreker is tegen de gedachte van een zelfstandige Europese kernmacht, een gedachte, die niet alleen bij de Franse president leeft, en eveneens tegen voorstellen en plannen als die van Spaak, Erhard en Saragat.

Bij de voortgaande ontwikkeling van de Europese eenwording is het kleine gebied, waar de Nederlandse taal wordt gesproken, een handicap, in verband waarmee het overweging verdient een tweede moderne taal naast het Nederlands op al onze lagere scholen in te voeren.

Tenslotte wees de heer Berghuis op het belang van de ruimtelijke ordening, waarbij ook de politiek een belangrijke rol zal moeten gaan spelen, nog meer dan in het verleden.

Algemene financiële beschouwingen begroting 1965

2 februari 1965 — Blz. 357

De heer Zijlstra begon met te zeggen, waardering te hebben voor het beleid van de Minister en de Staatssecretaris en met in het algemeen instemming te betuigen met dit beleid.

Hij merkte op, dat 787 miljoen gulden in de eerste helft van 1964 inflatoir is gefinancierd, zodat hij met enige spanning afwacht wat het totale beeld in dat jaar te zien zal geven.

Spreker vraagt hoe het financieringstekort er nu uitziet.

Verder wil hij gaarne weten hoe de Minister de betekenis en de draagwijdte van de miljoenennota ziet.

Hierin is een besparing op het Landbouw-Egalisatiefonds verwerkt van 150 miljoen gulden, die in hoofdzaak voortvloeit uit de overgang naar het Brussels landbouwbeleid; volgend jaar komt die meevaller niet weer terug. Er zijn al weer een paar tegenvallers, want wij moeten meebetalen aan de compensatie voor de Duitse boeren; bovendien moeten wij iets meer aan Italië betalen, omdat België zijn deel niet wil meebetalen. Hoe groot zijn deze tegenvallers? Spreker acht het onjuist, dat de uitgaven voor de Stichting Beheer Landbouwgronden buiten het uitgavenaccres worden gehouden.

Wat de staatsbedrijven aangaat, rijst de vraag, of de geraamde winsten bij de PTT en de mijnen nog goede cijfers zijn. En is het wel juist een stijging van de rente op woningwetvoorschotten te ramen van 50 miljoen gulden?

Spreker geeft uiting aan zijn kritiek op de vorming van een Wegenfonds, hoewel hij instemt met de grotere bedragen, die voor wegenbouw zullen worden bestemd.

Wat de woningbouw betreft, dient bedacht te worden, dat wij daarbij te maken hebben met een van de meest relevante factoren voor het gehele regeringsbeleid met

name niet in de laatste plaats voor het financiële beleid. Daarom is het niet juist ze buiten de conjuncturele impuls te houden. Samenvattend, wat de cijfers betreft, brengt de billijkheid mede op te merken, dat de Minister alle prijsstijgingen in de norm heeft opgevangen, hetgeen een verzachtende omstandigheid is.

Voor het eerst beleven wij in Nederland, dat het buitenlands kapitaal op onze hoge rentestand afkomt. Het heeft geen enkele zorg meer over de gulden en dat is verheugend. Dat is een compliment voor het economisch-financiële beleid, dat sinds de oorlog in ons land is gevoerd.

Terecht zijn buitenlandse emissies in guldens aan een vergunning gebonden, maar het vergunningenbeleid wordt nog altijd restriktief gevoerd; het is gewenst een ruimer standpunt in te nemen.

Wat het verleden jaar gevoerde loonbeleid aangaat, dit is door de Regering in verband gebracht met het verschil in loonniveau met het buitenland. Het is twijfelachtig of de bron voor de spanningen in het buitenland was gelegen; ze lagen voor het overgrote deel in het binnenland.

De grote uitschieters van de bestedingscategorieën van het nationale inkomen zijn: de woningbouw, de overheidsinvesteringen en de overheidsconsumptie. Voor de woningbouw bedraagt het accres 600 miljoen gulden. Het jaar 1965 zal weinig ontspanning brengen en dan komen wij in 1966 in het derde jaar, waarin wij moeten proberen er uit te komen.

Er zijn mensen die hopen, dat men in het buitenland ook verder zal infleren. Maar dan moet men ook verwachten, dat de inflatie zal stuklopen op het ontbreken van financieringsmiddelen in internationaal verband. Dan speelt men met de gedachte van een internationaal afbreken van de hausse. Dat is geen prettig vooruitzicht voor een land, dat twee of drie jaar achtereen zijn loonkosten zo sterk heeft opgevoerd.

Wat Engeland betreft, de schouders van dit eiland zijn te smal geworden om de last van de sleutelvaluta, wat het pond is, alleen te dragen.

Amerika is economisch een sterk land. De monetaire politiek is echter niet in orde en daarom blijven de dollars wegvloeien.

De conclusie is, dat de toestand in de wereld om ons heen niet zo is, dat wij maar gelaten kunnen toestaan, dat 1965 geen evenwicht brengt.

Spreeker betuigt zijn instemming met de wetsontwerpen betreffende de investeringsfaciliteiten en die betreffende de belastingverlaging. Wat de laatste betreft, geeft hij de voorkeur aan een open datum van invoering.

Ten aanzien van de kwestie-Hoogovens en -Breedband vraagt spreker: „Is het gewenst om van deze eenheid, die in bedrijfseconomisch en fiscaal opzicht al een eenheid was, nu een echte juridische eenheid te maken? Hierop luidt het antwoord bevestigend. Moet de staat een meerderheidspositie in het hoogovenbedrijf trachten te bereiken? Hier gaan de wegen uiteen. Het algemeen belang vordert niet een meerderheidsdeelneming.”

Spreeker vraagt het rapport-Lieftinck en eventueel ander cijfermateriaal en ook de overeenkomst over te leggen, tenzij bepaalde gedeelten moeten worden uitgezonderd.

Wat de gevolgde procedure betreft, het is volkomen duidelijk, dat de Regering bevoegd is.

Een andere mogelijkheid zou zijn geweest, dat het gehele pakket-Breedband zou zijn omgeruild tegen een vast te stellen ruilverhouding. Het is begrijpelijk dat de Staat dit niet heeft gedaan. Men heeft nu kontant geld in handen. Dit geld dient in de niet-bestedings sfeer te blijven. Wat de besteding betreft zijn enkele voorbeelden van mogelijkheden: aflossing van buitenlandse schuld, een verkorting van de balans van de Nederlandsche Bank.

Tenslotte behandelt spreker het afstoten van staatsbezit, waarbij hij, wat het algemene principiële gezichtspunt betreft, zijn visie handhaaft, die hij ook als minister had. Hij is principieel voor verkoop van grond in de IJsselmeerpolders, maar hij acht die verkoop thans niet opportuun, want degene, die koopt, zal er binnen niet lange tijd aanmerkelijk beter van worden.

In zijn repliek handhaafde de heer *Zijlstra* tegenover de Minister van Financiën zijn mening, dat de belangrijkste explosies in bestedingscategorïeën door binnenlandse factoren zijn veroorzaakt, hetgeen hij nader adstrueerde.

Spreeker is teleurgesteld door het antwoord van de Minister betreffende het toelaten van buitenlandse leningen.

Laten wij goed beseffen, dat door de ontwikkeling naar een wat vrijere loonpolitiek, het liquiditeitsinstrument het tweede belangrijke wapen van de Minister is, naast zijn budgettaire politiek.

Wat de woningwetvoorschotten betreft, zegt de Minister, dat het in 1958 nooit de bedoeling is geweest die uit de belasting te financieren. Maar het is ook nooit de bedoeling geweest om dat niet te doen.

Spreker betwijfelt of de Minister gelijk heeft, wanneer deze zegt, dat de beweging naar het evenwicht zich aftekent, want met betrekking tot de lonen zijn er nog grote onzekerheden.

Ten aanzien van de belastingverlaging valt op te merken, dat, wanneer men meer verlaging aan de voet aanbrengt en meer verlaging in het eerste deel van de curve en minder in het tweede stuk, men wel in het oog moet houden, dat men dan met steile curven te maken krijgt, die uit een oogpunt van economische doelmatigheid niet meer te verwerken zijn.

Wat de Breedbandaffaire betreft, geldt: zoveel mogelijk contact met het parlement, ook als formeel goedkeuring niet nodig is.

Algemene zaken

18 februari 1964 — Blz. 337

Bij de behandeling van deze begroting besprak de heer *Berghuis* de kwestie *Prinses Irene*.

Spreker betuigde er zijn instemming mede, dat de Minister-President zich hierbij steeds had laten vergezellen door drie van zijn mede-ministers en stelde de vraag waarom dit thans in de Eerste Kamer niet geschiedde.

De heer *Berghuis* gaf als zijn oordeel te kennen, dat de Regering een goed constitutioneel beleid heeft gevoerd.

Wat de voorlichting betreft, het is duidelijk dat de officiële organen niet voor hun taak waren berekend, maar men oordele daarover niet te hard. Voor de toekomst zal hieruit wel lering dienen te worden getrokken.

Spreker acht het volkomen verklaarbaar, dat in de Tweede Kamer van de zijde van AR en CH niet is geantwoord op de pertinente vraag van de heer *Vondeling*, nl.

of een R.K. vorst op de Nederlandse troon aanvaardbaar is. Nu wij thans enige afstand kunnen nemen van de gebeurtenissen rondom de verloving van Prinses Irene kan over deze vraag iets meer worden gezegd.

Spreker merkt op, dat het hier op dit ogenblik een hypothetische vraag betreft, waarvan niet te voorzien is hoe, wanneer en onder welke omstandigheden zij ooit in werkelijkheid zich aan ons zal voordoen. Die vraag zal dan in concreto moeten worden beantwoord.

Wanneer men in principiële zin de vraag stelt of een R.K. vorst op de Nederlandse troon kan of mag zitten, antwoord ik: jazeker kan en mag dat. Er is niets in ons constitutioneel bestel, dat dit uitsluit.

Een eventueel verlangen om een dergelijk verbod in onze constitutie op te nemen zou discriminerend zijn, niet in overeenstemming met de strekking van ons constitutioneel bestel en evenmin met datgene wat Willem van Oranje in zijn strijd voor de geestelijke vrijheid heeft bewogen.

Onze Grondwet onderscheidt zich zeer gunstig van die constituties, zoals bv. die van Spanje, waarin een bepaalde godsdienst voor de vorst wordt voorgeschreven.

De grondwettelijke bepaling, die een goedkeuringswet eist voor het huwelijk van een lid van het Oranjehuis, is opgenomen om te voorkomen dat een afstammeling van dit huis, ondanks een ernstige en diep ingrijpende vervreemding van Nederland, toch tot de troon zou worden geroepen.

Daarnaast blijft de vraag bestaan of het in een voorkomend geval wenselijk of verstandig of in het belang is van land en vorstenhuis.

Op deze vraag kan men in algemene zin geen antwoord geven, maar alleen als het geval zich voordoet en alle omstandigheden op dat ogenblik kent.

Dan kunnen naast vele andere factoren daartoe behoren de staatkundige historie van ons land alsmede de historie van ons vorstenhuis, die beide nu eenmaal aan de reformatie zijn gebonden.

Dan kan rekening moeten worden gehouden met gevoelens en gevoeligheden van ons volk. Dan kan een rol spelen de noodzakelijkheid van politieke rust. Dan kan een rol

spelen, dat het behoud van het grote goed van een constitutionele monarchie in ons land gediend is met het vermijden van een koningsstrijd.

Allen, R.K. en protestant zullen, als het om een zo belangrijke nationale beslissing gaat, samen een antwoord moeten vinden, dat in het belang van land en vorstenhuis is. En daarbij mag de eenheid van ons volk rondom de troon van Oranje niet verbroken worden.

Begroting van Buitenlandse Zaken.

26 mei 1964 — Blz. 929

De heer *Berghuis* zei, dat zijn vertrouwen in de Minister van Buitenlandse Zaken door de jaren heen is gegroeid.

Hij bepleit meer hulpverlening aan ontwikkelingslanden, zo nodig door afzonderlijke lasten aan ons volk op te leggen.

Bij het akkoord van Wassenaar heeft deze hulpverlening onvoldoende accent gekregen. Wat de hulp via zending en missie aangaat, acht hij het juist, dat de Regering zich hierover eerst beraadt, maar het zou te betreuren zijn, indien zending en missie op het tweede plan kwamen te staan.

Spreker wijdt daarna aandacht aan de situatie in Zuid-Afrika; hij zou willen, dat men daar naar ons als vrienden zou willen luisteren en dat zij ons als vrienden hun problemen en moeilijkheden kunnen duidelijk maken.

Wij kunnen niet accepteren dat blanken en zwarten niet aan één avondmaalstafel kunnen zitten en evenmin, dat een huwelijk tussen een blanke en een zwarte bij de wet verboden is.

Hij hoopt, dat de Zuidafrikaanse regering dit niet zal beschouwen als een zich bemoeien met een zaak, waarmee je niets te maken hebt, maar als een oprechte wil om een vriend in moeilijkheden bij te staan en raad te geven.

Spreker is dankbaar voor het toenemende herstel van de goede betrekkingen met Indonesië. Hij hoopt, dat de Ambonezen, indien zij dit willen, in volle vrede naar hun eigen land kunnen terugkeren.

Wat Europa betreft, de Minister moet voorzichtig zijn, dat zijn beleid niet kan worden beschuldigd van ambivalentie.

Wanneer de Minister er geen heil in ziet op dit ogenblik besprekingen te voeren over de politieke vormgeving van de Zes met mede-inachtneming van de politieke conceptie van de Franse president, is dit juist. Wanneer de Minister er alles op zet Engeland in het Europa van de Zes te betrekken, dan is dit juist. Als de bewindsman echter de indruk wekt, dat, indien een dergelijk gesprek, samen met Engeland, over de politieke vormgeving van Europa zou tot stand komen, de supranationale gedachte van minder betekenis zou zijn geworden, dan ontstaat het gevaar van ambivalentie.

Het begrip supranationaliteit is geen middel, maar een uitgesproken doel. Qua conceptie is nog steeds het supranationale primair. Om er werkelijk een verenigd Europa van te maken, is de toetreding van Engeland noodzakelijk. Overigens is de politieke eenwording van Europa een zaak van de hoogste orde, vooral ook gezien in het licht van de Atlantische samenwerking.

Een groot deel van de spanningen, die juist op het ogenblik in Atlantisch verband aanwezig zijn, zouden er niet zijn, indien de Europese landen bereid zouden zijn de leiding van Amerika te erkennen.

Spreker is tegen een eigen Europese kernmacht. De ontzaglijke dreiging daarvan brengt met zich mede, dat de zeggenschap in zo weinig mogelijk handen is.

Europa dient wel inspraak te krijgen in de strategie van het kernwapen binnen het Atlantisch verband. Bij de MLF kan de militaire kant buiten beschouwing blijven. In de eerste plaats moeten wij de MLF politiek zien en dan staat spreker positief tegenover de gedachte.

Goedkeuring verdrag proefnemingen met kernwapens

21 juli 1964 — Blz 1.129

De heer *Diepenhorst* wees enerzijds op de betrekkelijke betekenis van dit verdrag en anderzijds op het feit, dat de kontrolemiddelen geperfectioneerd zijn om de naleving te kunnen nagaan.

Verder blijkt uit dit verdrag de bereidheid om het benauwendste vraagstuk van deze tijd onder ogen te zien.

In het volkenrecht weegt de gezindheid zwaarder dan de rechts- of machtsmiddelen, die op een moment ter beschikking staan en zo kan men zich over de geest, waaruit het verdrag voortsproot, verheugen.

De gevolgen van de voortschrijding der techniek kan men zich nauwelijks ernstig genoeg voorstellen, hetgeen spreker nader aantoont.

De situatie van vandaag wordt gekenmerkt door het allerongelukkelijkste evenwicht van schrikinboezeming. De preambule van het verdrag spreekt over het zo spoedig mogelijk afsluiten van een overeenkomst inzake een algehele en volledige ontwapening onder streng internationaal toezicht als voornaamste doel.

Nooit mag daarbij de zedelijke toets naast de feitelijke worden verwaarloosd. Spreker is onder de huidige omstandigheden zeer beslist een tegenstander van eenzijdige ontwapening. Maar niet alles is in een oorlog geoorloofd.

Deelneming in de Internationale Ontwikkelings-Associatie 14 juli 1964 — Blz 1.104

De heer *De Gaay Fortman* stelde de vraag aan de orde of naast de mogelijkheid van leningen op gemakkelijke voorwaarden ook niet gaandeweg de behoefte aan kapitaaloverdracht om niet ten behoeve van bovengenoemde associatie duidelijk wordt. Het doet hem genoegen, dat de Regering deze vraag bevestigend beantwoordt en hij verenigt zich met het Regeringsstandpunt, dat van geval tot geval beoordeling moet plaats hebben.

In zekere zin is het ontstellend, dat de Internationale Ontwikkelings-Associatie zich heeft moeten beperken tot de landen met het laagste inkomen per hoofd van de bevolking; spreker vertrouwt er op, dat de Regering er aan zal blijven medewerken om het werkterrein te verbreden.

Het gaat hier ten diepste om het bestaan van mensen en alles wat op dit terrein gebeurt is van waarde. Nederland kan door zijn woord en daad hier iets betekenen.

In zijn repliek wees de heer *De Gaay Fortman* erop, dat wij niet moeten afwachten wat anderen doen; daardoor moe-

ten wij ons gedrag niet laten bepalen. Van wie veel heeft ontvangen, zal veel geëist worden.

De Minister heeft er terecht op gewezen, dat het hier ook een vraagstuk geldt van eigen ondernemerszin en en ondernemerslust, van ijver en van inventiviteit, maar daarmee mag men de zaak niet afdoen.

Begroting van Justitie

25 februari 1964 — Blz. 379

De heer *Diepenhorst* vestigde er de aandacht op, dat het tempo van totstandkoming van een nieuw Burgerlijk Wetboek zeer langzaam was geworden; daarom zijn er terecht maatregelen genomen om tot versnelling te geraken. Het erfrecht in het vierde boek is nu gepubliceerd, naar aanleiding waarvan spreker vraagt of de weduwe nu een kindsdeel zal krijgen naast de aanvaarding van de natuurlijke verplichting van anderen om haar te onderhouden.

Wat het zesde boek betreft, dit schijnt nagenoeg uitsluitend voor geleerden te zijn bestemd; spreker waarschuwt tegen de drang tot volledigheid en perfectie. Men zal bepaalde rechtsfiguren moeten laten schieten. Men zal verder moeten bedenken, dat men naast de individualistische met de collectieve mens, de economische en de technische mens krijgt te maken.

Onze gehele wetgevende produktie is soms te ingewikkeld en te perfect.

Spreker wijdt daarna aandacht aan de mens in, nood: staatlozen, vreemdelingen, spijtoptanten. In dit verband denkt hij ook aan een nadere regeling van de echtscheiding, waarbij het kan voorkomen, dat men als burger niet voor zijn verantwoording kan nemen wat men als verantwoordelijk kerklid aanvaardt en omgekeerd. Zo kan iemand in en voor de staat aanvaarden wat verschillen kan van zijn persoonlijke overtuiging.

Als het over de mens in nood gaat, moet in bijzondere mate worden gesproken over het gevangeniswezen en de reclassering. Kritiek wordt in het gevangeniswezen niet dadelijk zo bijzonder op prijs gesteld, omdat men daar nu eenmaal bekleed is met een grote mate van macht. In sommige opzichten moet het gevangeniswezen nog steeds

beschouwd worden als het stiefkind van de staat en de vernieuwing gaat buitengewoon bedachtzaam.

Na 1945 hebben wij geen enkele werkelijk nieuwe gevangenis gekregen. De huizen van bewaring zijn over het algemeen te klein; de gevolgen hiervan duidt spreker aan.

Wat de rechtspositie van de gevangenen betreft, is er in jaren niets verbeterd. Tegen grote gevangenissen bouwen heeft spreker bezwaar. Is het gewenst om, waar er in ons land ten hoogste dertig vrouwelijke gevangenen zijn, een vrouwengevangenis tot stand te brengen voor meer dan 100 vrouwen?

De normale gevangenisstraf behoort dienstbaar gemaakt te worden aan de terugkeer in de maatschappij. Maar hoe zal men hen opvoeden als men hun een fooi geeft en geen beloning? Wij brengen van het arbeidstempo en van de arbeidsbeloning niet veel terecht.

Wat de reclassering betreft, deze wordt in ons land tot uitvoering gebracht door particuliere verenigingen, hetgeen niet juist is, maar wij hebben deze instellingen; zij worden in hun activiteit bedreigd door de secretariaten der reclasseringsraden. De tekenen wijzen op een te grote staatsbemoeiing.

De geestelijke verscheidenheid dient ook in acht genomen te worden bij de psychopatenverzorging. Bij de geestelijke verzorging behoort rekening te worden gehouden met de numerieke sterkte en daarom behoort het Humanistisch Geestelijk Verbond niet een positie te worden verschaft, als kerkgenootschappen, met enkele honderdduizenden leden, zich wat betreft bejegening door de Staat niet hebben kunnen verwerven.

Tenslotte schaart spreker zich achter de Minister, wat zijn standpunt ten opzichte van het gratierecht betreft, dat wij niet kunnen missen.

Verdrag voorkoming en bestraffing van genocide
30 juni 1964 — Blz. 1.083

De heer *Diepenhorst* wees erop, dat reeds 67 staten dit verdrag hebben goedgekeurd; hij betreurt het, dat achtereenvolgende kabinetten zolang gewacht hebben om dit

verdrag bij de volksvertegenwoordiging aanhangig te maken.

De genocide — de soortmoord — is een afschuwelijk wanbedrijf; in het recente verleden vallen hier Hitler en Göring te noemen of Eichmann en Himmler. In Duitsland waren 186 concentratiekampen; er zijn daarin 15 miljoen mannen en vrouwen bezweken; van de 9,6 miljoen Joden zijn er 5,7 miljoen niet teruggekeerd. De genocide is een internationaal misdrijf en een delict van internationaal strafrecht. Het lijkt wel of dit bestemd is naar alle zijden vast te lopen.

De conventie lost deze moeilijkheid op, in dit wetsontwerp, dat veel belangrijker is dan de meeste wetsvoorstellen, die wel de belangstelling van het publiek hebben.

Er wordt ook in gesproken van de geestelijke volksgezondheid. Wat dit wil zeggen blijkt o.a. hieruit, dat Japan in de laatste oorlog 200 tot 400 miljoen doses opium heeft bereid om de Chinese bevolking te kunnen vergiften. Spreker geeft verder de inhoud van het verdrag in het kort weer.

Wet Installaties Noordzee
1 december 1964 — Blz. 140

De heer *Diepenhorst* releveerde, dat sommige penvoerders naar aanleiding van de behandeling van dit wetsontwerp in de Tweede Kamer, geklaagd hebben over vooringenomenheid, zuilendwingelandij en benepen belangenzucht. Sommigen van hen waren echter zelf belanghebbend. De moeilijkheid ligt bij dit wetsontwerp in het volkenrecht, waarin dikwijls meer niet dan wel schijnt vast te staan. Bovendien neemt daarbij de gewoonte een grote plaats in. Men kan bij dit recht uitspraken niet gemakkelijk dwingend opleggen. De problematiek is op dit terrein groot ook voor de oplossing van nationale vraagstukken. Het lijkt wel of alle vastigheid ontvalt.

De indruk is onontkoombaar dat de Regering, die aan een volkenrechtelijke konstruktie de voorkeur heeft gegeven, zich nodeloos in de nesten heeft gestoken.

Nevens het recht stelt zich de orde, dat wil in dit geval zeggen een aantal regels, die een chaotisch bestaan keren.

In het verleden is bepaald afgewezen de commerciële televisie in bepaalde vorm; de volksvertegenwoordiging wees de commerciële televisie af naast de niet-winst-beogende, culturele televisie. Wij hebben gekozen door middel van ordemaatregelen, maar dan toch in een zaak, die de geestelijke volksgezondheid raakt en die ook van betekenis is voor de evenwichtige democratische meningsvorming.

Wij hebben op het ogenblik te maken met een poging om aan het Nederlandse recht te ontsnappen. De Regering wil hieraan paal en perk stellen omdat het een doorbreking is van de binnen ons territorium geldende orde ter zake van televisie.

Zijdelings is hier de vrijheid van meningsuiting in het geding en rechtstreeks die van de vrijheid van de zee. Eerbiediging van vrijheid van meningsuiting rechtvaardigt niet om in misbruik van meningsuiting te bewilligen. Beroep op vrijheid veronderstelt het bonafide gebruik er van. Men kan vrijheid ook verbeuren.

Dit is van belang in verband met de vrijheid, die hier in de eerste plaats aan de orde is, de vrijheid der zee, want tegen schepen die geen vlag voeren, is heel wat geoorloofd. Wanneer men de eigen vlag niet voert en over eigen komaf geen mededelingen doet, dan is het beroep op de vrijheid reeds daardoor min of meer gefrustreerd.

Als er installaties worden opgericht, die dienen een voor een bepaalde kuststaat onwettig gebruik, zou die staat dan geen recht hebben om zich, ter zelfbescherming van de eigen orde te laten gelden?

Toch spijt het spreker nog altijd, dat de Regering niet teruggevallen is op het nationale strafrecht, dat veel meer houvast biedt.

Wanneer de Regering zoals in Scandinavië gegrepen had naar het strafbaar stellen van medewerking in Nederland aan verboden uitzendingen, dan was aan alle moeilijkheden een einde gemaakt.

Nu maakt het de indruk dat tweeërlei maatstaf wordt aangelegd omdat men zich wel tegen de REM, maar niet tegen Veronica richt.

Deze opmerkingen betekenen echter niet, dat de gekozen weg onbegaanbaar is en de gekozen constructie onverdedigbaar.

Bij de REM is geen sprake van een staat, die volkenrechtelijk gelegaliseerd optreedt, maar het pogen van een particuliere onderneming om aan de klem van een bepaalde nationale ordening te ontkomen.

De Nederlandse Regering heeft de taak de orde in het televisiebestel te handhaven. Wij hebben hier te komen tot een wezenlijk verantwoorde regeling.

Spreeker maakt een vergelijking tussen hetgeen de Nederlandse omroepverenigingen laten horen en zien en hetgeen in het buitenland geschiedt, een vergelijking, waarvoor ons land zich niet behoeft te schamen.

Er worden fouten gemaakt, maar die zijn soms eerder bij de leiding te zoeken. Tenslotte drong de heer Diepenhorst op een spoedige wettelijke regeling van de omroep aan.

Wet op de kansspelen

8 december 1964 — Blz. 185

De heer *Diepenhorst* betoogde, dat het bij kansspelen gaat om een zaak van persoonlijke overtuiging en men moet eens anders persoonlijke overtuiging in politici's met terughouding beoordelen. Tegelijkertijd laat het kansspel de overheid niet onbewogen. Spreeker maakte een vergelijking tussen het drinken en het wedden.

Hij wees er voorts op, dat men in het gewone leven ook risico's neemt, bv. wanneer men waagt bij het zakendoen of als men risico's neemt in het verkeer. Verder spelen de politici een macaber spel met de dood, als het gaat over het dreigen met het atoomwapen.

Er is een veelheid van drijfveren, die tot het spelen van het kansspel beweegt, waarvan spreeker er enige noemt: o.a. de winzucht. Er wordt op een zedelijk verwerpelijke wijze ook in de staatsloterij gespeeld juist uit deze drijfveer.

Het aan de orde zijnde wetsontwerp brengt bijeen — wetstechnisch is dat stellig een grote verbetering — de staatsloterij, de totalisator, de speelprijsvragen en de speelautomaten. Dat de overheid zich hierbij laat gelden is onontkoombaar omdat de ontsporing dreigt.

Spreeker zou principieel willen vaststellen dat vooreerst met name in Nederland het zeer simpele vermaakselement een grote rol speelt, dat hij dit element door de overheid

in het minst niet te laken acht en dat hij ook niet het huidige gokwezen, zoals dat in Nederland wordt gevonden, afkeurt op zuiver theologische overwegingen.

Spreker ziet hier niet als het ware spelen met de voorzienigheid. Hij gelooft hier te maken te hebben met een tijdverdrif, dat vrij behoort te zijn en waarover ieder persoonlijk moet beslissen.

Er is echter ontaarding mogelijk en dan is er voor de overheid reden om fors in te grijpen. Bepaalde vormen van gokkerij, bv. het baccarat, acht hij volstrekt afkeurenswaardig. Alles geldt echter de persoonlijke sfeer. Zelf acht hij alleen maar in bijzondere gevallen, als men een liefdadig doel dient, het kansspel volop geoorloofd.

In de overheidssfeer moet men niet heersen over anderen. Zo lang mogelijk dient de geestelijke vrijheid te worden betracht. Men leeft met anderen in een gemeenschap, men moet anderen, die totaal verschillend denken, ook respekteren. Dat wil niet zeggen, dat men ieder ding over zijn kant moet laten gaan en dat er zich geen vorm van kansspel laat voorstellen, waarbij ingrijpen niet ten zeerste noodzakelijk zou zijn.

Men make zich evenmin wat diets over de omvang van het verschijnsel, hetgeen spreker met buitenlandse voorbeelden illustreert.

Men moet voor de ontaarding van het kansspel een geopend oog bewaren. Het kan zijn, dat de geestelijke volksgezondheid in dier mate wordt aangetast, dat een straffer overheidsoptreden eis is.

Spreker verwijst echter naar het Latijnse gezegde: Wat vermogen de wetten als de volksmoraal zich op een ander standpunt stelt?

Zijn conclusie is, dat het wetsontwerp aanvaardbaar is. Hij dringt er echter bij het Kabinet op aan een geldelijke tegemoetkoming te verstrekken aan organisaties, die aanvaarding van totogelden principieel verwerpen.

De heer *Algra* vroeg er de aandacht voor, dat in de memorie van antwoord niet was ingegaan op de beschouwingen van hen, die in het voorlopig verslag principiële bezwaren tegen het wetsontwerp hadden geopperd, waarbij als motief werd genoemd, dat onderscheid moet worden

gemaakt tussen de persoonlijke opvatting van regeringspersonen en hun oordeel over de taak der overheid.

De heer Algra merkte op, dat een dergelijk merkwaardig standpunt alleen mogelijk is wanneer men vooropstelt, dat een principiële benadering van een vraagstuk ook in verband met de taak der overheid hetzelfde is als het uiten van een persoonlijke opvatting.

Spreker stelde daartegenover: De politieke partij op principiële grondslag heeft tot taak de vraagstukken vanuit haar principes te benaderen. Doet zij dat niet, dan heeft zij als principiële partij geen recht van bestaan. En de overheid, die niet vlucht in de neutraliteit, heeft dezelfde taak.

In de memorie van antwoord wordt het standpunt ingenomen, dat de speelbehoefte, die in het algemeen niet is te onderdrukken, in geordende banen dient te worden geleid. De heer Algra vergeleek dit standpunt met dat, wat in de vorige eeuw tegen de prostitutie werd ingenomen, al wilde hij deze niet op één lijn stellen met de speelbehoefte. De prostitutie is een kwaad, het is een zonde en zover gaat spreker ten opzichte van het kansspel niet.

Het uitgangspunt van de Regering is, dat er een speelbehoefte bestaat, die gekanaliseerd dient te worden, maar het begin is anders dan de Regering voorstelt.

De KNVB wilde oorspronkelijk niets van de sporttoto weten, maar in 1950 zijn het charitatieve instellingen geweest, die de voetbalpool bepleitten. Nog in 1951 heeft de KNVB Minister Struycken beleden om geen sporttoto toe te staan, omdat de KNVB vreesde, dat de voetbaltoto het professionalisme in de hand zou werken. Maar wanneer de KNVB later naar het professionalisme overgaat, is hij voor de toto.

Toen heeft de Regering wettelijk de spelmogelijkheid geschapen en nu zit zij er aan vast.

De situatie, die de Overheid in het leven heeft geroepen, heeft een aantal stichtingen en verenigingen ook op charitatief en cultureel terrein, in zeer sterke mate afhankelijk gemaakt niet alleen van het voortbestaan, maar ook van het welvaren van de toto.

Het gaat dus niet alleen om het kanaliseren maar ook om te bevorderen, dat de toto niet zal verdrogen en ver-

schrompelen, omdat mede door het beleid van de Regering het voortbestaan van tal van organisaties daaraan onlosmakelijk is verbonden. Dat is het volstrekte verschil met een loterij ad hoc en dat vormt een overwegend bezwaar.

Tegen het wetsontwerp stemden de heren Berghuis, Algra en Tjalma. Vóór hebben gestemd de heren Diepenhorst, Schipper en Zijlstra.

De heer De Gaay Fortman was wegens dringende verplichtingen elders niet aanwezig.

Begroting van Binnenlandse zaken

17 maart 1964 — Blz. 581

De heer *Tjalma* bepleitte het opnemen van een preambule in de Grondwet, waaruit blijkt, dat God de bron van alle gezag is. Dat is niet alleen voor de koning, maar ook voor de dienaren der Kroon van betekenis; het geeft hun houvast bij het dragen van hun verantwoordelijkheid en bij het handhaven van hun gezag.

Hij vraagt of de Minister tegen zulk een preambule principieel bezwaar heeft en zo dit het geval is, waarom de bewindsman dan geen bezwaar heeft tegen de aanhef van elk wetsontwerp waarbij de koning erkent bij de gratie Gods te regeren.

Spreeker betuigt zijn instemming met het standpunt van de Minister, dat met het opheffen van kleine gemeenten, die tegen haar taak zijn opgewassen, geen enkel belang wordt gediend.

Wat de in overweging zijnde wijzigingen van de Kieswet betreft, bepleit hij het mogelijk te maken, dat degenen, die in het buitenland vertoeven, per brief mogen stemmen. Dit is ook in sommige andere landen mogelijk; die wordt van meer betekenis nu de kiesgerechtigde leeftijd tot 21 jaar wordt verlaagd en vele militairen in het buitenland liggen.

Spreeker wijdt verder aandacht aan de voorgenomen herschrijving van de Gemeentewet.

Wat de benoemingen van burgemeesters betreft: Zij moeten niet alleen in de gemeente passen, maar ook in het politieke beeld, dat ons land in zijn geheel te zien geeft.

Wat de werking van de financiële verhouding tussen het

rijk en de gemeenten aangaat, is hij bereid zijn oordeel nog korte tijd op te schorten.

Voor één punt vraagt hij echter nu reeds de aandacht, nl. de gevolgen, die de salarisverhogingen voor de gemeentefinanciën hebben. Hij wijst er op, dat de Minister van Binnenlandse Zaken die gevolgen, voor zover de bedrijven betreft, niet in rekening wenst gebracht te zien, terwijl de Minister van Economische Zaken onvoldoende tariefsverhoging toestaat ter compensatie.

Spreker wijdt verder aandacht aan politie-aangelegenheden en aan de organisatie van de B.B. Tenslotte maakt hij opmerkingen over de Binnenlandse Veiligheidsdienst en de ziektekostenregeling voor het rijkspersoneel.

Schadeloosstelling leden Tweede Kamer

8 september 1964 — Blz. 1.196

De heer *Tjalma* wees er op, dat verhoging van de schadeloosstelling der leden van de Tweede Kamer alleszins is te verdedigen, ook omdat bij de verhoging daarvan gewoonlijk achter de feiten wordt aangelopen. Tal van salarissen en lonen zijn meer verhoogd dan voor deze Kamerleden wordt voorgesteld en verder zijn reis- en verblijfkosten aanmerkelijk gestegen sedert de laatste herziening van de schadeloosstelling.

Het is niet juist te suggereren, dat de leden van de Tweede Kamer hun vergoeding zelf vaststellen, want ook andere colleges moeten daarover hun oordeel geven; spreker bepleit dan ook niet een verandering in de procedure.

Vervolgens wijdt hij aandacht aan de voorgestelde bepaling, volgens welke de voorzitter van de Tweede Kamer de fraktievoorzitters aanwijst. Wanneer het de toepassing van het reglement van orde betrof, zou dit uitsluitend een aangelegenheid van de Tweede Kamer zijn; nu het een wettelijke regeling betreft, is dat niet het geval.

Wat valt onder een fraktie te verstaan? Het is een gewrongen interpretatie om daaronder ook één lid te verstaan, want dit lid is dan voorzitter van zichzelf.

En wat moet er geschieden als een fraktie uit twee leden bestaat en die twee gaan uiteen? Door zijn besluit zal de voorzitter ook de beslissing in handen hebben betreffende

het toekennen van een deel der schadeloosstelling nu een fractievoorzitter meer zal genieten dan een lid.

*Opheffing gemeenschapsraad Zuilen
en wijziging bepalingen Gemeentewet*

7 juli 1964 — Blz. 1.095

De heer *Tjalma* vestigt er de aandacht op, dat naarmate de decentralisatie minder vordert de Minister van Binnenlandse Zaken er toe over is gegaan om aan deze term een meer elastische betekenis te geven; zo komen wij dan nu tot de binnengemeentelijke decentralisatie, zoals dat wordt genoemd.

Het aan de orde zijnde wetsontwerp opent de mogelijkheid, dat de gemeenteraad een deel van zijn taak, zelfs die ex artikel 72 van de Hoger-Onderwijswet, aan commissies overdraagt. Spreker vraagt of dit niet te ver gaat, want in feite wordt op deze wijze de Lager-Onderwijswet gewijzigd. Ook benoemingen bij het openbaar onderwijs zullen aan een commissie kunnen worden overgelaten. Heeft de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen tegen een en ander geen bezwaar?

Ook zal aan commissies het beheer over gemeentebedrijven kunnen worden opgedragen. Zijn de consequenties van dit wetsontwerp wel voldoende onder ogen gezien?

De commissie-Oud waarschuwde tegen het instellen van bestuurscommissies en tegen het splitsen van bestuurstaken. Met de commissie-Oud is spreker van oordeel, dat bestuursbevoegdheden dienen te berusten bij de organen, die de verantwoordelijkheid hiervoor dragen.

*Instelling van een openbaar lichaam
voor het gebied van de Rijnmond*

3 november 1964 — Blz. 100

De heer *Berghuis* merkte op, dat het zoeken van nieuwe bestuursvormen voor grote stadsagglomeraties nog in het experimentele stadium verkeert. Wij zijn nog niet zover dat wij een algemene regeling in de Gemeentewet kunnen vastleggen. Terecht heeft dan ook de commissie-Oud geen

voorstellen gedaan met betrekking tot de grote stads-agglomeraties.

Met de regeling Rijnmond kan ervaring worden opgedaan, die moet leren of in deze opzet iets te vinden is, dat in de toekomst ook voor andere gevallen van belang kan zijn. Spreker kan zich voorstellen, dat men voor de agglomeratie Amsterdam tot een andere opzet komt; het zou geen enkel bezwaar ontmoeten wanneer men in diverse agglomeraties met verschillende vormen van nieuw bestuur komt.

Ik ben benieuwd, aldus de heer Berghuis, hoe de Minister de motie-Aarden zal uitleggen, die in de Tweede Kamer is aangenomen.

Wat de Bijlmermeer aangaat zou het goed zijn als de Minister de motie-Scheps nu maar zou verdisconteren in zijn beleid, om daarna zich te concentreren op de agglomeratievorm Amsterdam.

De Minister zou daarmee zijn gezag geen afbreuk doen, maar de zaak juist terugbrengen tot de proporties, waarom het in wezen gaat.

Begroting Gemeentefonds

17 maart 1964 — Blz. 552

De heer *Zijlstra* was van oordeel, dat twee dingen nodig zijn: In de eerste plaats, dat er een algemene beleidslijn blijft met betrekking tot een objectieve begrenzing van de totaliteit van de uitgaven.

Men kan zich niet baseren op een zg. structureel behoeftepatroon. In de grote lijnen dient principieel te worden vastgesteld door de Regering, in overleg met de Staten-Generaal, hoe men de grote scheidingslijnen tussen de drie belangrijke bestedingscomponenten van het nationaal inkomen — in dit opzicht — nl. de particuliere sector, het rijk en de lagere publiekrechtelijke lichamen, in het algemeen wil trekken. Het is jammer, dat dit probleem in het akkoord van Wassenaar zo weinig aandacht heeft gekregen.

Dan gaat het verder om de vraag of de algemene procentuele begrenzing gelijkelijk moet worden toegepast ten aanzien van het rijk en de gemeenten.

Het is gewenst eens te gaan analyseren of er inderdaad identiteit van structuur is. Zulk een studie zou niet zoveel tijd behoeven te vragen. Spreker vraagt de Regering zulk een studie te bevorderen.

Begroting van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen

6 mei 1964 — Blz. 763

De heer *Diepenhorst* wees o.a. op de grote bedragen, die voor het wetenschappelijk onderwijs zijn vereist en stelde de vraag of de gelden goed worden besteed.

De bruikbaarheid van het weten komt in het middelpunt te staan. De kennis veroudert snel en in verband daarmee heeft men reeds de gedachte uitgesproken om bepaalde examens van tijd tot tijd te vernieuwen. Wanneer dit ook tot de hoogleraren wordt uitgebreid, kan men op enig fundamenteel verzet rekenen! De nadruk van de A-wetenschappen heeft zich wat verschoven naar de B-faculteiten, maar als nu deze faculteiten inzonderheid gezocht worden om een wetenschappelijke status te verkrijgen, als de diplomajacht wordt ontketend, wat dan? Steeds ingewikkelder eisen worden vanuit de samenleving gesteld.

Er is een verwevenheid van overheid en academie, maar die verwevenheid kan op een zeer verkeerde manier leiden tot staatsbemoeienis van de meest ergerlijke grootte; spreker wijst op Napoleon, Hitler en Stalin.

En toch moet de overheid zich inlaten met universiteiten en met hogescholen, waarbij men moet waken tegen vertraging in het contact tussen het departement en de universiteit. Er zal beslist moeten worden of wij in ons land het baccalaureaat aanvvaarden; het bedrijfsleven wenst een korte academische opleiding, maar spreker bepaalt zijn standpunt nog niet.

Een tweede punt, dat een beslissing vraagt is de grotere vrijheid voor de student of de studiebegeleiding in straffere mate. De grotere vrijheid in Nederland is in elk geval voor de A-faculteiten niet nodig.

Spreker gaat hierop verder in en wijst op het betrekkelijk geringe percentage studenten, dat de „eindpaal” haalt, een klacht, die zo oud is als de universiteit bestaat. Vandaar dan ook, dat de wal hier en daar, waar men de studie-

begeleiding straffer gaat maken, het schip dreigt te keren.

Er moet nog over een veel ingrijpender zaak worden beslist, nl. over de opzet van de universiteit. De praktijk in andere landen wijst er op, dat het op een campus-universiteit gemakkelijk mis gaat. De praktijk in landen met „collegetraditie biedt gunstige resultaten aan”.

Er zullen terzake beslissingen van verre strekking moeten worden genomen. Het compromis moet hier heersen.

De academie is geheel eigensoortig en kan niet met de gewone bedrijfsorganisatorische begrippen te lijf worden gegaan, hetgeen spreker met voorbeelden aantoont. Het intellect laat zich niet volledig aan de economie binden.

Wat een Europese universiteit betreft, zij mag er nooit toe leiden, dat wij onze vaderlandse wetenschap zouden terugdrukken binnen de enge landsgrenzen.

De universiteit mag niet levensvreemd zijn. Men heeft er verder voor te zorgen, dat de wetenschap niet in dienst wordt gesteld van politieke oogmerken. Wat de studieduur betreft: men kan in 5 jaar jurist worden of ekonoom; spreker zou bereid zijn dit tot andere studierichtingen uit te breiden. Daarbij zal men moeten letten op hetgeen men met de uitsluitend op de praktijk gerichte studie te zelfder tijd verspeelt.

Wat het aantal studenten betreft, de Overheid grijpe niet naar de numerus clausus of het consileum abeundi als op een andere wijze het kwaad van de te grote studenten-aantallen te ondervangen is.

Indien de hogescholen, indien bepaalde wetenschappelijke instellingen zouden gaan majoreren, mag hieraan niet worden toegegeven.

Spreker handelt voorts over de eindexamens bij het VHMO en de universiteitsexamens.

Hij waarschuwt vervolgens tegen het verambtelijken van de hogeschool. Wat de spreiding van het wetenschappelijk onderwijs betreft, een grootte van 5.000 studenten is gewenst. Niet overal behoeft echter specialisatie plaats te hebben. Verder is een grote eenvoudigheid van organisatie nodig.

Aan een Europese universiteit moeten wij meedoen,

maar zij moet niet als een superwetenschappelijke instantie worden beschouwd; zij is niet analoog aan de EEG.

Wat het experiment aangaat, dit heeft volledig recht op een plaats; spreker is dan ook een warm voorstander van hetgeen op Drienerloo geschiedt. Met maatregelen betreffende de studieduur aan de hogescholen zij men uiterst voorzichtig.

De heer *Schipper* wees er op, dat bij de invoering van de Mammoetwet de benaming „nijverheidsonderwijs” door „beroepsonderwijs” zal worden vervangen.

In de M.v.A. ontwijken de bewindslieden een antwoord op de opmerking, die in het V.V. is gemaakt betreffende het feit, dat sommige gemeenteraden bij hun beslissing omtrent de nodigverklaring voor een nijverheidsschool zich door politieke overwegingen laten leiden. Het blijkt, dat niet elk gemeentebestuur zich laat leiden door de omstandigheid, dat krachtens de eerlang in werking te treden wet op het voortgezet onderwijs deze verklaring niet meer zal nodig zijn.

Spreker heeft uit de M.v.A. de indruk, dat ook de bewindslieden deze vrijheid niet onderschrijven en zet zijn bezwaren hiertegen uiteen. Als voorbeeld noemt hij, dat wanneer ergens een R.K. school bestaat waar nog plaatsen open zijn, een prot.-chr. of neutrale school niet zal kunnen worden gesticht en omgekeerd. Dit is in strijd met artikel 69 van de wet op het voortgezet onderwijs. Op deze wijze zijn wij op een gevaarlijke weg met de toepassing van de vrijheid van onderwijs.

Spreker maakt daarna opmerkingen over de stichting van scholen voor u.t.s. Hij pleit voor prioriteit van Arnhem boven Ede met het oog op leerlingen uit de Achterhoek.

Tenslotte spreekt hij over de leerplichtverlenging in combinatie met het wetsontwerp voorwaardelijk arbeidsverbod voor 14-jarige jongens.

De heer *Algra* begint met de hoop uit te spreken, dat met Staatssecretaris Grosheide een discussie over de grondslag en de grenzen van de vrijheid van onderwijs mogelijk zal zijn en dat hij niet ter wille van een eigen conceptie de geschiedenis van de schoolstrijd geweld zal aandoen noch de wet zo zal trachten te interpreteren, dat zij wordt aangepast aan die conceptie.

Minister Bot heeft het vraagstuk voor radio en televisie voor zijn rekening genomen; hij kan het rapport van de pacificatiecommissie afwachten; zij was alleen nodig omdat anders de VVD moeilijk in het regeringsteam kon worden opgenomen.

Wat de onderwijzersssalarissen betreft, de in verband daarmee gevoerde actie is op een ongeschikt tijdstip gevoerd, want de Regering zat midden in de grote spanning van de loonexplosie. Voor het demonstratieve congres dat met het oog op salarisverhoging werd gehouden hebben de leerlingen vlak na de kerstvakantie een vrije dag gekregen. De schijn is gewekt, dat de Regering, na eerst in het georganiseerd overleg een afwijzend standpunt te hebben ingenomen, door de knieën is gegaan. Dat is van belang voor andere groepen, die ook willen demonstreren.

Spreeker oefent daarna kritiek uit op de doelstelling van het onderwijs, zoals die blijkt de memorie van toelichting de Minister voor ogen staat.

Deze heeft gezegd, dat hij zijn doelstelling wil verwezenlijken binnen de grenzen, die de wet stelt. Maar ook afgezien van die grenzen, voegt spreker er aan toe, want de overheid kan geen mensen veranderen.

De principiële visie van de overheid, niet alleen van een bepaalde minister, kan van beslissende betekenis zijn voor het openbaar onderwijs, maar het bijzonder onderwijs is geestelijk vrij van de staat.

En de Minister heeft geen enkele bevoegdheid ten opzichte van de volwassenen.

In het debat in de Staten-Generaal gaat het dikwijls over het beschikbaar stellen van meer geld voor subsidies, maar het is niet hetzelfde waarvoor het geld door de Overheid wordt beschikbaar gesteld, bv. voor een orkest of voor betaald voetbal.

In de M.v.A. betogen de bewindslieden, dat nader beraad nodig is over de positie van de openbare school. Dit is echter overbodig, want deze school is en blijft een school van de Staat.

Wat de commissie-De Roos aangaat, die door Minister Cals is ingesteld voordat in de Eerste Kamer over de Mammoetwet is beslist, rijst de vraag of zij niet uit de nesten zou zijn, wanneer zij zou adviseren tot een regeling waar-

door voorstanders van neutraal c.q. openbaar onderwijs, in de gelegenheid waren op hun kosten ook naast openbare scholen een nieuwe afdeling op te richten. Dan stonden alle soorten scholen precies gelijk.

Minister en Staatssecretaris schrijven over de openbare school, dat als zij alleen aan haar voorstanders werd overgelaten, er een derde zuil dreigt te ontstaan. Waar zijn dan de beide andere zuilen?

Wat de vijfdaagse schoolweek aangaat, zij bestaat in tal van gemeenten sinds jaar en dag. De Regering kan daartoe alleen besluiten ten aanzien van de rijksscholen.

De havo ziet spreker als een soort afleggertje, zoals hier en daar de MMS en de HBS - A. Het is beter dat de havo groeit uit de mavo, dan wordt het geen degradatie, maar promotie. Dan wordt het karakter van het VHMO zuiverder bewaard.

Spreker behandelt tenslotte de subsidiëring van de letterkunde. Sommige schrijvers willen pensionarissen van de Staat worden.

Verleden jaar heeft spreker met de heer Cammelbeeck gedebatteerd o.a. over het werk van Van 't Reve, op welk werk „Het Vrije Volk” scherpe kritiek heeft uitgeoefend, die hij citeert.

Van 't Reve is nu een van de sterren van de VARA geworden. Van 't Reve is tegen strafbaar stellen van de pornografie, van overspel en van godslastering. Hij wil legalisatie van homoseksuele relaties.

Spreker citeert wat dr. Gras, wetenschappelijk hoofdambtenaar van de Rijksuniversiteit te Utrecht, over homoseksualiteit in dezelfde zin als Van 't Reve heeft geschreven en die bovendien propageert, dat meisjes boven 14 jaar de anticonceptionele pil moeten gebruiken. Ds. Landsman heeft in „Hervormd Nederland” hierop fel gereageerd.

Het gaat er om dat er literatuur verschijnt, die verfoeilijk en goddeloos van strekking is. De overheid kan bij haar subsidiebeleid niet zeggen: Ik heb met de geest van die werken niets te maken, het gaat alleen om de artistieke waarde. Als de overheid met gesloten ogen alles betaalt, wat literatuur heet, ook al is het schuttingtaal en al, propageert zij een bepaald onzedelijk gedrag en dat is onaanvaardbaar.

*Wijziging van de Lager-Onderwijswet
en de Kweekschoolwet*

14 juli 1964 — Blz. 1.118

De heer *Algra* stelde de vraag of dit wetsontwerp niet voor een deel een overlapping is van dat tot wijziging van de Gemeentewet, dat een week tevoren is behandeld en dat de mogelijkheid opende om bepaalde taken van de gemeenteraad, ook ten aanzien van het onderwijs, aan commissies over te dragen.

Daarnaast vroeg hij of de ambtenaren van rijk en provincie voortaan ook het recht zullen krijgen om boeken en bescheiden van schoolbesturen in te zien voor zover het verenigingsaangelegenheden betreft.

Spreker bepleit meer vrijheid omtrent het geven van onderwijs in bepaalde vakken. Hoofdzakelijk is bij dit wetsontwerp meer bevoegdheden te geven aan de ouders van leerlingen van de openbare scholen.

Voor zover het de voorgestelde regelingen betreft aangaande de stichting van openbare scholen, hier is veel overeenstemming met hetgeen voor het bijzonder onderwijs geldend is.

De positie van de openbare school zal straks op twee manieren verankerd zijn, nl. via de verplichting van het gemeentebestuur om voor voldoende openbaar onderwijs te zorgen en volgens de nieuw voorgestelde regeling betreffende de rechten van de ouders. Het automatisme, dat ten opzichte van het bijzonder onderwijs zo sterk is bestreden, wordt thans ten aanzien van het openbaar onderwijs ingevoerd.

De geëiste waarborgsom van bijzondere scholen acht spreker noodzakelijk om lichtvaardige stichting te voorkomen, maar waarom wordt in het wetsontwerp deze waarborgsom niet geëist bij de stichting van openbare scholen, wanneer men ten aanzien hiervan ook tot het automatisme overgaat?

Spreker komt daarna tot de schoolraad, die volgens het wetsontwerp bevoegdheden zal verkrijgen, die in veel opzichten overeenstemmen met die van een schoolbestuur.

Het verschil is, dat een schoolbestuur beslist en de ouderaad adviseert aan het gemeentebestuur.

De schoolraad zal ook advies kunnen uitbrengen inzake de benoeming van onderwijzers en hoofden van scholen. Hier wordt zijn taak onzuiver, want in de schoolraad kunnen ook hoofden en onderwijzers zitting hebben.

De strekking van het wetsontwerp in haar geheel overziende, is de conclusie, dat de openbare school groeit in de richting van het wezen van de bijzondere.

Zo gezien heeft spreker behalve de bezwaren, die hij heeft genoemd, geen bedenking tegen het wetsontwerp.

Wijziging tijdelijk Telegraaf-, Telefoon- en Radiobesluit
16 juni 1964 — Blz. 1.040

De heer *Algra* achtte de voorgestelde verhoging van de luisterbijdrage noodzakelijk. Een deel hiervan gaat naar de Nozema, een ander deel naar de NRU en weer een ander deel naar elk van de omroepverenigingen. Op de besteding hiervan bestaat van Regeringswege een afdoende controle.

Daarnaast zijn er de eigen middelen van de omroepverenigingen, o.a. kontributies van leden. Er is geen enkele verplichting staatscuratele te aanvaarden omtrent de besteding daarvan. De Minister stelt zich op het standpunt, dat de omroepverenigingen eigen ontvangsten hebben, omdat zij zendtijd hebben gekregen van de staat; daardoor hebben zij leden en daardoor hebben zij ontvangsten uit programmabladen.

Deze redenering is historisch volstrekt onjuist; het is net andersom. Het begin is niet, dat de Regering voor bepaalde groepen zendtijd beschikbaar stelde. Deze omroepverenigingen zijn ontstaan uit volksinitiatief.

De Minister spreekt over de publieke functie van deze verenigingen, maar dat geldt ook van de dagbladers, de universiteiten, de politieke partijen, leeszaalen, sportbonden, enz. Als alle organisaties, die een publieke functie hebben, de boeken moeten openleggen, zijn dus niet alleen de omroeporganisaties in het geding. Men moet dit vraagstuk dan algemeen stellen.

De heer *Diepenhorst* noemde bezwaren, welke men kon aanvoeren tegen de campusopzet van deze hogeschool, maar men moet zich losmaken van sommige vormen van kritiek bij dit experiment. Spreker verwerpt de bedenking, dat hierbij onhistorisch is te werk gegaan, hetgeen hij met buitenlandse voorbeelden staaft.

Hetzelfde geldt van de inbreuk op de vrijheid, waarover wordt geklaagd.

Met het verwijt, dat de campusopzet „ondoordacht” is staat het iets minder eenvoudig. Het gaat in de eerste plaats om de studiebegeleiding, waarvan mirakels worden verwacht, maar in Amerika, waar veel aan de studie of studentenbegeleiding wordt gedaan, is het percentage van de studentenafval tenminste even groot, zo niet hoger dan in Nederland.

Wat de vorming aangaat, in Cambridge en Oxford is bewezen, dat de studenten daar onder een zekere druk leven. Wat de sport bij de campusopzet betreft, ook hierbij rijzen vragen.

De studiebegeleiding kan funest werken; een student moet zich ook zelfstandig kunnen ontplooiën; bovendien is aan het academisch onderwijs de gemeenschapsgedachte niet geheel vreemd. Natuurlijk staan de confessionele universiteiten er gunstiger voor dan de rijksinstellingen wat de mogelijkheid tot positieve beïnvloeding aangaat.

De nota van de Minister noemt als kostenbedrag per student f 1.500,—; in werkelijkheid zal dit bedrag veel groter zijn. Wat zullen de gevolgen zijn voor andere hogescholen?

Spreker legt de vinger bij het plan om studenten uit Twenthe, die in de nabijheid van de nieuwe hogeschool wonen, te verplichten om in de campus te worden opgenomen, waarvoor hun een bedrag zal worden vergoed, dat anders niet nodig zou zijn.

Van de baccalaureaatsgraad, die zal worden ingevoerd, is spreker geen tegenstander.

*Tijdelijke verhoging omzetbelasting sigaretten
en bijzonder invoerrecht op benzine*

24 maart 1964 — Blz. 618

De heer *Zijlstra* was van oordeel, dat deze wetsontwerpen passen in het regeringsprogram. Een nadeel is, dat zij bepaalde bedrijfstakken vrij eenzijdig treffen, maar dat is onvermijdelijk. Toch zal men, als te zijner tijd in EEG-verband de indirecte belastingen moeten worden verhoogd, op zijn hoede moeten zijn om een te klein aantal bedrijfstakken te nemen. In de eerste plaats zal dan een algemene verhoging van het tarief van de omzetbelasting aan de orde dienen te komen.

Er is verband tussen deze wetsontwerpen, de toekomstige verlaging van de inkomstenbelasting en de optrekking van de AOW, hetgeen spreker nader uiteenzet.

Hij betoogt verder, dat de regering met een wetsontwerp tot verlaging van de inkomstenbelasting niet over tijd is, gezien in het licht van het akkoord van Wassenaar.

Spreker wijst er op, dat er in de motie-Peschar, die in de Tweede Kamer werd ingediend, verwarring was tussen uitgavenbeleid en belastingbeleid. Hij werkt dat verder uit en betoogt, dat men in de discussie geen zaken aan elkaar moet koppelen, die los van elkaar staan.

Ten aanzien van de datum van ingang van de verlaging van inkomsten- en loonbelasting valt een vergelijking te maken met een piloot, die in de mist op Schiphol moet landen en dit doet, wanneer hij een gat ziet dat hem dit mogelijk maakt.

Wat de loonexplosie betreft, wij zullen wel door de gevolgen heen komen, maar met een kras op de geldwaarde en een deuk in de groei. Dat is een ernstige zaak en de loonexplosie moet zich niet herhalen, want dan komen wij in een toestand terecht met een onevenwichtige betalingsbalans.

De minster van Financiën zal een moeilijke taak krijgen om dit te voorkomen. De wal kan het schip wel keren, maar dit loopt daarbij schade op; daarom zal aan de mensen in de machinekamer tijdig opdracht gegeven moeten worden om iets achteruit te slaan; dan komt de botsing

met de wal minder hard aan en zal de schade aan het schip geringer zijn.

Wet inzake pariwaarde van de gulden

17 november 1964 — Blz. 120

De heer *De Gaay Fortman* herinnerde aan de revaluatie van de gulden in maart 1961, een maatregel die hij gefundeerd acht op het staatsnoodrecht. Het thans ingediende wetsontwerp geeft een verstrekkende bevoegdheid aan de Minister van Financiën. Het is duidelijk, dat een wet ad hoc, een wet van geval tot geval, onmogelijk is wegens de snelheid, waarmede moet worden gehandeld. Een goedkeuringswet achteraf heeft geen zin omdat die eenvoudig niet kan worden verworpen. Ook het inschakelen van de commissies voor de financiën uit de beide Kamers is niet wel mogelijk. De procedure die in het wetsontwerp wordt voorgesteld, is deze dat zal worden ingewonnen het advies van de Nederlandsche Bank en dat instemming van de Ministerraad moet worden verkregen; het eerste is belangrijker dan het laatste. Bovendien is van betekenis, dat het advies van de directie van de Nederlandsche Bank aan de Staten-Generaal moet worden overgelegd.

Spreker wil gaarne van de minister vernemen, waarom de Bankraad niet kan worden gehoord of de voorzitter van de SER.

Wet op de inkomsten-, vermogens- en loonbelasting

8 december 1964 — Blz. 206

De heer *Zijlstra* bestreed degenen, die een onafhankelijk raadgevend orgaan wensen als adviescollege op belastinggebied. Er zijn in ons land al zoveel raden, dat wij bezig zijn te groeien naar een radendemocratie! Zulk een orgaan zal niet onafhankelijk zijn van belangengroepen, die daarin zullen zijn vertegenwoordigd en een belemmering betekenen van de wetgevende arbeid.

Dit gezichtspunt staat niet de vorming van commissies ad hoc in de weg, die van tijd tot tijd nuttig kunnen zijn om te adviseren omtrent een concreet probleem.

Een zodanig concreet punt vormt de vraag betreffende

de verhouding tussen de directe en de indirecte belastingen.

Daarna toonde spreker gedocumenteerd aan, dat de aan de orde zijnde wetsontwerpen recht laten wedervaren aan het sociale aspekt doordat de lagere inkomens in aanzienlijke mate van de voorgestelde wijzigingen profiteren. Dit sociale aspect van de verdelende rechtvaardigheid is uiterst belangrijk, maar het zou eenzijdig zijn wanneer het bij uitsluiting als criterium zou worden aangelegd voor de beoordeling van de onderhavige wetsontwerpen, want daarnaast moeten ook tot hun recht komen de eisen van een innerlijk redelijke en verantwoorde belastingstructuur en van economische doelmatigheid. Er is na de oorlog geen enkele socialistische minister van financiën geweest, die zelfs de gedachte heeft gelanceerd om uitsluitend op grond van het sociale aspekt van de verdelende rechtvaardigheid belastingpolitiek te bedrijven.

Als wij alleen hiernaar zouden kijken, dan zouden wij alleen een progressieve loon- en inkomstenbelasting kunnen hebben.

Dat doen wij echter niet, omdat de economische doelmatigheid gebiedt, om naast de inkomstenbelasting ook een niet-progressieve, maar mathematisch gezien depressieve belasting, als de directe belastingen zijn, te stellen, hoewel deze het zwaarst drukken op de mensen met de laagste inkomens.

Tenslotte merkte spreker over de vervangingswaarde op, dat men, als men op basis daarvan wil afschrijven, niet bij dalende vervangingswaarde bij de fiscus met verliezen moet aankomen; als voorbeeld kan hier de scheepvaart gelden, aangezien de vervangingswaarde van de meeste schepen thans lager is dan de historische kostprijs.

Begroting van defensie

2 juni 1964 — Blz. 978

De heer *Algra* behandelde eerst de keuze van de staatssecretarissen en daarna het beleid, met name van de Minister, dat hij gunstig beoordeelde. Hij stelde vervolgens de vraag: hoe zien wij het karakter van de krijgsmacht?

Daarop geeft in de eerste plaats de Grondwet een ant-

woord, maar wij zien ook een moderne ontwikkeling in NAVO-verband.

In oorlogstijd kan in dit verband van een gezamenlijk optreden van de Nederlandse krijgsmacht geen sprake zijn. Dat brengt met zich mede een zo goed mogelijke integratie en standaardisatie, waaraan helaas nog veel mankeert.

Spreeker betuigt zijn instemming met de verticale organisatie van het departement.

Wat het NAVO-opperbevel in oorlogstijd betreft, stelt hij de vraag of het niet een van de calamiteiten van de NAVO is, dat de logistiek nog te veel in handen is van de nationale defensieapparaten en of dit niet mede een gevolg is van gebrek aan standaardisatie.

De NAVO-bevelhebbers gaan met hun eisen ten opzichte van ons land zeer ver.

Een defensieplafond is noodzakelijk. Dat de NAVO-partners met onze nationale belangen rekening houden in verband met de inbreng van een nationale krijgsmacht is niet te bemerken; denk slechts aan Nieuw-Guinea. Naarmate het onwaarschijnlijker wordt, dat de atoombommen vallen en dus de conventionele wapens van meer betekenis worden, komt het accent meer op de marine te liggen. De verdeelsleutel is dan geen konstante zaak meer.

Wat onze bijdrage aan de NAVO betreft, deze dient van hoge kwaliteit te zijn; daarom moet de oefeningstijd van de militairen zo nuttig en efficiënt mogelijk worden gebruikt. Er wordt beslist onvoldoende geoefend. Daarvoor zijn goede oefenterreinen nodig. Zij moeten in overeenstemming zijn met het terrein waarop in oorlogstijd zal moeten worden geopereerd.

Het nationale karakter van de krijgsmacht moet behouden blijven in de zin van het behoud van een nationale geest; dat is geheel iets anders dan dat men zegt, dat sommige commandanten in oorlogstijd voor de logistiek hebben te zorgen en dat zo het nationale karakter van de landmacht nog wel tot uitdrukking komt.

Spreeker pleit verder een efficiënt personeelsbeleid. Wij hebben te veel hoofd- en opperofficieren, met name bij de landmacht. Bij de marine is het anders; daar heeft bevordering plaats strikt naar behoefte.

Tenslotte behandelt hij de geestelijke verzorging. Eerst

na 1914 is hieraan meer aandacht besteed. Oud-minister Talma is een van de eersten geweest, die deze arbeid heeft georganiseerd.

Men kan als ideaal stellen, dat deze arbeid eigenlijk veel meer onmiddellijk van de kerken moest uitgaan zonder de overheid als tussenschakel.

Dan moet het ook geheel op kosten van de kerken gebeuren. Op dit punt zijn er grote praktische moeilijkheden. Men kan een oorlogsschip niet laten uitvaren met een staalkaart van predikanten; er moet dus een taakverdeling zijn.

Niemand is verplicht legerpredikant te worden. Wie dit doet, heeft de gestelde voorwaarden en instructies te aanvaarden.

De Minister meent in de kwestie, die gerezen is met de hoofdlegerpredikant, geen standpunt te moeten innemen; die kwestie heeft betrekking op aktuele vragen omtrent eventuele propaganda in de krijgsmacht voor het atoompacifisme. Wie van het westen vraagt de atoombewapening over boord te gooien, terwijl het communistische Rusland er wel over beschikt, moet zo eerlijk en zo consequent zijn, dat hij algemene ontwapening bepleit. Als de atoombommen niet zo gemakkelijk meer zullen vallen, is dat juist omdat zij aan beide kanten beschikbaar zijn.

Spreker behandelt daarna het standpunt van de hervormde synode, dat in feite capitulatie voor de vijand betekent.

Er zijn legerpredikanten die het hiermede eens zijn en dit standpunt aan de militairen willen verkondigen. Meent men, dat deze zaak alleen „ter discussie” is gesteld, dan is dat overbodig want zij stond al ter discussie. Bovendien is het dan geen evangelieverkondiging meer, want het evangelie staat niet ter discussie; dit zegt: zo zegt de Here.

De overheid kan op haar terrein niet toelaten, dat een legerpredikant zegt: „Ik verkondig u het evangelie en derhalve zeg ik u in de naam van Christus, dat de overheid in haar beleid ongehoorzaam is, maar dat gij gehoorzaam hebt te zijn aan Hem, die u roept; als het atoomwapen wordt gebruikt, hebt gij dus ongehoorzaam te zijn aan de overheid”.

De overheid kan dit niet toelaten, omdat zij een eigen

verantwoordelijkheid heeft tegenover God en tegenover het volk zonder directieven van de kerk.

Als de Minister in dit opzicht zou zeggen: ik heb geen standpunt, dan is dit abdicatie van het overheidsgezag. In zijn repliek wees de heer Algra er op, dat 27 hervormde predikanten in vaste dienst bij land- en luchtmacht aan de herv. synode geschreven hebben niet in te zien, dat in het gerezen conflict de vrijheid van evangelieverkondiging in het gedrang zou zijn.

Die conclusie wordt dus verbonden aan het feit, dat men er van uitgaat: er is geen uitspraak van de kerk, met enige binding, het is alleen een stuk, dat ter overweging wordt aangeboden.

Beslissend is de vraag of de overheid krachtens haar eigen bevoegdheid het recht heeft bepaalde boodschappen aan de militairen binnen de kazerne te weren als gevaarlijk en gezagsondermijnend of moet de overheid te allen tijde wijken voor iemand, die een kerkelijk ambt bekleedt? Wie het antwoord op die vraag ontwijkt, ontwijkt de kern van het debat. Het antwoord van de Minister was tweeslachtig: hij heeft nog geen standpunt, want hij wacht op de kerk. De overheid heeft het recht om zonder directieven van de kerk haar eigen positie te bepalen.

Begroting van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid

28 april 1964 — Blz. 731

De heer *Tjalma* wijdde eerst aandacht aan de vraag of 1970 het einde van de woningnood te zien zal geven, zoals de Minister in uitzicht heeft gesteld. Deze zegt in de memorie van antwoord reeds elders gedane mededelingen te moeten herhalen.

Blijkbaar heeft de bewindsman aan het Paulinische woord gedacht: hetzelfde aan u te schrijven is mij niet verdrietig en het is u nuttig.

Om de oplossing van de woningnood zo spoedig mogelijk te bereiken is het vooral nodig, dat allen, die bij de voorbereiding van de bouwwerken en op de bouwplaats een taak hebben, medewerken. De vraag rijst in dit verband hoe het met de arbeidsprestatie is gesteld en hoe de beta-

ling van prestatieloon is geregeld. Wordt deze laatste alleen genoten door degenen, die het verdienen?

Bij de goedkeuring van uitbreidingsplannen verliezen sommige colleges van Gedeputeerde Staten zich teveel in details; dit komt een vlotte behandeling van zaken niet ten goede. Hetzelfde geldt ten aanzien van de hoofd-ingenieur-directeur van de volkshuisvesting.

Spreker is er niet van overtuigd, dat de bouwcapaciteit volledig wordt gebruikt; met name de kleine aannemers zijn dikwijls zonder werk. De Minister wijst er op, dat de achterstand, die in 1963 door langdurige vorst is ontstaan, in de volgende kwartalen is ingelopen; spreker voegt er aan toe: dank zij de in 1962 aangevangen bouw. Hier geldt: het is een ander die zaait en een ander die maait.

Het is opvallend hoe lang tegenwoordig de bouw van een huis duurt; dit kan zeker niet worden toegeschreven aan de betere kwaliteit. Wat de curveprijs betreft, loopt het departement niet dikwijls achter de feiten aan?

De Regering kan niet een aanzienlijke loonsverhoging accepteren en tegelijkertijd de consequenties daarvan verwaarlozen.

Wanneer een aanneemsom werkelijk te hoog is, laat dan het departement, de desbetreffende dienst van het gemeentebestuur en de aannemer hun prijzen en ramingen met elkaar vergelijken.

Het is niet voldoende dat het departement zegt: het bedrag is te hoog.

Spreker keert zich vervolgens tegen de „koppelverkoop” van woningwetwoningen en huizen in de vrije sector benevens de grondmanipulaties, die daarbij worden uitgevoerd.

Daarna bespreekt hij de komende huurverhoging. Hij maakt bezwaar tegen het plan van de Minister om ook woningen voor de middengroepen op woningwetbasis te bouwen; op die wijze zal rijkssubsidie worden genoten door hen, die dit niet nodig hebben.

Hij vraagt of de tijd niet is gekomen om het verlenen van premies te beëindigen. De maatregel, die beoogt in het algemeen geen woningen boven f 35.000,— toe te laten bevordert de doorstroming niet. Ook de industrialisatie wordt hierdoor niet bevorderd.

Er dient geen operagebouw te verrijzen zolang de woningnood nog zo groot is.

Spreeker behandelt vervolgens de woningverdeling over de provincies. De gemeentebesturen dienen meer bewegingsvrijheid te hebben wat de verdeling van de hun toegewezen woningen aangaat. Er dient meer samenwerking te komen tussen Volkshuisvesting en Economische Zaken bij de woningtoewijzing. Vooral in Zeeland en de drie noordelijke provincies is het nodig, dat met het oog op de bevordering van de industrialisatie er meer paralleliteit ontstaat.

Spreeker deelt de bezorgdheid van de Minister omtrent stedelijke uitbreidingsplannen, die de trek naar buiten bevorderen. Tenslotte informeert hij naar de te verwachten beslissing inzake de Maasvlakte.

Wijziging van de Huurwet

23 juni 1964 — Blz. 1.067

De heer *Zijlstra* noemde twee motieven voor huur-aanpassing, nl. de algemene stijging van het loon- en prijspeil en de noodzaak van harmonisatie tussen de huur-niveaus, die betrekking hebben op vóór- en naoorlogse woningen, waarbij men rekening moet houden met de kwaliteit van de woningen.

Spreeker had het juist gevonden, indien de woningen, die tot 1960 zijn gebouwd, in de voorgestelde maatregel waren betrokken in plaats van tot 1957, zoals nu geschiedt.

Hij vraagt de Minister bij een volgende huurverhoging dit jaar te laten opschuiven, anders ontstaat er opnieuw een bevroren blok. Men kan niet zonder meer er van uitgaan, wanneer men een huurindex opzet, dat 1939—1940 met 100 moet worden aangeduid, o.a. niet omdat de huren toen buitengewoon laag waren en men anderzijds een aftrekpost zou moeten toepassen wegens de leeftijd van die woningen.

Spreeker stelt de vraag waar wij tenslotte met de huren terecht zullen komen. Theoretisch op een peil, dat in grote trekken overeenstemt met de vervangingswaarde. Er zijn daarbij allerlei onzekerheden. Lonen en prijzen bedragen thans gemiddeld het viervoudige van voor de oorlog en

het huurpeil is 250—275. Dit is een probleem, maar op het ogenblik doet het zich in werkelijkheid nog niet voor.

Spreker wijst er op dat bij elke huurverhoging het moment onjuist is genoemd. Dit zal wel gebeuren tot en met de laatste verhoging, die zal worden voorgesteld.

De Minister heeft in de Tweede Kamer gezegd, dat nu alle zeilen worden bijgezet, er een andere situatie is dan in een periode waarin dit niet het geval was.

Spreker bestrijdt deze uitspraak en houdt de Minister het woord voor: „Wie zich aangordt beroeme zich niet als die zich losmaakt”.

Tenslotte wijst hij op het onoplosbare probleem, dat in Frankrijk na 1914 ten opzichte van de huren is ontstaan.

Bij volgende huurverhogingen zal men òf een grote stap ineens moeten doen of kleinere stapjes frequenter uitvoeren.

Overgangswet ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

28 juli 1964 — Blz. 1.170

De heer *Tjalma* merkte op, dat de noodzaak van de planologie in ons dichtbevolkte land nog niet overal wordt ingezien.

De brede visie, waarvan prof. Thijssen blijk gaf bij zijn prognose betreffende de in het jaar 2000 te verwachten situatie, brengt ons nog eens onder de aandacht hoe noodzakelijk het is planologisch te denken en te handelen.

Spreker wees er op, dat ter uitvoering van de nieuwe woningwet en die op de ruimtelijke ordening 17 algemene maatregelen van bestuur nodig zijn.

Hij geeft uiting aan zijn voldoening, dat het voortaan voor gemeentebesturen mogelijk zal zijn onbewoonbaar verklaarde woningen te onteigenen, indien zij zodanig in verval zijn, dat zij de omgeving in ernstige mate ontsieren. Verkorting van de onteigeningsprocedure in het algemeen verdient aanbeveling. Wat de schadevergoeding bij onteigening betreft, kan de verdere ontwikkeling van de jurisprudentie worden afgewacht.

Het vervallen van artikel 20 der Wederopbouwwet komt hem juist voor, want de nieuwe regeling, die nu wordt voorgesteld, is beter. Spreker betoogt dat men de concen-

traties van de bevolking in de grote steden niet moet bevorderen, wanneer deze voortgaan de gezinnen in feite te dwingen in flats te wonen.

Met name voor gezinnen met kleine kinderen rijzen hier grote bezwaren.

Een zo groot mogelijke vrijheid van werken en wonen brengt met zich mede, dat goede transportmogelijkheden door middel van openbaar vervoer worden bevorderd.

Wat de dislocatie betreft, deze mag niet zo worden, dat het noorden van het land als een zekere reserve voor de industrie wordt beschouwd; concentratie in het westen zou ook dit deel van het land niet ten goede komen.

Begroting van Verkeer en Waterstaat

13 mei 1964 — Blz. 857

De heer *Tjalma* wijst er op, dat het hogere bedrag, dat op deze begroting in vergelijking met het vorige jaar is uitgetrokken, in betekenis sterk is verminderd door de stijging van lonen en prijzen.

Het percentage, aan investeringen besteed, is niet voor alle departementen gelijk en vooral bij Waterstaat is het investeringsbedrag, in relatieve en absolute zin, groot.

Moet aan dit departement dan niet een groter deel worden toegekend als men er op let, dat de veiligheid van het land (Deltaplan) en die van het verkeer in het geding zijn?

Spreker dringt er op aan het streefjaar 1978 als slotjaar van het Deltaplan te handhaven.

Daarnaast dient meer gedaan te worden aan de wegenaanleg nu er 700 auto's per dag bijkomen.

Niet minder belangrijk voor onze economie zijn de zeehavens, die uitbreiding behoeven.

Wat de tariefsverhoging betreft, die voor personen- en vrachtvervoer langs de weg in rekening mag worden gebracht, deze verhoging is onvoldoende.

Spreker betuigt instemming met de krachtige houding die de Minister en de Staatssecretaris in internationale aangelegenheden hebben ingenomen.

Hij wijdt verder aandacht aan de verkoop van de „Willem Ruys” en van de „Oranje”.

Wanneer de exploitatiekosten van Nederlandse zeeschepen nog hoger worden, is het gevaar groot, dat wie zee houdt, de reis niet meer wint. Ook onze betalingsbalans is hierbij in het geding.

De houding, die de Regering tegenover de Amerikaanse scheepvaartpolitiek heeft aangenomen, verdient instemming. Daarnaast zal aandacht moeten worden gewijd aan de concurrentie van de Japanse scheepsbouw. Het doet spreker genoegen, dat de cijfers van de KLM verbeteren; hij vraagt inlichtingen omtrent verdere aanschaffing van vliegtuigen.

Hij spreekt verder over de Rijnmond, de IJmond, de gedachte haven in de omgeving van Uithuizermeeden, de Maasvlakte en de Dollard. Hij wijdt voorts aandacht aan de Lauwerszee en de bestemming van de droog te leggen gronden en handelt vervolgens over de verzilting en in verband daarmee over de drinkwatervoorziening van Rotterdam, waarbij ook de waterverontreiniging, met name die van de Rijn, aan de orde komt.

Daarna bepleit hij de noodzakelijkheid van de totstandkoming van enkele autowegen om tenslotte een lans te breken voor de inschakeling van de Koninklijke Marechaussee bij het verkeerstoezicht.

Economische Zaken

3 maart 1964 — Handelingen blz. 451

De heer *Zijlstra*, zich aansluitende bij een opmerking, die de heer *Algra* bij de behandeling van het saneringsfonds voor de landbouw had gemaakt, erkende dat in de landbouw uitzonderlijke omstandigheden bestaan en dat ook bij de middenstand in sommige streken bijzondere problemen kunnen worden onderkend.

Wanneer echter ook voor de middenstand tot de instelling van een saneringsfonds wordt overgegaan, doet zich de vraag voor of er in het algemeen niet een soort recht voor de Nederlandse bevolking bestaat op een saneringsfonds, waarvan men gebruik kan maken als zich bijzonder moeilijke problemen voordoen.

Spreker onderstreepte hierbij de precedentwerking. Daarna besprak hij de economische mededinging, waarbij

hij mededeelde, dat de collectieve prijsbinding bij hem in het algemeen niet op bezwaren stuitte.

Wat de individuele verticale prijsbinding betreft, zag hij moeilijkheden bij het voeren van een ontheffingsbeleid. Moet men ontheffingen geven per produkt of per producent? Ook in Engeland zit men met dit probleem, hetgeen spreker nader aantoont.

Hij komt daarna tot de industrialisatie en behandelt daarbij de planning, waarbij hij tot voorzichtigheid aanmaant bij bedrijfstaksgewijze planning.

Hij merkt op, dat de EGKS zich dreigt te ontwikkelen tot een vrij protectionistisch gezelschap.

Wat de EEG aangaat, dat is een moeilijke zaak; wat er met haar wel of niet gebeurt, ook op het gebied van allerlei tarieven en regelingen, zit geheel in de greep van de politiek. Zullen wij, gezien de politieke onzekerheden, zo langzaam mogelijk de EEG ontwikkelen, dus niet meer doen dan het verdrag vraagt, of zullen wij met versnellingen daar, waar het mogelijk is, doorgaan?

Spreker heeft de indruk, dat de Regering voor het laatste heeft gekozen en vraagt of het dan niet juist is de nog bestaande binnentarieven af te breken.

Ten aanzien van de algemene economische situatie voorspelde de heer Zijlstra, dat ons een moeilijke tijd van krap en duur krediet op geld- en kapitaalmarkt staat te wachten.

De betalingsbalans zou kunnen worden gered door een verdergaande inflatoire ontwikkeling in het buitenland. Maar dat zou onze arbeidsmarkt opnieuw tot een verdere spanning en overspanning brengen en dan zou met zekerheid een tweede explosie moeten worden verwacht. Spreker vindt het verstandig de meeste aandacht te concentreren op de vraag hoe de nadelige gevolgen van hetgeen nu is geschied voor onze economie zoveel mogelijk kunnen worden beperkt en werkt dit nader uit.

Hij vergelijkt de overbesteding van 1956/1957 met die van thans.

Spreker behandelt daarna het prijsbeleid van Minister Andriessen. Hij geeft verder als zijn oordeel te kennen dat de Regering op het punt van bestedingsbeperking ongeveer gedaan heeft wat juist was. Er zal een klap voor

produktie en werkgelegenheid optreden als het liquiditeitstekort doorwerkt in onze volkshuishouding. Dat zal dan niet de schuld zijn van de Regering, maar het noodzakelijk gevolg van de loonexplosie, die de betalingsbalans uit het lood moet slaan, de liquiditeitspositie op scherp moet zetten en daardoor de produktie en werkgelegenheid moet schaden.

Wat willen wij in Nederland in de toekomst doen? Willen wij met betrekking tot de loonpolitiek ook in de toekomst opteren voor een politiek, die alleen de krachten van vraag en aanbod volgt? Ik zou dat betreuren.

Ook in de toekomst is een gerichte loon- en prijspolitiek nodig. Spreker waarschuwt tegen inflatoire injecties om de pijn te verdoven. Wij zullen evenals in 1956 en 1957 opnieuw met builen en schrammen door de situatie heen komen met een flinke kras op de geldwaarde en een deuk in de groei. Wij hebben er weer iets bij geleerd: een volgende maal beter.

In zijn replek betoogde de heer *Zijlstra*, dat de loonexplosie, die wij nu gehad hebben, geen heilzame aanpassing aan de situatie in het buitenland is.

De tijdbommen, die de Minister en dit kabinet op hun weg zullen vinden, zijn gevaarlijk; spreker hoopt dat wij in 1965 weer een verantwoorde loon- en prijspolitiek zullen kunnen voeren; deze behoort tot de volledigheid van het instrumentarium, waarover wij moeten kunnen beschikken.

Maar al hebben wij nog zulke prachtige instrumenten, wij zullen het niet in de hand hebben de spanning zo precies bij te stellen, dat die niet meer groot is en ook niet in haar tegendeel is omgeslagen.

Spreker verschilt van mening met de heer Vos wat de planning per bedrijfstak aangaat; daarmee krijgt de Minister moeilijkheden.

De industrialisatienota's hebben ons bescheidenheid geleerd. Wat hebben wij ons vergist in de schattingen aan werkgelegenheid, die wij moesten maken; dat hebben wij aanvankelijk veel te somber ingezien. Wij hebben gedacht: die taakstelling halen wij nooit wegens gebrek aan kapitaal. Het is precies andersom uitgekomen.

Wat het gedachte saneringsfonds voor de middenstand

betreft, waarover de Staatssecretaris sprak, wij moeten ons realiseren, dat wanneer een landbouwer en een middenstander, die een inkomen beneden een bepaald bedrag hebben, een vergoeding krijgen, als zij hun bedrijf beëindigen, er ook andere mensen daarvoor gaarne in aanmerking zullen komen.

Wat het regionaal kernbeleid betreft, de stimulering kan alleen succes blijven boeken, als het — een beetje overdreven uitgedrukt — zeer discriminatoir is, dus voor een zeer beperkt aantal gebieden meer doet dan voor de rest. Als wij een olievlekwerking krijgen, ook bij Maatschappelijk Werk is dat te bespeuren, is niet te zien welk deel van Nederland daarbij op den duur zal worden uitgezonderd.

Als men bedenkt, dat ook onze grote steden een achterstand in infrastructuur hebben, wordt men voorzichtig met het uitbreiden van gebieden, waarvoor men bijzondere faciliteiten ter beschikking stelt.

Anders zou de extra nadruk voor deze gebieden vervallen.

Wijziging Prijzenwet goederen en diensten

28 april 1964 — Blz. 701

De heer *Zijlstra* verklaart dat zijn bezwaren tegen dit wetsontwerp veeleer van materieel-ekonomische dan van formeel-juridische aard zijn. Niet elke op zichzelf doelmatige maatregel is reeds daarmede aanvaardbaar.

Was er zo'n dringende spoed dat het advies van de SER niet kon worden gevraagd? Waarom is de spoedprocedure van de SER dan niet gevolgd?

Er was nog een andere mogelijkheid, nl. dat de Minister het ontwerp indient met een tijdelijk karakter en tegelijk het advies van de SER inwint. Intussen heeft de Tweede Kamer aan het wetsontwerp een tijdelijk karakter gegeven en de Minister heeft toegezegd alsnog het advies van de SER te zullen vragen.

Wat mij betreft, eind goed, al goed. De heer Vos heeft de Minister in overweging gegeven om, hoe het advies van de SER ook uitvalt, toch met een ontwerp te komen ter verlenging van dat, wat nu aan de orde is. Spreker wil niet

op het antwoord van de bewindsman vooruit lopen, maar als aan de wens van de heer Vos wordt voldaan, zou dit wel eens van zeer beslissende betekenis kunnen zijn voor de stem van de a.r. fractie over het aanhangige ontwerp. Los van dit punt merkt spreker op, dat prijsgedragsregels essentieel zijn.

De Minister verdient instemming en waardering voor de wijze waarop hij een aantal van die regels heeft weten te formuleren.

Naast de regel van doorberekening van de externe kosten en van een stuk van de loonsverhoging is er een derde regel, nl. dat wanneer men een zekere minimum-rentabiliteitspositie niet verdient, hiermede in de bedrijfstak, globaal gesproken, rekening kan worden gehouden. Bij hetgeen de Minister echter thans voorstelt dwingt hij zichzelf de individuele onderneming normatief te beoordelen.

De bewindsman is nu, ingevolge het geamendeerde wetsontwerp, gedwongen als hij een individuele onderneming wil aanpakken, zich af te vragen hoe het met de financiële omstandigheden in deze onderneming zit. Wanneer een ondernemer een echtgenote met een gat in haar hand heeft, mogen de financiële gevolgen daarvan niet van invloed zijn op de hantering van de bevoegdheid.

Het begrip „financiële positie” blijft echter zeer ruim. Daaronder valt niet alleen rentabiliteit, maar ook solvabiliteit en liquiditeit.

Op de ene onderneming kan een zware hypotheek rusten en de andere kan veel eigen middelen hebben.

Maar sprekers grootste bezwaar ligt in het vlak van het normatief moeten beoordelen van de interne en externe economische positie van de onderneming, hetgeen hij nader uitwerkt. Hij acht het risico groot, dat, wanneer op deze weg wordt voortgegaan, ons economisch bestel in een onaanvaardbare richting zal ombuigen.

Maatregelen mijnindustrie

28 juli 1964 — Blz. 1.180

De heer *De Gaay Fortman* wil de maatregel, die de Regering voorstelt wel aanvaarden, maar heeft enige bezwa-

ren tegen de argumentatie. De Minister van Economische Zaken zegt, dat thans hetzelfde zal gebeuren als in 1948, maar toen betrof het een sociale en nu een economische maatregel.

Verder betoogt de Minister, dat er geen sprake is van subsidie; het zou slechts een fiscalisatie van sociale lasten zijn.

Dat is geen afdoende argument want dit kan zeer wel een subsidie betekenen. Het zou tot onoverzienbare consequenties leiden, als de Staat de sociale lasten in de verschillende bedrijfstakken zou egaliseren.

Begroting van Sociale Zaken en Volksgezondheid 4 februari 1964 — Blz. 260

De heer *Schipper* behandelde allereerst de bezitsvorming en de vermogensvorming voor werknemers en de daarmee verband houdende winstdeling in de ondernemingen.

Vervolgens wijdde hij aandacht aan de spaarregeling voor de ambtenaren, in verband waarmee hij twee vragen stelde:

1. Is het niet wenselijk, dat de jonge ambtenaren met het oog op hun toekomst meer spaarzin aan de dag leggen, en
2. Kan het Departement de eigen activiteiten stimuleren?

Er is een groot verschil in spaarzin tussen de ambtenaren van verschillende departementen.

Spreeker zette vervolgens uiteen, dat de bedrijfspensioenen dienen te worden gestimuleerd; dan kunnen de pensioenen in het particuliere bedrijf samen met de AOW de overheidspensioenen benaderen. Alleen in de grafische industrie zal dat ten naaste bij het geval zijn.

Naast de 1.100.000 werknemers, die onder de bedrijfspensioenen ressorteren en het half miljoen deelnemers aan ondernemingsfondsen blijft nog ongeveer de helft van de werknemers over, die behalve AOW geen enkele uitkering hebben.

Spreeker wijdde daarna beschouwingen aan de PBO. De

wet op de bedrijfsorganisatie is 13 jaar geleden tot stand gekomen en de gang van zaken is teleurstellend.

Bij de afdeling gezondheidszorg stond spreker stil bij de vraag hoe de geestelijk gestoorde mens een plaats in het maatschappelijk leven is te schenken. Vervolgens sprak hij over het vraagstuk van de langdurig zieken en zware geneeskundige risico's benevens over de sterfte bij verkeersongevallen. Tot slot maakte hij opmerkingen over luchtverontreiniging en drinkwatervoorziening.

De heer *De Gaay Fortman* herdacht, dat het 100 jaar geleden is dat ds Talma werd geboren; zijn grote betekenis is geweest, dat hij het maatschappelijk bestel grondig wilde hervormen door het te confronteren met het evangelie; daarbij, zo heeft hij eens gezegd, moeten wij licht en kracht zoeken.

Hij was volstrekt toegewijd aan de zaak, die hij als opdracht zich toegeworpen zag. Hij was er een voorbeeld van hoe men zich zelf voortdurend moet stellen onder de tucht van de normen van het evangelie. Partijen die zich voor hun politiek handelen stellen op de basis van het christelijk geloof zullen bij de voortduur deze les van Talma ter harte moeten nemen.

Spreker wijdde vervolgens aandacht aan het loonbeleid en aan de sociale verzekering. Wat de aanval van de heer Kloos betreft op het beleid van de vorige Staatssecretaris Roolvink, merkt spreker o.a. op, dat ministers uiteindelijk aansprakelijk zijn voor hetgeen hun staatssecretarissen verrichten, zodat wat betreft de twee laatste jaren de aanval in wezen gericht was tegen de huidige bewindsman van Sociale Zaken. Verder heeft de vakbeweging aan dit beleid medewerking verleend, ook het NVV. Voorts is onmiskenbaar, dat onder het kabinet-De Quay een belangrijke reële loonstijging is tot stand gekomen en dat toch zeker niet ondanks het toen gevoerde beleid.

Verder is het produktiviteitscriterium niet zo onzinnig als hier door de heer Kloos is gezegd.

Wat het loonbeleid van het thans aan het bewind zijnde kabinet betreft, een iets grotere activiteit zou misschien nuttig zijn geweest.

Ten aanzien van de zwarte lonen merkt spreker op, dat deze aangeboden en betaald konden worden zonder dat

het voor de betrokken ondernemingen ernstige bezwaren opleverde. Kortzichtige ondernemers schijnen te menen, dat men daarmee het vraagstuk van de krappe arbeidsmarkt oplost.

Gelet op deze zwarte lonen, de dividenden en de tantièmes, moet men wel een heilige zijn als men eenvoudige arbeid verrichtende, onvoorwaardelijk gelooft, dat 2,7 % loonsverhoging de grens vormt. Spreker zet daarna uiteen hoe hij de vakbeweging ziet, wat haar verdiensten zijn en wat haar taak is.

Wat de categorale organisaties betreft, deze moet men vrij laten. Daar waar zij representatief zijn, moeten ze tot het overleg worden toegelaten. Maar vaak vertolken zij een brok groepsegoïsme en eigenzinnigheid. Ook voor de ondernemersorganisaties evenals voor de vakverenigingen geldt de eis, dat er een levende communicatie moet zijn tussen de besturen en de leden. Men zegt wel, dat de vakverenigingen bepaalde lonen overeenkomen doch dat de arbeiders zelf zwarte lonen aanvaarden, maar men kan omgekeerd met hetzelfde recht zeggen, dat de besturen van de ondernemersorganisaties bepaalde lonen overeen komen, maar dat hun leden zwarte lonen aanbieden.

Spreker geeft vervolgens uiting aan zijn bezorgdheid over de positie van de SER, met name ten aanzien van de Kroonleden.

Wat de collectieve arbeidsovereenkomst betreft, Talma heeft deze verdedigd, omdat zij de rechten en plichten van werkgevers en arbeiders vastlegt en daardoor stabiliteit en continuïteit in de onderlinge verhoudingen brengt.

Spoed is nodig om een wet tot stand te brengen op de uitlening van arbeidskrachten.

Het huidige systeem van loonvorming vraagt veel van de ondernemersorganisaties en van vakverenigingen, maar het vraagt niet te veel.

De heer De Gaay Fortman had ernstig bezwaar tegen het verlenen van prioriteit aan de bouwvaklonen. Anderen zullen zich daaraan optrekken en de produktiviteit in de bouwvakken — spreker durft het woord produktiviteit haast niet meer te gebruiken — is niet van dien aard, dat een extra beloning op haar plaats zou zijn. In elk geval is er bezwaar om onder het mom van prestatiebeloning toch

weer beloningen te geven, die in geen enkel verband staan tot hetgeen wordt gepresteerd.

Spreker komt daarna tot de sociale verzekering, waarbij hij zich akkoord verklaart met stopzetting van de premiebetaling voor de Invaliditeitswet; de verkregen rechten der verzekerden kan men daarbij handhaven.

Tenslotte zet hij uiteen hetgeen bij de AOW dient te geschieden en welke verandering in het huidige maatschappelijk bestel dient te worden aangebracht, met name ten opzichte van de economische medezeggenschap.

Drank- en Horecawet

29 september 1964 — Blz. 19

De heer *De Gaay Fortman* ving aan met te constateren, dat door aanvaarding van dit wetsontwerp een stelsel zal worden verlaten, dat 80 jaar heeft gegolden.

Men zou kunnen zeggen, dat er een zekere verschuiving is van openbare naar besloten dronkenschap, maar men kan niet de stelling verdedigen dat er geen dronkenschap meer voorkomt. Spreker memoreert, dat de Drankwet van 1881 al strekte tot regeling van de kleinhandel in sterke drank en tot beteugeling van openbare dronkenschap. In 1904 is het stelsel van deze wet onder Kuyper nader uitgewerkt en er kwam een drankwetinspectie.

Het euvel van de vervangers en van de pachten heeft de wet ook na de wijziging in 1931 niet kunnen bestrijden.

De pachtcontracten zijn door de Hoge Raad nietig verklaard, maar in de praktijk hebben de vergunningen vermogenswaarde verkregen. Daarom zal de Regering meer aandacht moeten geven aan de financiële gevolgen die de nieuwe bepalingen voor de gedupeerden zullen hebben.

Het wetsontwerp zoekt de beteugeling van het kwaad in het stellen van economische en sociaal-hygiënische vestigingseisen, althans in hoofdzaak.

Een deugd van het wetsontwerp is, dat het veel overlaat aan de gemeentebesturen. Andere ministers kunnen daaraan een voorbeeld nemen. Nu het maximumstelsel wordt verlaten, rijst de vraag of niet moet worden gevreesd, dat het aantal verkooppunten zal toenemen en dat daar, waar

thans alleen zwakalcoholische drank wordt verkocht, ook sterke drank ter beschikking zal worden gesteld.

Zullen snackbars, cafetaria's en patates-frites-instellingen niet tamelijk gemakkelijk gaan voldoen aan de eisen, die het hun mogelijk maken ook alcoholische dranken ter beschikking te stellen? Mijn fractie aarzelt, aldus de heer De Gaay Fortman, of de kwantitatieve beperking thans reeds kan worden gemist.

Ter tegemoetkoming aan de bezwaren, die in de Tweede Kamer ter zake zijn gerezen, is als het ware een nieuwe proefperiode voor een maximumstelsel ingelast, nl. voor een termijn van 10 jaar. Vóór verstrijking van deze termijn zal verlenging daarvan overweging verdienen.

Meer dan het aantal verkooppunten, is wellicht de reclame van invloed op het gebruik; dit wordt straks van nog meer betekenis als er reclame in de televisie komt. Daarom verzoekt spreker de Minister het vraagstuk van alcoholgebruik en reclame in onderzoek te nemen.

Ziekenfondsenwet

13 oktober 1964 — Blz. 68

De heer *De Gaay Fortman* constateerde, dat door dit wetsontwerp er een groot stuk bezettingsrecht verdwijnt.

De deskundigen hebben zich het hoofd gebroken en doen dat nog over de vraag of wij bij de ziekenfondsverzekering te maken hebben met sociale verzekering of met gezondheidszorg. Dit is geen zuiver alternatief. Naar de vorm is het een sociale verzekering, want het ziekenfonds verzorgt niet zelf. Aan de andere kant beoogt deze verzekering primair het dienen van de volksgezondheid.

Wij hebben dus te maken met sociale verzekering en volksgezondheidszorg.

Omdat in het ziekenfondswezen een stuk volkskracht zichtbaar wordt, is het goed, dat men de fondsen als uitvoeringsorganen van de ziekenfondsverzekering heeft gehandhaafd en het is dan ook gelukkig, dat niet het advies is opgevolgd, dat de Stichting van de Arbeid kort na de bevrijding heeft laten verschijnen, nl. om de ziekenfondsen op te heffen en hun werkzaamheden onder te brengen bij de bedrijfsverenigingen.

Centralisatie is dikwijls duur en grote lichamen op het gebied van de sociale verzekering zijn schadelijk voor de volksgezondheid omdat zij te ver van de belanghebbenden zijn verwijderd.

Wat de verzekering van de zware en middelzware risico's aangaat, het is onaanvaardbaar dat het advies van de SER terzake al meer dan twee jaar uitblijft. Het is wenselijk dat de Minister de SER een termijn stelt en dat de bewindsman, indien hij het advies niet binnen die termijn ontvangt, zich gedraagt alsof hij het advies reeds had.

Het voorstel van de Minister inzake de premie voor de vrijwillige verzekering, nl. een vaste premie naar draagkracht en verevening was alleszins aanvaardbaar. Echter, onze zuster aan de overzijde van het Binnenhof, die de laatste tijd weer zo taktvol en liefderijk twijfel aan het bestaansrecht van onze Kamer oppert, heeft in haar wijsheid gemeend dit stelsel niet te moeten aanvaarden.

Tenslotte wijst spreker er op, dat het beroepsrecht thans aanmerkelijk beter wordt geregeld.

AOW/AWW. Wet ziekenfonds bejaarden.

Liquidatiewet invaliditeitswetten

9 december 1964 — Blz. 237

De heer *De Gaay Fortman* sprak bij de behandeling van dit wetsontwerp over vier punten, nl. de verandering van het karakter van het algemene ouderdomspensioen, de verzwaring van de premielast, met name voor de kleine zelfstandigen, de staatsbijdrage en de liquidatie van het ouderdomsgedeelte van de Invaliditeitswet.

Wat de verzwaring van de premielast betreft, sloot hij zich aan bij de bezwaren, die anderen hadden tot uiting gebracht.

Spreker merkte op, dat de Minister in de memorie van antwoord niet is ingegaan op hetgeen in het voorlopig verslag is gezegd betreffende de karakterverandering van het ouderdomspensioen, die door de autonome verhoging plaats heeft.

Hij herinnert aan een brochure, die het toenmalige lid van de Tweede Kamer, H. Okma, in 1907 over de ouder-

domsverzekering heeft geschreven, waarin reeds werd geponeerd, dat aan een belangrijke staatsbijdrage niet zou zijn te ontkomen.

Verder was ook in de Invaliditeitswet van Talma een staatsbijdrage ingebouwd. Een staatsbijdrage tast het verzekeringskarakter niet aan en zeker niet een bijdrage in de orde van grootte, als thans wordt voorgesteld.

Bij de werkloosheidsverzekering heeft men een staatsbijdrage van het begin af aanvaard. De omvang van de last voor de volkshuishouding van de verzorging van de ouden van dagen rechtvaardigt een staatsbijdrage evenals bij de werkloosheidsverzekering.

Wij hebben hier te maken met een volksverzekering, hetgeen iets anders is dan een arbeidersverzekering.

De premie hoort er bij, maar zij is niet het enige element; er zijn meer elementen, die het karakter van een sociale verzekering onderstrepen.

Gaarne had spreker de beëindiging van het ouderdomsgedeelte van de Invaliditeitswet eerder gezien, maar hij is blij, dat het nu zover is.

Hij waardeert, dat verkregen rechten, ook kleine, zijn gehonoreerd. Hier geldt: Wie in het kleine niet getrouw is, kan in het grote niet getrouw zijn en dat wie in het kleine onrechtvaardig is, in het grote onrechtvaardig is.

Tenslotte verklaarde spreker dat de gehele fractie haar stem aan de onderhavige wetsontwerpen zal geven.

Maatschappelijk werk

25 februari 1964 — Blz. 351

De heer *Schipper* gaf een citaat van hetgeen de bewindsvrouw in de Tweede Kamer had gezegd, nl. dat pas met de komst van het christendom er een heel andere visie kwam betreffende de armen, waardoor men zijn medemens als broeder of zuster zag, die wij bijstand geven, de diaconia.

Spreker nam aan, dat deze uiteenzetting geen tegenspraak zal ontmoeten, want wij behoeven maar te zien naar landen, waar de mohammedaanse religie wordt beleden om het verschil op te merken. Overigens heeft ook in de kerken der reformatie de diaconia betere vormen aangenomen.

De tweede opmerking van spreker betrof een citaat uit de memorie van antwoord, waarin de Minister als zijn mening te kennen geeft, „dat onze tijd eerder principieel nieuwe vormen dan principieel nieuwe normen voor het maatschappelijk werk heeft gebracht”.

De kernvraag ligt in de beantwoording van de vraag hoe wij de mens zien, nl. als schepsel Gods, zoals die ons geopenbaard is door de Heer Jezus Christus, dan ligt daarin de norm voor de waardevolle taak van de diaconia.

Spreker staat vervolgens stil bij de welzijnsbevordering en bij de structuurverandering in de maatschappij en be- toogt, dat de overheid een regelende taak heeft, die zij langs parlementaire weg voorschrijft.

De Minister-President heeft op zich genomen een commissie samen te stellen, die tot taak zal hebben: 1. een taakomschrijving te geven voor de departementen van Sociale Zaken en Volksgezondheid; Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen benevens Maatschappelijk Werk; 2. te adviseren omtrent nieuwe namen voor deze drie departementen. Het advies van deze commissie zal moeten worden afgewacht.

Spreker is dankbaar, dat over gerepatrieerden en Ambonezen geen uitvoerige besprekingen in de Staten-Generaal behoeven te worden gevoerd. Het is jammer, dat emigratie van gerepatrieerden thans alleen nog maar kan plaats hebben langs de weg van algemeen geldende emigratiefaciliteiten.

Spreker is erkentelijk voor de aandacht, die het departement aan de gerepatrieerden heeft besteed.

Met een langer verblijf van de Ambonezen in ons land moet helaas worden rekening gehouden. De Ambonese gemeenschap is door het hoge geboortecijfer in ons land verdubbeld, hetgeen de Regering voor grote moeilijkheden stelt.

Begroting van Landbouw en Visserij

21 april 1964 — Blz. 653

De heer *Algra* wees er op, dat de *laisser-faire*-politiek de landbouw zou doen ten onder gaan en deze mag niet onder gaan, want dat zou niet slechts betekenen een verlies van

een der bronnen van bestaan, maar het verlies van een way of life, dat een onherstelbaar nationaal gemis zou betekenen.

Het zou een nationale armoede betekenen, als dit leven zou verschrompelen. Ook de regeringspolitiek moet er op gericht zijn dit leven te behouden. Spreker waarschuwt er voor om niet te veel voorlichtingsinstituten in het leven te roepen, want boeren zijn mondige mensen die niet over alles voorlichting behoeven; daaraan moet ook gedacht worden bij de voorlichting via de radio.

Spreker maakt een vergelijking tussen de prijzen in 1914 en nu, om te concluderen, dat lonen en prijzen aanmerkelijk meer zijn gestegen dan kooprijzen en pachten.

De Minister spreekt de hoop uit, dat de landbouw op den duur, mede dank zij het door hem gevoerde en te voeren beleid, meer op eigen benen zal kunnen staan. Vroeger meenden de boeren, dat de coöperatie daartoe het geëigende middel zou zijn, maar het geloof daarin is verzwakt.

Spreker wijdt daarna aandacht aan het Landbouwschap. Dit is van grote konstruktieve waarde en het moet dit blijven, omdat er niet één sektor in het bedrijfsleven is, waar werkgevers en werknemers elkaar zo hebben gevonden als bedrijfsgenoten en zo samen de verantwoordelijkheid willen dragen. Maar het kan wel gereformeerd worden. Anderzijds bieden de produktschappen weinig houvast.

In het produktschap voor aardappelen zitten in de eerste plaats boeren, die met hun aardappelen spekuleren. Dat is hun goed recht.

In dat produktschap zitten verder kooplieden, die ook spekuleren; dat is ook hun goed recht, maar zij spekuleren tegen elkaar in.

Wanneer deze partijen tot bepaalde maatregelen willen komen, moeten zij het eerst samen eens zijn en dat zijn zij pas als zij achter de feiten staan. Mijn fraktie, aldus de heer Algra, vindt deze Minister een flink Minister van Landbouw. De Minister heeft in het kader van het kabinet — niet als een solist, want dat kan ook — als een wijs Minister gehandeld.

De kritiek op de melkprijs is beslist overdreven geweest.

Spreeker behandelt vervolgens de concentratie in de bedrijven, waarbij hij opmerkt, dat de grootste bedrijven de beste kansen hebben.

Hij prijst de minister voor zijn houding in de EEG-politiek. Er blijven echter vragen. Blijft niet klemmen het vraagstuk van de steeds stijgende agrarische produktie?

Een tweede vraag: Dreigt het gevaar binnen EEG-verband niet, dat men samen besluit tot het saneren van alkaars calamiteiten en dat wij bv. moeten meehelpen de olijfolieproduktie in Italië, waarvan niet veel goeds is te zeggen, ook niet van de perspectieven, te saneren?

Ten derde: Wordt hier niet de mogelijkheid zichtbaar van een Westeuropese autarkie, waarbij zelfs Surinaamse rijst bij Italiaanse wordt achtergesteld?

Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds Landbouw
25 februari 1964 — Blz. 373

De heer *Algra* wees er op, dat in de stichting, die de Minister in het leven wenst te roepen, de door hem benoemde leden de meerderheid zullen hebben; spreker kan zich hiermede verenigen, aangezien het de staat is, die de gelden fourneert.

De vraag rijst echter: waarom is in dit geval de stichtingsvorm gekozen, en hoe zal de controle van de Staten-Generaal en van de Rekenkamer zijn?

Wat gaat er met het geld gebeuren? Het doel is sanering van landbouwbedrijven, hetgeen op twee manieren kan gebeuren: a. door liquidatie van het bedrijf te helpen bevorderen en b. door het bedrijf te helpen bij de verbetering van de structuur.

Het eigenlijke vraagstuk is daarbij niet hoe wij tot een grote produktievermeerdering, maar hoe wij tot een lonende prijs komen.

Men denkt bij dit wetsontwerp aan agrariërs, die 55 jaar en ouder zijn en die een gemiddeld lager inkomen dan f 6.500,— hebben.

Niet onbelangrijk is de oorzaak van het ongezond worden van een bedrijf. Het kan zijn, dat het bedrijf te klein

is of versnipperd, het kan ook zijn dat de boer niet deugt of dat er tegenslagen zijn, bv. waterschade of ziekte.

Spreker vraagt zich af, of een vrijwillige bedrijfsbeëindiging door het in uitzicht stellen van een pover pensioen zal worden geanimeerd. Wat gebeurt er met de grond? Die kan een niet-agrarische bestemming krijgen of bij andere grond worden gevoegd, want de landhonger is groot.

Tenslotte verzoekt spreker aan de Minister zijn visie te geven op de vraag of dit wetsontwerp geen precedent schept om ook voor ondernemers op ander terrein soortgelijke maatregelen te nemen.

Leest u al

CENTRAAL WEEKBLAD ?

Het grootste landelijke gezinsblad in de kring van de gereformeerde kerken met plaatselijke en/of classicale edities

wekelijks 12 pagina's met voorlichtende artikelen

interessante reportages

een uitgebreide nieuwsrubriek over de gereformeerde kerken in nederland

veelzijdige informatie over velerlei kerken in binnen- en buitenland

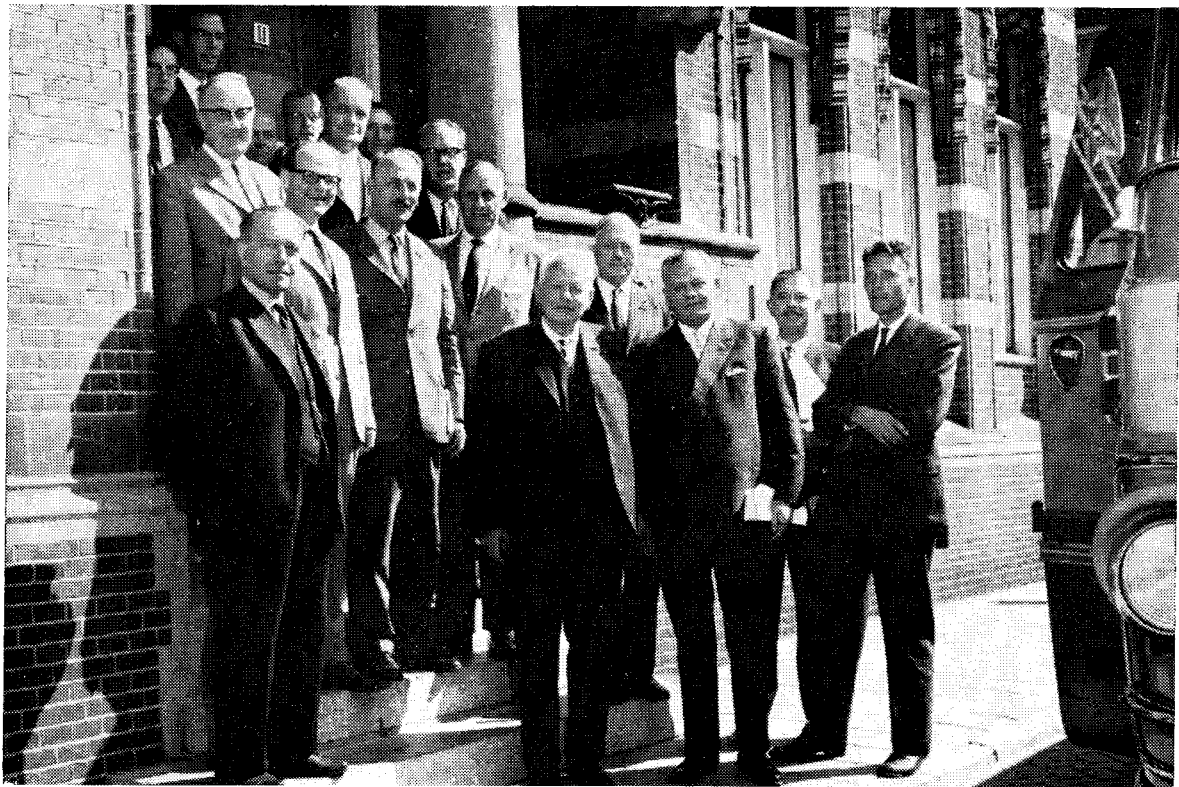
moderne vormgeving / royaal geïllustreerd

ook voor advertenties het aangewezen publiciteitsmedium

vraagt gratis proefnummers

Adres redactie en administratie: centraal weekblad
drift 13, utrecht, telefoon 030-11811 — giro 69800

Op 1 en 2 september 1964 maakten A.R. Kamerleden een excursie naar de provincie Groningen op uitnodiging van het Provinciaal Comité Groningen. Op de trap van het gastvrije Winschoter stadhuis, v.l.n.r. eerste rij: prof. mr. Th. A. Versteeg, H. Algra, J. Smallenbroek, G. A. Kieft, burgemeester drs. A. de Boer. Tweede rij: mr. W. R. van der Sluis, secretaris C.C., M. W. Schakel, Tj. Walburg, J. Tjalma. Derde rij: E. van Ruller, Th. Huizenga, S. Silvis.

VERSLAG
VAN DE WERKZAAMHEDEN
DER A.R. TWEEDE KAMERFRACTIE
OVER HET JAAR 1964

1. Samenstelling

Ook in dit verslagjaar bleef de samenstelling van onze fractie niet ongewijzigd, zij het dan ook dat de veranderingen kwantitatief geringer waren dan in 1963. In de eerste plaats werd onze voorzitter, de heer H. van Eijsden, op 16 juli door de dood van ons weggenomen, nadat hij precies één jaar ziek was geweest. Op 20 juli werd zijn stoffelijk overschot onder grote belangstelling in Rotterdam ten grave gedragen. Hij blijft in onze herinnering als een integer, vroom en eenvoudig man, met grote kennis van zaken en een onverflauwde toewijding aan de anti-revolutionaire beginselen. Hoezeer hij ook door niet-geestverwanten in de Kamer werd gewaardeerd om zijn persoon en werk kwam tijdens zijn ziekte en na zijn overlijden duidelijk tot uiting.

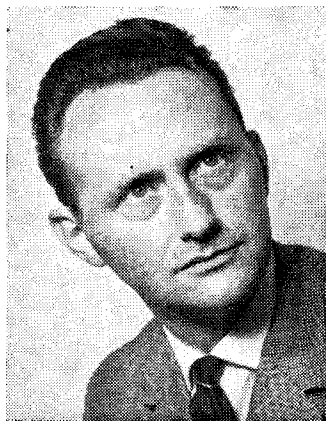
Een tweede, zij het ook minder tragisch verlies leden wij, doordat de heer J. van Eibergen, in maart 1964 gekozen tot voorzitter van het C.N.V., de Kamer en dus ook onze gelederen op 1 september moest verlaten. Hij was in anciënniteit ons oudste lid, wiens woord gezag had, niet alleen op het speciale terrein dat aan zijn zorgen was toevertrouwd. Wij moesten echter aanvaarden, dat de combinatie van voorzitter van een grote vakcentrale en Kamerlid psychisch en fysiek een te zware belasting voor hem zou zijn.

In de vakant gekomen plaatsen werden de opvolgers op de lijst, de heren M. W. Schakel en Drs. J. Boersma, benoemd verklaard en onmiddellijk bij de aanvang van onze werkzaamheden in september beëdigd.

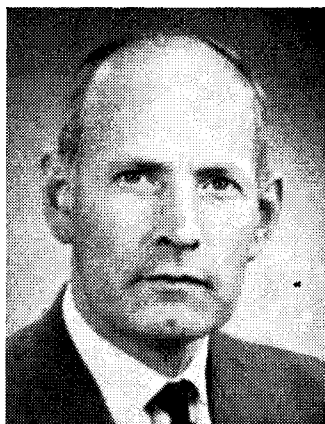
Gedurende de laatste maanden van het jaar waren de heren Versteeg en Kieft door ziekte niet in staat hun parle-

M. W. Schakel

drs. J. Boersma

J. van Eibergen

mentaire taak te vervullen; eerstgenoemde is zeer ernstig ziek geweest en vertoefde tijdens het schrijven van dit verslag nog in het ziekenhuis. Gelukkig maakt zijn herstel thans goede vorderingen.

De heer Kieft heeft inmiddels zijn werk kunnen hervatten. Maar mede gelet op het feit, dat mejuffrouw Rutgers door een afvaardiging naar de Ver. Naties gedurende een drietal maanden aan het "binnenlands front" was onttrokken zal het duidelijk zijn, dat vooral in de tweede helft van het jaar van de overige tien fractieleden veel werk werd gevraagd.

2. Het fractiebureau

Direct in september moest in de definitieve bezetting van het fractiebureau worden voorzien. Tot voorzitter werd gekozen de heer J. Smallenbroek; hij had ook tijdens de ziekte van de heer Van Eijdsen het waarnemend voorzitterschap vervuld. Tot vice-voorzitter werd gekozen de heer B. Roolvink en secretaris-penningmeester bleef de heer J. A. van Bennekom.

Sinds mei 1964 werd de fractie in haar werk geassisteerd door een toegevoegde secretaresse. Mevrouw A. van den Berg-Klok bewees ons in deze kwaliteit bijzonder waardevolle en zeer gewaardeerde diensten.

3. Kamercommissies en fractiecommissies

De vervanging van de heren Van Eijdsen en Van Eibergen door de heren Schakel en Boersma maakte het noodzakelijk ook de samenstelling van deze commissies te wijzigen. De nieuwe samenstelling vindt u elders in dit verslag.

KAMERAGENDA 1964

In het kalenderjaar 1964 werd de eerste openbare vergadering gehouden op 28 januari. De vergadering van 9 januari, waarin op stijlvolle wijze het 500-jarig bestaan van de Staten-Generaal werd gevierd, droeg uiteraard een bijzonder karakter.

Op 28 januari kwam een direct belangrijk ontwerp aan de orde: *de instelling van een openbaar lichaam voor het gebied van de Rijnmond*. Het werd namens onze fractie behandeld door de heer *Elfferich*, die constateerde, dat het hier in de eerste plaats gaat om de coördinatie van het beleid van gemeentebesturen, dus om een zekere centralisatie en het scheppen van grotere samenwerkingsverbanden. Hoezeer de decentralisatie-gedachte ons ook aanspreekt, in ons dichtbevolkte land wordt gezamenlijke belangenbehartiging noodzakelijk. Terwille van het geheel moet er bereidheid zijn tot cordiale samenwerking.

In het algemeen kon hij dus akkoord gaan met het voorgestelde „openbaar lichaam”. Het betreft hier belangen, die een slagvaardig beleid vragen en waarbij meer gemeenten betrokken zijn. De heer *Elfferich* diende een amendement in met betrekking tot de verkiezing van het bestuur van het openbaar lichaam; volgens het ontwerp zou $\frac{2}{3}$ van de bestuursleden rechtstreeks worden gekozen en $\frac{1}{3}$ worden benoemd door de raden van de deelnemende gemeenten en zijn amendement had ten doel het gehele bestuur rechtstreeks te doen verkiezen. De benoeming van een voorzitter door de Kroon, zoals dit in het ontwerp was geregeld, had zijn instemming. Een voorzichtig begin met deze nieuwe structuur verdiende volgens hem aanbeveling, gezien de veelsoortige belangen der onderscheidene gemeenten. Een bescheiden uitbreiding van de bevoegdheden beval hij de Minister ter overweging aan. Het amendement-*Elfferich* werd met 68 tegen 58 aangenomen.

Op 29 januari was de *Drank- en Horecawet* aan de orde, voor onze fractie behandeld door de heer *Versteeg*.

Hij betoogde, dat op dit terrein grote waakzaamheid moet worden betracht, die niet versluierd mag worden door al te lichtvaardige verwachtingen, ook gelet op het feit, dat er de laatste jaren een zekere stijging van het alcoholgebruik per hoofd der bevolking is te bemerken. Op lange termijn gezien was hij echter van mening, dat het drankmisbruik in ons land de vergelijking met andere landen wel kan doorstaan. Volgens het ontwerp wordt het tot dusver geldende maximum-stelsel vervangen door een grotere vrijheid, die echter gebonden zal zijn aan een aantal voorwaarden, zowel met betrekking tot de personen, die bij de verstrekking van alcohol zijn betrokken als tot de inrichtingen waar de verstrekking plaats vindt. Het huidige maximum-stelsel heeft zichzelf overleefd en geeft in de praktijk aanleiding tot ernstige bezwaren. Hij achtte het om economische en andere redenen niet waarschijnlijk, dat alle verlot-A-zaken automatisch zullen worden omgezet in zaken met volledige vergunning. Wel wees hij op het gevaar van alcoholverstrekking aan te jeugdige personen. Daarom diende hij een amendement in om de leeftijdsgrens te verhogen van 16 tot 18 jaar. Voorts vroeg hij zich af of het niet mogelijk was geweest een stelsel te ontwikkelen, waarin met handhaving van de maxima aan de gemeentebesturen de bevoegdheid werd gegeven tot het inlassen van uitzonderingen, zodat men had kunnen voldoen aan de behoefte aan vergunningen in noodzakelijke gevallen.

Het amendement-Versteeg werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen, waarna het ontwerp met 72 tegen 52 stemmen de eindstreep passeerde.

Met uitzondering van de heren *Walburg* en *Van Bennekom* stemde onze gehele fractie vóór.

Zoals bekend hebben *verloving en huwelijk van Prinses Irene* meermalen onderwerp van langdurige besprekingen in de vergaderingen van de Tweede Kamer uitgemaakt.

De eerste maal geschiedde dit op 11 februari, naar aanleiding van een brief van de Minister-President, waarin deze verloving werd aangekondigd. Onzerzijds werd daar-

bij het woord gevoerd door de heer *Smallenbroek*. Hij constateerde de noodzakelijkheid van een voor ieder begrijpelijke voorlichting met betrekking tot onze constitutionele monarchie en onze constitutionele instellingen en wenste prinses Irene namens onze fractie Gods zegen op haar verbintenis toe. Wij eerbiedigen de vrijheid van kerkkeuze, voor welke vrijheid Prins Willem van Oranje zijn leven heeft gegeven. Haar kerkelijke overgang heeft ons echter wel geschokt en in het bijzonder de wijze, waarop deze vanuit Spanje is bekend gemaakt. Spreker verheugde zich erover, dat in het onderhavige geval geen toestemming was gevraagd voor het huwelijk bij wet en in het bijzonder hierover, dat tussen Koningin en Kabinet in dezen geen verschil van opvatting bestaat. Hij bracht de dank van de fractie aan de vier meest betrokken Ministers over, voor de wijze waarop zij de constitutionele monarchie in deze bewogen dagen hadden gediend. Kritiek op de R.V.D. moest naar zijn mening mild zijn, maar hij vroeg zich wel af of er voldoende coördinatie is tussen de R.V.D. en de secretariaten van Soestdijk. Wellicht is het ook mogelijk wat meer overleg te plegen met de hoofdredacteuren van landelijke bladen. Ook bekeurde spreker het, dat een groot deel van de zondag gemoeid is geweest met deze geruchtmakende zaak.

Tenslotte getuigde hij van ons medeleven met de Koningin, de Prins en het gehele Koninklijke gezin.

De algemene situatie op het gebied van lonen en prijzen was aanleiding tot een debat op 12 februari, waarbij onzerzijds het woord werd gevoerd door de heer *Roolvink*. Hij juichte het toe, dat deze confrontatie tussen Regering en volksvertegenwoordiging plaats vond, omdat er over de ontwikkeling op dit gebied in den lande enige ongerustheid merkbaar is, een ongerustheid, die hij deelde. Hij constateerde, dat er met name in de werknemerswereld een zeker onbehagen aanwezig is met betrekking tot ons maatschappelijk bestel en achte structurele verbeteringen noodzakelijk. Ook het feit, dat de huidige ontwikkeling praktisch geheel via de televisie te volgen is geweest, is van invloed geweest op de stemming in ons volk, waarop ook de gespannen verhoudingen op de arbeidsmarkt van in-

vloed zijn geweest. In deze situatie heeft de vakbeweging hoog gemikt met haar loonvragen. Nog medio 1963 werd algemeen gesproken over een loonstijging van 2,7 % en de oorzaak van de veel grotere stijging lag naar zijn mening niet in de economische werkelijkheid, maar in de sociaal-psychologische factoren. Hij waardeerde het bijzonder, dat in het in de Stichting van de Arbeid bereikte akkoord een plaats is ingeruimd voor het minimum-loon. Intussen was met de voltrokken loonoperatie naar zijn mening een bedrag van drie miljard gulden gemoeid en in dit opzicht trok hij een vergelijking met de „1-miljard-operatie van 1956”. In deze situatie is het niet verwonderlijk, dat er een tekort op de betalingsbalans ter grootte van één miljard gulden wordt verwacht.

Met betrekking tot het prijzenfront wees hij erop, dat het aantal afgekondigde prijsstoppen, dat thans 18 bedraagt, niet veel groter moet worden, daar de uitwerking dan naar verhouding geringer wordt.

Voor de middenstand, vooral voor de kleine zelfstandigen, bepleitte hij sociale rechtvaardigheid in het prijsbeleid. Tenslotte wees hij op de gevolgen van de loonronde voor vele werknemers met betrekking tot hun belastingaanslag en op het grote verschil in de kiloprijs van de aardappelen tussen hetgeen een boer ontvangt (8 cent) en de consument betaalt (24 cent). Bij dit alles blijft het centrale punt de volledige werkgelegenheid, die wij als een zegen voor land en volk zien.

Op 18 februari was aan de orde de behandeling van de begroting van het kabinet van de vice-minister-president (*Suriname en de Nederlandse Antillen*). Onze woordvoerder hierbij was de heer *Meulink*. Hij vond het een gelukkige gang van zaken, dat zowel de gouverneur van de Antillen als die van Suriname thans landskinderen zijn. Hij hoopte, dat de wrijving tussen de landsregering van de Ned. Antillen en de eilandraad van Curaçao in goede harmonie zou worden opgelost. Wellicht kan het bezoek van de Minister in dit opzicht een goede bijdrage leveren.

Terecht is ook in het Europese Parlement de West een oase van democratische rust genoemd, maar er zullen nog veel initiatieven ontwikkeld moeten worden om in de An-

tillen te komen tot een bredere economische basis. In dit verband noemde hij de mogelijkheden van de toeristische industrie. Hij hoopte op nadere inlichtingen van de Regering over de projekten voor en de steun aan de ontwikkelingsplannen. Ook voor Suriname zullen de investeringskosten in de komende jaren hoog blijven. En dat is verantwoord, gezien de bijzondere verantwoordelijkheid die wij tegenover de andere Rijksdelen hebben. Hij hoopte echter, dat er ook van de kant van het bedrijfsleven wat meer belangstelling voor Suriname en de Nederlandse Antillen zou komen. Met betrekking tot de K.L.M. vroeg hij nadere mededelingen van de Regering over de verspeelde kansen van vluchten op Aruba. Hij vroeg de Regering tevens investeringsgaranties te willen geven voor niet-commerciële risico's ten behoeve van het bedrijfsleven. Hij vestigde de bijzondere aandacht van de Regering op de positie van de Surinamers, die in Nederland werk komen zoeken en dikwijls onvoldoende voorgelicht zijn, waardoor hun pogingen op mislukking uitlopen; ook de opvang in Nederland is onvoldoende. Kunnen geen maatregelen worden genomen ter bescherming tegen ondoordachte emigratie?

Het was eveneens de heer *Meulink*, die voor ons op 25 februari het woord voerde bij de behandeling van het ontwerp *procureurstelling in kort geding*. Hij pleitte voor aanvaarding van het ontwerp, omdat de rechtszekerheid en de rechtseenheid erdoor worden bevorderd.

In feite verandert er weinig door dit ontwerp en daarom begreep hij het felle verzet van de rechtskundige adviseurs niet goed. Er is niemand die een groot deel van zijn praktijk zal verliezen, omdat slechts 4 à 5 % van de gedaagden door een niet-procureur wordt bijgestaan. Het kort geding vervangt steeds meer het gewone proces en het moet dan ook zo goed en zo snel mogelijk worden gevoerd. Graag zag hij in de wet opgenomen, dat de verweerder ook een raadsman-niet-procureur mag meenemen. Tenslotte pleitte hij voor een versnelling van het hoger beroep, dat ook materieel mogelijk gemaakt moet worden.

De agenda van 4 maart bevatte de *tijdelijke verhoging*

van de omzetbelasting op sigaretten en van het bijzonder invoerrecht op benzine, waarbij onzerzijds de heer Kieft het woord voerde. Hij ging uit van de harde noodzaak, dat in een aantal sectoren ingrijpende maatregelen moeten worden genomen, maar hij betreurde het, dat het uitzicht op een concrete — en toegezegde — belastingverlaging nog steeds niet duidelijker is geworden. De tendens is steeds: eerst binnenhalen wat er te krijgen is en dan maar zien of te zijner tijd ergens verzachtingen kunnen worden aangebracht. Hij achtte het echter juist, dat het terugdringen van de bestedingen in de particuliere sector is gezocht in de methode van verhoging van belastingen in de consumptieve sector, vooral omdat de prijs van de eerste levensbehoefte hier niet merkbaar door zal worden beïnvloed. Tegen de keuze van het object sigaretten had hij geen overwegend bezwaar. Maar de benzineprijsverhoging treft in het bijzonder de geringer geworden exploitatiemogelijkheden van het beroepsvervoer. De financiële positie van deze ondernemingen is niet gunstig. Is over de voorgestelde maatregel overleg gepleegd met de Minister van Verkeer en Waterstaat? Zal doorberekening van de verhoogde benzineprijzen mogelijk zijn? Was het niet mogelijk geweest de accijns op alcohol, die sinds 1957 gelijk is gebleven, te verhogen? Met nadruk vroeg hij de Minister aan de verhoging van de benzinebelasting nu eens niet te koppelen een verhoging van de wegenbelasting voor auto's die rijden op olie of LPG. Aanvaarding van het ontwerp zou voor onze fractie gemakkelijker worden, wanneer de verzwaring van de wegenbelasting werd geschrapt, een en ander ten behoeve van het beroepsvervoer van goederen en personen op de weg.

Op dezelfde 4de maart werd behandeld de wijziging van *Prijzenwet op het gebied van goederen en diensten*, een werkterrein dat aan de heer *Roolvink* was toevertrouwd. Hij constateerde, dat het prijsbeleid onder hevige druk staat, mede als gevolg van een stijging van het reële loonpeil. Daarom staat de Minister van Economische Zaken voor een bijna bovenmenselijke taak. Spreker releveerde een aantal maatregelen, die de laatste tijd van overheidswege zijn genomen en stelde daarnaast, dat aan de loon-

zijde geen enkele maatregel is getroffen; het evenwicht is dus wel enigszins verstoord. Wordt niet een te zware wisel getrokken op het prijsbeleid? De huidige bewindsman vraagt meer bevoegdheden dan zijn voorgangers op grond van de spanningen in het sociaal-ekonomische leven. Dat is begrijpelijk, maar wij moeten de zaak niet overtrekken; de invloed van de Overheid op het loonbeleid is terecht teruggedrongen, maar op het gebied van de prijzen is dezelfde invloed toegenomen. Het is echter de primaire verantwoordelijkheid van de ondernemer om de prijzen vast te stellen, zij het dan, dat hij daarbij in het algemeen belang in acht dient te nemen. Met nadruk vroeg hij de Minister waarom hij bij dit ontwerp de SER niet had ingeschakeld. Is dit wel in overeenstemming met de in Nederland gegroeide verhoudingen? Het hoor en wederhoor is in dit ontwerp ook niet voldoende vastgelegd. Is het voor de Minister overigens niet fysiek onmogelijk het prijsoverleg zelf te voeren, wanneer er veelvuldig overtredingen voorkomen ten aanzien van de gestelde prijsregels? Kan de Minister op grond van dit ontwerp elke kleine middenstander grijpen, die zijn prijs met enkele centen heeft verhoogd? Zal er geen algemene verslapping optreden in het prijsbeleid, wanneer de Minister over enkele jaren de hem thans toegekende bevoegdheden niet meer nodig heeft? Zal niet spoedig een algemene prijsmaatregel nodig zijn, indien er een groot aantal individuele ingrepen heeft plaats gehad? Het weegt onze fractie bijzonder zwaar, dat een blaam wordt geworpen op een hele bedrijfstak, wanneer enkele overtreders het nodig maken, dat een prijsstop wordt afgekondigd. De heer Roolvink kwam tot de slotconclusie: wij hebben tegen dit ontwerp vrij ernstige bezwaren.

Daarom diende hij een amendement in met de strekking de wet een tijdelijke werkingsduur te geven, welk amendement met 79 tegen 44 stemmen werd aangenomen. Alle leden van onze fractie stemden vervolgens vóór het ontwerp.

Op 17 maart sprak de heer Kieft bij het ontwerp tot wijziging van het tijdelijk telegraaf-, telefoon- en radiobesluit.

Hij ging er vanuit, dat het luistergeld in feite ontoerei-

kend is om de bestaande en de toekomstige ontwikkeling op te vangen. Het is thans nog niet mogelijk uit te maken of de invoering van reclame in de radio-omroep een zodanige verbetering van de financiële positie met zich zou brengen, dat de tekorten kunnen worden opgevangen. Er is reeds een achterstand in de noodzakelijke bouwwerken en de technische outillage en een redelijke verhoging van het luistergeld is aanvaardbaar. De klacht dat de omroepverenigingen zo weinig van zich hebben laten horen, met name omtrent de financiën, achtte hij niet overeenkomstig de werkelijkheid. Er is geen enkel bezwaar tegen het openbaar maken van de cijfers, die de Minister zijn aangeboden. De voorgestelde verhoging tot f 18,— achtte hij noodzakelijk, maar hij wilde enige zekerheid over de mogelijkheid tot ontheffing voor invaliden en hen, die een laag inkomen hebben. Voorts maakte hij er ernstig bezwaar tegen, dat de Minister de hoogte van de luisterbijdrage bij een uitvoeringsbeschikking vast zou kunnen stellen; hij wilde voorlopig bepaald niet verder gaan dan f 18,— en stelde zijn definitieve houding afhankelijk van het lot van een amendement van freule Wttewaal van Stoetwegen in de door hem verlangde zin. Dit amendement werd door de Minister overgenomen en wij stemden toen vóór het wetsontwerp, dat met 85 tegen 40 stemmen werd aangenomen.

Op dezelfde 17de maart was het eveneens de heer *Kieft*, die voor ons het woord voerde bij het ontwerp *wijziging van de inkomstenbelasting en van de loonbelasting*. Het ontwerp had betrekking op een verhoging van de aanslaggrens, op zichzelf door hem een redelijk en „aansprekelijk” voorstel geacht. Hij wees echter op het feit, dat zij die beneden de aanslaggrens blijven een fiscaal voordeel genieten boven de belastingplichtige, die onder de inkomstenbelasting valt en toonde dit met concrete voorbeelden aan; deze omstandigheid doet zich vooral voor wanneer werknemers zg. bijzondere beloningen ontvangen van hun werkgevers. In dit verband bepleitte hij een optrekken van de aanslaggrens tot f 9.700,— en niet, zoals de Regering voorstelde, tot f 10.000,—.

Op 14 april vond opnieuw een „*Irene-debat*” plaats, ditmaal naar aanleiding van het standpunt van de Regering

met betrekking tot de brief van prinses Irene d.d. 7 april. Weer sprak onze wnd. voorzitter, de heer *Smallenbroek*, namens de fractie. Hij wees op de moeilijke constitutionele situatie: Prinses Irene is tweede troonopvolgster tot de dag van haar huwelijk, heeft zich derhalve te onthouden van politieke activiteiten, maar wenst nu reeds in het werk van haar a.s. echtgenoot te delen, met alle consequenties van dien. Dit bergt het gevaar in zich, dat bij een huwelijkssluiting in Nederland de Koningin het gevaar zou lopen betrokken te worden in politieke akties. Hij achtte het gewenst, dat de Regering de ministeriële verantwoordelijkheid ten aanzien van de leden van het Koninklijk huis eens nader deed bezien.

Tenslotte stelde hij enige concrete vragen over het samen reizen van Koningin en Kroonprinses in één vliegtuig en het bezoek van prinses Irene aan de Paus. Hij wekte op tot een betuiging van aanhankelijkheid en trouw aan de Koningin bij gelegenheid van haar a.s. verjaardag.

De heer *Smallenbroek* voerde ook het woord bij het ontwerp tot instelling van een *Raad voor de Territoriale Decentralisatie*, dat op 15 april op de agenda stond. Hij wees erop, dat de plaatselijke en provinciale besturen meestal dichter bij de burgers staan, zodat deze zich nauwer bij dat bestuur betrokken achten en zich meer medeverantwoordelijk gevoelen. Ook is het plaatselijk bestuur meer afgestemd op de plaatselijke omstandigheden. Daarom betuigde hij zijn instemming met het voorliggende ontwerp. Hij hoopte, dat de voorgestelde raad zou worden ingeschakeld bij de voorbereiding van nieuwe regeringsmaatregelen. Met betrekking tot de samenstelling van de raad meende hij, dat vertegenwoordigers van de centrale overheid niet meer dan een derde der zetels zouden mogen bezetten.

In dezelfde vergadering kwam aan de orde de *opheffing van de gemeenschapsraad Zuilen*, waarover de heer *Kieft* het woord voerde. Hij constateerde, dat de gemeenschapsraad van Zuilen niet aan de verwachtingen heeft voldaan, ondanks alle goede wil en de inspanning van de leden van deze raad.

Ook het gemeentebestuur van Utrecht heeft in dezen geen schuld. De gedachte aan gemeenschapsvorming leefde

niet bij de inwoners van Zuilen; het experiment heeft niet aangeslagen en daarom is het maar beter het te beëindigen.

Hij was het ook eens met het voorstel van de Minister aan elke gemeenteraad de ruimte en de vrijheid te geven een aangepaste spreiding aan te brengen in het bestuur van de gemeente. Via de door de Minister voorgestelde commissies kunnen een aantal anderen dan de gekozenen bij het overheidsbeleid worden betrokken. De gemeentebesturen blijven echter vrij; hun wordt geen wettelijke plicht opgelegd. Hij vond het echter niet juist, dat ook een niet-ingezetene lid van de commissie kan worden en legde er de nadruk op, dat personen uit de organisaties, wanneer zij bij deze vorm van overheidswerk worden betrokken, geen mandatarissen van deze organisaties mogen zijn, maar slechts het algemeen belang hebben te dienen.

Op 16 april werden besproken de ontwerpen van wet op de *accijnzen van suiker, minerale oliën en tabaksfabrikanten*. De heer Kieft constateerde daarbij, dat er geen sprake is van verzwaring van de fiscale druk, maar meer van een juiste aanpassing aan de veranderde situatie. Wel wees hij op het ontbreken van een administratieve rechtspraak t.a.v. de accijnsschuldige.

Met betrekking tot de minerale oliën vroeg hij waarom de staatssecretaris niet bereid was teruggaaf van accijns te verlenen bij uitvoer, wanneer de minerale olie als hulpstof wordt gebezigd.

Wat betreft de tabaksaccijns constateerde hij de mogelijkheid, dat het aantal verkooppunten sterk zou toenemen, met name via de automaten. Hij achtte dit bedenkelijk in verband met de vermoede samenhang tussen overmatig roken en het optreden van longkanker. Voorts uitte hij nog een aantal vragen van financieel-technische aard.

De volgende Kamerzitting werd gehouden op 28 april, toen de *wijziging van de L.O.-wet en de Kweekschoolwet* aan de orde kwam, voor onze fractie behandeld door de heer Van Bennekom, die allereerst zijn voldoening uitsprak over de zo juist bereikte overeenstemming inzake de onderwijzerssalarissen en de hoop uitsprak, dat de alsnog aanwezige plooiën zouden worden gladgestreken. Hij kon,

zij het zonder veel enthousiasme, akkoord gaan met de facultatieve invoering van het vak Esperanto en met de gedachte, dat de ouders nu zelf het initiatief kunnen nemen tot de oprichting van openbare lagere scholen. Hij maakte er echter bezwaren tegen, dat op kosten der gemeente propaganda zou worden gemaakt voor de openbare school, hetgeen, naar hij met een recent voorbeeld aantoonde, hier en daar gebeurt.

De mogelijkheid, dat de benoeming van onderwijzers wordt gedelegeerd aan het college van B. en W. kon hij accepteren. Ook een vakonderwijzer moet naar zijn mening lid kunnen zijn van een oudercommissie. Hij vroeg de bijzondere aandacht van staatssecretaris Grosheide voor de administratiekosten en pleitte ervoor zoveel mogelijk scholen financieel in de gelegenheid te stellen zich aan te sluiten bij de zg. administratie-bureaus, die voortreffelijk werk doen. Hij kon er mee akkoord gaan, dat de kosten voor de in het leven geroepen schoolraad door de gemeenten zullen worden vergoed. Maar aangezien de besturen der bijzondere scholen op vergelijkbare wijze de belangen van hun scholen en die van het bijzonder onderwijs in het algemeen behartigen, meende hij, dat op grond van de financiële gelijkstelling ook deze kosten uit de gemeentelijke kas moeten worden vergoed. Zijn amendement in deze zin werd met 56 tegen 51 stemmen aangenomen en het ontwerp passeerde zonder hoofdelijke stemming de eindstreep.

Op dezelfde dag behandelde de Kamer de *Oorlogswet voor Nederland*, waarbij de heer *Walburg* het woord voerde.

Hij juichte de indiening van het ontwerp toe al hoopte hij, dat dit soort noodwetgeving nooit in werking zou behoeven te treden. De burgers moeten niet te spoedig in hun rechten en vrijheden worden aangetast en het militaire gezag moet niet te spoedig in de plaats treden van de burgerlijke autoriteiten. Mede in verband met de delegatiebevoegdheid vroeg hij zich af of er geen gevaar dreigde, dat in deze tijden van grote spanning door de ene militaire bevelhebber zijn bevoegdheden op een andere wijze zullen worden uitgeoefend dan door de andere.

Daarom vroeg hij naar een instructie voor deze bevelhebbers.

Kunnen mensen, die op een bepaald gebied onmisbaar zijn, door het militaire gezag worden aangewezen om militair werk te verrichten? Hoe verhoudt zich de Oorlogswet tot de externeringsbepalingen, dus de bevelen om een bepaald gebied terstond te verlaten? Tenslotte drong hij erop aan, dat de door deze wet toegekende bevoegdheden alleen door Nederlandse militaire autoriteiten zullen worden uitgeoefend onder verantwoordelijkheid van de Nederlandse Regering.

De volgende vergadering was op 12 mei, toen de heer *Elfferich* sprak over de *Overgangswet ruimtelijke ordening en volkshuisvesting*.

Hij sprak er zijn vreugde over uit, dat met deze wet een sluitstuk is bereikt in de lange weg, die de wet op de ruimtelijke ordening sinds 1955 is gegaan. De nieuwe wetgeving moet nu zo snel mogelijk van kracht worden, maar met betrekking tot het belangrijke punt van de schade, die niet in de onteigeningswet is geregeld, is het gewenst dat enige jurisprudentie kan worden gevormd.

Hij wees op het belang van het verkorten van de onteigeningsprocedures, waarbij rechtszekerheid hand aan hand moet gaan met rechtsgelijkheid. Met hetgeen in het mondeling overleg was bereikt inzake de onteigeningsprocedure voor onbewoonbaar verklaarde woningen kon hij akkoord gaan.

De heer *Aantjes* stelde over deze materie nog een vraag over de terugbetalingsplicht van uit de rijkskas gegeven bijdragen aan woningcorporaties.

Op dezelfde dag stond de *Ontgrondingenwet* op de agenda; hierbij trad de heer *Walburg* als onze woordvoerder op. Hij kon met het ontwerp akkoord gaan, o.a. omdat de wetgever zich zeer wijze zelfbeperking heeft opgelegd en aan de provinciale besturen een eigen werkterrein heeft overgelaten. Wel had hij nog enige moeilijkheden met de juiste omgrenzing van het begrip „ontgrondingen”. Kunnen er in de praktijk geen moeilijkheden ontstaan nu ook de gemeentelijke overheden de bevoegdheid krijgen

tot het geven van nadere regelingen? Hij pleitte ervoor, dat Gedeputeerde Staten de vereiste vergunning zouden verlenen *na overleg* met de Minister van Verkeer en Waterstaat en *niet na overeenstemming*. Voorts leek het hem onjuist, dat ook ruilverkavelingsobjecten onder de wet vallen. Graag zag hij een vertegenwoordiger uit het landbouwbedrijfsleven in de ontgrondingscommissie opgenomen.

Tenslotte stelde hij enkele vragen over de overwegingen met betrekking tot deze wet. Bij de verdere behandeling van het ontwerp werd een amendement-Walburg z.h.s. aangenomen; het beoogde de beroepsprocedure te versnellen door een vervanging van het woord „geweigerd” door het woord „verleend”.

Op 13 mei vond met Minister Biesheuvel een bespreking plaats over de *visserijvraagstukken*. Ditmaal was dit debat niet gekoppeld aan de behandeling van de landbouwbegroting, zodat de behandeling iets meer relief kon krijgen. Onze woordvoerder was de heer *Van Bennekom*, die voor deze behandeling zijn waardering uitsprak, evenals voor de activiteit van Minister Biesheuvel op dit terrein. Hij uitte enige kritische opmerkingen over het rapport-Deelder dat naar zijn mening „la mort sans phrase” voor de kuilvisserij inluidde. Hij achtte de conclusies van dit rapport onaanvaardbaar en vroeg wat de Minister nu van plan was te doen. Is het mogelijk de begin- en einddatum te bepalen op 15 mei en 15 september? Overigens moet men het kuilvissers die dit wensen, mogelijk maken op een gezonde basis hun bedrijf te liquideren en een ander bestaan op te bouwen. Hij juichte de instelling van een adviescollege voor de visserij op het IJsselmeer van harte toe, maar zou het betreuren wanneer de sportvisser daarin even sterk was vertegenwoordigd als de beroepsvisser.

Het rapport van de commissie-Diepenhorst vond hij een evenwichtig en richtinggevend stuk en hij vroeg in dit verband speciaal de aandacht van de Minister voor de problematiek van bepaalde vissersplaatsen. Hij dacht aan Urk met zijn snel groeiende bevolking en zijn gehechtheid aan eigen volk, waar het ruimteprobleem benauwend wordt; met klem vroeg hij de Minister zijn invloed aan te

wenden ten behoeve van de noodzakelijke havenuitbreiding. Ook Harlingen moet worden geholpen aan meer ruimte voor de groeiende vloot. Hij wees op het hiaat in de personeelsopbouw van de zeevisserij, waar de categorie 25- tot 50-jarigen dreigt te verdwijnen en sprak tenslotte over de problemen van de Zeeuwse visserij, pleitte voor het behoud van de mosselverwatering voor Zeeland en waar-schuwde tegen een koude sanering in de visserij.

Op dezelfde dag werd de *wet op het schadeverzekeringsbedrijf* besproken, onzerzijds door de heer *Versteeg*. Hij gewaagde van de grondige behandeling die dit ontwerp heeft gehad. Alleen de verzekerden zelf hadden door het ontbreken van een organisatie geen blijk kunnen geven van hun verlangens. Enige bedenkingen uitte hij over het recht van de Verzekeringskamer adviezen te geven over de wijze waarop naar haar mening een bedrijf anders zou kunnen handelen en op de publikatie van deze adviezen. Ook maakte hij een opmerking over het toezicht op het verzekeringsbedrijf dat naar zijn mening niet te ingrijpend moet worden.

In de vergadering van de begrotingscommissie voor *Buitenlandse Zaken* werd op 20 mei het woord gevoerd door mejuffrouw *Rutgers*.

Zij pleitte voor een andere opzet van het Verslag der Europese Gemeenschappen in deze zin, dat het eigen standpunt van de Nederlandse Regering hierin duidelijker naar voren wordt gebracht. Voorts wees zij op de noodzaak, dat de Regeringen moeten kunnen beschikken over effectieve middelen om te kunnen ingrijpen in het niveau van de lonen van vrouwen, een en ander in het kader van de gelijke beloning van mannen en vrouwen. Ook informeerde zij naar de inhoud van de associatie-filosofie, zoals de Regering die ziet en naar de houding van Frankrijk ten opzichte van Nigeria.

Over de wijziging van de *Huurwet* sprak op 26 mei de heer *Elfferich*. Naar zijn mening hinkte het aanhangige wetsontwerp enigszins op twee gedachten: enerszijds is het gericht op vermindering van de afstanden tussen de verschillende huurprijzen, anderzijds wordt betoogd, dat

de woninghuren niet mogen achterblijven bij de algemene prijsontwikkeling. Hij vroeg zich af of een geleidelijke matige optrekking van de huren niet gewenster is dan het huidige systeem van incidentele wetsontwerpen. De huren kunnen niet achterblijven bij een algemene aanpassing aan het kostenniveau. Voor de eigenaar moet de thans voorgestelde huurverhoging een stimulans zijn aan het onderhoud alle aandacht te schenken. Hij achtte het juist, dat de na 1957 gereed gekomen woningen buiten deze huurverhoging zijn gehouden.

Vroegtijdige verkrotting van het woningbestand moet worden voorkomen. Hij vroeg een nadere motivering van de percentages dezer huurverhoging (10 % voor de eerste en tweede klasse, 12½ % voor de derde, vierde en vijfde klasse). Met de voorgestelde compensatie in de lonen ging hij akkoord, maar ook in dit verband pleitte hij voor een geleidelijke jaarlijkse optrekking, waardoor ook de compensatie jaarlijks in het loonbeleid zou kunnen worden verwerkt.

Op 27 mei begonnen de debatten over de *inkomstenbelasting*, de *vermogensbelasting* en de *loonbelasting*. Uiteraard was de heer *Kieft* onze woordvoerder bij de besprekingen, die verscheidene weken in beslag namen.

Bij de algemene beschouwingen wees hij erop, dat het verheugend is te mogen meewerken aan een fiscale wetgeving op constitutionele wijze. Hij betreurde het echter dat het in dit stadium niet meer mogelijk was een principiële discussie te voeren over het meest gewenste stelsel van de belastingheffing en dat mede daardoor sprake is van een zeker conservatisme in het belastingbeleid: er is wel een verbouwing toegepast, maar geen nieuwbouw. Vele vragen, als de verhouding tussen directe en indirecte belastingen, het draagkrachtbeginsel e.a. zouden grondig moeten worden doorgesproken in een niet-ambtelijke commissie. Voorgelicht door de adviezen van een dergelijke commissie zou de Kamer mee kunnen denken over de op gang zijnde ontwikkeling, ook in EEG-verband. Onze woordvoerder vroeg zich af of een periodieke aanpassing van de tarieven niet in de wet zou kunnen worden vastgelegd. Hij ging er vanuit, dat de beschikbare middelen nog niet waren uit-

geput met de reeds door de Regering gedane toezeggingen, zodat er ruimte was gebleven voor een behoorlijk functionerend parlementair overleg, mede gelet op de ingediende amendementen. Overigens moest de Kamer naar zijn mening blind varen op de concrete mededelingen van staatssecretaris Van den Berge over de bedragen, die met de aangebrachte wijzigingen gemoeid zijn. Hij stond sceptisch tegenover de van de socialistische zijde gepropageerde vermogenswinstbelasting, waarvoor hij geen rechtsgrond aanwezig achtte. Met betrekking tot de vermogensbelasting bestreed hij de stelling van de bewindslieden, dat de vermogensbelasting voor een deel zou berusten op het idee, dat vermogen een duurzamer inkomen afwerpt dan arbeid. Met de voorgestelde wijzigingen in de loonbelasting ging hij in hoofdzaak akkoord, evenals die met betrekking tot de inkomstenbelasting, hoewel hij zich niet met alle voorgestelde oplossingen verenigen kon. Met voldoening constateerde hij tenslotte hoe de gedachte van middeling van inkomsten en lonen, in een vroegere periode door zijn politieke vriend Van den Heuvel bepleit, thans gestalte heeft gekregen in dit wetsontwerp.

Bij de behandeling van deze ontwerpen werd een groot aantal amendementen ingediend; de wijzigingen, die werden voorgesteld van de zijde der „regeringspartijen” werden veelal ingediend door de heren Lucas, Porthoine, Kieft en Scholten, waarbij zij beurtelings als eerste ondertekenaar fungeerden. Het valt buiten het bestek van dit overzicht deze tientallen amendementen alle te vermelden. Sommige werden door de Regering overgenomen of door de Kamer bij meerderheid van stemmen aanvaard, enkele werden ingetrokken of verworpen.

De bespreking van de belastingwetten werd af en toe onderbroken door andere parlementaire werkzaamheden. Zo werd op 9 juni de *nota omtrent het ontwapeningsvraagstuk* behandeld; de heer *Geelkerken* voerde daarbij namens ons het woord. Hij was dankbaar voor de goede documentatie en de heldere uiteenzetting, waarvan hij zou wensen, dat ze bij alle boekhandelaren en kiosken verkrijgbaar was. De vraag van oorlog en vrede staat in dit tijdperk van de atomaire bewapening in het centrum van de belang-

stelling. Hij herinnerde in dit verband aan het bewapeningsrapport van de Hervormde Synode en wees er in dit verband met nadruk op, dat het stuk geen met kerkelijk gezag beklede uitspraak is, maar *ter overweging* wordt gegeven. Wij zijn er ons van bewust, dat de gevolgen van de zondeval nooit geheel zullen verdwijnen in deze gebroken wereld, pas in de nieuwe wereld zal God Zijn vrede-rijk vestigen. Maar reeds in deze tijd zullen wij moeten streven naar ontwapening, die het beste wordt gediend door een met gezag en macht beklede internationale rechtsorde. Zolang deze er nog niet is, kan een nationale bewapening niet worden gemist. Gelet op het streven naar de wereldheerschappij, dat aan de communistische leer inhaerent is, zijn risico's volstrekt onaanvaardbaar. In deze situatie lijkt co-existentie weinig aantrekkelijk en wijzen wij ook het pacifisme, dat de oorlog voor een tegenstander wellicht lonend en aantrekkelijk maakt, pertinent af. Een eenzijdige afschaffing van het bezit van kernwapens zou kunnen leiden tot een sneller verbreken van het machts-evenwicht, men zou er een oorlog eerder door bevorderen dan vermijden. Hoewel spr. het in grote lijnen met de nota eens was, vroeg hij zich af of het wel juist is de Duitse hereniging zo op de voorgrond te plaatsen bij elke veiligheidsregeling; in Nederland blaakt niemand van enthousiasme daarvoor.

Liever wilde hij ook voor de Europese volken de nadruk leggen op het zelfbestemmingsrecht. Voorts vraagt hij om een verbetering van het klimaat met de Oosteuropese landen, b.v. door verruiming van persoonlijke contacten en naar de mogelijkheid van de omschakeling van het gebruik van uranium voor vredesdoeleinden. Ook informeerde hij naar het contact van de Regering met het Pugwash-comité en naar de vredesactiviteiten van de Verenigde Naties. Hij drong aan op een onderzoek naar de economische en sociale gevolgen van de ontwapening. Tenslotte verklaarde hij verheugd te zijn over het Verdrag van Moskou, ook al heeft het een zeer beperkte werking.

Op 16 juni was aan de orde de behandeling van de *Ziekenfondswet*, waarbij voor onze fractie *mej. Rutgers* als spreekster fungeerde.

Zij bracht de bewindsman dank voor de gedegen voorbereiding en constateerde, dat hier sprake is van een ombouw van bezettingsrecht in normaal recht. Belangwekkend is ook, dat het ontwerp geen financieel-ekonomische gevolgen heeft. Zij was het eens met de Minister, die de ziekenfondsverzekering een vorm van verplichte sociale verzekering had genoemd, die een belangrijk stuk volksgezondheid realiseert. Uitvoerig ging zij in op de strijd die in en om de ziekenfondsen in het verleden is gevoerd. Wat de samenstelling van de Ziekenfondsraad betreft verdedigde zij in afwijking van de Minister het amendement van de Kamercommissie. Zij juichte het toe, dat de Overheid leidinggevend en co-ordinerend optreedt bij het ziekenfondswezen, nu 70% van de Nederlandse bevolking in een ziekenfonds is ondergebracht. Het publiekrechtelijk element in het ziekenfondswezen wordt nu versterkt en dat vraagt een ander organisatiepatroon, waarover wij niet behoeven te treuren. Zij achtte het onjuist de vrije artskeuze, de vrije ziekenhuiskeuze en de vrije ziekenfondskeuze als gelijkwaardige grootheden naast elkaar te stellen, omdat de persoonlijke relatie met de patiënt in de eerste twee gevallen sterker spreekt. Voorts vroeg zij naar de uitbreiding van de verstrekkingsgebieden op het gebied van revalidatie, een terrein dat in snelle ontwikkeling is en informeerde zij voorzichtig naar de mogelijkheid het onbepaald aanbod van een arts aan huis op ieder uur van de dag of nacht enigszins in te dammen, bv. door van de patiënt in deze gevallen enige bijbetaling te vragen. Sceptisch stond zij tegenover de gedachte van de Minister premie naar draagkracht te heffen volgens klassestelsel en uniforme verdeling over het land met bijbehorende verevening tussen de fondsen voor wat de vrijwillige verzekering betreft; het leek haar op het zoeken van de kwadraatuur van de cirkel.

Op 23 juni sprak de heer *Kieft* bij de behandeling van de wet inzake de *pariwaarde van de gulden*. Hij achtte verandering van de pariwaarde belangrijk voor het ekonomische, het sociale en het financiële beleid; door een maatregel van deze aard kunnen zowel in de overheidssector als in de persoonlijke sector winsten worden gemaakt of ver-

lezen gelezen. Daarom moet indien enigszins mogelijk de volksvertegenwoordiging hierover mee denken en mee beslissen en als dit niet kan moet een besluit als het onderhavige met zoveel mogelijk waarborgen worden omgeven. Hiervan uitgaande stelde hij een aantal concrete vragen. B.v.: is het sociale belang van waardevast geld in dit verband geen belang van de eerste orde? Mag een wijziging van de pariwaarde worden gehanteerd als conjunctuurpolitieke maatregel? Strijd met de Grondwet, zoals van bepaalde zijde was gesuggereerd, achtte hij niet aanwezig. Met het wetsontwerp kon hij akkoord gaan.

Op dezelfde dag werd ook de *Vreemdelingenwet* behandeld; hierbij was de heer *Meulink* onze woordvoerder. Hij constateerde — in tegenstelling tot de situatie in vroegere eeuwen — een zekere schrielheid in het vreemdelingen- en vluchtelingenbeleid. Op Bijbelse gronden pleitte hij voor mildheid en gerechtigheid tegenover vreemdelingen. Dat er nu een wettelijke basis tot stand komt voor het vreemdelingenbeleid had zijn warme instemming, al betreurde hij het, dat het niet mogelijk was gebleken een eenvoudige Beneluxwet te maken en dat er nog verschil blijft tussen de toelating van Nederland en die van Suriname en de Antillen. Het kritieke punt achtte hij echter het vluchtelingenbeleid. Het toelatingsbeleid is minder mild dan men uit de stukken zou kunnen afleiden. Hij dacht daarbij aan de spijtoptanten, maar ook aan het systeem, dat particuliere organisaties en kerken, wanneer zij om toelating van een groep vluchtelingen verzoeken, een verklaring moeten tekenen, dat zij zich garant stellen. Dit systeem vond hij principieel onjuist en hij vroeg concreet de lopende garantieverklaringen binnenkort als geëindigd te beschouwen. Hij bepleitte ook een milder beleid tegenover bona fide vluchtelingen, die hier om asiel vragen. Niet alleen moeten zij worden toegelaten „wanneer gevaar voor leven of vrijheid dreigt” maar ook aan de hand van het criterium „gegronde vrees voor vervolging wegens ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep, of politieke overtuiging”. Verbetering van de asielprocedure is dus gewenst.

Tenslotte maakte hij nog enige technische opmerkingen over bepaalde artikelen van het ontwerp.

Op 24 juni was de heer Kieft de enige spreker van de zijde der Kamer bij de vaststelling van het slot der *algemene rekening van rijksontvangsten- en uitgaven*. Hij wees op het onbevredigende van deze vaststelling achteraf — het betrof hier het jaar 1959 — en drong op een nieuwe comptabiliteitswet aan. Ook drong hij er op aan wat minder met „stelposten” te werken en wat meer met reële cijfers.

Dezelfde dag sprak de heer Walburg bij het ontwerp „*handel in antibiotica bestemd voor aanwending bij dieren*”. Hij juichte de indiening van het ontwerp toe, omdat het een einde maakt aan de chaos van de handel in diergeneesmiddelen. Deze chaos is ook schadelijk voor de kwaliteit en de afzet van onze producten. Wel vroeg hij zich af of het ontwerp ver genoeg ging: hij bepleitte opnemering van een verbod om een dosering antibiotica boven een bepaalde hoeveelheid in het veevoeder op te nemen. Voorts vroeg hij grotere waarborgen tegen de clandestiene aankoop van deze gevaarlijke producten en informeerde hij naar de mogelijkheid in de wet vast te leggen, dat alleen deugdelijke diergeneesmiddelen mogen worden verkocht.

Tenslotte sloot hij zich aan bij de wens van de betrokken commissie, die bepaalde maatregelen wenste ter bescherming van de erkende veeverloskundigen.

Op 30 juni sprak de heer Smallenbroek bij de behandeling van de brief van de Ministers van Justitie en Buitenlandse Zaken over het tijdstip van indiening van de *wet installaties continentaal plat*. Hij wees erop, dat de uitzendmogelijkheden via radio en televisie onderwerp zijn van door de Overheid vastgestelde regels. Aan de werking van de nationale wetgeving mag niemand zich onttrekken. Het gaat hier om het gezag van de Overheid. Hij vroeg zich af waarom de commissie-François niet veel eerder was geraadpleegd dan op een tijdstip tussen de verschijning van het Voorlopig Verslag en de Memorie van Antwoord. Aan de mannen van de REM moet naar

zijn mening duidelijk worden gezegd, dat hun voornemen fout is. Hij stelde prijs op grote duidelijkheid van de Regering in dit opzicht; elk wantrouwen tegen het regeringsbeleid moet worden weggenomen. Ieder moet weten, dat het Kabinet niet zal schromen maatregelen te nemen tegen „groten”, die zich trachten te onttrekken aan de rechtsorde in Nederland.

Op dezelfde dag besprak de heer *Geelkerken* het *Schelde-Rijnverdrag*. Hij spreekt er zijn vreugde over uit, dat door dit verdrag een eeuwenoud geschil tot een oplossing zal komen. Hij sloot zich aan bij degenen, die hadden gezegd, dat met name de ontwikkeling van het kanaal door Zuid-Beveland goed in het oog moet worden gehouden zo lang er geen vervangende waterwegen zijn; ook met het oog op Gentse belangen. Hij maakte enig bezwaar tegen het gratis afstaan van gronden door de Regering onder het motief, dat andere — behouden — gronden in waarde zouden vermeederen. Een dergelijke procedure zou in strijd komen met het Nederlandse onteigeningsrecht. Met klem drong hij op meer spoed aan dan tot heden is betracht bij de noodzakelijke onteigeningsonderhandelingen tot uitvoering van het plan. Tenslotte pleitte hij ervoor de mogelijkheden te openen ook schadevergoeding toe te kennen aan andere gedupeerden dan eigenaars en pachters.

Op 1 juli was aan de orde de *wijziging van de schade-loosstelling van de leden der Tweede Kamer*. De heer *Kieft* was bij deze behandeling onze woordvoerder. Hij constateerde, dat door de voorgestelde verhoging de vergoeding thans komt te liggen tussen het salaris van het hoofd van een grote lagere school en een grote ULOSchool. Hij wees op de moeilijkheid van deze materie, omdat objectieve normen ontbreken en de „genieters” hun schadeloosstelling zelf moeten vaststellen. Hij pleitte voor een regeling, waarin objectieve normen worden vastgesteld, eventueel voor een koppeling van het bedrag aan andere functies. Als men er naar zoekt moet een aantal objectieve sleutels te vinden zijn. Tenslotte drong hij aan op een verhoging van het bedrag voor reis- en verblijfkosten, dat reeds in 1805 op f 3.000,— werd vastgesteld, daarbij lettende op de

sterk gestegen reiskosten en het feit, dat de auto de trein in de meeste gevallen heeft verdrongen.

Op dezelfde dag was aan de orde de *machtigingswet technische rijkshogeschool te Enschede* (Drienerloo). Voor onze fractie sprak de heer *Van Bennekom*. Hij gewaagde van enig onbehagen over de overhaaste wijze van behandeling van dit ontwerp, hoewel hij begrip wilde opbrengen voor de dwangpositie waarin ook de Minister zich bevond.

Kennisname van het volledig oordeel van de Academische Raad zou hij zeer op prijs hebben gesteld. Met nadruk vroeg hij het oordeel van de Minister over het schrijven van een aantal Delftse hoogleraren, waarin deze bezwaar hadden gemaakt tegen een h.i. onbillijke bevoorrechtiging van Drienerloo boven de andere Technische Hogescholen. Is een (eventueel beperkte) reproductie van dit experiment mogelijk in Delft en Eindhoven? Hij ging akkoord met de keuze van Drienerloo voor dit campus-experiment, maar waarschuwde toch tegen een té regionale instelling van de derde T.H. Een kwalitatieve selectie voor de toelating keurde hij bepaald af; in doorsnee normale studenten moeten de weg naar Drienerloo vinden, juist omdat het hier een experiment betreft. Met de campus-gedachte als zodanig kon hij akkoord gaan, mits hier geen klakkeloze nabootsing van campus-betuttelingen plaatsvindt zoals dat in het buitenland hier en daar het geval is. Met klem pleitte hij voor volledige geestelijke vrijheid van de student, ook voor de vrijheid zich naar eigen overtuiging in zelfstandige groeperingen te organiseren. Een ietwat kleurloze eenheid vond hij niet aantrekkelijk.

Voor dit organisatieleven moet ook op Drienerloo ver-gaderruimte aanwezig zijn. Een verplicht wonen op de campus gedurende de eerste beide jaren achtte hij noodzakelijk; principieel bezwaarden moeten echter worden vrijgesteld van deze verplichting. Hij maakte enkele opmerkingen over de ontzegging van toegang tot het onderwijs en de examens en sprak de hoop uit, dat de toekomstige studenten constructief zullen meedenken en meewerken om deze academische gemeenschap te doen slagen.

Op 2 juli vond in de vaste commissie voor Landbouw en Visserij een discussie plaats over het *prijnsbeleid voor suikerbieten, het melkprijnsbeleid* en verschillende andere *landbouwwraagstukken*.

Onzerzijds sprak hierbij de heer *Elfferich* over de moeilijkheden rondom de gemeenschappelijke graanprijs, de noodzakelijke aanpassing van de melkprijs in het kader van de bedrijfsuitkomsten van de veehouderij, over de moeilijkheden in de afzet van de pluimveehouders, ook in verband met structuurmaatregelen in andere E.E.G.-landen, over kwaliteitsaanduidingen in de tuinbouw. In verband met het ontwikkelings- en saneringsfonds informeerde de heer *Walburg* er naar waar de grond blijft van de mensen, die hun bedrijf hebben beëindigd.

Op 8 juli werd gesproken over verschillende maatregelen in verband met de mijnindustrie. Voor onze fractie werd deze zaak behandeld door de heer *Roolwink*. Hij gewaagde van de onzekerheid die er op dit terrein heerst, o.a. door de mogelijkheden van het aardgas, en hij wees erop, dat aanneming van dit ontwerp betekent het inslaan van een nieuwe weg op sociaal-ekonomisch gebied; het ging hier volgens hem om structurele maatregelen met het doel het vertrouwen in de toekomst van het mijnbedrijf te herstellen; ook in verband met de situatie op de arbeidsmarkt. Hij was het eens met de voorgestelde maatregelen en hij hoopte dat ze resultaat zouden hebben in dien zin, dat de stagnatie in de ondergrondse produktie erdoor zou worden opgeheven. Veel zal hierbij afhangen van een personeelsbeleid, dat de onderlinge verhoudingen zo goed mogelijk doet zijn. Wel uitte spr. enige kritiek op de door de Minister gevolgde procedure. Tenslotte legde hij sterk de nadruk op het tijdelijk karakter van de voorgestelde maatregelen.

Op 9 juli ging de Kamer met zomerreces en op 15 september kwam ze weer bijeen.

In deze eerste vergadering herdacht voorzitter *Van Thiel* onze tijdens het reces overleden fractievoorzitter, de heer H. van Eijdsen, op treffende wijze. Minister Witteveen sloot zich namens de Regering aan bij deze woor-

den van deelneming. Beider redevoeringen laten wij in extenso volgen.

De heer *Van Thiel*:

„Geachte medeleden!

Sedert de Kamer deze zomer uiteenging heeft zij opnieuw een gevoelig verlies geleden door de dood van een harer leden. Bij de hervatting van onze werkzaamheden is het mij een behoefte hem in uw midden eerbiedig te gedenken.

Hendrik van Eijsden, die van 3 februari 1953 tot zijn overlijden op 16 juli 1964 in deze Kamer zitting had, was een bescheiden, oprecht en beginselvast mens, in en buiten de Kamer hoog gewaardeerd door allen, die het voorrecht hadden met hem in aanraking te komen, zowel om zijn ijver en grondige kennis als om zijn sympathieke wijze van optreden.

Opgeleid voor de handel en in het bedrijfsleven werkzaam toonde hij reeds op jeugdige leeftijd daarnaast grote belangstelling voor de landspolitiek. Hij volgde daarin als jongeman een vaste lijn, waarvan hij ook later niet afweek.

Dat tijdens zijn lidmaatschap de vraagstukken van financiële en economische aard en vooral die van de middenstand zijn belangstelling hadden was, gezien zijn vroegere werkzaamheden, die hij ten dele ook na zijn intrede in de Kamer bleef verrichten, voor de hand liggend. Hij verwierf zich op deze terreinen in de Kamer een eigen plaats. Daarnaast bewoog hij zich ook op ander gebied. Zo maakte hij in 1956 deel uit van de delegatie uit de beide Kamers, die het eerste parlementaire bezoek bracht aan de Nederlandse Antillen. Het was voor velen, vooral buiten de Kamer een verrassing, toen de anti-revolutionaire fractie hem na de verkiezingen van 1963 tot haar voorzitter koos. Hij was inderdaad tot die tijd toe betrekkelijk zelden op de voorgrond getreden en men kende hem buiten zijn eigen kring nog niet goed als algemeen, zich met het gehele politieke terrein inlatend politicus. Ingewijden echter verheugden zich over deze keuze van zijn fractie van harte. Zij kenden zijn helder inzicht ook in die vraagstukken, die ver buiten het min of meer specialistische terrein lagen; zij wisten ook, dat hij op grond van zijn persoonlijke eigenschappen van hoofd en

gemoed ten volle in staat was aan een belangrijke groep leden der Kamer leiding te geven. De Kamer in haar geheel had grote verwachtingen van hem.

Helaas heeft hij nauwelijks gelegenheid gekregen om te tonen dat hij dit in hem gestelde vertrouwen waard was. Reeds vóór het einde van de kabinetscrisis van verleden jaar, welke bovenmatig veel inspanning van hem eiste, bleek zijn gezondheid sterk achteruit te gaan. Anderen moesten zijn taak overnemen. De kwaal, die hem ten slotte uit ons midden zou wegnemen, had zich toen reeds geopenbaard. Lange tijd hebben wij gehoopt dat genezing nog mogelijk was, maar ten slotte bleek deze hoop ijdel. Op 60-jarige leeftijd maakte de dood een einde aan zijn werkzame leven.

Ons medeleven gaat in de eerste plaats uit naar zijn vrouw, die hem onvermoeibaar gesteund heeft, zeer in het bijzonder tijdens zijn ziekte. Moge God haar kracht geven dit zware verlies te aanvaarden.

De Kamer zal zijn nagedachtenis in hoge ere houden. Hij ruste in vrede”.

„De heer *Witteveen*, Minister van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Gaarne wil ik ook het medeleven van de Regering tot uitdrukking brengen met het verlies, dat de Kamer heeft geleden door het overlijden van haar medelid de heer Van Eijsden. Terecht heeft u, mijnheer de Voorzitter, erop gewezen, dat de heer Van Eijsden altijd op bijzonder consciëntieuze en sympathieke wijze zijn werkzaamheden heeft verricht. Zijn belangstelling was vooral gericht op vraagstukken van financiële en economische aard. Bij herhaling heeft de heer Van Eijsden op deze terreinen belangrijke bijdragen in de gedachtenwisseling met de Regering geleverd. Dankbaar herinnert de Regering zich ook zijn werkzaamheden gedurende de jongste kabinetsformatie, die veel van hem hebben gevergd. Het is tragisch, dat het hem slechts korte tijd gegeven is geweest als fractievoorzitter in uw midden werkzaam te zijn.

De Regering sluit zich van harte aan bij de door u, mijnheer de Voorzitter, tot zijn vrouw gerichte woorden van medeleven.”

In deze vergadering werden ook de heren M. W. Schakel (vacature-Van Eijsden) en drs. J. Boersma (vacature-Van Eibergen) als lid beëdigd.

Reeds op 16 september was een spectaculair ontwerp aan de orde: de *wet-installaties Noordzee*, in de wandeling de *Anti-Remwet* genoemd. Woordvoerder voor onze fractie was de heer Meulink. Hij achtte het ontwerp in deze herziene vorm een belangrijke verbetering, de volkenrechtelijke bezwaren achtte hij weggenomen. Een grotere slagvaardigheid van de zijde der Regering bij het begin zou vele moeilijkheden echter hebben voorkomen; zij had eerder kunnen en moeten ingrijpen. Het doel van het oprichten der installatie, het zich onttrekken aan de Nederlandse rechtsorde, was immers ongeoorloofd. In ieder geval had men direct toen de plannen tot het stichten van een kunstmatig eiland openbaar werden moeten beginnen met legislatieve maatregelen. Ook de commissie-François had eerder moeten worden geraadpleegd. Hij onderschreef echter het doel van de wet: het opvullen van een rechtsvacuum. Het bestaan van een dergelijk vacuum tast de vitale belangen van de Nederlandse staat aan. Zowel de Nederlandse als internationale rechtsorde op het gebied van golflengten en kanalen voor radio en televisie worden op dit eiland doorbroken. Volgens dit ontwerp is de Nederlandse strafwet hier nu direct toepasselijk; moet een dergelijke bepaling ook niet in het Wetboek van Strafrecht worden opgenomen? Hij verwachtte, dat de Regering ten spoedigste na de aanneming van dit ontwerp de vereiste maatregelen zou nemen. Hij constateerde echter een rechtsongelijkheid, wanneer men installaties aanpakt, maar schepen vrijlaat; hij dacht daarbij niet alleen aan Veronica, maar ook aan de mogelijkheid, dat men vanaf een schip televisieuitzendingen gaat verzorgen. Met nadruk drong hij aan op gelijke behandeling: als de Rem overschakelt op een schip, ligt de Regering weer achter. Er moeten ook maatregelen worden genomen tegen schepen in onze kuststreek.

Tenslotte drong hij aan op een spoedige regeling van het omroepbestel. Het ontwerp werd met 114 tegen 19 stemmen (VVD, Boerenpartij en de heer Goedhart) aangenomen.

Op 6 oktober begonnen de *algemene politieke en financiële beschouwingen*. Uiteraard was de fractievoorzitter, de heer *Smallenbroek*, onze woordvoerder. Hij herdacht allereerst onze bevrijding, nu bijna twintig jaar geleden, en drong erop aan 5 mei 1965 tot een algemene vrije dag te maken. Ook vroeg hij de Minister van O., K. en W. te bevorderen, dat op onze middelbare scholen aandacht wordt geschonken aan de waarde van onze constitutionele monarchie en de inhoud van onze parlementaire democratie. Naar aanleiding van de door de heer Cals geopperde suggesties verklaarde hij zich geen voorstander van wederinvoering van het districtenstelsel en van een organische opbouw van de Eerste Kamer. Hij steunde de gedachte, dat er niet alleen een economische, maar ook een politieke samenwerking in Europees verband moet komen. In dit verband betreurde hij de geringe parlementaire invloed in de Europese gemeenschappen, ook hier is een democratische ontwikkeling noodzakelijk. Binnenlands achtte hij het vraagstuk van de ruimtelijke ordening zeer urgent. Ernstige bezwaren uitte hij tegen het industrialisatiebeleid: hij vroeg zich af of nu reeds moet worden aangekondigd wat er over vier jaar zal gebeuren. De bezwaren van de provincies Groningen, Friesland, Drenthe en Zeeland en die van vele gemeentebesturen kon hij begrijpen. De tijd van vier jaar was te kort.

Met klem vroeg hij de Regering haar standpunt in dezen nader te bezien.

Met dankbaarheid gewaagde hij van de betrekkelijk gunstige situatie in de landbouw, mede dank zij de goede weersomstandigheden.

Hij uitte zijn teleurstelling over de houding van de VVD in de REM-kwestie, die daarin naar zijn mening geen dienst heeft bewezen aan de parlementaire democratie. Het loonbeleid behoort in de eerste plaats thuis bij het georganiseerde bedrijfsleven, maar de Regering kan niet geheel aan de kant blijven staan, want lonen en prijzen hebben teveel met elkaar te maken; looncorrecties en loonsverhogingen mogen niet plaats hebben ten koste van de middenstand en de landbouw.

Naar zijn mening haperde er wel iets aan het overleg met het georganiseerde bedrijfsleven. Een verhoging van

de AOW accepteerde hij, maar de moeilijkheid zit in de financiering; de bijdrage uit de schatkist, waar hij op zichzelf geen bezwaar tegen had, zag hij liever via een kinderbijslagfonds om het verzekeringskarakter van de AOW zo zuiver mogelijk te bewaren. Belastingverlaging achtte hij op zichzelf een goede zaak, maar men moet deze in groter verband zien; dat de belastingdruk hoger is dan in de ons omringende landen is zonder meer niet bewezen; men moet directe en indirecte belastingen samenvoegen. Hij opperde de vraag of op zichzelf rendabele objecten ook niet via leningen kunnen worden gefinancierd. De verhoging van college- en kleuterschoolgelden noemde hij „kruimelwerk”. Met kracht drong hij aan op meer gelden voor de ontwikkelingshulp.

Met behoud van enkele concrete vragen betuigde hij zijn tevredenheid over de ontwikkeling van de woningbouw.

Met betrekking tot de middenstand bepleitte hij de oprichting van een ontwikkelings- en saneringsfonds en een soepel prijsbeleid. Het weggeld vond hij niet sympathiek. Inzake het radio- en televisiebeleid verklaarde hij zich voor openheid van het omroepbestel met eerbiediging van de geestelijke vrijheid in onze samenleving. Hij verklaarde zich akkoord met uitbreiding van het huidige bestel, maar dan zal men moeten voldoen aan objectieve normen die de wet stelt. Dat is ook het standpunt van de omroepverenigingen. Reclame in de televisie is een beleidszaak, waarbij veel afhangt van de vormgeving; de pers zal hierbij echter moeten worden ingeschakeld. Tenslotte vroeg hij met klem de aandacht voor het gehandicapten-vraagstuk, voor de lichamelijk en geestelijk minder validen, welk probleem niet alleen de Minister van Maatschappelijk Werk aangaat.

De *financiële kant van het beleid* werd voor ons belicht door de heer Kieft. Hij constateerde, dat de uitgavenpolitiek in haar totaliteit thans voor het eerst duidelijk het stempel draagt van Minister Witteveen. Hij wees op het element van onzekerheid, dat in deze begroting zit, doordat suppletoire begrotingen, die verwacht moeten worden, de doelstelling van de Minister in gevaar kunnen brengen, de totale post „onvoorzien” laat weinig speling

over. Daar komt bij, dat de Minister geen rekening heeft gehouden met de stijging van de ambtenarensalarissen; ook op andere punten heeft hij wel wat naar zich toe gerekend bij zijn becijferingen. Zijn cijfergebouw is daarvoor wel wat labiel.

De „griezelige” ontwikkeling van de uitgaven wegens salarissen vervulde onze woordvoerder overigens met zorg. Wat blijft er op deze wijze over voor gewone uitgaven? Is het bv. nodig, dat elk departement er een afzonderlijke afdeling comptabiliteit op na houdt? In het algemeen maakte hij ernstig bezwaar tegen vergroting van het netto bezit van de Overheid uit de belastingbedragen van de Nederlandse burger. Wordt zo de spaarmogelijkheid van deze burger bevorderd? De noodzaak van meer lenen door de Overheid werd met klem door hem gesteld. Tenslotte maakte hij enige kritische opmerkingen over de instelling van nieuwe rijksfondsen met specifieke bestemmingen en eigen autonome middelen, die het regeringsbeleid in de praktijk doorkruisen.

Met incalculering van enkele praktische bedenkingen kon de heer *Kieft* op 13 oktober ook akkoord gaan met enkele andere ontwerpen van financiële aard (vervroegde afschrijving gebouwde eigendommen e.d.).

Op dezelfde datum besprak de heer *Meulink* de wijziging van de Uitverkopenwet. Hij was het eens met de voorgestelde wijzigingen, betrekking hebbende op de aankondiging van seizoenopruiming, maar betreurde het, dat het advies van het hoofdbedrijfschap niet is gevolgd ten aanzien van de voorkeursdagen. Deze betekenen in feite, dat de seizoenopruiming niet gelijktijdig beginnen, want in wezen houdt men een voor-uitverkoop voor iedereen en niet alleen voor de vaste klanten. Hij wilde deze voorverkoop uit het ontwerp geschrapt hebben.

Dit jaar werden tien van de dertien begrotingen in openbare commissie-vergaderingen behandeld, voor ze plenair aan de orde kwamen. Het eerst was de begroting van *Economische Zaken* aan de beurt, dat was op 14 en 15 oktober. Daarbij sprak de heer *Boersma* over het prijsbeleid van de afgelopen 10 à 12 jaar, dat hij in een drietal fasen

verdeelde. Hij informeerde naar de kwaliteit van het prijs-indexcijfer voor het gezinsverbruik en uitte de vrees, dat een te stringent prijsbeleid zal voeren tot een te ver gaande prijsrigiditeit. De instelling van een raad voor consumentenbelangen juichte hij toe. Deze moet echter van binnen uit, door overleg tussen de betrokken organisaties, tot stand komen. Kan het toegezegde vergelijkend warenonderzoek worden versneld en is er op dit punt ook overleg tussen de verschillende departementen?

De heer *Roolvink* sprak over het uiterst gevoelige punt van het regionaal industrialisatiebeleid. Hij constateerde, dat wanneer er in Nederland wordt gesproken over een ruimtelijk ordeningsbeleid, wij eigenlijk geen vast adres hebben voor alle problemen op dit terrein. We moeten de nadruk leggen op het structuurbeleid en een optimaal aantal kernen voor industrievestiging vinden met daarnaast een optimaal aantal woonkernen rond de werkkernen. Ook de culturele voorzieningen — sportaccommodaties, kerken, scholen, — mogen niet in de klem komen. Waarom zijn praktisch alle kernen beneden de 10.000 inwoners afgevallen? In 1959 is een over het algemeen succesvol beleid ingezet en dat mag niet op abrupte wijze worden afgerond. De psychologische reacties uit het gehele land spreken voor zichzelf. Is de tijd nu al rijp voor een ingrijpende wijziging? Hij verzocht de Regering dit gehele beleid nog eens ernstig onder de loupe te nemen, het is thans te eenzijdig vanuit één bepaalde visie gezien.

Staatssecretaris Bakker zegde nader overleg binnen het Kabinet toe.

Eveneens op 14 en 15 oktober vergaderde de Vaste Commissie voor *Binnenlandse Zaken*. Daarbij sprak de heer *Smallenbroek* over de poging van de Minister tot een nieuwe grondwet te komen en hij juichte het toe, dat hierbij een werkgroep van staatsrechtsgeleerden werd ingeschakeld. Wordt de toegezegde proeve een voorontwerp of een discussiestuk? In een inleidend artikel zag hij gaarne gewag gemaakt van de erkenning van de Overheid als Gods dienaressen.

De Eerste Kamer wilde hij handhaven, mits ze geen doublure wordt van de Tweede Kamer. Hij had geen be-

hoeft aan terugkeer naar het districtenstelsel en bepleitte het geven van actief kiesrecht aan bepaalde groepen in het buitenland verblijvende Nederlanders. Aan invoering van de stemmachine had hij geen behoefte. Met betrekking tot de financiële verhouding Rijk-gemeenten constateerde hij, dat de positie van vele gemeenten vandaag uiterst moeilijk is, ondanks de groei van het nationale inkomen. Het wordt mede veroorzaakt door het uitblijven van het eigen belastinggebied voor de gemeenten en van de Wet Uitkering Wegen.

Dat waren noodzakelijk complementen op de wet financiële verhouding Rijk-gemeenten. De publieke zaak moet primair worden gediend bij de lagere overheden, dus bij de gemeenten. Ook door de zg. koppelsubsidies kunnen de moeilijkheden van de gemeenten worden vergroot (onderwijs, rijkswegenplan, algemene bijstandswet).

Er heerst ook onbehagen bij de Raad voor de gemeente-financiën, ook met betrekking tot het eindigen van de garantieuitkeringen. Verhoging van het voedingspercentage zou de eenvoudigste oplossing zijn, maar ook dit zou willekeurig zijn. Kan er echter niet worden geput uit het reservefonds, dat toch 580 miljoen gulden bevat? Ook het provinciefonds moet opnieuw worden gezien.

De heer *Elfferich* vroeg bij deze begroting de aandacht voor de bestuurlijke kant van de ruimtelijke ordening en de agglomeraties en voor de stand van zaken met betrekking tot de gemeentelijke herindeling van de Noordwest-Veluwe (Ermelo) en Walcheren.

Op 20 oktober was aan de orde de *wet op de kansspelen*, waarbij de heer *Versteeg* onze woordvoerder was. Hij constateerde, dat met betrekking tot de kanalisering van de goklust de sluizen bij dit ontwerp waren verwijd. De maximum prijs wordt verhoogd van f 50.000,— tot f 100.000,— en tevens wordt de maximum inzet enigszins verhoogd. En de verlangens van de Nationale Sporttotalisator gaan nog verder. Hij verklaarde zich namens onze fractie tegen de vervangende fictieve uitslagen, die dan zouden moeten worden vastgesteld door deskundigen in de gevallen, dat bepaalde wedstrijden moeten uitvallen door weersomstandigheden, e.d.; het verband met sportprestaties wordt hier-

door nog verminderd. Dit is geen kanalisering, maar uitbreiding van de goklust. Onze fractie wil tegen elke uitbreiding waarschuwen en zich daartegen naar vermogen verzetten. Het wetsontwerp zelve moge wetstechnisch een verbetering zijn, het afwijzend standpunt van onze fractie wordt er niet door veranderd. Hij vroeg de Minister te overwegen of het niet mogelijk is de rechtstreekse deelneming aan buitenlandse kansspelen strafbaar te stellen. Bij de stemming over het ontwerp verklaarden alle aanwezige leden van onze fractie zich tegen; het ontwerp werd bij zitten en opstaan aangenomen.

Op 21 oktober werden de beraadslagingen in de vaste commissie voor *Binnenlandse Zaken* voortgezet. De heer *Elfferich* wees erop, dat in het algemeen niet moet worden geput uit het reservefonds voor de gemeenten, maar dat dit noodzakelijk kan worden wanneer het redelijk verzorgingspeil der gemeenten in gevaar komt.

De heer *Smallenbroek* betoonde zich geen voorstander van vrijstelling van militaire dienst voor jeugdige politiemannen. Hij betuigde zijn instemming met de conclusie uit de nota over het georganiseerd overleg, dat de besprekingen onder leiding van de Minister van Binnenlandse Zaken moeten plaats hebben en ook met de instelling van een zelfstandig secretariaat en met de nacalculatie wat betreft de overheidsalarissen. Hij bepleitte de afschaffing van de standplaatsaftrek en wees met nadruk op het ongerechtvaardigde verschil tussen de pensioenen van overheidsdienaren die dezelfde functie hebben uitgeoefend. Hij pleitte ook voor een onderbrengen van de gepensioneerden in de ziektekostenregeling.

De vaste commissie voor *Volkshuisvesting en Bouwnijverheid* vergaderde op 21 oktober. Bij deze discussie bracht de heer *Aantjes* hulde aan de voortvarendheid en vindingrijkheid van de Minister. Hij hoopte, dat de ontwikkeling in de woningbouw zodanig zou zijn, dat de achterstand kan worden ingelopen; er blijft een discrepantie tussen behoefte en capaciteit. Kunnen geleidelijk de teugels worden gevierd, zodat meer vrijheid wordt gegeven aan de gemeentebesturen en aan het bedrijfsleven?

Op grond van cijfers uitte hij de vrees, dat er toch nog een aanzienlijk grote onbenutte bouwcapaciteit is.

Met betrekking tot de woningwetwoningen poneerde hij twee vragen: hoe bouwen wij ze zo, dat ze betaalbaar zijn voor degenen voor wie ze bestemd zijn en hoe bereiken wij, dat ze ook werkelijk door deze groepen bewoond worden. Een onjuiste bezetting van deze woningen mag niet worden gelegaliseerd. Hij voerde een pleidooi voor het kleinere bedrijf, waarbij de vakopleiding van a.s. bouwvakarbeiders het best tot zijn recht komt. Voor zeer kleine projecten (een of twee woningen) zou naar zijn mening de rijksgoedkeuring kunnen en moeten vervallen. Kan de regeling voor woningen van f 16.000,— enigszins worden uitgebreid? Hij uitte ernstige bedenkingen tegen de zg. koppelverkoop in het woningbouwbeleid, ook in verband met het onzuiver beeld dat op deze wijze van de toetsingsprijs wordt verkregen.

De heer *Roolvink* vroeg, mede in verband met de situatie op de arbeidsmarkt en de moeilijkheden in andere sectoren van het bedrijfsleven, tot welke hoogte de bouwcapaciteit kan worden opgevoerd, zonder dat een ernstige verstoring van onze economie optreedt. Voorts vroeg hij naar de mogelijkheid degenen, die tenminste twee jaar na het voltooien van hun opleiding in de bouw zijn werkzaam geweest een zekere premie te geven.

De heer *Elfferich* wees op de noodzaak van versnelling van de onteigeningsprocedure. Hij hoopte, dat, ook op het departement, meer tijd aan de ruimtelijke ordening zou kunnen worden besteed.

Wellicht is er gebrek aan deskundigen, maar laat er in ieder geval zoveel mogelijk coördinatie zijn tussen de verschillende publiekrechtelijke lichamen. Hij vroeg ook veel aandacht voor het recreatiebeleid, o.a. voor de betekenis van groenelementen tussen de agglomeraties.

Op 22 oktober begonnen in de vaste commissie de besprekingen over de begroting van *Justitie*. De heer *Meulink* informeerde naar de voortgang van de voltooiing van het Burgerlijk Wetboek en vroeg naar de plannen van de Regering met het ondernemingsrecht, als de commissie-Verdam haar rapport zal hebben uitgebracht. Ook vroeg hij naar bescherming van de burger tegen het afluisteren

van telefoongesprekken. Voorzichtigheid in het afschaffen van de strafbepalingen op anti-conceptionele middelen achtte hij geboden. Uitbreiding van het aantal rechtbanken achtte hij vooralsnog niet mogelijk, evenmin als een bekorting van de opleiding en het houden van avondzittingen bij kantongerechten e.d. De boetes bij verkeersovertredingen vond hij te laag. Hij vroeg een betere omschrijving van het begrip „pornografie”, opdat de justitie meer zal kunnen ingrijpen. Ook pleitte hij voor betere voorlichting van de burgerij over de taak van de politie; van gewapende politie ging naar zijn mening een preventieve werking uit. Hij was dankbaar voor het ruimhartig spijtoptantenbeleid van de Minister en bepleitte ook een soepel toelatingsbeleid ten opzichte van de Chinezen. Voor de ingediende gevangenisnota was hij dankbaar. De regeling voor de humanistische verzorging van gedetineerden achtte hij bevredigend en hij wilde bepaald geen uitbreiding van deze regeling.

Ook de heer *Versteeg* maakte enkele opmerkingen over de procedure bij de totstandkoming van het Burgerlijk Wetboek; ook vroeg hij naar de promotie-mogelijkheid en eventueel een andere titulatuur voor de substituut-officieren van justitie.

De heer *Geelkerken* constateerde een achterstand bij de Raden van de Kinderbescherming en vroeg zich af of de concentratie van deze raden in de arrondissementshoofdsteden niet nadelig heeft gewerkt. Hij zou het betreuren als de geruchten over opheffing van de Centrale Adoptieraad juist waren.

Op 27 oktober werd voor een volbezette Kamer — 142 leden hadden de presentielijst getekend — de *kwestie-Bijlmermeer* behandeld.

De heer *Elfferich* was onze woordvoerder. Hij achtte het noodzakelijk, dat in verband met allerlei taken — de schaal en de begrenzing der gemeenten, de huisvesting van gezinnen en bedrijven, de dienstverlenende sectoren — met vast hand wordt ingegrepen. Er zullen heilige huisjes moeten worden afgebroken en wij zullen meer moeten gaan denken en werken in vormen van samenwerking. Amsterdam moet worden geholpen en continuïteit in de woning-

bouw moet verzekerd zijn. Ook het punt van de „geestelijke drainage” achtte hij zeer belangrijk. Het amendement-Scheps, waarbij een versmald deel van de Bijlmermeer bij Amsterdam zou worden gevoegd en de gemeenten Diemen en Ouder-Amstel zouden blijven bestaan, ging hem echter te ver; hij achtte dit een denaturering van het wetsontwerp. Ook de gemeenten Diemen en Ouder-Amstel zouden naar zijn mening bij aanneming van dit amendement in een weinig plezierige situatie komen te verkeren. Het ontwerp vond hij aanvaardbaar, mits een aantal waarborgen wordt geschapen voor een regelmatige ontwikkeling van het geheel, waarborgen voor samenwerking op het punt van de verdeling van de woonruimte en de vestiging van bedrijven, die zo nodig moet worden afgedwongen. In deze geest had hij een amendement ingediend. Aan het einde van een bewogen zitting werd het amendement-Scheps aangenomen met 74 tegen 67 stemmen; uit onze fractie werd het gesteund door mej. Rutgers en de heer Van Bennekom. Het amendement-Elfferich kwam hierdoor niet meer in stemming en de verdere behandeling van het wetsontwerp werd geschorst.

De begroting van *Economische Zaken* kwam opnieuw aan de orde in de vergadering van de vaste commissie op 28 oktober. Daarbij informeerde de heer *Roolwink* naar het beleid van de Europese Kolen en Staalgemeenschap met betrekking tot de tarieven en naar de jongste maatregelen van de Engelse regering inzake de Kennedy-ronde en de consequenties daarvan. Met betrekking de verticale prijsbinding meende hij dat het tot de essentiële vrijheden van het bedrijfsleven behoort zowel op het sociale als op het economische vlak afspraken te maken en dat de Overheid pas mag ingrijpen als deze afspraken strijdig met het algemeen belang zijn. Hij had er bezwaar tegen, dat de Overheid maatregelen in dit opzicht neemt in een voor handel en middenstand ongunstig klimaat.

Er is op dit punt onvoldoende overleg geweest. Hij steunde het verzoek van de middenstandsorganisaties maatregelen te nemen ter voorkoming van prijs- en kwaliteitsmisbruiken op het gebied van lokartikelen, misleidende reclame en te gering dienstbetoon.

De heer *Meulink* wees erop, dat er onvoldoende integratie is in het middenstandsbeleid. Krijgt ook het klein- en middenbedrijf voldoende kansen voor economische expansie? Vijftig procent van de middenstand heeft een inkomen van minder dan f 10.000,—. Hij pleitte voor samensmelting van drie middenstandsinstituten en voor subsidiëring van betere voorlichting via de middenstandscentrales. Ook concentratie van de waarborgfondsen voor de middenstand was volgens hem nodig; naar zijn mening moeten deze geheel door de Overheid worden gegarandeerd. Hij vroeg publikatie van het rapport over de financiering van de binnenvaart en wees op de urgentie van een ontwikkelings- en saneringsfonds voor de middenstand. Tenslotte maakte hij enkele opmerkingen over de juridische zijde van het onverbindend verklaren van de verticale prijsbinding.

Op 3 november werden de besprekingen in de vaste commissie voor *Economische Zaken* voortgezet. De heer *Roolvink* bracht hierbij dank aan staatssecretaris Bakker voor de door hem gedane concessies.

Met nadruk vroeg hij de bewindsman of deze bij het beoordelen van de mogelijkheden voor de secundaire kernen speciaal rekening wil houden met de vijf kernen, die vroeger tot de primaire kernen werden gerekend. Met betrekking tot de financiën vroeg hij of het voorgestelde bedrag voldoende is om het program tot uitvoering te brengen en of, indien dit niet het geval is, stappen zullen worden ondernomen om het bedrag van f 165 miljoen te verhogen.

Op 4 november begon de bespreking van de begroting van *Verkeer en Waterstaat* in de vaste commissie. De heer *Aantjes* wees daarbij op de noodzaak van een goede samenwerking tussen agglomeratie-gemeenten op het punt van de vervoersproblematiek, met name op een noodzakelijke goede aansluiting tussen de verschillende vervoers-takken en de aanleg van goede parkeerplaatsen in de buurt van stations. Ook wees hij op de z.i. noodzakelijke afstemming van de tarieven op de rentabiliteit van de spoorwegen en op de moeilijkheid, dat tariefverhoging onbillijkheden kan scheppen ten opzichte van de andere takken

van vervoer. Hervatting van het vervoer op de lijn Zwolle-Apeldoorn achtte hij van betekenis in verband met de toenemende industrialisatie van deze streek en de daarmee verband houdende bevolkingstoename. Hij vroeg een nadere toelichting van de moeilijkheden rondom de Baanhoekbrug.

Het verschil in beloning tussen de chauffeurs in dienst van het stadsvervoer en die in dienst van het streekvervoer baarde hem zorgen; dreigt hier voor de laatste groep geen achterstand te ontstaan en kan voor het streekvervoer wat meer ruimte worden geschapen? Hij informeerde naar de mogelijkheid een nationaal fonds te stichten voor de hulp aan de binnenschippers, zodat deze in de winter, wanneer zij niet varen, niet ten laste komen van de gemeente waar zij met hun schip liggen. De binnenscheepvaart heeft het moeilijk; ook de afkoopregeling en de kredietverlening vragen de aandacht; mede in verband met de noodzakelijke sanering. Hij betreurde het, dat verschillende grote passagiersschepen door de betrokken scheepvaartmaatschappijen moeten worden afgestoten en vroeg of deze hierover ook overleg met de Nederlandse regering hadden gepleegd. Is het mogelijk ook de kustvaart de helpende hand te bieden? Hij informeerde naar de gang van zaken bij de KLM, waarvan hij een gunstige indruk had gekregen, vroeg naar de mogelijkheden van het verkeer met de jonge landen in Afrika en maakte enkele opmerkingen over de aanschaf van straalvliegtuigen.

De heer *Schakel* sprak de vrees uit, dat er van Belgische zijde een te groot aanbod van vervoersdiensten op onze nationale markt zou komen; in de toelatingsvoorwaarden moet er voor worden gezorgd, dat hij geen betere concurrentievoorwaarden krijgt dan zijn Nederlandse collega. Voorts vroeg hij een onderzoek in te stellen naar het voorkomen van overmatige wachttijden aan de grenzen. Met betrekking tot de wegen vroeg hij een regeling te overwegen, waarbij de uitkering van vergoeding aan de onderhoudsplichtigen wordt gestopt op het moment, dat een vervangende nieuwe rijksweg in gebruik wordt genomen.

Op 5 november vond de openbare commissievergadering plaats ter bespreking van de begroting van *Maatschappe-*

lijk Werk. De heer *Van Bennekom* wees hierbij op de eigen verantwoordelijkheid van Overheid en particulier initiatief voor het maatschappelijk werk en wees op de noodzaak, dat de bevolking organisch wordt betrokken bij de welzijnsstichtingen, opdat ook de levensbeschouwelijke samenwerkingsorganen voldoende inspraak krijgen. Dreigen er voorts geen overlappingen tussen het werk van de provinciale opbouworganen, de welzijnsstichtingen en de plaatselijke instellingen van overleg en advies? Wat de laatste organen betreft gaf hij de voorkeur aan een subsidie-regeling boven een bijdrageregeling. Hij drong aan op de totstandkoming van een subsidiewet, die meer rechtszekerheid en rechtsgelijkheid zou kunnen brengen. Met betrekking tot het bejaardenwerk vroeg hij naar de regeling van de inspectie in de verschillende provincies, naar een verantwoorde plaatsingsprocedure in de bejaarden-tehuizen en naar de prijzenbeschikking voor deze tehuizen. In aansluiting op een uitvoerig betoeg van de heer *Engels* drong hij aan op aanpassing van het subsidiebeleid voor de verschillende organen op dit terrein. Hij informeerde er naar hoe de Minister een onderzoek naar de beeldvorming bij het publiek van het maatschappelijk werk denkt te organiseren.

Met betrekking tot de Ambonezenzorg wees op de noodzaak van tijdige voorzieningen met kerken en scholen (vooral kleuterscholen) wanneer verplaatsing van deze volksgroep plaatsvindt. Hij pleitte voor didactische begeleiding van het Ambonese volkskind en vroeg opnieuw financiële steun voor het ICCAN, terwijl hij ook bezwaar maakte tegen de vrij drastische verlaging van de post voor geestelijke verzorging.

Mejuffrouw *Rutgers* vroeg nadere informaties over de structuur van de bureaus voor levens- en gezinsmoeilikheden en verzocht om een inventarisatie van de dringende problemen op het gebied van de zorg voor de mindervaliden.

Wat dit laatste betreft pleitte de heer *Smallenbroek* voor de samenstelling van een representatieve commissie, niet uitsluitend bestaande uit ambtelijke functionarissen; hij dacht daarbij aan de vraagstukken rondom revalidatie,

beschuttende werkplaatsen, internaten, dagverblijven enz. Een commissie als door hem bedoeld zou ook een prioriteitenschema voor dit gehele probleem, een achtergebleven gebied betreffende, kunnen opstellen. Hebben de Raad voor de Revalidatie en een ingestelde werkgroep ad hoc reeds resultaten bereikt? Ook de ministeries van Sociale Zaken, Justitie, O., K. en W. en Volkshuisvesting moeten hierbij worden betrokken. Nu ook een particuliere groep met deze inventarisatie bezig is, pleitte hij voor coördinatie op dit gebied. Met nadruk wees hij op de noodzaak de mindervaliden te brengen onder de sociale verzekering; wat op deze wijze mogelijk is moet niet via de Algemene Bijstandswet gebeuren. Niet alle mindervaliden kunnen echter onder de sociale verzekering worden gebracht; dat geldt bv. degenen, die nooit aan het arbeidsproces hebben deelgenomen. Kunnen deze personen echter niet onder de werking van de groepsregeling worden gebracht zo lang er nog geen definitieve regeling is? Dat is toch de algemene wens van de Kamer? Ook ten aanzien van minderjarigen, die in inrichtingen verblijven, moet er meer eenheid in de gedragslijn van de gemeentebesturen komen. Met betrekking tot de verzetspensioenen vroeg hij of er geen achterstand is ontstaan in verband met de ontwikkeling van lonen en salarissen.

Op 10 november werd de begrotingsbehandeling onderbroken door de wijziging van de *Algemene Ouderdomswet* en daarmee samenhangende ontwerpen. Onze spreker hierbij was de heer *Roolvink*. Hij zag in het voorgestelde een uitvloeisel van het akkoord van Wassenaar en prees een aantal pioniers op het gebied van de ouderdomsvoorziening; in de rij Talma, Aalberse, Drees en Suurhoff past nu ook de naam Veldkamp. Hij wees op de stormachtige ontwikkeling van de hoogte van de uitkeringen — voor gehuwden van f 1.428,— in 1957 tot f 3.540,— in 1964. Alles wijst er op, dat deze bedragen in verband met de loonontwikkeling binnen enkele jaren de f 5.000,— zullen passeren. In dit verband vroeg hij of de voorgestelde bedragen wel zijn aangepast aan de loonontwikkeling sinds de indiening van het ontwerp. Hij herinnerde hierbij aan het bedrag van f 3.650,—, dat op het congres van bejaarden

was genoemd. Bij herhaling bepleitte hij de instelling van een restbedrijfspensioenfonds. Dat voor deze verhoging een bijdrage uit de algemene middelen wordt voorgesteld tastte volgens hem het verzekeringskarakter van de uitkering niet wezenlijk aan. Maar wel drong hij er bij de Minister op aan het gehele stelsel van de financiering van onze sociale verzekeringen eens onder de loupe te nemen. Hij prefereerde een bijdrage uit de algemene middelen ten behoeve van de kinderbijslagvoorziening boven een bijdrage aan het AOW-fonds. Wel drukt de premie zwaar, maar het is niet eenvoudig hiervoor een andere oplossing te vinden. Hij betreurde het, dat de belastingverlaging niet kan doorgaan en bepleitte een meer gesynchroniseerd regeringsbeleid. In ieder geval hoopte hij, dat de bijdrage van 150 miljoen gulden waardevast zou zijn. Tenslotte sprak hij uitvoerig over de positie van de ongehuwden, speciaal die van de ongehuwde vrouw. Hij diende een motie in, waarin de Minister werd uitgenodigd het oordeel van de SER te vragen over de mogelijkheid ongehuwde vrouwen voor AOW in aanmerking te doen komen vóór zij 65 jaar zijn (bv. op 60- à 62-jarige leeftijd); de motie werd zonder hoofdellijke stemming aangenomen. Dat was ook het lot van het wetsontwerp.

Mede namens de heren Meulink en Schakel verklaarde de heer *Aantjes* dat hij tegen het ontwerp moest stemmen, omdat het bodempensioen volgens dit ontwerp wordt omgezet in een sociaal minimum; omdat mede-financiering uit de algemene middelen in de richting van staatspensioen gaat en omdat de optrekking enerzijds voor een bepaalde groep niet nodig is en anderzijds zware lasten legt op degenen, die het toch al moeilijk hebben (middenstanders en dergelijke).

Op 11 november werd de begroting voor *Volksgezondheid* in openbare commissievergadering behandeld. Hierbij vroeg de heer *Boersma* naar de plannen van de Regering met betrekking tot de sociaal-psychiatrische diensten en de gezondheidszorg voor volwassenen in verschillende fasen.

Eveneens op 11 november werd de behandeling van *Verkeer en Waterstaat* in openbare commissievergadering

voortgezet. Het stelde de heer *Aantjes* hierbij teleur, dat er nu nog overleg moest worden gepleegd over de beginnellen van de tegemoetkoming volgens artikel 8 van de Delta-wet. Hij drong aan op krachtige voortzetting van de middenbermbeveiliging. Met betrekking tot de PTT was hij van oordeel, dat de tarieven zodanig moeten worden vastgesteld, dat er geen verliezen worden geleden, maar ook geen winst van betekenis wordt gemaakt. Hij vroeg zich af of de drukwerktarieven naar verhouding niet te sterk waren verhoogd. Ook vroeg hij naar de voortgang van de taakwaardering bij de PTT. Wat is de oorzaak van de vertraging in de bestellingen; kan deze ook bij de kantoorbezetting liggen? Ernstig klaagde hij over de achterstand bij de telefoonaansluitingen. Telefoon behoort in ieder gezin een normale zaak te zijn. Met klem vroeg hij naar een plan dat aangeeft binnen welke termijn de achterstand kan worden ingelopen. Bij nieuwbouw zou ook rekening moeten worden gehouden met een latere telefoonaansluiting. Hij betuigde zijn instemming met het voornemen de draadomroep op te heffen en vroeg nadere inlichtingen over de invoering van het centraal antennesysteem.

De heer *Schakel* informeerde bij deze begroting naar de mogelijkheid, evenals in België, een uniform telefoonnummer te gebruiken voor politie, brandweer en GGD.

De heer *Aantjes* wees nog eens op het belang van de haven van Harlingen voor het gehele Friese achterland en op de noodzaak een vaste oeververbinding over de Westerschelde, die er zeker komt, tijdig voor te bereiden. Met betrekking tot het verkeer gaf hij aan parkeerschijven de voorkeur boven parkeermeters.

De heer *Schakel* vroeg de Minister in de verkeerswetgeving op bepaalde punten een algemene bevoegdheid voor de gemeentebesturen op te nemen.

Op 12 november was de beurt aan de vaste commissie voor *Sociale Zaken en Volksgezondheid*. Hierbij vroeg de heer *Roolvink* aan de Minister wat hij van plan was te doen met het rapport van de drie vakcentrales over de vermogensaanwasdeling, nadat hij hierover adviezen zou hebben ontvangen van het Centraal Planbureau en de SER. Wordt de overspanning op de arbeidsmarkt aller-

meest veroorzaakt door de buitenlandse vraag, dus door de gunstige exportpositie of door de binnenlandse bestedingen? In verband met het loonbeleid constateerde hij, dat de exportcijfers hem waren meegevallen. Met betrekking tot de sociale verzekering achtte hij de premiedruk voor de kleine zelfstandigen erg hoog. Is het mogelijk voor deze groep een meer aanvaardbare regeling te treffen? Aangaande de kinderbijslagwetten wees hij op de onbevredigende situatie, dat we voor de zelfstandigen een regeling hebben vanaf het derde kind en voor de loontrekkenden vanaf het eerste kind. Is het mogelijk hier uniformiteit te verkrijgen bv. voor alle groepen vanaf het tweede kind? Hoe staat het met de bezetting van de gemeentelijke sociale werkplaatsen, is hier een dalende tendens merkbaar als gevolg van de interimwet voor invaliditeitsrentetrekkers en is het mogelijk ook voor deze werkplaatsen te komen tot een minimumloon? Hij drong aan op enige spreiding van de afloopdata voor de diverse cao's, op afschaffing van de gemeenteclassificatie en op aanpassing van het minimumloon van f 100,— bij de feitelijke loonontwikkeling.

De kwestie-belastingvrij overwerk moet met voorzichtigheid worden behandeld om geen ongelijke rechtsbedeling te introduceren in onze samenleving. De term „arbeidsmarktbeleid” zag hij graag door een andere vervangen en hij was zeer geïnteresseerd naar het toegezegde onderzoek betreffende de voorlichting omtrent de structurele en technische ontwikkeling in het bedrijfsleven. Met betrekking tot de vakopleiding voor volwassenen vroeg hij naar de ervaringen met de premies, die aan bouwvakarbeiders worden toegekend bij het voltooiën van de cursus en ook nog in een later stadium. Is het mogelijk de arbeidsinspectie en de mijninspectie, die beide goed werken, te coördineren in één apparaat?

Het was ook de heer *Roolvink*, die op 17 november voor ons het woord voerde bij de behandeling van de wijziging van de *Werkloosheidswet* en de wet *Werkloosheidsvoorziening*. Hij ging akkoord met de verlenging van de uitkeringsduur en met de afschaffing van de loongrens, ook in verband met een nodige harmonisatie in EEG-verband.

Vooral voor de hoger gesalarieerden vond hij het voorgestelde maximum dagloon van f 27,— te laag; hij dacht hierbij bv. aan de journalisten. Hij diende een motie in om dit maximum loon op te trekken tot f 42,—. Hij informeerde naar de rechtsgrond van het verschil in uitkeringen, wanneer men van allen dezelfde premie vraagt. In het algemeen meende hij, dat deze sociale voorzieningen niet zo moeten worden opgetrokken, dat de prikkel om zelf werk te zoeken wordt weggenomen. Bovenbedoelde motie werd nog dezelfde dag zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Op 18 november begonnen de beraadslagingen in de vaste commissie voor *Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen*. De heer *Van Bennekom* wees op de noodzaak van coördinatie van de inspectie in de verschillende sectoren van het onderwijs en op de gebrekkige voorbereiding, die de inspecteurs voor hun taak ontvangen. Hij waardeerde het, dat er een prioriteitenschema zal worden opgesteld met betrekking tot alle desiderata bij het onderwijs en vroeg om inschakeling van de onderwijsorganisaties bij het opstellen van een dergelijke lijst. Een goede onderwijsresearch achtte hij het noodzakelijke fundament voor de onderwijsvernieuwing; ook hierbij zullen de organisaties van docenten moeten worden betrokken. Dringend pleitte hij voor een wettelijke regeling van de zg. randdiensten en hij informeerde naar de eventuele reorganisatie van de Onderwijsraad in verband met de aangenomen motie-Vermeer. Hij vroeg de bewindslieden iets te doen om het instituut-Nijenrode, dat financieel in een impasse verkeert, en niet meer kan worden gemist.

De voorgenomen lerarenopleiding baarde hem enige zorgen in verband met een door hem gevreesde drainering van het lager onderwijs. Met betrekking tot de salarissen bepleitte hij een coördinatie tussen de groepen werkers bij het onderwijs, vroeg hij naar de mogelijkheid van salariëring naar leeftijd en naar het gladstrijken van de plooiën in de salarisregeling van 27 april 1964. In het bijzonder wees hij op de onbevredigende situatie voor de hoofden van ulo-scholen en de noodzaak tot een verbeterde regeling te komen voor conciërges en amanuenses bij het vhm.

Ernstige zorgen maakte hij zich over de achterstand in de bouw van kleuterscholen en over de te hoge leerlingenschaal bij het kleuteronderwijs, alsmede over de te hoge stichtingsgetallen voor dit onderwijs. De voorgenomen verhoging van het kleuterschoolgeld kon hij niet accepteren. Bij herhaling opponeerde hij tegen de zg. marge bij het kleuteronderwijs. Met nadruk vroeg hij naar het plan tot spreiding van de opleidingsscholen voor kleuterleidsters in verband met de grote vervangingsbehoefte. Hij pleitte voor verhoging van de administratievergoeding en vroeg in het bijzonder de aandacht voor de moeilijke positie, waarin het ulo zich bevindt, waarbij hij zich bijzonder ontstemd toonde over de discriminatie bij het mavo-havo-experiment, omdat slechts één prot.-chr. school hiervoor in aanmerking was gekomen. Wat betreft het b.l.o. pleitte hij voor de vorming van kleuterklassen voor het gehandicapte kind. Voor de schipperskinderen vroeg hij een integrale vergoeding van de internaatskosten en consequente doorvoering van de leerplicht vanaf het zevende jaar. Verhoging van de collegegelden was voor hem onaanvaardbaar. Hij pleitte voor de sociale positie van de onbevoegden bij het vhm; dispensatie moest naar zijn mening voor een jaar worden gegeven. Hij waarschuwde tegen het stellen van te hoge normen voor schoolstichting. Voor de kweekscholen pleitte hij voor de mogelijkheid een tweede onderdirecteur aan te stellen en een leraar godsdienstonderwijs in een volledige betrekking te kunnen benoemen.

Op 25 november begonnen de besprekingen over de begroting van *Defensie*; hieraan was geen behandeling in openbare commissievergadering voorafgegaan. Hierbij informeerde de heer *Geelkerken* naar de plannen van de Regering inzake de ontwikkeling van de vloot, mede in verband met de nucleair voortbewogen onderzeeboten. De drastische vermindering van het aantal onderzeebootbestrijdingsfregatten baarde hem ernstige zorg. Hij bepleitte een harmonisering van bewapening en research in NAVO-verband. Met betrekking tot de MLF wees hij er op, dat Nederland eerlang een standpunt zal moeten bepalen, al behoeft het niet voorop te lopen. Het bezit en gebruik

van kernwapenen als defensieve middelen achtte hij toelaatbaar. Hij bestreed de mening, dat de MLF geen militaire waarde zou hebben, maar wel achtte hij het politieke belang hoger dan de militaire betekenis. Bovendien was hij van mening, dat deelneming aan de MLF ons onze solidariteit met geheel de wereld scherper voor ogen stelt en ons onze verantwoordelijkheid duidelijker doet beseffen, ook zullen wij op deze wijze inspraak krijgen in het gebruiken of niet gebruiken van kernwapens. In dit verband meende hij, dat gestreefd moet worden naar een organisatie, die openstaat en open blijft staan voor alle NATO-landen, die er thans nog afwachting tegenover staan.

De heer *Walburg* betuigde zijn instemming met de ontvangen defensienota. Met het oog op het begrip, dat bij ons volk moet worden gewekt voor defensieproblemen, vroeg hij naar de mogelijkheden de Stichting „Volk en Verdediging” wat meer te decentraliseren, zodat ze meer ingang vindt in ons volk. Bij herhaling pleitte hij voor betere intermenselijke verhoudingen in het leger. Enige vrees uitte hij over de situatie met betrekking tot de tanks; voldoen zij aan alle technische en taktische eisen?

De afschaffing van de territoriale LuA vond hij niet erg gelukkig. De gronduitrustingen bij de luchtmacht en de verdediging van de vliegvelden beval hij in de bijzondere aandacht van de bewindslieden aan. Met het reorganisatieplan, waardoor vele officieren zullen worden ontslagen, had hij het moeilijk, omdat zij de zegen van de arbeid moeten missen; konden hier niet tijdig omscholingscursussen worden gevolgd? In het algemeen maakte hij enige kritische opmerkingen over het bevorderingsbeleid en in het bijzonder bepleitte hij grote soepelheid ten opzichte van de opperwachtmeesters van de Koninklijke Marechaussee. Met nadruk pleitte hij voor de toekenning van een wedde aan een geoefende soldaat, uiteraard na een zeker aantal maanden en voor vrijstelling van dienst van de derde broer uit een gezin, terwijl hij ook een goed woord had voor de belangen van het burgerpersoneel. In verband met het huisvestingsprobleem waarschuwde hij voor te snelle overplaatsingen, terwijl hij tenslotte zijn

ernstige bezorgdheid uitte over het vloeken bij de krijgsmacht.

Op 1 december werd het ontwerp tot *verlaging van de inkomstenbelasting en de loonbelasting* behandeld. Voor onze fractie deed dat de heer *Boersma*, bij ontstentenis van de heer *Kieft*. Hij voelde zich aangetrokken tot het minderheidsstandpunt van de SER, tenderend naar een meer geleidelijk herstel van het evenwicht. Hij legde er de nadruk op, dat op het terrein van het algemeen belang bij groeiende welvaart ook hogere eisen moeten worden gesteld aan de overheden voor onderwijs, cultuur, recreatie, defensie, wegen, en dergelijke. Daarnaast is de subjectieve belastingdruk te zwaar. Daardoor achtte hij het een daad van wijs beleid van de Regering, dat zij de eerste fase van de toegezegde belastingsverlaging reeds op 1 juli 1965 wil doorvoeren, vooral psychologisch achtte hij deze maatregel van betekenis. Intussen achtte hij het onjuist belastingverlaging te hanteren als motief voor beperking van de loonstijging. De belastingvrije voet van f 3.600,— achtte hij aan de lage kant. Voorts vroeg hij zich af of het wel juist is over de hele linie, dus voor alle inkomens, uit te gaan van 17 % stijging van prijspeil van de particuliere consumptie. Ook kon hij zich voorstellen, dat de ongehuwden zich zeer teleurgesteld voelen over het tarief, dat voor hen wordt voorgesteld; hij vroeg daarvoor de blijvende aandacht van de bewindslieden. De primaire kinderaftrek zag hij graag verhoogd van f 420,— tot f 480,— voor het derde en volgende kind.

Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Op 2 december was het *Rijkswegenfonds* aan de orde, bij welke gelegenheid de heer *Aantjes* onze woordvoerde was. Hij constateerde bij de Regering een grote aandacht voor de verkeerssituatie, nu zij gekomen is met een radicale en systematische aanpak en een enorm programma van wegenaanleg om de achterstand in de lopen. 2.000 tot 3.000 km in 15 jaar.

Tegen de voorgestelde financiering opperde hij echter enige bezwaren. Het scheppen van een fonds achtte hij een

uitzonderlijk middel, alleen in een uitzonderlijke situatie aanvaardbaar. Maar de voeding van het fonds zou naar zijn mening in principe moeten gebeuren uit de algemene middelen en daarnaast uit leningen. Tegen het weggeld had hij ernstige bedenkingen. Ten eerste: er wordt niet gedifferentieerd tussen de verschillende soorten motorrijtuigen. Ten tweede: de buitenlanders verlenen op deze wijze geen enkele bijdrage aan het wegverkeer. Ten derde: er wordt geen rekening gehouden met het gebruik en de slijtage. Ten vierde: er wordt een gekunstelde scheiding gemaakt tussen degenen die wel en die geen gebruik maken van de Rijkswegen. Hij gaf zijn steun aan de amendementen-Joekes, waarin met verschillende door hem geuite bezwaren rekening werd gehouden; in deze gewijzigde vorm zou het wetsontwerp voor hem aanvaardbaar zijn. Deze amendementen werden met 72 tegen 44 stemmen aangenomen, waarna ook het wetsontwerp met ongeveer dezelfde stemverhouding de eindstreep passeerde.

Op 2 en 3 december werden ook de beraadslagingen in de vaste commissie voor *Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen* voortgezet. De heer *Van Bennekom* brak hierbij een lans voor het adres van het Bosschap, waarin om recreatieve redenen steun wordt gevraagd voor de bezitters van bossen en landgoederen, bepleitte voorts meer investeringshulp voor de jeugdherbergen en vroeg een tijdelijke toeslag van 15 % voor de organisaties van vrije jeugdvorming. Ook het ontwikkelingswerk verkeert in een impasse. Ook voor de CEFA vroeg hij de dringende aandacht van de staatssecretaris. Hij vroeg inschakeling van de bibliotheek-organisaties bij het vooroverleg over de in ontwerp zijnde bibliotheekwet en voerde een pleidooi voor de Provinciale Bibliotheken in Friesland en Zeeland. Tenslotte vroeg hij de steun van de Regering voor de op te richten hogere school voor de journalistiek en wees hij op de moeilijke positie van de dagbladpers.

De heer *Schakel* nam bij deze begroting het radio- en televisiebeleid voor zijn rekening. Hij wees op het unanieme en ongecompliceerde standpunt van onze fractie in radio- en televisiezaken. Het bestaande bestel bevat volgens hem zeer waardevolle elementen, maar wij be-

pleiten geen monopolie-positie voor de huidige zendgemachtigden. Ook wij zijn voor een „open bestel” maar het is moeilijk dit begrip te definiëren; dat zal door kabinet en parlement samen moeten gebeuren.

Er zullen objectieve normen moeten komen voor nieuwe gegadigden. Hij verklaarde zich niet tegen reclame in radio en televisie, maar wel tegen commerciële televisie. De motie-Baeten, waarin de Regering wordt gevraagd vóór 1 maart 1965 haar zienswijze kenbaar te maken, had in het algemeen zijn steun, al waren bij hem enkele vragen gerezen; hij vroeg o.a. naar de positie van de „historische advertentiemediën”. Bedoelde motie-Baeten werd aan het einde dezer vergadering bij meerderheid van stemmen tot een commissie-motie verklaard; alleen twee VVD-leden en één CH-lid stemden tegen.

Op 9 december werd de begroting van *Buitenlandse Zaken* in de vaste commissie behandeld. Voor onze fractie gebeurde dit door de heer *Geelkerken*.

Hij constateerde een betrekkelijk falen van de vredesmacht der Verenigde Naties in de Kongo, waartegen de Belgisch-Amerikaanse reddingsactie gunstig afstak. Is het niet mogelijk een permanente politiemacht bij de Ver. Naties te vestigen. Hij pleitte vóór toelating van Peking-China tot de Ver. Naties. Hij was dankbaar voor het bedrag aan ontwikkelingshulp, dat juist dezelfde dag was toegezegd, maar hoopte, dat dit een voorbode zou zijn van een veel ruimere steun. Hij hoopte, dat particuliere organisaties zouden worden ingeschakeld voor het maken van een zekere voorselectie. Voorts vroeg hij de bewindslieden indien mogelijk een beeld te geven van wat door Nederland naar internationale maatstaven gemeten aan ontwikkelingshulp wordt verricht. Hij betreurde de grote geheimhouding waarin de Nationale Raad van Advies werkt; de adviezen van deze Raad moeten z.i. naar buiten komen. Voorts voerde hij het pleit voor een aktiever Nederlandse politiek inzake de herziening van het NAVO-verdrag en de MLF-kwestie; wij beschikken in Nederland over tal van internationaal gezaghebbende figuren. Hij informeerde naar de mogelijkheid van een zekere uitwisseling, een breder contact met Rusland, mede in verband met het re-

cente bezoek van minister Luns aan dat land; is een tegenbezoek te verwachten? Is het binnen de WEU mogelijk te komen tot een gemeenschappelijke produktie en research op het gebied van de tanks? Waarom heeft minister Luns geen toespraak gehouden bij de herdenking van het tienjarig bestaan van de WEU? Hij was dankbaar voor het bezoek van de Minister aan Indonesië en vroeg naar de oorzaak van de geprikkeldheid van Maleisië jegens Nederland.

De heer *Elfferich* wees bij het punt „ontwikkelingshulp” op de noodzakelijke coördinatie tussen de departementen van Buitenlandse Zaken, Sociale Zaken en Landbouw en vroeg de steun van de Regering voor bepaalde projecten in Zuid-Amerika met inschakeling van de bestaande Nederlandse nederzettingen.

Bij de plenaire behandeling van de begroting van *Sociale Zaken* op 15 december verwachtte de heer *Boersma*, dat het ook in ons land eerlang zou komen tot een zelfstandig departement voor Volksgezondheid, al ligt hier ook een belangrijke taak voor het particulier initiatief. Belangrijke vraagstukken waren volgens hem de luchtverontreiniging en de waterverontreiniging en de nood van de geestelijk gehandicapten. Inzake de geboorteregeling stelde hij voor op de volledige verantwoordelijkheid van de ouders; de Overheid zal zich hier van inmenging hebben te onthouden. Een beleid gericht op verlaging van het geboortecijfer is evenmin aanvaardbaar als een ander beleid, gericht op verhoging van het sterftcijfer. Wel kan de Overheid de particuliere voorlichtings- en adviesbureaus, die op dit terrein verdienstelijk werk doen, subsidiëren.

Bij de behandeling van de begroting van *Algemene Zaken* op 17 december sprak de heer *Walburg* over de civiele verdediging, die volgens hem een component is van de militaire verdediging en al onze steun verdient. Hij vroeg zich echter af of er voldoende voorlichting wordt gegeven over de grote gevaren van een mogelijke fall-out bij de evacuatie van grote massa's. Hoe denkt men zich overigens een evacuatie van kinderen, zieken en bejaarden direct na het uitbreken van een oorlog?

Houdt de Regering duplicaten van belangrijke dokumen-

ten bij en worden deze veilig genoeg bewaard? Voorts moeten de organisaties van de civiele verdediging en de Bescherming Bevolking zoveel mogelijk worden geïntegreerd, ook ter wille van de geoefendheid van het personeel en de waardering voor de B.B.

Tenslotte pleitte hij voor het samenvallen van de grenzen van B.B.-kringen met die van garnizoenscommando's.

Daar dit jaar de meeste begrotingen in openbare commissievergaderingen werden behandeld vóór ze in de plenaire zittingen aan de orde kwamen, kan een verslag van deze laatste zittingen achterwege blijven; in de meeste gevallen betrof het hier immers een samenvatting van vooraf uitvoerig besproken punten. Wellicht verdienen enkele plenaire zittingen nog even een aparte vermelding.

Zo werd reeds gewezen op de plenaire behandeling van de begroting van *Sociale Zaken*, waar de heer *Boersma* enkele concrete zaken aan de orde stelde. In dit verband vermelden we ook de plenaire behandeling van *Justitie*, waar de heer *Meulink* het zo juist verschenen rapport van de commissie-Stoffels over de strafvervolging van soute-neurs aan de orde stelde en die van O., K. en W., waar door de heer *Schakel* opnieuw de radio- en televisiekwestie werd behandeld en door de heer *Van Bennekom*, zij het dan ook met grote aarzeling, genoeg werd genomen met de verschuiving van de verlaging van de leerlingenschaal van 1 september 1965 naar 1 januari 1966, nu de Regering bereid was gebleken af te zien van haar plannen tot verhoging van het collegegeld en het kleuterschoolgeld.

Op 22 december werd de laatste zitting van het jaar gesloten met een naar vorm en inhoud zinvolle rede van de voorzitter.

SCHERRENBERG-PAPIER DEN HAAG

Voor al Uw

verpakkingspapieren

bedrukt en onbedrukt

Zakken - Rollen - Vellen

Onze specialiteit:

scherpa kolenzakken

Anti Revolutionair Bestek

Toelichting op het beginsel- en algemeen staatkundig program van de Anti-Revolutionaire Partij.

Geschreven door tal van vooraanstaande anti-revolutionairen, met een woord vooral van dr. W. P. Berghuis.

Hoe de pers reageerde:

Prisma-Lectuurvoorlichting: „Als geheel een waardevol boek, dat de vergelijking met Colijns commentaar zeer goed kan doorstaan”.

De Saamwerker: „... het boek laat zich gemakkelijk en verstaanbaar lezen. Laat het niet ongebruikt”.

Het Vrije Volk: „Anti Revolutionair Bestek mag als een zelfportret van de Anti-Revolutionaire Partij worden beschouwd. Het verdient daarom ook in socialistische kring grote belangstelling. Voor Socialisten moet het bestuderen van dit boek een befevenis zijn”.

De Magistratuur: „Meer nog dan de socialisten moet het ons interesseren”.

Kerkbode voor Nrd. Brabant en Limburg: „Al met al een belangrijk boek. Een boek om te hebben en te gebruiken”.

Op Wiek: „Vooral de clubs moeten dit boek proberen aan te schaffen”.

Friesch Dagblad: „Er is te meer reden om meelevende leden van A. R. Kiesverenigingen, die op de hoogte willen blijven, te adviseren dit boek bovenaan op hun verlanglijstje te plaatsen”.

Prijs gebonden in balacuir band, met stofomslag f 25,-

N.V. Uitgeversmaatschappij De Graafschap, Aalten

In de boekhandel verkrijgbaar.

SCHRIFTELIJKE VRAGEN

Door leden van onze fractie in 1964 gesteld aan een of meer bewinslieden.

Door de heren **Smallenbroek**, Schmelzer (K.V.P.), Geertsema (V.V.D.) en Beernink (C.H.U.) over de televisie-uitzending van 4 januari 1964 "Zo is het toevallig ook nog eens een keer" (6 januari)

Door de heer **Kieft** over de premie-afdracht over het loon van in het bedrijf van de ouders meewerkende kinderen (Antwoord 21 januari en 26 juni)

Door de heren **Smallenbroek** en **Kieft** over de achterstand bij de uitbetaling van de verhoging der pensioenen (12 februari)

Door de heren **Van Bennekom** en Schuring (C.H.U.) over spreiding van de opleidingsscholen voor kleuterleidsters (13 februari)

Door mejuffrouw **Rutgers** en de heren Westerterp (K.V.P.), Vredeling (P.v.d.A.), Berkhouwer (V.V.D.) en Bos (C.H.U.) over de parlementaire contrôle op het Europese garantiefonds voor de landbouw (13 februari)

Door de heren **Van Bennekom** en Schuring (C.H.U.) over de inhouding op de beloning van leraren in godsdienstonderwijs (13 februari)

Door de heer **Aantjes** over de uitbreiding van de haven van Yerseke (20 maart)

Door de heren **Kieft**, Peschar (P.v.d.A.), Scholten (C.H.U.), Lucas (K.V.P.) en Joekes (V.V.D.) over het industriële speur- en ontwikkelingswerk (21 maart)

Door de heren **Van Bennekom** en Schuring (C.H.U.) over de werkzaamheden van de bijzondere commissie voor Georganiseerd Overleg voor het v.h.m.o. (2 april)

Door de heren **Roolvink**, **Walburg** en **Kieft** over de medewerking van gemeentebesturen bij de woningbouw (15 april)

Door de heer **Walburg** over de overplaatsingen bij de land- en luchtmacht (28 april)

Door de heer **Aantjes** over de c.a.o.-regeling in het bouwbedrijf (13 mei)

Door de heren **Smallenbroek**, **Albering** (K.V.P.), **Berger** (P.v.d.A.), **Mellema** (C.H.U.) en **Zegering Hadders** (V.V.D.) over de publicatie van het rapport van de Dollardcommissie (13 mei)

Door de heer **Elfferich** over het vraagstuk van de zgn. sloopauto's (25 mei)

Door de heer **Walburg** over chauffeurs op militaire voertuigen (11 juni)

Door mejuffrouw **Rutgers** over de gelijke beloning voor mannen en vrouwen (2 juni)

Door mejuffrouw **Rutgers** over de eventuele benoeming van een neger tot ambassadeur van de Ver. Staten in Nederland (30 juni)

Door de heren **Van Bennekom** en **Van der Peijl** (C.H.U.) over de huur van oesterpercelen in de Zeeuwse stromen (10 juni)

Door de heer **Aantjes** over de wegenbouw in verband met het Vestigingsbesluit Bouwnijverheidsbedrijven 1958 (30 juni)

Door de heren **Van Bennekom** en **Schuring** (C.H.U.) over het verlenen van onderwijsbevoegdheid aan landbouwkundige ingenieurs (23 juni)

Door de heer **Van Bennekom** over de mogelijkheid leraren met een M.O.-A. akte na het bereiken van de 65-jarige leeftijd in tijdelijke dienst te handhaven (28 juli)

Door de heer **Roolvink** over de beschikking betreffende de vakbekwaamheidseisen voor verzekeringsagenten (15 september)

Door de heer **Walburg** over de verlofregeling voor het beroepspersoneel van de Kon. Landmacht (5 november)

Door de heer **Meulink** over het ter beschikking stellen van adressen van pupillen van jeugdopvoedingsgestichten (10 november)

Door de heer **Schakel** over de statuten van de Bedrijfsvereniging voor de Koopvaardij (17 november)

Door de heer **Van Bennekom** over het Besluit Opleiding Kleuterleidsters (26 november)

**OVERZICHT VAN DE INDELING WELKE DE
A.R. TWEDE KAMERFRACTIE MAAKTE VOOR HET
CONTACT MET DE KAMERCENTRALES**

De Anti-Revolutionaire Tweede Kamerfractie stelde, in verband met de gebleken wenselijkheid een goed contact tussen fractie en partij mogelijk te maken, de volgende indeling vast:

Kamercentrale:	Kamerlid:		
Groningen	J. Smallenbroek, Iepenlaan 5, Assen	05920—	2917
Leeuwarden	Tj. Walburg, Schuringaweg 25, St. Anna Parochie	05180—	586
Assen	J. Smallenbroek, Iepenlaan 5, Assen	05920—	2917
Zwolle	dr. J. Meulink, Getfertsingel 206, Enschede	05420—	5990
Arnhem	mr. W. Aantjes, Koningslaan 78, Utrecht	030—	17346
Nijmegen	mr. W. Aantjes, Koningslaan 78, Utrecht	030—	17346
Utrecht	drs. J. Boersma, Burgerlaan 3, Zeist	03404—	6497
Amsterdam	mej. mr. J. C. Rutgers, Joh. Vermeerstraat 69 hs., Amsterdam	020—	797798
Haarlem	B. Roolvink, Eemnesserweg 238, Hilversum	02950—	49713
Den Helder	prof. mr. Th. A. Versteeg, Ger. Terborgstraat 29, Amsterdam	020—	728304
Leiden	dr. N. G. Geelkerken, Zoeterwoudsesingel 44, Leiden	01710—	24499
's-Gravenhage	G. A. Kieft, Rembrandtkade 47, Utrecht	030—	13230
Rotterdam	B. Roolvink, Eemnesserweg 238, Hilversum	02950—	49713

Dordrecht	P. C. Elfferich, Rotterdamseweg 160, Delft	01730— 24446
Middelburg	J. A. van Bennekom, Molenwater 71, Middelburg	01180— 2197
Tilburg	M. W. Schakel, nr. 145 I, Hoornaar	01838— 288
's-Hertogenbosch	M. W. Schakel, nr. 145 I, Hoornaar	01838— 288
Maastricht	J. A. van Bennekom, Molenwater 71, Middelburg	01180— 2197

De Kamercentrales en de daarbij behorende kiesverenigingen kunnen van deze regeling gebruik maken door het vragen van inlichtingen over bepaalde politieke aangelegenheden, het naar voren brengen van regionale belangen, het verzoek om bepaalde bijeenkomsten bij te wonen of aan besprekingen deel te nemen of het verzoek om een spreekbeurt te vervullen. In voorkomende gevallen kan dit contact er toe leiden, dat in bepaalde plaatsen een spreekuur wordt georganiseerd of op andere wijze contacten worden gelegd.

Uit bovenstaande omschrijving volgt, dat het niet wel mogelijk is een nauwkeurige omschrijving te geven, doch in het algemeen kan worden aangegeven, dat het contact dient om de band tussen partij en fractie te versterken. Wel is duidelijk dat het initiatief in hoofdzaak van de organen van de partij zal dienen uit te gaan.

FRACTIECOMMISSIES
UIT DE A.R. TWEEDE KAMERFRACTIE

(De namen van de voorzitters der commissies zijn vet gedrukt)

**Algemene financiële
vraagstukken**

J. Smallenbroek

P. C. Elfferich

G. A. Kieft

prof. mr. Th. A. Versteeg

Bezitsvorming en P.B.O.

mr. W. Aantjes

drs. J. Boersma

P. C. Elfferich

B. Roolvink

Buitenlandse Zaken

dr. N. G. Geelkerken

G. A. Kieft

mej. mr. J. C. Rutgers

J. Smallenbroek

Justitie

prof. mr. Th. A. Versteeg

dr. N. G. Geelkerken

dr. J. Meulink

mej. mr. J. C. Rutgers

Binnenlandse Zaken

J. Smallenbroek

J. A. van Bennekom

P. C. Elfferich

M. W. Schakel

**Economische Zaken -
Middenstand**

B. Roolvink

drs. J. Boersma

dr. N. G. Geelkerken

dr. J. Meulink

M. W. Schakel

Volksgezondheid

mej. mr. J. C. Rutgers

drs. J. Boersma

B. Roolvink

Tj. Walburg

Maatschappelijk Werk

J. A. van Bennekom

mej. mr. J. C. Rutgers

M. W. Schakel

J. Smallenbroek

**Onderwijs, Kunsten en
Wetenschappen**

J. A. van Bennekom

G. A. Kieft

B. Roolvink

prof. mr. Th. A. Versteeg

Financiën

G. A. Kieft

drs. J. Boersma

B. Roolvink

J. Smallenbroek

Defensie

Tj. Walburg

dr. N. G. Geelkerken

G. A. Kieft

dr. J. Meulink

Verkeer en Waterstaat

mr. W. Aantjes

B. Roolvink

M. W. Schakel

J. Smallenbroek

Landbouw en Visserij**P. C. Elfferich**

J. A. van Bennekom

M. W. Schakel

Tj. Walburg

Sociale Zaken**B. Roolvink**

mr. W. Aantjes

drs. J. Boersma

mej. mr. J. C. Rutgers

Suriname en Antillen**dr. J. Meulink**

P. C. Elfferich

prof. mr. Th. A. Versteeg

Tj. Walburg

Volkshuisvesting**P. C. Elfferich**

mr. W. Aantjes

B. Roolvink

M. W. Schakel

**A.R. TWEDE KAMERLEDEN
IN DE DIVERSE TWEDE KAMERCOMMISSIES**

Commissies	Leden	Plaatsvervangers
<i>Centrale afdeling P.B.O. Buitenlandse Zaken</i>	J. Smallenbroek mr. W. Aantjes J. Smallenbroek dr. N. G. Geelkerken	B. Roolvink drs. J. Boersma mej. mr. J. C. Rutgers G. A. Kieft G. A. Kieft
<i>Begrotingscommissie Buitenlandse Zaken Justitie</i>	mej. mr. J. C. Rutgers prof. mr. Th. A. Versteeg dr. J. Meulink	dr. N. G. Geelkerken
<i>Naturalisaties Binnenlandse Zaken</i>	J. A. van Bennekom J. Smallenbroek P. C. Elfferich	dr. J. Meulink M. W. Schakel
<i>B.V.D. Civiele Verdediging</i>	J. Smallenbroek Tj. Walburg	dr. J. Meulink M. W. Schakel G. A. Kieft
<i>Ambtenarenzaken en Pensioenen Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen</i>	J. Smallenbroek prof. mr. Th. A. Versteeg J. A. van Bennekom	G. A. Kieft
<i>Financiën</i>	J. Smallenbroek G. A. Kieft	drs. J. Boersma
<i>Rijksuitgaven Defensie</i>	G. A. Kieft Tj. Walburg	drs. J. Boersma G. A. Kieft dr. N. G. Geelkerken
<i>Volkshuisvesting</i>	mr. W. Aantjes P. C. Elfferich	B. Roolvink
<i>Verkeer en Waterstaat</i>	mr. W. Aantjes	B. Roolvink M. W. Schakel
<i>Scheepvaart Economische Zaken</i>	mr. W. Aantjes B. Roolvink drs. J. Boersma	dr. J. Meulink dr. J. Meulink
<i>Handelspolitiek</i>	B. Roolvink drs. J. Boersma	dr. N. G. Geelkerken
<i>Middenstand Kernenergie Landbouw en Visserij</i>	dr. J. Meulink dr. N. G. Geelkerken P. C. Elfferich	M. W. Schakel drs. J. Boersma Tj. Walburg M. W. Schakel

<i>Visserij</i>	J. A. van Bennekom	M. W. Schakel
<i>Sociale Zaken</i>	B. Roolvink	drs. J. Boersma
<i>en Volksgezondheid</i>		mej. mr.
		J. C. Rutgers
<i>Volksgezondheid</i>	drs. J. Boersma	mej. mr.
		J. C. Rutgers
<i>Maatschappelijk Werk</i>	J. A. van Bennekom	mej. mr.
		J. C. Rutgers
<i>Suriname en Antillen</i>	dr. J. Meulink	P. C. Elfferich
<i>Deltazaken</i>	M. W. Schakel	Tj. Walburg
		J. A. van Bennekom
<i>Verzoekschriften</i>	G. A. Kieft	prof. mr.
		Th. A. Versteeg
<i>Repatriëring</i>	dr. J. Meulink	J. A. van Bennekom
<i>Werkwijze Kamer</i>	J. Smallenbroek	
	mr. W. Aantjes	
<i>Huishoudelijke</i>	J. Smallenbroek	G. A. Kieft
<i>aangelegenheden</i>		
<i>Europees Parlement</i>	mej. mr.	
	J. C. Rutgers	
<i>Raad van Europa</i>		dr. N. G.
<i>en W.E.U.</i>		Geelkerken
<i>Interparlementaire</i>	dr. J. Meulink	prof. mr.
<i>Beneluxraad</i>		Th. A. Versteeg
<i>Navo Parlement</i>	dr. N. G. Geelkerken	

**A.R. LEDEN PROVINCIALE STATEN
GEKOZEN BIJ DE VERKIEZINGEN VAN 1962**

Groningen (9)

J. Abels*	Mozartstraat 34	Groningen
O. Bakker	D. Wieringastraat 46	Westernieland
A. W. Biewenga Wzn.	Quintuslaan 20	Helpman (Gr.)
J. J. Bosma	Langestraat 9	Noordhorn
Th. Huizenga	Handelskade 62	Stadskanaal (W.)
G. Kadijk	Maarhuizerweg 5	Baflo
D. H. Wigboldus	Kraneweg 111	Groningen
P. Renkema		
S. Silvis		
inmiddels opgevolgd		
resp. door		
Th. A. Lycklama à		
Nijeholt	Van Panhuyslaan 14	Leek
D. Ruiters	Lyceumlaan 2	Stadskanaal

Friesland (12)

J. Duker	Terp 6	Sexbierum
D. Hellinga	te	Nijbeets
P. van der Mark*	Leeuwarderweg 27	Sneek
Mr. D. H. Okma*	Marssumerstraat 2	Leeuwarden
P. Reitsma	Van Scheltingalaan 9	Kollum
A. Tjoelker	Gron.straat 63	Surhuisterveen
Drs. S. van Tuinen	Birdaarderstr.weg 42	Dokkum
S. J. van Tuinen	nr. 437	Berlikum
A. de Vries	Uiterdijksterweg 14	Leeuwarden
Th. de Vries	Stationsweg 15	Koudum
P. Wijbenga	Noordersingel 48	Leeuwarden
J. Douwstra		
inmiddels opgevolgd		
door		
Drs. W. K. de Roos	R. Westrastraat 8	Sexbierum

Drenthe (7)

J. Bork	Raadhuisplein 7	Hoogeveen
Th. Brouwer	Parkstraat 21	Assen
J. Hollenbeek Brouwer	Parkstraat 18	Assen
Mr. J. A. Krans	Parklaan 20	Meppel
Ir. G. Maas	Boslaan 10	Emmen
J. Oosterhuis	Tussendorp 12	Diever
J. Smallenbroek*	Iepenlaan 5	Assen

Overijssel (6)

J. Haverkamp*	Wilhelminalaan 16	Kampen
H. J. van Heek	Parkweg 26	Almelo
Wb. de Jager	Hoofdweg 102	De Krim (O)
Drs. J. J. Knibbe	Bernhardstraat 66	Zwolle
Dr. J. Meulink	Getfertsingel 206	Enschede
M. Meeuwssen	Nagelerstraat 35	Emmeloord

Gelderland (6)

J. den Hartog	"Markhoeve" Tielsestraat 89	Opheusden
Ir. S. Kingma	Varseveldseweg 88	Doetinchem
H. M. Oldenhof*	Sweelincklaan 41	Ede
P. M. Oostlander	Jachtlaan 270	Apeldoorn
A. Roerdink	Eibergseweg 34	Neede
D. J. Velsink	Enkweg 9	Nunspeet

Utrecht (7)

A. Bakker*	Westersingel 169	Veenendaal
L. W. H. de Geus	Raadhuisstraat 18	Linschoten
Ir. Chr. G. Meeder	Koningslaan 49	Utrecht
Mr. W. R. v. d. Sluis	Julianalaan 268	Bilthoven
C. A. Bakker		
D. Griffioen (overl.)		
C. van Nierop		
inmiddels opgevolgd		
resp. door		
H. C. Smit	Joh. Brahmsstraat 33	Utrecht
W. Helms	Abr. Kuyperlaan 13	Amersfoort
B. Hartog Wzn.	Wilhelminastraat 29	Bunschoten

Noord-Holland (6)

D. Barten	Oosterstraat 55	Nrd-Scharwoude
J. de Jong Czn.*	Loosdrechtseweg 8	Hilversum
Dr. W. Sleumer Tzn.	Van Breestraat 188	Amsterdam
J. Tilkema	Stationsstraat 41	Zaandam
Prof. Mr. P. J. Verdam	W. Rooyaardsstr. 18	Amsterdam
Mr. O. H. van Wijk	Heemsteedse Dreef 241	Heemstede

Zuid-Holland (9)

N. van der Brugge	Dorpsstraat 8	Giessenburg
Mr. T. A. van Dijken*	Plein 18a	's-Gravenhage
Dr. N. G. Geelkerken	Zoeterwoudsesingel 44	Leiden
Mr. J. J. Hangelbroek	Fuutlaan 9	's-Gravenhage
A. Hoek	Penninglaan 3	Schiedam
Dr. J. J. Neuteboom	Essenweg 31	Rotterdam
H. Vink	Joubertstraat 107	Gouda
J. Wilschut	Heemraadsingel 193	Rotterdam
S. Hammer		
inmiddels opgevolgd		
door		
Mr. H. H. Douma	1e Barendrechtsew. 180	Barendrecht

Zeeland (5)

J. van den Bos*
A. A. van Eeten

Hoogstraat 3
Ooststraat 55

Tholen
Nieuwerkerk
(Gem. Duiveland)
Nieuwdorp
Axel
Middelburg

J. Hommes
P. van Hoeve
P. Meliefste

Havenweg 18
Nieuwendijk 90
Middelburgswegje 14

Noord-Brabant (1)

K. de Geus
J. Slot
inmiddels opgevolgd
door een lid van
de C.H.U.

Julianalaan 18

's-Gravenmoer

Limburg (0)

W. G. v. Gool (overl.)
opgevolgd door een lid
van de C.H.U.

* Lid van het College van Gedeputeerde Staten.

BROCHURES

verkrijgbaar bij het bureau van het Centraal Comité, dr. Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage; giro-nummer 89673 t.n.v. de Antirevolutionaire Partij-Stichting.

Nr.:	Prijs:
72. "CHRISTELIJKE SOCIALE POLITIEK IN DEZE TIJD", door A. Borst Pzn., M. Ruppert, H. van Eijsden en drs. A. R. van Nes	f 0,90
85. "DAAR HEB JE 'T" (ons standpunt t.a.v. actuele problemen)	„ 0,50
86. "OVERHEID EN ECONOMISCH LEVEN"	„ 0,50
87. "DE A.R.P. EN DE SOCIAAL-ECONOMISCHE POLITIEK", door C. Smeenk	„ 1,25
90. "RECHTSBESCHERMING TEGEN DE OVERHEID" (rapport College van Advies)	„ 0,60
98. "MODEL-REGLEMENT VOOR EEN A.R. KIESVERENIGING"	„ 0,25
99. "MODEL-REGLEMENT VOOR EEN DORPS- OF DISTRICTSKIESVERENIGING"	„ 0,25
100. "MODEL-REGLEMENT VOOR EEN GEMEENTE- LIJKE KIESVERENIGING	„ 0,25
101. "HET BEGINSSEL VAN DE PRAKTIJK EN DE PRAKTIJK VAN HET BEGINSSEL", door prof. dr. S. U. Zuidema en drs. C. P. Hazenbosch (ARJOS-studiecon- ferentie d.d. 11 oktober 1957)	„ 0,75
102. "LEIDRAAD VOOR EEN A.R. GEMEENTEPROGRAM"	„ 0,50
103. "LEIDRAAD VOOR EEN A.R. PROVINCIEPROGRAM	„ 0,75
104. "STATUTEN VAN DE A.R. PARTIJ EN DE A.R. PARTIJ-STICHTING"	„ 0,60
106. "STEMBUS 1958" (drie schetsen rondom provincie en gemeente)	„ 0,30
111. "BOUWEN OP HET FUNDAMENT", door dr. W. P. Berghuis	„ 0,40

112.	"WONINGBOUW EN HUURBELEID" (rapport College van Advies)	„ 0,70
113.	"SAMEN-LEVEN" (ARJOS-studieconferentie d.d. 3 en 4 oktober 1958)	„ 0,90
115.	"ONS POLITIEK BEGINSSEL", door dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot	„ 0,50
117.	"GEESTESMERK DER REFORMATIE", door dr. W. P. Berghuis	„ 0,50
118.	"HET LIBERALISME VAN DE V.V.D.", door mr. W. C. D. Hoogendijk jr.	„ 0,95
122.	"DE ANTI-REVOLUTIONAIR EN HET DELTA- PLAN VOOR ZEELAND" (rapport van de Sociaal-Economische Werk- groep van de ARJOS)	„ 0,75
124.	"CHRISTELIJKE POLITIEK", door dr. W. P. Berghuis, prof. dr. J. Zijlstra, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, ds. P. A. A. Klusener en dr. J. Schou- ten	„ 0,60
125.	"RUIMTELIJKE ORDENING", redevoeringen gehouden op de confe- rentie Ruimtelijke Ordening d.d. 23 mei 1958	„ 1,00
127.	"SAMENWERKING MET MINDER-ONTWIKKEL- DE GEBIEDEN" (rapport van het College van Advies)	„ 0,70
128.	"NA VEERTIEN JAAR", door dr. W. P. Berghuis	„ 0,50
136.	"HET ONTWERP VAN WET TOT REGELING VAN HET VOORTGEZET ONDER- WIJS" (rapport College van Advies)	„ 0,45
146.	"DE A.R. EN DE CULTUUR; DE A.R. EN DE SPORT" (ARJOS-studieconferentie d.d. 7 en 8 oktober 1960)	„ 1,00
147.	"DE SAMENWERKING TUSSEN ROOMS- KATHOLIEKEN EN PROTESTAN- TEN IN NEDERLANDS EN EURO- PEES VERBAND" (Referaten gehouden op de Conferen- tie d.d. 5 november 1960 van de Arjos, te Utrecht)	„ 0,70
149.	"BEGINSSEL- EN ALGEMEEN STAATKUNDIG PROGRAM", vastgesteld in de Bui- tengewone Deputatenvergadering van 10 juni 1961, te Utrecht	„ 0,25
151.	"ARJOS-schetsenbundel 1962"	„ 1,00
153.	"OOK U" (propagandafolder)	„ 0,02

156.	"TOEKOMST VOOR HET MIDDEN- EN KLEIN-BEDRIJF" (rapport College van Advies)	„ 1,50
157.	"IN DE STROOMVERSNELLING VAN DEZE TIJD", door dr. W. P. Berghuis en dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot	„ 0,50
159.	"PERSPEKTIEVEN VANUIT EEN A.R. VISIE", dr. W. Albeda en dr. J. P. I. van der Wilde (ARJOS-studieconferentie d.d. 5 en 6 oktober 1962)	„ 0,75
160.	"KLEUR BEKENNEN", ARJOS-schetsenbundel bij het Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program van de A.R.P., zoals dat in de Buitengewone Deputatenvergadering van 10 juni 1961 te Utrecht werd vastgesteld	„ 4,00
162.	"NIEUW-GUINEA : EEN TERUGBLIK", door dr. W. P. Berghuis	„ 0,40
163.	"GEEN AFBRAAK, MAAR GROEI", door dr. W. P. Berghuis	„ 0,40
164.	"DE SCHATKIST, DE POLITIEK EN NOG WAT", door prof. dr. J. Zijlstra	„ 0,40
165.	"GESPREIDE BEZITSVORMING" (rapport College van Advies)	„ 0,75
166.	"DE ONGELIJKMATIGE BEVOLKINGSSPREIDING IN NEDERLAND ALS POLITIEK PROBLEEM" (rapport College van Advies)	„ 2,25
167.	"HET ONTWERP-ALGEMENE BIJSTANDWET" (rapport College van Advies)	„ 0,75
168.	"TELEVISIE EN RECLAME" (nota van de Dr. A. Kuypersstichting)	„ 0,75
169.	"STRIJDVAARDIG", door dr. W. P. Berghuis en mr. A. B. Roosjen	„ 0,50
170.	"SUBSIDIERING BIBLIOTHEEKWEZEN" (rapport College van Advies)	„ 0,50
171.	"PROGRAM VAN ACTIE 1963 VAN DE A.R. PARTIJ"	„ 0,10
172.	"MET TROUW EN VERTROUWEN" door dr. W. P. Berghuis en J. Smallenbroek	„ 0,70
173.	"WONINGBOUW VOOR NU EN MORGEN" (rapport van de commissie ad hoc Woningnood en Volkshuisvesting, ingesteld door het Centraal Comité)	„ 0,50
174.	"ARJOS-VRAAGBAAK"	„ 1,25

175. "POLITIEK ALS GELOOFSBELEVING", door mr. J. H. Prins (ARJOS-studieconferentie 2 en 3 oktober 1964) „ 0,75
176. "WEGWIJS IN DE A.R. PARTIJ", door mr. W. R. van der Sluis „ 1,00
177. "DE VREUGDE VAN DE POLITIEK", door dr. W. P. Berghuis (rede Partij Convent d.d. 31 okt. 1964) „ 0,50
178. "ONZE VERHOUDING TOT DE JONGE STATEN", door prof. dr. H. Bergema (rede Partij Convent d.d. 31 okt. 1964) „ 0,50
179. "OP DE DREMPEL VAN DE TIJD", redevoeringen van J. van der Ploeg en prof. dr. H. Jonker op de algemene vergadering van de ARJOS d.d. 12 december 1964 „ 0,50

N.V. DRUKKERIJ DE MOTOR

Gedempte Pol 8-14

Sneek

Telefoon 05150-2821

boek-offsetdrukkers

en adviseurs

voor

folders, kalenders en boeken

goodwill- en

public relations uitgaven

en elk ander drukwerk

INHOUDSOPGAVE

JAARVERSLAG 1964

Hoofdstuk I	pagina
Het Centraal Comité	
1. De samenstelling van het Centraal Comité (eind 1964)	5
2. De mutaties in het Centraal Comité	8
3. Werkzaamheden van het Centraal Comité	8
4. Het overlijden van de heer H. van Eijsden	12
5. Het overlijden van de heer C. Smeenk	16
Hoofdstuk II	
De Partij Conventen	
1. Het (vervolg) Partij Convent op 1 februari te Utrecht	19
2. Het voorjaars-Partij Convent op 23 mei te Utrecht . . .	20
3. Het najaars-Partij Convent op 31 oktober te Utrecht	25
4. De samenstelling van het Partij Convent (eind 1964)	31
Hoofdstuk III	
De Organisatie Commissie en het Algemeen Organisatie Comité	
1. De Organisatie Commissie	33
a. De samenstelling	33
b. De werkzaamheden	33
2. Het Algemeen Organisatie Comité	34
a. De samenstelling	34
b. De werkzaamheden	36
Hoofdstuk IV	
Het A.R. Vrouwencomité	
1. De samenstelling	39
2. De werkzaamheden	41
Hoofdstuk V	
Het Comité voor Varenden	43
Hoofdstuk VI	
1. De Financiële Commissie	45
2. De Commissie van Beroep	45
3. Het partijsecretariaat (bureau)	46
4. De publiciteitsdienst	46
5. De „Documentatiedienst”	46
6. Gasten op Prinsjesdag 1964	47

Hoofdstuk VII	pagina
De gespreksgroepen-activiteit	49
Hoofdstuk VIII	
„Nederlandse Gedachten” en „A.R. Post”	51
Hoofdstuk IX	
Spreekersorganisatie, radio- en televisie-zendtijd	53
Hoofdstuk X	
Buitenlands contact	
1. De Nederlandse N.E.I.-équipe	57
2. Nederlandse N.E.I.-conferentie „Atlantisch Deelgenootschap” te Scheveningen	57
Bijlage I	
Vertegenwoordigingen	61
Bijlage II	
Overzicht ledental van de A.R. Partij	63
Bijlage III	
Financiële verslagen	67
Bijlage A	
Verslagen van de Kamercentrales over 1964	83
Bijlage B	
Namen en adressen van functionarissen van de Provinciale Comité's, Kamercentrales en Statencentrales	135
Bijlage C-1	
Zeventiende jaarverslag van de Nationale Organisatie van A.R.J.O.S. 1963/1964	151
1. Situatie-schets	151
2. Landelijk bestuur	153
3. Moderamen	155
4. Secretariaat	156
5. Ledental en clubs	157
6. Overzicht clubs	157
7. Clubbezoek	159
8. Provinciale Verbanden	160
9. Algemene Vergadering	168
10. Propaganda en propaganda-materiaal	171
11. Publiciteitsmiddelen	172

	pagina
12. Verklaringen over ontwikkelingshulp	174
13. Conferenties	176
14. Het kaderwerk	178
15. Methodiek- en Schetsencommissie	180
16. Dokumentatie Commissie Binnenland	182
17. Studentencommissie	182
18. Commissie "Positie ARJOS"	182
19. Buitenlandse Werkgroep	183
20. Stichting ARJOS	186
21. Verhouding partij — ARJOS	186
22. Verhouding tot de FCHJG	187
23. Samenwerking met FCHJG en KVPJG	188
24. Internationaal werk	190
25. Contacten met andere organisaties	193
26. Besluit	194
Bijlage C-2	
Adressenlijst A.R.J.O.S.	195
Bijlage D-1	
Verslag College van Advies over 1964	199
Bijlage D-2	
Ledenlijst College van Advies per 1 januari 1965	203
Bijlage E	
Verslag van de Dr. A. Kuypersstichting over 1964	207
Bijlage 1. Adviezen in het jaar 1964	212
Bijlage 2. Aantal uitleningen 1964	215
Bijlage 3. Financiële verslagen	218
Bijlage F	
Jaarverslag Verband van Verenigingen van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders over 1964	223
Bijlage G	
Zetelverdeling in de Eerste Kamer en de Tweede Kamer der Staten-Generaal	227
Bijlage H	
Verslag A.R. Eerste Kamerfractie over 1964	229
Bijlage I	
Verslag A.R. Tweede Kamerfractie over 1964	289

Bijlage J	pagina
Schriftelijke vragen	243
Bijlage K	
Overzicht van de indeling welke de A.R. Tweede Kamerfractie maakte voor het contact met de Kamercentrales	345
Bijlage L	
Fractiecommissies uit de A.R. Tweede Kamerfractie	347
Bijlage M	
A.R. Tweede Kamerleden in de diverse Tweede Kamercommissies	349
Bijlage N	
A.R. leden Provinciale Staten	351
Bijlage O	
Brochures verkrijgbaar bij het bureau Centraal Comité	354

KAN STENCILWERK ALLURE HEBBEN ?

Wel degelijk! Juist daarvoor staat er bij Stencilbureau KWIEK in Amersfoort o.a. één van de slechts 4 elektronische stencilmachines in Nederland. En juist daarvoor werkt KWIEK uitsluitend met IBM-, „Executive“ schrijfmachines en bovendien met een IBM 72 magnetische bandschrijfmachine, die elke eenmaal op haar getypte tekst feilloos en foutloos automatisch opnieuw typt, in razendsnel tempo en zo veel en vaak maar nodig is. Zelfs met tussentijdse tekstwijzigingen tussendoor. En met wisselende adressering en aanhef als het brieven betreft. De 2e IBM 72 in Nederland en de 1e bij een voor derden werkend bedrijf.

Dat zegt op zich weinig. Maar KWIEK's modellenboek spreekt duidelijke taal: smetteloze, origineelgetrouwe kopieën van fijne pentekeningen bijvoorbeeld. En tijdschriftartikelen (kompleet met illustraties), documenten en ook van nuchter volgetypte vellen. In zwart op wit, maar ook in wit op zwart, of in verschillende kleuren.

Op papier, maar ook. . . op textiel. Al of niet gebundeld tot een hecht, ruggelijmd boekwerk. . .

Wellicht dat ook voor uw reproductieproblemen bij KWIEK een goede oplossing ligt. Bel er eens over. Vraagt u maar naar C. J. de Kwaadsteniet.

STENCILBUREAU

Kwiek

ZUIDSINGEL 73 - AMERSFOORT - TEL. (03490) 21225